

การศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านผือ ตำบลพระลับ
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

A STUDY OF THE RESULTS OF TRAINING AT BUDDHABUTRA CAMP
IN CHANGING AN ETHICAL BEHAVIOUR OF MATHAYOMSUKSA
STUDENTS AT DHAMMARATA MEDITATION CENTER BANPUE
PHRALUP SUB-DISTRICT MUANG DISTRICT KHONKAEN PROVINCE

พระมหาทิพย์ภวิษณ์ กิตฺติโร (ใสชาติ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๓

การศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค้ำยพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านฝื่อ ตำบลพระลับ
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พระมหาทิพย์ภวิษณ์ กิตติโร (ใสชาติ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A STUDY OF THE RESULTS OF TRAINING AT BUDDHABUTRA CAMP
IN CHANGING AN ETHICAL BEHAVIOUR OF MATHAYOMSUKSA
STUDENTS AT DHAMMARATA MEDITATION CENTER BANPUE
PHRALUP SUB-DISTRICT MUANG DISTRICT KHONKAEN PROVINCE**

PHRAMAHATHIPHAVIT KITTIDHARO (SAICHART)

A Thesis Submitted In Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระศรีสิทธิมนูญ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร.)

.....กรรมการ

(พระมหาบาง เขมานนุโท, ดร.)

.....กรรมการ

(พระมหาประมวล ฐานทตฺโต, ดร.)

.....กรรมการ

(ดร.ประยูร แสงใส)

.....กรรมการ

(ดร.สุจิต เขมวัล)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาบาง เขมานนุโท, ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาประมวล ฐานทตฺโต, ดร.

กรรมการ

ดร.ประยูร แสงใส

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านฝื่อ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัย : พระมหาทิพย์ภวิษณ์ กิตติธโร (ไสชาติ)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาบาง เขมานนโท ป.ธ.๕., B.A. (Phil), M.A. (Bud),
M.A. (Phil), Ph.D. (Phil).

: พระมหาประมวล ฐานตโต ป.ธ.๖, พธ.บ.(เกียรตินิยม), P.G.
Dip. In I.P.R. (Indian Philosophy and Religion), M.A.
(Ling), M.A. (Pali and Bud) First Division, Ph.D. (Pali and
Bud) Scholaship of B.H.U. India.

: ดร.ประยูร แสงใส ป.ธ.๔, พธ.บ., M.A. (Ed.), P.G.Dip. In
journalism, Ph.D. (Ed.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ๒) เพื่อศึกษาผลของการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร และ ๓) เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ของศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านฝื่อ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยในแต่ละประเด็นมีดังนี้

๑) ผลการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร พบว่า อยู่ในระดับ มีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมมากจำนวน ๒๑ ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ๓ อันดับแรก ดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน นักเรียนไม่เสเพลเสพติด นักเรียนไม่เล่นการพนัน

๒) ผลของการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร พบว่า ระดับปฏิบัติของนักเรียน ปฏิบัติได้มาก จำนวน ๒๑ ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ๓ อันดับแรก ดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด นักเรียนไม่เล่นการพนัน

๓) ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร พบว่า อยู่ในระดับเปลี่ยนแปลงมาก จำนวน ๒๑ ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ๓ อันดับแรก ดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด นักเรียนไม่เล่นการพนัน

Thesis Title : A Study of the Results of training at Buddhabuttra Camp in changing an Ethical Behaviour of Mathayomsuksa Students at Dhammarata Meditation Center Banphue Phralup Sub-District Muang District Khonkaen Province

Researcher : Phra MahaThiphavit Kittidharo (Saichart)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Maha Bang Khemanando Pali V., B.A., M.A., (Bud.), M.A. (Phil), Ph.D. (Phil).

: Phra Maha Pramuan Thanathatto Pali VI., P.G. Dip. In I.P.R. (Indian Philosophy and Religion), M.A. (Ling), M.A. (Pali and Bud) First Division, Ph.D. (Pali and Bud) Scholaship of B.H.U. India.

: Dr. Prayoon Saengsai Pali IV., B.A., M.A. (Ed.), P.G.Dip. In journalism, Ph.D. (Ed.)

Date of Graduation : 28 September 2010

ABSTRACT

This study contains three objectives, 1) to study students' knowledge, comprehension toward Buddha teaching after enrolling the moral camp, 2) to study the result of Buddha teaching implementation that students brought to use in their daily life after enrolling the moral camp, 3) to study changes of moral behaviors after enrolling the moral camp at Dhammarata meditation center Banpue Phralup Sub-District Muang District Khonkaen Province.

Result of Study

1) The result of studying students' knowledge, comprehension and behavior that students have toward Buddha teaching after enrolling the moral camp suggested that students gained moral knowledge, comprehension and behaviors as it shows on the questionnaires they improved to 21 items those items indicated their changed

behaviors. The first three changed behaviors in sequence from the most to the least were they did not party or hangout at night, they refused to take any drug, and they ignored gambling.

2) The result of studying Buddha teaching implementation that students brought to use in their daily life after enrolling the moral camp as it shows on the questionnaires they improved to 21 items those items indicated their changed behaviors. The first three changed behaviors in sequence from the most to the least were they did not party or hangout at night, they refused to take any drug, and they ignored gambling.

3) The result of studying changes of moral behavior after enrolling the moral camp at Dhammarata meditation center shows on the questionnaires that they improved to 21 items those items indicated their changed behaviors. The first three changed behaviors in sequence from the most to the least were they did not party or hangout at night, they refused to take any drug, and they ignored gambling.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะอาศัยความเมตตาอนุเคราะห์จากคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร., ประธานคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ ดร.สุจิต เหมวัล คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งคณาจารย์ที่ปรึกษา ได้แก่ พระมหาบาง เขมานนุโท, ดร., พระมหาประมวล ฐานทตโต ดร., และ อาจารย์ ดร.ประยูร แสงใส ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดถึงคณาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และคณาจารย์พิเศษจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้แก่ ผศ.ดร.ดุขฎิ อายุวัฒน์ จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ให้หลักพื้นฐานในการทำวิจัยทั้งหมดตั้งแต่เบื้องต้นมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง จึงขออนุโมทนาในธรรมวิद्याทานกับทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาบาง เขมานนุโท, ดร. ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านผือ ที่มีเมตตาอนุเคราะห์ให้ทุนการศึกษาและที่พักอาศัย ตลอดทั้งเป็นที่พึ่งเมื่อมีข้อข้องใจในการทำวิทยานิพนธ์ และครอบครัวไสชาติ (หาญพยอม) ที่ให้โอกาสข้าพเจ้าเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาจนมีวันนี้ได้ ขอขอบพระคุณพระอธิการอดุลย์ สิริจันโท, พระอาจารย์บุญมา เขมปัญญา และพระอาจารย์ประกาศ อุตตมปัญญา ที่คอยช่วยเหลือเรื่องทุนการศึกษาและเป็นกำลังใจมาโดยตลอด ขออนุโมทนากับ คุณพ่อเสถียร-คุณแม่ละม่อม นามป้อง พร้อมด้วยคณะทายก ทายิกา ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา พร้อมญาติโยมชาวพุทธบ้านผือที่อุปถัมภ์เรื่องภัตตาหารตลอดระยะเวลาที่อยู่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา และ รศ.ดร.ยุทธศักดิ์ สร้อยสาคร่า ที่ช่วยแนะนำให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสถิติการวิจัยเพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยเพื่ออภิปรายผล ขอขอบคุณพระเชียรวิชัย สุจิตฺตโน (ศรีภูธร) ที่กรุณาช่วยพิสูจน์อักษรให้ และพระกัมปนาท สุนทรธมโม (ประวันเตา) ที่ช่วยซ่อมแซมและดูแลเครื่องปริ้นเตอร์เมื่อมีปัญหา

ขออนุโมทนากับคณะกรรมการพิจารณาทุนเล่าเรียนหลวงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ให้แก่ผู้วิจัยเป็นผู้ได้รับทุนเล่าเรียนหลวงนั้น และศาสตราจารย์ ดร.หิรัญ คุณหญิงนงค์เยาว์ รติศรี ครอบครัวศรีสุพรรณ คุณยายบุบผา หงสกุล จากกรุงเทพมหานครที่อุปถัมภ์ทุนการศึกษา และสำคัญที่สุดคือบิดามารดาผู้ให้กำเนิดชีวิตผู้วิจัยคือ คุณแม่สายัณห์ คุณพ่อคำหล้า แลโสภา และคุณตาจันทร์-คุณยายสุก ไสชาติ ที่ทำให้ผู้วิจัยมีวันนี้ได้ ขอความดีทั้งหลายที่ผู้วิจัยได้อุทิศน้ำพักน้ำแรงแสวงหาความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ขออุทิศให้กับคุณพ่อคำหล้า บิดาของผู้วิจัยที่ล่วงลับไปแล้ว และขอบูชาคุณครูอุปัชฌายาจารย์ผู้มีพระคุณทั้งหลาย ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม จงมีส่วนแห่งบุญกุศลนี้โดยทั่วกัน

พระมหาทิพย์ภวิษณ์ กิตติธโร (ไสชาติ)

๒๐ กันยายน ๒๕๕๓

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
คำอธิบายการใช้อักษรและหมายเลขย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๕ ขอบเขตการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๙
๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ หลักการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม	
๒.๑.๑ หลักการของพระพุทธศาสนา	๑๑
๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา	๑๓
๒.๒ หลักพุทธธรรมที่ใช้ในโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	
๒.๒.๑ ชั้นดีโสรัจจะ	๑๓
๒.๒.๒ อิทธิบาท ๔	๑๔
๒.๒.๓ ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔	๑๔
๒.๒.๔ อุปาสกธรรม ๕	๑๕
๒.๒.๕ เบญจศีล เบญจธรรม ๕	๑๖
๒.๒.๖ ความกตัญญูกตเวทී	๑๘
๒.๒.๘ อบายมุข ๖	๑๘
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปณิธานค่ายพุทธบุตร	
๒.๓.๑ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความอดทน	๑๙

๒.๓.๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขยัน	๒๔
๒.๓.๓ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความประหยัด	๓๗
๒.๓.๔ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์	๔๓
๒.๓.๕ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูกตเวที	๔๙
๒.๓.๖ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย	๕๙
๒.๓.๗ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความห่างไกลอบายมุข	๗๖
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม	๘๓
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำทางสังคม	๘๓
๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม	๘๔
๒.๗ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลของการฝึกอบรม	๘๖
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา	๙๑
๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	
๒.๙.๑ แนวคิดการเข้าค่ายพุทธบุตรในทรรศนะของพุทธศาสนิกขุ	๙๗
๒.๙.๒ แนวคิดการเข้าค่ายพุทธบุตรในทัศนะของปัญญาชนนักทฤษฎี	๑๐๐
๒.๙.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของค่ายพุทธบุตรในยุคปัจจุบัน	๑๐๒
๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าค่ายฝึกอบรมจริยธรรม	๑๐๓
๒.๑๑ ประโยชน์ที่ได้จากการจัดค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม	๑๑๒

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	๑๑๕
๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๗
๓.๓ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ	๑๑๗
๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	๑๑๗
๓.๓.๒ ขั้นตอนการหาคุณภาพเครื่องมือ	๑๑๘
๓.๓.๓ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือแ	๑๑๘
๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๒๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๑
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๑

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่ผ่านการฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร	๑๒๕
๔.๒ ตอนที่ ๒ ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียน	
ก่อนและหลัง การเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	๑๒๙

๔.๓ ตอนที่ ๓.๑ ผลการประเมินตนเองการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ก่อนการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	๑๓๐
ตอนที่ ๓.๒ ผลการประเมินตนเองการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันของนักเรียน หลังการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	๑๓๒
๔.๔ ตอนที่ ๔.๑ ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน หลังจากที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว	๑๓๔
ตอนที่ ๔.๒ ผลการประเมินก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา	๑๓๖
ตอนที่ ๔.๓ ผลการประเมินหลังเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา	๑๓๘
ตอนที่ ๔.๔ ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา	๑๔๐
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๒
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๔๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	
ก. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้	๑๕๘
ข. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๑๕๘
บรรณานุกรม	๑๕๙
ภาคผนวก	
ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	๑๗๙
ข. หนังสือขอความอนุเคราะห์	๑๗๑
ค. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๗๘
ง. ผลการวิเคราะห์หาค่าคุณภาพเครื่องมือ	๑๘๘
จ. โครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา	๒๒๔
ฉ. ประวัติบ้านผือและศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตาโดยสังเขป	๒๕๖
ช. ภาพประกอบกิจกรรม	๒๖๑
ประวัติผู้วิจัย	๒ ๖ ๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑. โรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	๑๑๖
๒. จำนวน ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	๑๒๕
๓. คะแนนก่อนการเข้าอบรมและหลังการเข้าอบรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	๑๒๙
๔. แสดงผลการประเมินตนเองการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนก่อนการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	๑๓๐
๕. แสดงผลการประเมินตนเองการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนหลังการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	๑๓๒
๖. แสดงผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังจากที่ผ่านโครงการ ฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร	๑๓๔
๗. แสดงผลการประเมินก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา	๑๓๖
๘. แสดงผลการประเมินหลังเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา	๑๓๘
๙. แสดงผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทัศนะ ของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา	๑๔๐

อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยได้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๐๐ โดยได้ระบุอ้างอิงถึง แหล่งที่มาของคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/หน้าที่ ตามลำดับ เช่น ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๒๐๑/๒๐๔. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีกวรรค (ภาษาบาลี) เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๐๑ หน้าที่ ๒๐๔ เป็นต้น และจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยได้ระบุอ้างอิงถึง แหล่งที่มาของคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/หน้าที่ ตามลำดับ เช่น ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๒๒/๓๑๓. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๓๒๒ หน้าที่ ๓๑๓ เป็นต้น

พระสุตตันตปิฎก

อง.ทูก. (บาลี) =	สุตตหนตปิฎก	องคุดตตรนิกาย	ทูกนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
อง.ทูก. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก	อังคุดตตรนิกาย	ทูกนิปาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจก.(บาลี)=	สุตตหนตปิฎก	องคุดตตรนิกาย	ปญจกนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.(ไทย)=	พระสุตตันตปิฎก	อังคุดตตรนิกาย	ปญจกนิปาต (ภาษาไทย)
อง.สตตก.(บาลี)=	สุตตหนตปิฎก	องคุดตตรนิกาย	สตตกนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
อง.สตตก.(ไทย)=	พระสุตตันตปิฎก	อังคุดตตรนิกาย	สตตกนิปาต (ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.(บาลี)=	สุตตหนตปิฎก	องคุดตตรนิกาย	อฏฐกนิปาตปาฬิ(ภาษาบาลี)
อง.อฏฐก.(ไทย)=	พระสุตตันตปิฎก	อังคุดตตรนิกาย	อฏฐกนิปาต (ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี) =	สุตตหนตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรคปาฬิ (ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับศีลธรรม การปลูกฝังจริยธรรมนั้น ตามหลักพระพุทธศาสนามีอยู่หลายวิธีด้วยกันในแต่ละวิธีจะมีมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยหลายอย่าง สิ่งสำคัญที่จะทำให้การปลูกฝังจริยธรรมสำเร็จประโยชน์หรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคลากรที่จะทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมเป็นสำคัญ บุคลากรที่มีความสามารถในการให้การปลูกฝังจริยธรรมเจริญก้าวหน้า ได้แก่ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

การประสานความสัมพันธ์กิจกรรมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อช่วยพัฒนาคนในลักษณะการมีส่วนร่วม ริเริ่ม สร้างสรรค์ ประสานงาน ช่วยเหลือส่งเสริม สนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเยาวชนอย่างบูรณาการ นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาเยาวชนในทุกๆ ด้าน เยาวชนควรมีโอกาสได้รับการฝึกอบรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัย เพื่อให้เยาวชนได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจให้มีความประพฤติที่ดีงามโดยยึดบทคุณที่ว่า “วิชา จรณ สมฺปนฺโน ความรู้ คู่คุณธรรม” เพื่อสร้างคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขสู่สังคม เพื่อสนองตอบต่อรัฐบาลที่ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ที่มุ่งพัฒนาคนโดยเน้นการพัฒนาจิตใจว่าเป็นกระบวนการให้การศึกษอบรม และส่งเสริมให้คนมีจิตใจเจริญในทุกๆ ด้าน เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาชีวิต ทั้งครอบครัว กลุ่มชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยการพัฒนาจิตใจประกอบด้วย

๑. คุณภาพจิต ได้แก่ สร้างเสริมจิตใจให้ดีงามด้วยคุณธรรมต่างๆ มีจิตใจสูง ประณีต มีเมตตา มีความรัก มีความเพียร มีความปรารถนาประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความกรุณาอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มีมัทวะ ความอ่อนโยน กตัญญู รู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่น เป็นต้น

๒. สมรรถภาพจิต คือ ความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียรพยายามสั่งาน มีขันติความอดทนและทนทาน มีสติจิตใจแน่วแน่ มีสัจจะ มีความจริงจั่ง เอาจริง เอาจั่ง มีอธิษฐาน มีความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นเข้มแข็งมั่นคงในจิตใจที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะงานทางปัญญา มีความคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน

๓. สุขภาพจิต เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนมีความสุข มีสมาธิสงบเยือกเย็นเป็นคนแจ่มใส ร่าเริง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ และเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถาบัน

ในการพัฒนาจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ
สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ในโอกาสต่อไป^๑

ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘
พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ได้กำหนดทิศทางของการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้คนโดยเฉพะ
กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคล
อย่างเป็นองค์รวม คือ พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม จิตใจ อารมณ์
สังคม รวมทั้งการคุ้มครองช่วยเหลือให้ได้รับการบริหารพื้นฐานทางสังคมทุกด้านอย่างเหมาะสม
ทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและสม
ศักดิ์ศรีรวมทั้งการพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคม ทั้งครอบครัวและชุมชนเพื่อสร้าง
สภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนและสังคมต่อไป^๒ ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญของ
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และโดยเฉพะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ ๘ ที่ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ให้เป็นกลไกประสาน
พัฒนาปัญญา ศีลธรรมและวัฒนธรรมให้เข้มแข็ง^๓

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้คนเป็นเครื่องมือ
หรือปัจจัยในการผลิต เพื่อสนองความต้องการการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโต
ทางเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์น้อยลงและการพัฒนาศักยภาพ
ของคนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคม
ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ แม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการบรรลุ
เป้าหมายด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แต่ผลของการพัฒนาได้ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญ
หลายประการ ได้แก่ ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาด้านศีลธรรมและปัญหา
ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยและ
การพัฒนาประเทศไทยในระยะยาว การพัฒนาศักยภาพของคนที่ยังปรารถนา จะต้องพัฒนา
ให้ทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ปัญญาและ
ทักษะฝีมือ เพื่อให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีสุขอนามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนา

^๑ พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต), แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร :
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๐), หน้า ๗๖-๗๗.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่าน
ศึก, ม.ป.ป.), หน้า ๓.

^๓ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กรอบวิสัยทัศน์และแนวทางการ
พัฒนาของประชาชนในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๓๐.

เศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีจิตสำนึกและมีบทบาทในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุล ยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย^๔

นอกจากนี้ยังมีรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านพฤติกรรมของวัยรุ่น โดยสำนักวิจัยเอแบคโพลล์^๕ ได้สำรวจความคิดเห็นเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กไทย อายุ ๑๕-๒๔ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร ๑,๔๖๔ คน พบว่า เด็กอายุ ๑๕ ปี มีถึง ๖๑.๖ % เคยดูภาพโป๊เปลือย ทางอินเทอร์เน็ต และ ๖๘.๔ % ยังดาวน์โหลดภาพและวิดีโอไปด้วย ขณะที่ ๑๔.๑ % ขอรับภาพกับวิดีโอไปผ่านเมลล์ โดยระหว่างดูภาพเหล่านี้จะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่ และสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองจนถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งเด็กยอมรับว่าเมื่อดูแล้วเกิดความต้องการทางเพศ และยังพบข้อมูลเด็กอีก ๑๐.๖ % คิดว่าภาพโป๊มีประโยชน์ ๖๗.๕ % บอกว่าเป็นการเรียนรู้เรื่องเพศ และ ๕๔.๙ % ยอมรับได้กับการมีสื่อลามกทางอินเทอร์เน็ต" และจากการสำรวจนั้นยังพบว่า เด็กอายุน้อยที่สุดที่เริ่มใช้อินเทอร์เน็ตคือ ๕ ขวบ โดย เด็กอายุ ๑๓-๑๕ ปี เริ่มใช้มากที่สุด ส่วนเวลาที่เด็กนิยมใช้อินเทอร์เน็ตคือ เวลา ๒๐.๐๑-๒๔.๐๐ น. สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ เมื่อสอบถามผู้ปกครองและครูส่วนใหญ่ไม่ทราบรายละเอียดการดูอินเทอร์เน็ตของบุตรหลาน ผลการสำรวจพบกลุ่มตัวอย่าง ๘๕.๔ % เคยคุยกับคนแปลกหน้า ทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งส่วนใหญ่จะคุยเรื่องเพศ โดยผู้หญิงประมาณ ๒ ใน ๑๐๐ คน จะนัดเจอคนแปลกหน้าที่รู้จักกันทางอินเทอร์เน็ตทุกครั้ง และ ๑๓.๒ % มีเพศสัมพันธ์ด้วยความเต็มใจ ขณะที่ ๒๗.๖% ไม่เต็มใจ ซึ่งในส่วนที่ไม่เต็มใจมีเพศสัมพันธ์นั้น มีถึง ๗๕.๒% อาจถูกข่มขืนล่อลวง นอกจากนี้ เด็กที่อยู่ในวัยเรียนส่วนใหญ่ เคยใช้อินเทอร์เน็ตประกาศหาคู่ เล่นเกมออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมเช่น เกมเปลื้องผ้า เกมดักจุดหญิงสาว หรือเข้าไปในเว็บไซต์ที่เนื้อหารุนแรงเกี่ยวกับการฆาตกรรมฆ่าตัวตายและทำระเบิด

เมื่อปัญหาเกิดขึ้นกับเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันหาทางป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก และวัยรุ่น แต่สิ่งที่สามารถป้องกันและช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี คือการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมกับวัยรุ่น โดยการนำเอาหลักคำสอน

^๔ ธีระพล อรุณะกสิกร และคณะ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕, อ้างใน สุทธินันท์ จันทนา. "การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี", วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๖, หน้า ๑.

^๕ สำนักวิจัยเอแบค-เคเอสซีอินเทอร์เน็ต (เอแบคโพลล์), "การใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กไทย", (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ), ๒๕๕๐, (รายงานการวิจัย).

ทางศาสนาเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา^๖ พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแนบแน่น อันเนื่องมาจากแนวความคิดที่ว่า บรรดาสรรพสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นสังคมมีมากมายทั้งนามธรรมและรูปธรรม ได้แก่ ความคิด ความดี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องแยกออกจากกันไม่ได้ ถ้าขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปแล้วก็จะทำให้สังคมนั้นขาดความสมดุลไม่ว่าระดับใดก็ตาม ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันทั้งสังคมที่เรียกว่า โครงสร้าง ต้องมีความยืดหยุ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงเพื่อมิให้แตกสลายไป โดยอาศัยคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ ทำหน้าที่เป็นพลังที่สร้างบูรณาการของสังคม ถ้ายทอด ปลูกฝังวัฒนธรรมจริยธรรมทางสังคมก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นสิ่งที่จรรโลงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม^๗ การเสริมสร้างศักยภาพของวัยรุ่นให้เป็นคนดีมีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมมือกันหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะ ๓ สถาบันที่สำคัญได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ในการหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่น อันเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต

โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา เป็นโครงการที่ให้ความสำคัญกับนักเรียนนิสิตนักศึกษา เพื่อต้องการให้เป็นกำลังของชาติในอนาคตได้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมด้วย การที่จะพัฒนาคนให้ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์แบบนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่คนจะต้องได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้านคือ ด้านร่างกาย เป็นผู้มีความสุข มีสุขนิสัยดี มีอัตราการเจริญเติบโตอย่างเหมาะสมตามวัย ด้านสติปัญญา เป็นผู้มีความใฝ่รู้กล้าคิดกล้าทำ กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องดีงาม รู้จักแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ ด้านคุณธรรมให้เป็นผู้มีหลักธรรม ๓ ประการ ได้แก่ เว้นชั่ว ทำดี ผูกจิตให้ผ่องใส ความซื่อสัตย์ความประหยัดและความไม่เห็นแก่ตัว ด้านบุคลิกภาพ คือให้เป็นผู้มีความร่าเริงแจ่มใส เป็นมิตรต่อผู้อื่น มีกิริยามารยาทแบบไทยๆ ทั้งร่างกาย วาจา และจิตใจ มีความเชื่อมั่นในตนเองรู้จักพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบ และวางตนได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ด้านสังคม เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

การอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของทางศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการอบรม เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ มีความรู้ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความเข้าใจในหลักธรรมของศาสนาที่

^๖ สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๔๘.

^๗ กมล รอดคล้าย, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาเด็ก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๘.

จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป ซึ่งโครงการดังกล่าวได้จัดดำเนินการมาแล้วตั้งแต่ปี ๒๕๔๕-๒๕๕๓ โดยมี ดร.พระมหาบาง เขมานนโท ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการธรรมธรรมตา เป็นประธานในการดำเนินงานมาโดยตลอด และในแต่ละปีนั้นมีสถาบันการศึกษาต่างๆ ให้ความร่วมมือกับโครงการอบรมจริยธรรม ค่ายพุทธบุตรเป็นอย่างดี แต่โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติการธรรมธรรมตา จัดขึ้นนั้น ยังไม่มีการติดตามผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่าน โครงการการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้วแต่ครั้งนั้นว่า มีความรู้ความเข้าใจในหลัก พุทธธรรมหรือไม่ และได้นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ของโครงการ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหรือไม่ และมีปัญหาอุปสรรค อะไรบ้างในการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ฉะนั้น การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาต้องการทราบถึงผลการเข้าฝึกอบรมของนักเรียน มัธยมศึกษาในค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้วยการศึกษานักเรียน ผู้ที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของศูนย์ปฏิบัติการธรรมธรรมตาไปแล้ว ๖ เดือน โดยศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เฉพาะกลุ่มนักเรียนซึ่งกำลังเรียนอยู่ในมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น หลังจากเข้าโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว มีความรู้มีความเข้าใจในหลักพุทธธรรม คือ ปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการหรือไม่ และได้นำ หลักพุทธธรรมที่ได้จากการอบรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือไม่ อันจะเป็นผลการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เพื่อช่วยลดปัญหาการบริโภคสื่อลามกทางอินเทอร์เน็ต ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการเสพสิ่งเสพติด เกี่ยวกับกลางคืน เล่นการพนัน ขาดความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ และความอดทนต่อสิ่งยั่วยู่ทั้งหลาย ที่กระทบต่อการดำเนินชีวิต ของนักเรียน ครอบครัว โรงเรียน สังคมและประเทศชาติ จึงสมควรที่ต้องมีการติดตามผลของ โครงการ เพื่อจะได้้นำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้า ฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร
๒. เพื่อศึกษาผลการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร
๓. เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่าน โครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. ทราบถึงความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้วเป็นอย่างไร
๒. ทราบถึงผลการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้วนำไปปฏิบัติหรือไม่
๓. ทราบถึงผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้วเปลี่ยนแปลงด้านใดบ้าง

๑.๔ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร หมายถึง ผลของความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการอบรมค่ายพุทธบุตรที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น ที่ผ่านโครงการอบรมค่ายพุทธบุตรในปี พ.ศ.๒๕๕๒ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ตามปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการ

ค่ายพุทธบุตร หมายถึง ค่ายพุทธบุตรที่ทางศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรดา บ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เข้ามารับการฝึกอบรมจริยธรรมในระยะ ๒ คืน ๓ วัน

พุทธบุตร หมายถึง ศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อนักเรียนชายและหญิงที่เข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรดา

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่ถูกต้องดีงาม ตามปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชายและหญิงของโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่นที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรดา ปี พ.ศ. ๒๕๕๒

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการ ในด้านความอดทน ได้แก่ อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา อดทนต่อคำชักจูงให้หลงผิดมึนเมา สูบบุหรี่ย ในเรื่องของความขยัน ได้แก่ ขยันในการศึกษา ขยันช่วยงานบิดามารดา ขยันช่วยงานครู อาจารย์ ในเรื่องของความประหยัด ได้แก่ ประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย ประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน ในเรื่องของความซื่อสัตย์ ได้แก่ ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครูอาจารย์ ซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง ในเรื่องของความกตัญญูกตเวทีย ได้แก่ กตัญญูกตเวทียต่อบิดามารดา กตัญญูกตเวทียต่อครูอาจารย์ กตัญญูกตเวทียต่อเพื่อน ในเรื่องของความมีระเบียบวินัย ได้แก่ การแต่งตัวเรียบร้อย

เมื่อไปโรงเรียน เคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน ไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน มีความเคารพระเบียบทางสังคม และในเรื่องของความห่างไกลอบายมุข ได้แก่ ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่เล่นการพนัน

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๕.๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยต้องการทราบผลของความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ต้องการทราบผลของการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร และต้องการทราบผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เฉพาะผู้ที่ผ่านโครงการเข้าอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ไปแล้ว ๖ เดือน ในด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม การนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตามหลักปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการ ในด้านความอดทน ได้แก่ อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา อดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่ ด้านความขยัน ได้แก่ ขยันในการศึกษาเล่าเรียน ขยันช่วยงานบิดามารดา ขยันช่วยงานครู อาจารย์ในเรื่องของความประหยัด ได้แก่ ประหยัดในการใช้จ่ายเงินไม่สุรุ่ยสุร่าย ประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน ด้านความซื่อสัตย์ ได้แก่ ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครูอาจารย์ ซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง ด้านความกตัญญูกตเวที ได้แก่ กตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา กตัญญูกตเวทีต่อครูอาจารย์ กตัญญูกตเวทีต่อเพื่อน ด้านความมีระเบียบวินัย ได้แก่ การแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน เคารพกฎระเบียบวินัย ของโรงเรียน ไม่ทิ้งเศษขยะในบริเวณโรงเรียน มีความเคารพระเบียบทางสังคม และด้าน ความห่างไกลอบายมุข ได้แก่ ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่เล่นการพนัน และผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๑.๕.๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

๑) ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น	จำนวน ๑๗๐ คน
๒. ครู อาจารย์โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น	จำนวน ๔๖ คน
๓. คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น	จำนวน ๑๓ คน
๔. นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรม	

ธรรมรดา และการออกค่ายเคลื่อนที่โดยใช้หลักสูตรและพระวิทยากรของศูนย์ปฏิบัติธรรม

ธรรมรดา ในปี พ.ศ.๒๕๕๒ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๑๗ โรงเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด จำนวน ๔,๑๘๓ คน

๒) กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

กลุ่มตัวอย่างและการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpostive Sampling) คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น เฉพาะผู้ที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ของ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรดา ๒ คืน ๓ วัน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จำนวน ๑๘๐ คน

ตัวแปรที่ทำการศึกษา (Variable)

๑. ตัวแปรต้น/อิสระ (Independent Variable)

๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ระดับคะแนนเฉลี่ย (GPA) สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา และเขตพื้นที่อยู่อาศัย

๒. ตัวแปรตาม (dependent Variable)

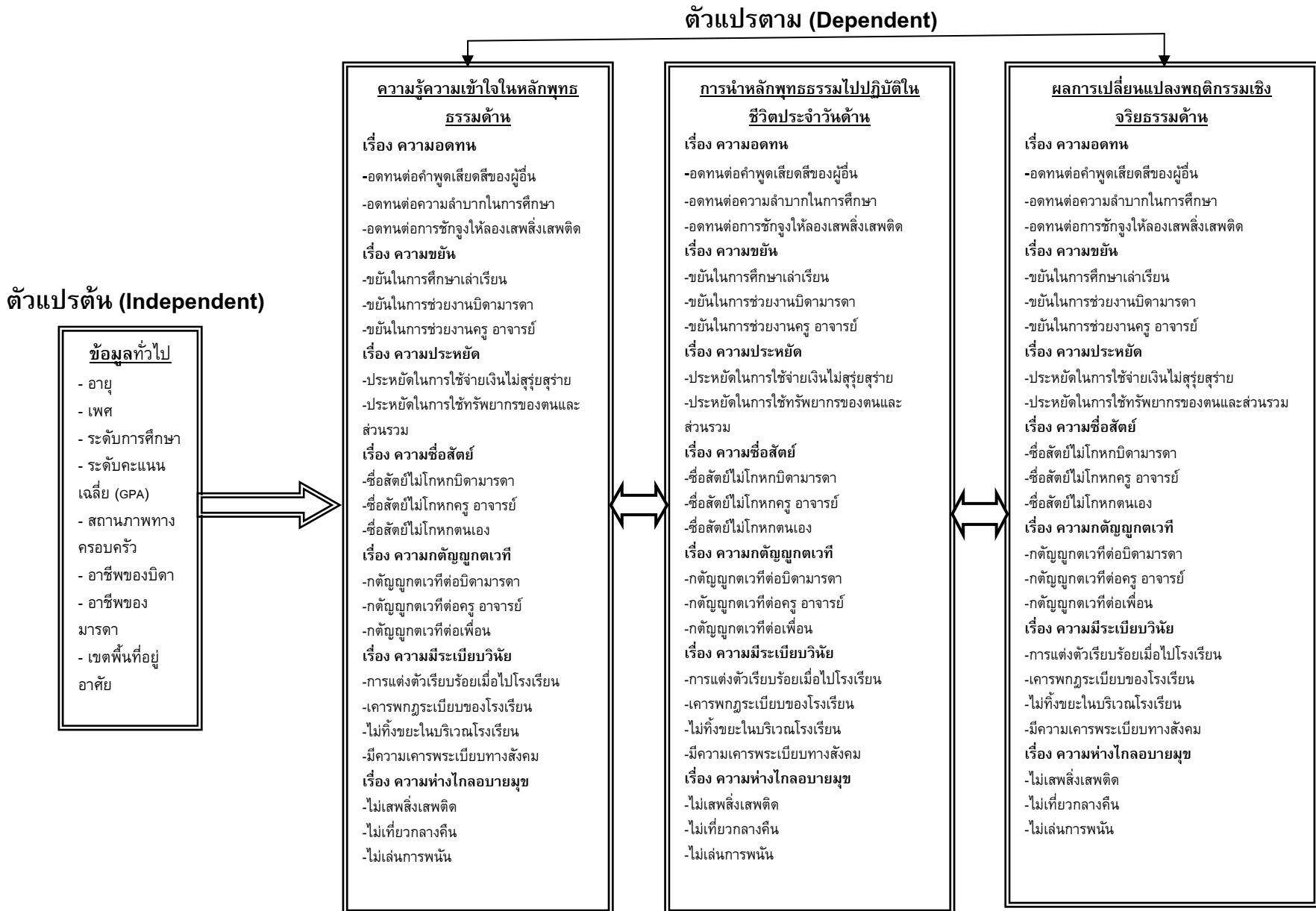
๒.๑ องค์ความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม คือ หลักปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการ ได้แก่ ด้านความอดทน ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความห่างไกลอบายมุขของนักเรียนที่ได้จากการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๒.๒ การนำหลักพุทธธรรม คือ หลักปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการ ได้แก่ ด้านความอดทน ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความห่างไกลอบายมุข ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน

๒.๓ ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน ที่ได้จากหลักปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความอดทน ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความห่างไกลอบายมุข หลังจากผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ทราบความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร
๒. ได้ทราบผลของการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร
๓. ได้ทราบผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นนี้ ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อให้เห็นแนวทาง ในการศึกษาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีแนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ หลักการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม

๒.๑.๑ หลักการของพระพุทธศาสนา

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒.๒ หลักพุทธธรรมที่ใช้อบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปณิธานค่ายพุทธบุตร

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำทางสังคม

๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม

๒.๗ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลของการฝึกอบรม

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา

๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่ายฝึกอบรมจริยธรรม

๒.๑๑ ประโยชน์ที่ได้จากการจัดค่ายฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม

๒.๑ หลักการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม

๒.๑.๑ หลักการของพระพุทธศาสนา

ศาสนาเกิดขึ้นเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์หลายประการ ทั้งใน ส่วนที่จะเป็นที่พึ่ง เป็นที่นำเชื่อถือ และเป็นหลักการดำเนินชีวิต เป็นต้น ในทางพระพุทธศาสนา ก็ได้อธิบายหลักความจริงของชีวิต และชี้ให้เห็นแนวทางของการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐว่า ควรดำเนินชีวิตควรเป็นไปเช่นไร อะไรคือคุณค่าและเป้าหมายของชีวิต โดยหลักธรรมของพระพุทธศาสนานั้นถือว่า ทุกคนเท่าเทียมกัน ที่จะต้องตกอยู่ในกฎแห่งความจริงของธรรมชาติ อย่างเดียวกัน คือการเกิด แก่ เจ็บและตาย ซึ่งทุกคนต้องเป็นไปตามกฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นหลัก คำสอนของพระพุทธศาสนา ในการที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อให้พ้นกระแสกรรมโดยมีเป้าหมาย สูงสุด คือ นิพพาน การพัฒนาตนของมนุษย์นั้น ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์สามารถที่

จะพัฒนาตนเองได้ ขณะเดียวกันก็ได้มีแนวทางการฝึกตนไว้อย่างชัดเจน ดังพระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต)^๑ ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “พัฒนาตน” ว่า

มนุษย์เป็นยอดแห่งสัตว์ที่ฝึกได้ หรือให้การศึกษาได้ มนุษย์มีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมสูงสุด ซึ่งทำให้เข้าถึงชีวิตที่มีอิสรภาพและมีความสุข การที่จะบรรลุธรรมสูงสุดนี้มนุษย์จะต้องพัฒนาตนเองทั้งทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญา การพัฒนาตนเองโดยชอบ ย่อมทำให้บรรลุธรรมสูงสุดได้อย่างแน่นอนและเป็นไปเองตามธรรมชาติ

หลักการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางให้มนุษย์พัฒนาตนเองนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของความเป็นมนุษย์คือ ความมีอิสรภาพและความสุขอย่างสมบูรณ์ การที่จะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อมีกัลยาณมิตรเป็นผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาตนเอง “เนื่องจากพระพุทธศาสนา มีหลักการที่เชื่อในศักยภาพของมนุษย์อย่างนี้และได้กำหนดให้มีอิสรภาพและความสุขอย่างสมบูรณ์ เป็นจุดมุ่งหมายที่พึงเข้าถึง ดังนั้น ความมีอิสรภาพในการพัฒนาตนเองและการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการพัฒนาตนเองนั้น จึงปรากฏรากฐานของพุทธจริยธรรม”^๒ เพราะหลักการที่ให้ความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์นี้เอง พระพุทธศาสนาจึงไม่เกี่ยวข้องและยึดถือในระบบชั้นวรรณะ อันเคยปรากฏในอินเดียมาแต่สมัยพุทธกาล ความเชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้ นำไปสู่ความพยายามที่จะพัฒนาตนเองไปตามลำดับ หากเข้าใจหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้วนำไปปฏิบัติ สามารถบรรลุสู่ความเป็นพระอรหันต์ ตั้งแต่เป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี จนกระทั่งถึงพระอรหันต์ผู้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายได้อย่างสมบูรณ์ โดยเบื้องต้นแล้ว พระอรหันต์ทั้งหลายเหล่านั้นก็คือปุถุชน คนธรรมดาที่ได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนการพัฒนาตนเองจนสามารถเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ในที่สุด

พระพุทธศาสนาซึ่งมีหลักธรรมคำสอนที่เหมาะสม ควรแก่การนำมาปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะการนำหลักการทางพระพุทธศาสนา มาจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนรู้อันเหมาะสมตามระดับช่วงชั้น วัยของผู้เรียน ซึ่งในปัจจุบันมีการบูรณาการทั้งระบบ เช่น โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต

^๑ พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), **พัฒนาตน**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต)^๓ กล่าวว่า การดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ สังคมจึงจัดให้มีการส่งสอนอบรมเรื่องจริยธรรมแก่สมาชิกของสังคม ผลที่สังคมคาดหวัง คือ การที่สมาชิกล้วนนำเอาจริยธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

หลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนานั้นจำแนกออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑. **หลักจริยธรรมขั้นพื้นฐาน** คือ เบญจศีล ได้แก่ ศีล ๕ และเบญจธรรม ได้แก่ ธรรม ๕ เป็นข้อปฏิบัติฝ่ายศีลและธรรมจูนเข้ากัน เป็นข้อปฏิบัติและขอบเขตให้เกิดความสุขทางกาย และวาจาเท่านั้น อันจะทำให้สังคมมีความสุขและเป็นพื้นฐานการปฏิบัติขั้นอื่นๆ ขึ้นไปอีก

๒. **หลักจริยธรรมขั้นกลาง** ได้แก่ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ เป็นหลักปฏิบัติทางกาย วาจา และใจ เป็นข้อปฏิบัติทางใจ ในขั้นนี้ได้จำแนกให้ละเอียดพิสดารกว่าจริยธรรมขั้นพื้นฐาน อันเป็นฐานของการปฏิบัติในขั้นอื่นต่อไปอีก

๓. **หลักจริยธรรมขั้นสูง** คือ ข้อปฏิบัติสำหรับบรรลุมรรคผลนิพพานโดยตรง ข้อปฏิบัติในขั้นนี้เรียกว่า อริยมรรค แปลว่า หนทางอันประเสริฐ หรือ ทางที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ประเสริฐ มีองค์ประกอบ ๘ ข้อ มีความเห็นที่ถูกต้อง เป็นต้น

๒.๒ หลักพุทธธรรมที่ใช้ในโครงการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๑. ขันติโสรัจจะ^๔

ขันติ ความอดทน

โสรัจจะ ความสงบเสงี่ยม

ขันติ แปลว่า ความอดทน เป็นลักษณะความเข้มแข็งของจิตในการพยายามทำความดีและถอนตัวออกจากความชั่ว

โสรัจจะ หมายถึง ความสงบเสงี่ยม อธิษาศัยงาม รักความประณีตหมัดจดและสงบเรียบร้อย เมื่อทนอดทนแล้ว ก็พยายามสงบใจ ทำใจให้เย็นลงด้วยอุบายอันชอบ เมื่อใจสงบแล้ว กิริยาวาจาที่แสดงออกมาก็จะสงบเสงี่ยม

^๓ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต), ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์และจริยศึกษาในความรู้จักคุณธรรม, รวบรวมความเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมและการศึกษา, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย ไพฑูรย์ สินลารัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๘๓.

^๔ อ.ท.ก. (บาลี) ๒๐/๔๑๐/๑๑๘.

ดังนั้น โสรัจจะ จึงหมายถึง ความมีจิตเบิกบาน ไม่แสดงกิริยาอาการปรากฏให้เห็น แสดงกิริยาเรียบร้อยดีงามต่อเมื่อมีเหตุการณ์กระทบ เป็นเหตุให้ต้องอดทนอดกลั้น คอยสนับสนุนขันติให้มีความยิ่งยงขึ้น ซึ่งเป็นการรักษามารยาทให้เรียบร้อย^๕ (โดยอัตโนมัติน)

๒. อิทธิบาท ๔^๖ คุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ

อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ มี ๔ ประการคือ

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย

๓. จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาใจฝักใฝ่ไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีการแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^๗

หลักอิทธิบาท ๔ ประการนี้ เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่จะช่วยนำพาบุคคลผู้ปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในกิจการต่างๆ เช่น เป็นนักเรียนก็มีความภาคภูมิใจ ตั้งใจ ขยันศึกษาเล่าเรียนค้นคว้าหาความรู้ ไม่ทอดทิ้งหน้าที่ของตน กระทำด้วยความเข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ ท้อแท้ ไตร่ตรองตรวจสอบความบกพร่องของตนเอง เพื่อปรับปรุงแก้ไข วางแผนการให้ดีเพื่อประโยชน์ของตนเองในอนาคตก็จะประสบความสำเร็จได้อย่างแน่นอน

๓. ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิทธรรม ๔^๘

ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิทธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หรือหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น ได้แก่

๑. อุกุฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕๓.

^๖ ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๐.

^๘ อ.อ.อ. (บาลี) ๒๓/๑๔๔/๒๘๘.

๒. **อารักขสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตนไม่ให้ เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

๓. **กัลยาณมิตตตา** คบคนดีเป็นมิตร คือรู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัยเลือก เสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

๔. **สมชีวิตา** มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิต แต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

ธรรมเนียมพวกนี้เรียกสั้นๆ ว่าทิวฐัมมิกัตถะ หรือเรียกติดปากภาษาไทยๆ ว่า ทิวฐัมมิกัตถะประโยชน์^๙

๔. อุปาสกธรรม ^{๑๐}

ชาวพุทธที่เรียกว่า อุบาสก และอุบาสิกา นับว่าเป็นชาวพุทธชั้นนำจะต้องมีความเข้มแข็งที่จะตั้งมั่นอยู่ในหลัก ให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวพุทธทั่วไป นอกจากรักษาวินัย ชาวพุทธแล้วจะต้องมีอุปาสกธรรม ซึ่งได้แก่

อุปาสกธรรม ๕ ประการ คือ

๑. มีศรัทธา เชื่อประกอบด้วยปัญญา ไม่มมงาย มั่นในพระรัตนตรัย ไม่หวั่นไหว ไม่แกว่งไกว ถือธรรมเป็นใหญ่และสูงสุด

๒. มีศีล นอกจากตั้งอยู่ในศีล ๕ และสัมมาชีพแล้ว ควรถือศีลอุโบสถตามกาล เพื่อพัฒนาตนให้มีความสุขพึงวัตถุน้อยลง ลดการเบียดเบียน และเกื้อกูลผู้อื่นได้มากขึ้น

๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม มุ่งหวังผลจากการกระทำด้วยริ้วแรงความเพียร พยายามตามเหตุผล ไม่ตื่นข่าวเล่าลือโศกลางเรื่องขลังมงคล ไม่หวังผลจากอำนาจดลบันดาล

๔. ไม่แสวงหาพาหิรทักษิไถนย ไม่ไขว่คว้าเขตบุญขุ่นขลังผู้วิเศษศักดิ์สิทธิ์ นอกหลักพระพุทธศาสนา

๕. ขวนขวายในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ใส่ใจริเริ่มและสนับสนุนกิจกรรม การกุศล ตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*, หน้า ๑๓๘.

^{๑๐} อัง.ปญจก. (บาลี) ๒๒/๑๗๕/๒๓๐.

๕. เบญจศีล เบญจธรรม

เบญจศีล^{๑๑} หรือ ศีล ๕ หมายถึง ความประพฤติชอบ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้มนุษย์ มีความแตกต่างจากสัตว์เดรัจฉาน และทำให้เป็นคนดีของสังคม จึงควรนำมาอบรมปลูกฝังแก่นักเรียนให้ถือเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดังต่อไปนี้

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต
๒. อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเว้นจากการเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการขโมย
๓. กาเมสุ มิจฉารานา เวรมณี เจตนาเว้นจากการประพฤติผิดในกาม
๔. มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเว้นจากการกล่าวเท็จ
๕. สุราเมรยมัชชชมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนาเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๑๒}

ศีล ๕ ข้อนี้ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า ลิกขาบท ๕ คือข้อปฏิบัติในการฝึกตน บ้างก็เรียกธรรม ๕ บ้าง เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ก็เชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล คำว่าเบญจศีลที่มาในพระไตรปิฎก ปรากฏในคัมภีร์ชั้นนอปกาน และพุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล คือศีลที่คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นประจำ บ้างว่าเป็น มนุษยธรรม คือ ธรรมของมนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง^{๑๓}

เบญจธรรม^{๑๔} หมายถึง ธรรมอันดีงาม มี ๕ ประการ เป็นธรรมข้อที่ควรปฏิบัติควบคู่กันไปกับเบญจศีล สนับสนุนให้การรักษาศีลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มี ๕ ประการ^{๑๕} ดังนี้

๑. เมตตากรุณา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญ มีความสงสารคิดช่วยเหลือให้พ้นจากทุกข์ตลอดเวลา ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์มีเมตตากรุณาต่อกัน เลิกการฆ่าอาฆาตพยายาบาทจองเวรกัน เบญจธรรมข้อนี้คู่เบญจศีลข้อที่ ๑

๒. สัมมาอาชีวะ หมายถึง ความพากเพียรพยายามเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ มีอาชีพสุจริต ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์ผู้ปฏิบัติตามละเว้นมิจฉอาชีพที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคมทั่วไป เบญจธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๒

^{๑๑} อัง.ปญจก. (บาลี) ๒๒/๑๗๒/๒๒๗.

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๗๕.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๖-๒๐๗.

^{๑๔} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๘๖/๒๔๗.

^{๑๕} บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๓๕๓๙), หน้า ๑๓๓.

๓. **กามสังวร** หมายถึง ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่หลงใหลรูป เสียง กลิ่น รส และผัสสะ ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์ยินดีพอใจในคู่ครองของตนเอง ไม่ทำลายน้ำใจของผู้อื่น เเบบญชรธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๓

๔. **สัจจะ** หมายถึง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์มีความยุติธรรม ซื่อตรง มีความจริงใจต่อผู้อื่น ไม่เป็นคนโกหกหลอกลวง เป็นคนตรงไปตรงมา มีวาจาสัตย์ เเบบญชรธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๔

๕. **สติสัมปชัญญะ** หมายถึง ความมีสติสัมปชัญญะรอบคอบ ฝึกฝนตนเองไม่ประมาทเลินเล่อผลอดั่ว ทั้งก่อนและกำลังทำ พูด คิด ธรรมข้อนี้สนับสนุนให้มนุษย์มีสติสัมปชัญญะ พิจารณาสິงต่างๆ ด้วยความรอบคอบ ไม่ประมาทพลั้งเผลอ เเบบญชรธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๕

การปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมย่อมส่งผลดีแก่บุคคลและสังคม^{๑๖} ดังต่อไปนี้

๑. ภาควุฒิใจในตนเอง
๒. เป็นที่ยอมรับของวิญญูชน
๓. เป็นคนแก้แค้นล่าอาชญาในสังคม
๔. ชื่อเสียงย่อมแพร่กระจายไปไกล
๕. เป็นคนสง่างาม ล้ำเลิศ
๖. เป็นคนมั่งคั่งด้วยทรัพย์สิน
๗. มีชีวิตที่ปราศจากศัตรู
๘. ได้รับความสงบสุขในชีวิต

ดังนั้น คุณธรรมเรื่องเบญจศีลเบญจธรรมนี้ เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อความสงบร่มเย็นของสังคม ซึ่งช่วยให้คนในสังคมมีความเข้าใจ เอื้อเพื่อช่วยเหลือกันและกัน และเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น

^{๑๖} จำนวนค์ อติวิฒนสิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๐-๗๑.

๖. ความกตัญญูกตเวทิต^{๑๗}

คนในโลกนี้มีมาก แต่ที่หาได้ยากมีอยู่ ๒ คน ได้แก่

๑. บุพพการี คือ บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน (อย่างบริสุทธิ์ใจ)

๒. กตัญญูกตเวทิต คือ บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน (อย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่อำภิส แต่เห็นแก่ความกตัญญูกตเวทิตโดยเฉพาะ)

๘. อบายมุข ๖^{๑๘}

อบายมุข หมายถึง ช่องทางแห่งความเสื่อม ความพินาศ ย่อยยับแห่งโภคทรัพย์ เมื่อบุคคลใดหลงประพฤติเสพสิ่งที่เป็นอบายมุข การดำเนินชีวิตของบุคคลผู้นั้นก็จะได้รับความเสื่อม ชีวิตมีแต่ปัญหา ไม่มีความเจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้าในชีวิตมี ๖ ประการ^{๑๙} คือ

๑. การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๒. การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืน เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๓. การเที่ยวดูมหรสพ เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๔. การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๕. การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๖. การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

เหตุแห่งความเสื่อมอันนำมาซึ่งความฉิบหายทั้ง ๖ ประการนี้ ถ้าใครปฏิบัติตามที่ถือว่าตั้งตนอยู่ในความประมาท ถ้าใครสามารถละเว้นไม่ปฏิบัติตามเสียได้ ชีวิตของผู้นั้นก็จะประสบแต่ความสุข ความเจริญรุ่งเรืองตลอดชีวิต

^{๑๗} อง.ทูก. (บาลี) ๒๐/๓๖๔/๑๐๘.

^{๑๘} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๑๗๘-๑๘๔/๑๙๖-๑๙๘.

^{๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๖๐.

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาค่านายพุทธบุตร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาค่านายพุทธบุตร ๗ ประการ ได้แก่ ความอดทน ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย และความห่างไกลอบายมุข ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความอดทน

๑. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความอดทน

๑) ความหมายของความอดทน

ในเรื่องของความหมายของความอดทนนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๒๐} ได้ให้ความหมายของความอดทนไว้ว่า หมายถึง บึกบึน อดใจ

พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺโญ)^{๒๑} ได้ให้ความหมายของขันติว่า เป็นความอดทน คือ อดทนลำบาก อดทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ ความหนักเอาเบาสู้ เพื่อบรรลุจุดหมายที่ตั้งงาม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๒๒} ได้ให้ความหมายของความอดทน (ขันติ) ว่าเป็นความอดได้ ทนได้ เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์^{๒๓} และพัชรี ศรีทองนาถ^{๒๔} ได้ให้ความหมายของขันติว่า หมายถึง ความอดทนเพื่อที่จะพยายามสร้างชีวิตที่ดีโดยสามารถแยกออกพิจารณาได้ ๔ ลักษณะ คือ อดทนต่อความยากลำบากตรากตรำ อดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อการล่วงเกินของคนอื่น และความอดทนต่ออำนาจกิเลส

^{๒๐} อ้างในกองวิจัยทางการศึกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๒๑} อ้างในมารศรี กลางประพันธ์, การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขันติ) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๘, หน้า ๑๒.

^{๒๒} อ้างในมารศรี กลางประพันธ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

^{๒๓} อ้างแล้ว.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

กองวิจัยทางการศึกษา^{๒๕} ได้ให้ความหมายของความอดทนว่า หมายถึง การทำงานหนักยากหรืองานที่มีอุปสรรคไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จไม่แสดงกิริยาท่าทางต่อต้าน โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่

- (๑) ไม่แสดงอาการเบื่อหน่าย ไม่พูดหรือแสดงกิริยาท่าทางตนเบื่อหน่ายกับหน้าที่การงานที่กระทำอยู่นั้น
- (๒) ไม่ร้องขอความช่วยเหลือ ทำงานต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างเต็มความสามารถ โดยไม่ร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น
- (๓) ทนต่อคำวิจารณ์ ไม่ตอบโต้ทั้งวาจาหรือแสดงกิริยาอาการใดๆ กับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลอื่น
- (๔) ไม่ละทิ้งงานกลางคัน ทำงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจนสามารถทำงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

สมสุตา ผู้วิวัฒน์ และอัจฉรา ธนะมัย^{๒๖} ได้ให้ความหมายของความอดทนว่า หมายถึง ความเข้มแข็งของจิตใจของบุคคลในการที่จะละทิ้งความชั่ว การทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใสอยู่เสมอแม้จะกระทบกระทั่งสิ่งไม่พึงปรารถนาก็ตาม

จันทร์ดี ถนอมคล้าย^{๒๗} ได้ให้ความหมายของความอดทนว่า หมายถึง การทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สามารถควบคุมการกระทำของตนให้อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับโดยใช้สติปัญญาควบคุมไปด้วย

ขนิษฐา สาลีผล^{๒๘} ได้ให้ความหมายของความอดทนว่า หมายถึง ความเข้มแข็ง ความหนักแน่นของจิตใจ สามารถยืนหยัดต่อสู้กับการกระทบกระทั่งของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งจะต้องมีความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ

พันธเอกปิ่น มุกทุกันต์^{๒๙} ได้อธิบายลักษณะของขันติว่า เป็นความอดทนซึ่งมีลักษณะความเข้มแข็งของจิตใจในการพยายามทำความดี หลีกหนีจากความชั่ว สาเหตุที่ ต้องบำเพ็ญขันติในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องใช้ขันติ มี ๔ อย่าง คือ

๑. ความอดทนต่อความลำบาก ซึ่งเกิดจากการทำงานจนเหน็ดเหนื่อย หิว กระจาย หรือถูกแดด ลม ฝน กระทบ

^{๒๕} กองวิจัยทางการศึกษา, เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย, กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒, หน้า ๕.

^{๒๖} อ่างแล้ว.

^{๒๗} อ่างแล้ว.

^{๒๘} อ่างแล้ว.

^{๒๙} ปิ่น มุกทุกันต์, แนวการสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๔๖๒-๔๖๓.

๒. ความอดทนต่อความทุกข์ทุกขเวทนาที่เกิดจากความเจ็บป่วยความไม่สบายกาย
๓. อดทนต่อความเจ็บใจเมื่อถูกผู้อื่นล่วงเกินด้วยคำตำหนิหรือการสบประมาท
๔. อดทนต่ออำนาจกิเลส คือ อดทนต่ออารมณ์ฝ่ายเพลิดเพลิน เช่น ความสนุกสนาน การเที่ยวเตร่ การได้ผลประโยชน์ในทางที่ไม่ควร

โชติ จินตแสวง^{๓๐} ได้ให้ความหมายของขันติว่า ขันติแปลว่าความอดทน หมายถึง การรักษาภาวะปกติของคนไว้ได้ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งที่ไม่พอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งมีลักษณะของการอดทนดังนี้

๑. อดทนต่อความทุกข์ทุกขเวทนา เป็นการอดทนต่อความไม่สบายกายไม่สบายใจและการเจ็บไข้ได้ป่วย
๒. อดทนต่อความยากลำบาก เป็นความอดทนต่อธรรมชาติและอาการยังชีพ
๓. อดทนต่อความเจ็บใจ เป็นการอดทนต่อความไม่ยุติธรรม
๔. อดทนต่ออำนาจกิเลส เป็นการอดทนต่อสิ่งยั่วยวนหรือความปรารถนาซึ่งเป็นสิ่งให้เกิดความอยากได้

วิธีการปลูกฝังขันติ^{๓๑} ความอดทน มีหลักการปฏิบัติดังนี้

๑. เคารพตนเอง คือ หิริ มีความละอายที่จะทำบาป
๒. เกรงกลัวบาป คือ โอตตัมปะ มีความเกรงกลัวต่อบาปอันจะพึงมีแก่ตนเพราะการกระทำของตน โดยการมีความเคารพผู้อื่น
๓. ซาบซึ่งในทุกข์ คือ คิดในแง่ที่เป็นประโยชน์ เช่น คิดว่าถ้าเราไม่มีอุปสรรคเราก็คงไม่รู้จักความทุกข์หรือไม่คิดหาทางดับทุกข์ คงหลงระเหิงไปกับความสุข
๔. คิดเป็นสุขก็เป็นสุข คือ คิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังดีกว่าที่จะเกิดเหตุการณ์อย่างอื่นที่หนักหรือรุนแรงกว่า
๕. สนุกกับการทำสมาธิ เพื่อฝึกความอดทน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ประโยชน์ของขันติ มี ๕ ประการ ดังนี้

๑. เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั้งหลาย
๒. เป็นผู้ไม่ดูร้าย ปราศจากผองภัย และไม่มีการผูกอาฆาตจองเวร
๓. เป็นผู้ไม่มีความเดือดร้อน เพราะไม่มีการประทุษร้าย
๔. เมื่อถึงคราวเสียชีวิตแล้วก็ไม่หลงลืมสติ

^{๓๐} โชติ จินตแสวง, ๓๘ มงคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙๘.

^{๓๑} โชติ จินตแสวง, ๓๘ มงคล, หน้า ๙๘.

๕. หลังจากเสียชีวิตแล้ว ย่อมบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

สำหรับโทษของการไม่บำเพ็ญ ไม่เอาใจใส่การปลูกฝังพุทธธรรมเรื่องขันติให้เจริญงอกงามขึ้นมา จะมีความหมายในทางตรงกันข้ามกับประโยชน์ทั้ง ๕ ประการนั้น นอกจากนี้ ปิ่น มุทุกันต์ ยังได้กล่าวถึงคุณและโทษของขันติเอาไว้ดังนี้

คุณแห่งความมีขันติ เช่น

๑. ทำงานได้ดี
๒. บำเพ็ญตนเป็นหลักแห่งบริวารชน
๓. ไม่มีการวิวาทบาดหมาง
๔. ไม่ทำผิดเพราะเห็นแก่ความอยาก

ส่วนโทษแห่งการขาดขันติ เช่น

๑. ทำงานคั่งค้าง จับจด
๒. เสียความไว้วางใจของผู้อื่น
๓. เต็มไปด้วยศัตรู
๔. จะกลายเป็นอาชญากร^{๓๒}

วิธีการปลูกฝังโสรัจจะ^{๓๓} ความสงบเสถียร มีหลักควรปฏิบัติดังนี้

๑. มีความสำรวมระมัดระวังระลึกลอยอยู่เสมอ ด้วยความอดทน
๒. ยึดหลักปฏิบัติอยู่ในกรอบของกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรมอันดีงามของสังคม
๓. เมื่อต้องประสบกับเหตุการณ์ที่ต้องอดทน ก็ไม่แสดงกิริยาอาการที่ไม่เรียบร้อยออกมาคุณธรรมทั้ง ๒ ประการนี้ (ขันติ-โสรัจจะ) จึงมีลักษณะคอยสนับสนุนเกื้อกูลต่อกัน ผู้บำเพ็ญควรสร้างให้เกิดขึ้นประจำใจตนเอง จะทำให้เป็นผู้มีความอดทนอดกลั้น มีความสงบเสถียรต่อการเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ แล้วใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)^{๓๔} ได้อธิบายว่า ขันติคือความอดทนหรืออดกลั้นต่อความจำเป็นสำหรับชีวิต ๔ อย่างด้วยกัน คือ

๑. อดกลั้นต่อความเป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ความร้อน ความหนาว ยุง ลม แดด เป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้แต่ต้องอดกลั้นด้วยการทำจิตใจไม่ให้เป็นทุกข์ขึ้นมา

^{๓๒} ปิ่น มุทุกันต์, แนวการสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี, หน้า ๔๖๔.

^{๓๓} โชติ จินตแสวง, ๓๘ มงคล, หน้า ๘๘.

^{๓๔} อ่างในมารศรี กลางประพันธ์, การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขันติ) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี, หน้า ๑๓.

๒. อุดกั้นต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าไม่รู้จักอุดกั้นหรือเฉยไต่ก็เท่ากับกินของ แผลงทำให้สูญเสียกำลังใจหรือต้องอดกั้นทำให้เกิดความรู้สึกเป็นทุกข์ทรมานเพิ่มขึ้นอีก อย่างนี้ไม่มีประโยชน์อะไรจึงต้องอดกั้นต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย

๓. อุดกั้นต่อการอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งคนพาลหรือคนบ้า การกระทำของคนเหล่านี้ ทำให้ต้องใช้ความอดทนอดกั้น ฉะนั้นคนมีกิเลสก็ย่อมล่วงเกินผู้อื่นด้วยการด่าบ้างหรือดูหมิ่น บ้างก็เป็นเรื่องที่ต้องอดกั้น

๔. อุดกั้นอย่างสูง คือ อุดกั้นต่อการบีบคั้นแห่งกิเลสของตน ทุกคนมีกิเลสเป็น พลังผลักดันคอยชักใยอยู่เบื้องหลังให้ต้องทำตามนับตั้งแต่อยากสูบบุหรี่ หรืออยากไปดูหนัง ดูละคร อยากกินเหล้าเมายา อยากแสวงหากามารมณ์ ตัวอำนาจของกิเลสนั้นๆ ก็ล้วนแต่เป็น เรื่องที่จะต้องอดกั้น

๒) วิเคราะห์ความหมายของคำว่าอดทน^{๓๔}

คำว่า อดทน นั้นจะแยกออกได้เป็น ๒ ส่วนย่อย คือ

๒.๑ ความอดทนต่องานที่ทำ กล่าวคือ ทำงานหนึ่งๆ อย่างต่อเนื่องหรือเป็นเวลายาวนาน โดยไม่เบื่อหน่าย ไม่ท้อใจ ไม่ขอให้คนอื่นช่วยหากยังอยู่ในสภาพที่ตนเองยังคงทำได้ โดยจะมีลักษณะของการเน้นหนักไปในทางของการอดทนที่ต้องใช้ความแข็งแรงทางกายเป็นหลัก

๒.๒ ความอดทนทางจิตหรืออารมณ์ที่มีต่องานที่ทำ ซึ่งเกิดจากการใช้ถ้อยคำทางลบของบุคคลอื่น

จากความหมายของความอดทนข้างต้นนั้น **พอสรุปได้ว่า** ความอดทน หมายถึง ลักษณะของความเข้มแข็ง มั่นคง และความหนักแน่นของจิตใจ เมื่อมีสิ่งทั้งดีและไม่ดีมากระทบ ต่อร่างกายและจิตใจก็ยังคงสามารถรักษาสภาพความสงบของจิตใจเอาไว้ได้ ทั้งนี้เพื่อนำตนเอง ให้ผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคต่างๆ แล้วนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความสำเร็จในหน้าที่ การงานที่ตนรับผิดชอบตลอดจนบรรลุถึงความดีงามได้ด้วยความอดทน สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ (๑) ความอดทนทางใจ ได้แก่ ความอดทนต่อการกระทบกระทั่งยั่วโยให้ เจ็บใจและความอดทนต่อกิเลส คือ ความโกรธและความโลภ (๒) ความอดทนทางกาย ได้แก่ ความอดทนต่อความลำบากในการทำงานหรือการเรี่ยไร และความอดทนต่อความทุกข์ทรมานทางกาย ความเจ็บปวด ความเหนื่อย ความหิว เป็นต้น

^{๓๔} กองวิจัยทางการศึกษา, เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย, หน้า ๖.

๓) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความอดทน

มารศรี กลางประพันธ์^{๓๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขันติ) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เมื่อพิจารณาการประเมินตนเอง โดยการเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการได้รับวิธีฝึกประสบการณ์ของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ทั้ง ๒ กลุ่มประเมินตนเองว่ามีความรู้ มีความเข้าใจ และความสามารถในแต่ละหัวข้อ ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์คะแนนความอดทนที่ได้จากแบบสังเกตเพื่อประเมินพฤติกรรมความอดทนโดยเพื่อน ยังพบว่า กลุ่มทดลองได้คะแนน Gained scores สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

๒.๓.๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขยัน

๑. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความขยัน

ผู้ศึกษาวิจัยขอกล่าวถึงความขยัน ดังต่อไปนี้

- ๑) ความหมายของความขยัน
- ๒) วิเคราะห์ความหมายของคำว่าขยัน
- ๓) ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเป็นคนมีความขยันในการศึกษา

๑) ความหมายของความขยัน

ได้มีผู้ให้ความหมายของความขยันไว้ดังต่อไปนี้

Good^{๓๗} กล่าวไว้ว่า ความขยัน หมายถึง ความมุ่งมั่นในการใช้ความมานะพยายามเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมาย

Webster^{๓๘} ได้ให้ความหมายของความขยันไว้ว่า หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในงาน

กองวิจัยทางการศึกษา^{๓๙} ได้ให้ความหมายของความขยันไว้ว่า หมายถึง ความตั้งใจและกระตือรือร้น มุ่งมั่นในการทำงานโดยไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่

^{๓๖} มารศรี กลางประพันธ์, การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขันติ) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี, หน้า ๑๑๘.

^{๓๗} อ่างในชัชลินี จุงพิวัฒน์, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๗, หน้า ๑๑.

^{๓๘} อ่างแล้ว.

^{๓๙} กองวิจัยทางการศึกษา, เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย, หน้า ๔.

๑) ตอบรับการทำงาน พุด หรือแสดงกิริยาท่าทางว่ายอมรับ เต็มใจ ฟังพอใจที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย

๒) อาสาทำงาน พุด หรือ แสดงกิริยาท่าทางว่าต้องการจะทำงานหนึ่งงาน แม้จะไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายโดยตรง

๓) ทำทันที ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง ลงมือทำงานทันที โดยไม่ปล่อยให้วันเวลาผ่านไปอย่างไร้ประโยชน์

๔) ทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย

ความขยันหมั่นเพียรเป็นธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิต ควรใช้ร่วมกับ “ปัญญา” และจริยธรรมในหมวดอิทธิบาท ๔ ที่เน้นความพอใจ ความเพียรความมีใจจดจ่อ และความไตร่ตรอง การปฏิบัติ ควรเน้นการควบคุมตนเอง อันเป็นที่มาของความมีระเบียบวินัยด้วย^{๔๐}

กลุ่มนักวิชาการ^{๔๑} ได้ให้ความหมายของความขยันไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานของการประกอบอาชีพที่สุจริตอย่างกระตือรือร้นและตั้งใจจริงให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๔๒} ได้ให้ความหมายของความขยันไว้ว่า หมายถึง การทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ ไม่เกียคร้าน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ^{๔๓} ได้ระบุความหมายของความขยันในการเรียนไว้ว่า หมายถึง การที่นักเรียนมีความรับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จโดยเร็วที่สุด มีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียนให้มากที่สุด

^{๔๐} อ่างในชัชลิณี จุงพิวิวัฒน์, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, หน้า ๑๑.

^{๔๑} อ่างในชัชลิณี จุงพิวิวัฒน์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๔๒} อ่างในรัตนภรณ์ พลชา, ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริง ให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๔, หน้า ๑๓.

^{๔๓} อ่างในชัชลิณี จุงพิวิวัฒน์, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ, หน้า ๑๓.

มลินทร์ สำเภารเงิน^{๔๔} ให้นิยามความหมายของคำว่า ขยัน ไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกโดยการทำการบ้านและงานสม่ำเสมอ ตั้งใจเรียนด้วยความเอาใจใส่ ช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน ทำงานอดิเรกเมื่อมีเวลาว่าง ตั้งใจทำงานที่มอบหมายให้ มีความกระตือรือร้นในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

นิตา ด้านวิริยะกุล^{๔๕} ได้จัดความขยันเป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรม เรียกว่า “จริยธรรมด้านความขยัน” โดยได้นิยามว่า ความขยัน หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำและทำด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่และอุทิศตน โดยแบ่ง จริยธรรมด้านความขยันออกเป็น ๔ ด้านย่อย คือ ความขยันในการศึกษาเล่าเรียน ความขยันในการปฏิบัติงานของตนเอง ความขยันในการช่วยเหลืองานของครอบครัว และความขยันในกิจกรรมของโรงเรียน

ชม ภูมิภาค^{๔๖} ได้ให้ความหมายของความขยันไว้ว่า หมายถึง ความขยันขันแข็ง เอาใจใส่การทำงาน มีความพยายาม มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ท้อถอย นอกจากนี้แล้วยังได้กล่าวอีกว่า ความขยันจะประสบผลสำเร็จได้ดี ก็ด้วยอาศัยคุณธรรมควบคู่ คือ อิทธิบาท ๔ ได้แก่

ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่กำลังกระทำอยู่ เป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติต่อเรื่องนั้น เมื่อมีทัศนคติที่ดี มีความพอใจในเรื่องนั้น ก็ย่อมจะกระตือรือร้นที่จะประกอบงานนั้น

วิริยะ คือ ความเพียรบากบั่น แม้พบความล้มเหลวไม่ยอมท้อถอย ไม่ท้อแท้

จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ด้วยความตั้งใจ เพ่งเล็งต่องาน เป็นความตั้งใจที่จะทำงานให้สำเร็จ

วิมังสา คือ การหมั่นตรึกตรอง พิจารณาสอบสวนในการปฏิบัติงาน กระทำด้วยการใช้สติปัญญาตรึกตรองหาเหตุผลให้ประจักษ์ชัดว่างานนั้นจะอย่างไร โดยวิธีใดจึงจะสำเร็จผลตามความต้องการ

ศศวรรณ เทศศรีเมือง^{๔๗} ได้นิยามศัพท์เฉพาะในงานวิทยานิพนธ์ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ว่า ความขยันในการศึกษา หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่แสดงถึงความสนใจ ตั้งใจ เอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน มีความพยายามทำงานและร่วมกิจกรรมที่ครูกำหนด

^{๔๔} อ่างในกองวิจัยทางการศึกษา, เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย, หน้า ๗.

^{๔๕} อ่างในกองวิจัยทางการศึกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๔๖} อ่างในชัชชลินี จุ่งพิวัฒน์, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ, หน้า ๑๓.

^{๔๗} อ่างในรัตนภรณ์ พลชา, ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความสำเร็จและความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริง ให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, หน้า ๖.

ขณะที่มีการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โดยแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ชัดเจน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ดังรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑) ความขยันในการเรียนขณะที่ครูสอนได้แก่

- (๑) เข้าชั้นเรียนตรงเวลา
- (๒) ตั้งใจฟังครูอธิบาย ไม่เล่น ไม่คุย ไม่เหม่อลอย ไม่แหยมเพื่อน
- (๓) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทเรียน
- (๔) ถามคำถามครูเกี่ยวกับบทเรียน
- (๕) ตอบคำถามครูเกี่ยวกับบทเรียน

๒) ความขยันในการเรียนขณะที่ครูให้งานทำ ได้แก่

- (๑) ทำงานที่ครูมอบหมายเสร็จทันเวลา
- (๒) กระตือรือร้นการเข้าร่วมกิจกรรมที่ครูมอบหมาย

ยุพดี ปิตตะคุ^{๔๔} ได้นิยามคำว่า ความขยันในการเรียนในงานวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในด้านการเรียน โดยแสดงความตั้งใจเอาใจใส่ มีความพยายาม อุตุน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากตัวนักเรียนหรือสิ่งแวดล้อม ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลาหรือก่อนเวลาที่กำหนด มีความกระตือรือร้น เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการทำงานให้ได้รับผลสำเร็จ โดยได้แบ่งความขยันออกเป็น ๒ ส่วนย่อย คือ

๑) ความขยันในการเรียนขณะที่ครูบรรยาย ได้แก่

(๑) ตั้งใจฟังครูอธิบาย ได้แก่ ไม่พูดคุยกัน เล่น ในขณะที่ครูสอน ไม่นำงานของวิชาอื่นขึ้นมาทำ ไม่นำหนังสือการ์ตูนขึ้นมาอ่าน มองครูขณะที่ครูสอน ไม่นั่งเหม่อลอย ทำท่าครุ่นคิดเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน ไม่สนใจเรียน มองออกไปนอกห้องเรียน

- (๒) ถามและตอบคำถามของครูเกี่ยวกับบทเรียน
- (๓) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทเรียน

๒) ความขยันในการเรียนขณะที่ครูแบ่งงานกลุ่มให้ทำ

(๑) ให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม ได้แก่ ช่วยเหลือเพื่อนทำงาน ช่วยแสดงความคิดเห็นในการทำงาน และไม่ปฏิเสธเมื่อเพื่อนมอบหมายงาน

(๒) มีความรับผิดชอบต่องาน ได้แก่ ตั้งใจทำงานที่ครูมอบหมายให้ทำรายงานโดยให้เสร็จทันเวลา และก่อนเวลาที่กำหนด

^{๔๔} อ่างในกองวิจัยทางการศึกษา, เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศัภษาของเด็กไทย, หน้า ๘-๙.

สุภัตรา สุภาพ^{๔๙} ได้ให้ความหมายของความขยันไว้ว่า หมายถึง การไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรคทั้งปวง ต่อความยากลำบาก และความมีมานะอดทน

ไพโรจน์ ปานอยู่^{๕๐} ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกโดยการทำการบ้าน และงานสม่ำเสมอตั้งใจทำงานที่มอบหมาย ให้มีความกระตือรือร้นในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

อารมณ สุดม^{๕๑} ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้ว่า หมายถึง ความมานะพยายาม เอาใจใส่ทำงานด้วยความกระตือรือร้น ไม่นิ่งเฉยให้เวลาล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ และมีย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย

เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา^{๕๒} ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้ว่า หมายถึง ความตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ ตั้งใจจริงให้สำเร็จด้วยความมานะ อดทนเมื่อมีเวลาว่างก็ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

หน่วยศึกษานิเทศก์ กระทรวงศึกษาธิการ^{๕๓} ได้ให้ความหมายของความขยัน โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนย่อย ดังนี้ คือ

(๑) ความขยันในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนมีความรัก มีความตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน ไม่ย่อท้อ แม้บางครั้งบทเรียนนั้นจะยากหรือมีอุปสรรคต่างๆ ก็มานะทำงานจนกระทั่งสำเร็จ เมื่อมีเวลาว่างก็ใช้เวลาว่างนั้นให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนของตน โดยอ่านหนังสือ ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติม ทบทวนบทเรียนทุกวันและเตรียมตัวศึกษาบทเรียนมาล่วงหน้าทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาหรือมีข้อสงสัย ด้านการเรียนก็พยายามศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เพื่อคลี่คลายปัญหาของตนอยู่เสมอ

(๒) ความขยันในการปฏิบัติงานของตน หมายถึง การที่นักเรียนมีความตั้งใจที่จะทำงานศึกษางาน ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถ ความชำนาญในงานที่เกี่ยวข้องกับตนเองในด้านอาหาร (เช่น พยายามฝึกหัดปรุงอาหารรับประทานเอง ฯลฯ) ที่อยู่อาศัย (เช่น พยายามจัดตกแต่งซ่อมแซมรักษาความสะอาดเป็นประจำ) เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ (เช่น พยายาม

^{๔๙} อ่างในซัชลินี จุงพิวัฒน์, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ, หน้า ๑๔.

^{๕๐} อ่างในเดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, การปลูกฝังจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนกวางโจนศึกษา อำเภอกุฉีชุม จังหวัดชัยภูมิ, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๙, หน้า ๑๘.

^{๕๑} อ่างในเดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

^{๕๒} อ่างแล้ว.

^{๕๓} อ่างในกองวิจัยทางการศึกษา, เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย, หน้า ๙-๑๐.

ซ่อมแซม ดัดแปลง และซักรีดอยู่เสมอ) ใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในงานดังกล่าว อยู่เสมอ และคิดสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

(๓) ความขยันในงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน หมายถึง การที่นักเรียนมีความรักความตั้งใจร่วมทำงานสุจริต และเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานดังกล่าว มาร่วมงานทุกครั้งด้วยความเต็มใจและปรารถนาดี ไม่เลื่องงานหรือรังเกียจงานโดยยึดถือวัตถุ (เงิน สถานที่ ฯลฯ) หรือตัวบุคคล พยายามคิด ศึกษา และสร้างสรรค์งานที่ส่งผลประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชนอยู่เสมอ

๒) วิเคราะห์ความหมายของคำว่าขยัน^{๕๔}

คำว่า ขยัน นั้นน่าจะมีลักษณะเด่นอยู่ ๒ ประการ คือ

๒.๑ ตั้งใจ กระตือรือร้นที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด อย่างมุ่งมั่น อาสาทำหรือทำทันที

๒.๒ การกระทำดังกล่าวนั้นมีความคงที่ สม่ำเสมอหรืออย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ นิยามของคำว่า ขยัน มีความเป็นไปได้สูงที่จะมีความคาบเกี่ยวกับคำว่า ความมุ่งมั่น ความเอาใจจริงเอาใจ ความรับผิดชอบ

จากความหมายของความขยันข้างต้นนั้น **พอสรุปได้ว่า** ความขยัน หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ต่อการเรียนอย่างสม่ำเสมอ ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จทันเวลาหรือก่อนเวลาที่กำหนด มีความกระตือรือร้นในการเรียน เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จ ที่มุ่งศึกษาเล่าเรียน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ตั้งใจจริง ๆ เพื่อให้สำเร็จด้วยความมานะพยายามอดทน เมื่อมีเวลาว่างก็พยายามใช้เวลาว่างนั้นให้เป็นประโยชน์อย่างสูงสุดเท่าที่จะทำได้

๓) ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเป็นคนมีความขยันในการศึกษาเล่าเรียน

กรมวิชาการ^{๕๕} ยังระบุถึงคุณลักษณะของพฤติกรรมความขยันไว้ถึง ๔๕ ประการ ดังนี้ คือ

๑. มาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ และไม่ขาดถ้าไม่จำเป็น

๒. กระตือรือร้นและรักที่จะมาโรงเรียนโดยไม่ต้องให้ใครเตือน

๓. ตั้งใจทำงานที่ครู อาจารย์กำหนดให้ และทำเสร็จภายในเวลาทุกครั้ง

๔. อ่านหนังสือทุกครั้งที่มีเวลาว่าง

^{๕๔} กองวิจัยทางการศึกษา, เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย, หน้า ๖.

^{๕๕} อ่างในรัตนภรณ์ พลชา, ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริง ให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, หน้า ๑๒-๑๔.

๕. จัดของใช้ส่วนตัวให้เป็นระเบียบอยู่เสมอ
๖. เข้าเรียนทุกรายวิชา ไม่ขาดถ้าไม่จำเป็น
๗. พยายามแก้ไขข้อบกพร่องของตนที่เกี่ยวกับการเรียน
๘. ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง
๙. มีความมานะ บากบั่น ที่จะทำงานให้ผิดน้อยที่สุด
๑๐. ชอบศึกษาค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ความจริงอยู่เสมอ
๑๑. ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งธุระการงานของตน
๑๒. ทำงานต่างๆ เช่น อ่าน-เขียนหนังสือ คิดคำนวณ สังเกตสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นกิจวัตรหรือสม่ำเสมอ
๑๓. ควบคุมตนเองให้ใช้เวลาในการทำงานให้ได้ตามที่กำหนดเสมอ
๑๔. มีความตื่นตัวและสม่ำเสมอในการทำงานทุกอย่าง
๑๕. ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ ไม่ทอดทิ้งหน้าที่ของตน และพยายามทำจนสำเร็จ
๑๖. ตรวจสอบปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพและก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา
๑๗. แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอโดยเฉพาะในสายวิชาหรืองานของตน
๑๘. ใช้เวลาว่างของตนทำงานที่เป็นประโยชน์
๑๙. แนะนำเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดให้ขยันในการเรียน
๒๐. ทำงานกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ
๒๑. ช่วยเหลืองานครู อาจารย์หรือเพื่อนเท่าที่จะช่วยได้ ด้วยความเต็มใจและพยายามทำให้ดีที่สุด
๒๒. ช่วยทำงานบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง
๒๓. เข้าร่วมทำงานกับหมู่คณะด้วยความเต็มใจและตั้งใจ ทำให้ดีที่สุด
๒๔. ช่วยเหลือในกิจการงานของบ้านและทางโรงเรียนด้วยความเต็มใจและตั้งใจทำให้ดีที่สุด
๒๕. ช่วยแนะนำและถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อนที่ยังไม่เข้าใจด้วยความเต็มใจ
๒๖. ให้ความคิดเห็นและความร่วมมือในการทำงานของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ
๒๗. ให้ความเอาใจใส่ คอยชวนช่วยช่วยเหลือกิจการงานของเพื่อนอยู่ใกล้ชิดให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยไม่หวังไหวต่ออุปสรรคใดๆ
๒๘. หมั่นตักเตือนเพื่อนร่วมงาน ให้ทำด้วยความตั้งใจและอดทน
๒๙. ดูแลช่วยรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนให้สะอาดอยู่เสมอ
๓๐. ช่วยเหลือกิจกรรมของหมู่คณะตามความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่
๓๑. ไม่เกี่ยงหรือหลีกเลี่ยงงานของส่วนรวม

- ๓๒. ช่วยดูแลรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม
- ๓๓. พร้อมเพรียงกันทำกิจการทั้งหลายที่พึงจะกระทำร่วมกันได้^{๕๖}
- ๓๔. สนใจและตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ
- ๓๕. มีความเพียรพยายามที่จะนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน
- ๓๖. มีความกระตือรือร้นในการทำงานส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
- ๓๗. อาสาสมัครทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและชุมชน
- ๓๘. มีความพยายามอดสาหะในการทำงานที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อ

ส่วนรวม

- ๓๙. เสียสละและไม่ทอดยงเฟื่องงานของส่วนรวมและชุมชน
- ๔๐. เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน
- ๔๑. มีความรับผิดชอบไม่ทอดทิ้งธุระหรือหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวม
- ๔๒. ไม่เพิกเฉย ละเลยงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและชุมชน
- ๔๓. ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนและสังคม
- ๔๔. ให้ความร่วมมือและความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมหรือส่วนรวมทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อให้การทำงานของส่วนรวมนั้นมีอุปสรรคน้อยที่สุด
- ๔๕. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพื่อปรึกษาหารือกิจการงานกันโดยสม่ำเสมอ^{๕๗}

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขยัน

ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังต่อไปนี้

๒.๑) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขยันภายในประเทศ

กษมา จันท์ผลแดง^{๕๘} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลของการใช้เทคนิคแม่แบบกับชุดพัฒนาความขยันหมั่นเพียรที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช ลังกาดกรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัย คือ เพื่อเปรียบเทียบผลของการใช้เทคนิคแม่แบบและชุดพัฒนาความขยันหมั่นเพียรที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช ปีการศึกษา ๒๕๓๔ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีความขยันในการเรียนวิชาภาษาไทยต่ำกว่าเปอร์เซนไทล์ที่ ๒๕ จำนวน ๑๖ คน เหตุผลที่ใช้กลุ่มตัวอย่าง

^{๕๖} อ่างในชัชลิณี จุงพิวัฒน์, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ, หน้า ๑๑-๑๓.

^{๕๗} อ่างแล้ว.

^{๕๘} อ่างในกองวิจัยทางการศึกษา, เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย, หน้า ๓๘.

น้อย เพราะในการดำเนินการทดลอง มีการวัดผลโดยใช้การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยกลุ่มทดลองที่ ๑ ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคแม่แบบ กลุ่มทดลองที่ ๒ ได้รับการสอนโดยใช้ชุดพัฒนาความขยันหมั่นเพียรในการเรียน ผลการทดลองจากงานวิจัย พบว่า ๑) นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ภายหลังจากการใช้เทคนิคแม่แบบ ๒) นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ หลังจากการใช้ชุดพัฒนาความขยันหมั่นเพียรในการเรียน ๓) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคแม่แบบมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้ชุดพัฒนาความขยันหมั่นเพียรในการเรียนที่ระดับ ๐.๐๑

บุญชม ศรีสะอาด^{๕๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน โดยใช้ผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เป็นเกณฑ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน จำนวน ๑,๔๑๕ คน ครูจำนวน ๓๐ คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา ๑๐ ผลการศึกษา พบว่า ความขยันในการเรียน ได้แก่ ความสนใจ ความตั้งใจ และเวลาที่ใช้ในการเรียนของนักเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียน นอกจากนี้ยังศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีความตั้งใจเรียนและขยันในการเรียนจะประสบความสำเร็จทางการเรียน ส่วนนักเรียนที่ไม่สนใจ ไม่ตั้งใจ และไม่ขยันในการเรียนจะประสบความล้มเหลวในการเรียน

กษิมดา วิริยะ^{๖๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ แต่มีบางความคิดรวบยอดที่อยู่ในระดับไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การใช้ความรู้ความสามารถของตนในด้าน การศึกษา การทำงานโดยไม่เลือกงาน และไม่ดูถูกงานที่สุจริต การตรงต่อเวลาในการนัดหมาย และการยอมรับผิดในการกระทำของตนในงานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นักเรียนที่ผู้ปกครองมีระดับ เศรษฐกิจสังคมแตกต่างกันมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานดังกล่าวไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนักเรียนชายและหญิง และสภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ปกครองไม่มี ปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่อง การพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบและความขยันหมั่นเพียร

^{๕๙} อ่างในชัชลิณี จุงพิวัฒน์, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ, หน้า ๑๕.

^{๖๐} อ่างแล้ว.

วาสนา ปัทมาลัย^{๖๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา จังหวัดเลย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๑๔ คน แยกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมกลุ่มละ ๗ คน ในโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา ปีการศึกษา ๒๕๒๙ สำหรับเหตุผลที่ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนน้อยนั้น เนื่องจากในการศึกษาผลของการดำเนินการ ต้องใช้การสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในส่วนที่เป็นรายละเอียดของนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมขณะจัดการเรียนการสอน ผลการศึกษา พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยสูงกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นักเรียนกลุ่มควบคุมมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยสูงกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และนักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการของความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ภาวนา ไพศาลสุขสมบูรณ์^{๖๒} ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษาที่ ๗ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๓๙๔ คน ปรากฏว่าความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และความซื่อสัตย์ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาอาชีพมีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ศศวรรณ เทศศรีเมือง^{๖๓} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการควบคุมตนเองและการชี้แนะที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานี นักเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๓๔ ของโรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานี ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยต่ำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยต่ำ และมีเชาว์ปัญญาในระดับปานกลาง จำนวน ๑๖ คน โดยกลุ่มทดลองที่ ๑ ใช้การควบคุมตนเอง กลุ่มทดลองที่ ๒ ได้รับการชี้แนะ แบบแผนการทดลองเป็นแบบสลับ จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงขึ้นภายหลังการควบคุมตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

^{๖๑} อ่างในรัตนารักษ์ พลชา, ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริง ให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, หน้า ๒๘.

^{๖๒} อ่างในเตือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, การปลูกฝังจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, หน้า ๑๘.

^{๖๓} อ่างในรัตนารักษ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

ระดับ .๐๑ นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงขึ้น ภายหลังจากได้รับการชี้แนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และนักเรียนที่ควบคุมตนเองกับนักเรียนที่ได้รับการชี้แนะมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ^{๖๔} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงต้องการศึกษาต่อ ในขณะที่นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำต้องการประกอบอาชีพ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะใช้เวลาในวันปกติในเรื่องการเรียนพิเศษ ทำกิจกรรมประจำวัน ทำการบ้าน และเดินทางมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงชอบอ่านวารสาร นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะอ่านหนังสือนวนิยาย วันหยุดนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะไปหอสมุด

สิริพร ดาววัน^{๖๕} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา ๒๕๓๙ จำนวน ๑,๒๓๘ คน จากผลการวิจัย พบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนทัศนคติต่อการเรียน บรรยากาศการเรียนการสอน บรรยากาศในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

อารมณ สุตมณี^{๖๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ การพึ่งตนเอง ความมีระเบียบวินัยในตนเอง และความเสียสละของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษาที่ ๗ ผลปรากฏว่า โดยส่วนรวมนักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมาก

เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา^{๖๗} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การปลูกฝังจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนกวางโจนศึกษา อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่าความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน นักเรียนมีความรักความตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียนเมื่อมีเวลาว่างก็ใช้เวลาว่างนั้นให้มีประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน จากผลการวิจัยอาจจะเป็นเพราะว่า วัยและวุฒิภาวะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เป็นวัยที่มีจริยธรรมอยู่ในขั้นทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ดังนั้นเมื่อตัวแบบได้รับการยอมรับจากบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนไม่ว่าจะ

^{๖๔} อ่างในชัชลิณี จุงพิวัฒน์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๖๕} อ่างแล้ว.

^{๖๖} อ่างในรัตนารณ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

^{๖๗} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

เป็นครู-อาจารย์ นักเรียนรุ่นพี่ หรือเพื่อน ดังนั้นกลุ่มนักเรียนทดลองจึงพยายามเลียนแบบ จึงมีผลทำให้ความมีจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนของผู้ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม

รัตนภรณ์ พลชา^{๖๘} ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริงให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า นักเรียนที่เลียนแบบจากตัวแบบบุคคลจริงโดยใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน มีพฤติกรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ กล่าวคือ การใช้ตัวแบบบุคคลจริงสามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียนของนักเรียนได้

ชัชลิณี จุงพิวัฒน์^{๖๙} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียน การสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการศึกษาวิจัย พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ แสดงว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนมาก ทั้งนี้เพราะ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เพิ่งจะผ่านการสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อในระดับแรกของช่วงชั้นที่ ๓ ผ่านการคัดแยกห้องเรียน ได้รับประสบการณ์ใหม่ เพื่อนใหม่ ครูคนใหม่ บรรยากาศการเรียนการสอนใหม่ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและเอาใจใส่ต่อการเรียน ขยันหมั่นเพียรในการเรียนเพื่อให้ได้คะแนนอยู่ในระดับดี

ยุพดี ปิตตะคุ^{๗๐} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการใช้ชุดการแนะแนวที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายในการวิจัย คือ เพื่อศึกษาผลของการใช้ชุดการแนะแนวที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปีการศึกษา ๒๕๓๖ สังกัดโรงเรียนเอี่ยมอนุสรณ์ จำนวน ๑๖ คน แยกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างละ ๘ คน เหตุผลที่ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนน้อย เพราะว่าการศึกษานี้ต้องการสังเกตอย่างละเอียดของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่เรียนเป็นรายบุคคล จากผลการวิจัย พบว่า ๑) นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการ

^{๖๘} รัตนภรณ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

^{๖๙} ชัชลิณี จุงพิวัฒน์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๙.

^{๗๐} อ่างในกองวิจัยทางการศึกษา, เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย, หน้า ๓๙.

เรียนสูงขึ้นหลังจากได้รับการสอนโดยใช้ชุดแนะแนว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ๒) นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงขึ้นหลังจากได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๓) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดแนะแนว มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ฉะนั้น จากงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นแล้วว่า ความขยันหมั่นเพียรเป็นคุณลักษณะของพฤติกรรมพึงประสงค์ที่คนไทยยึดถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และควรจะสืบทอดต่อไปยังลูกหลานเยาวชนต่อไปด้วย ถ้าเยาวชนมีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนก็จะนำพาชีวิตของตนเอง รวมทั้งประเทศชาติไปสู่พัฒนาการที่ดีและสูงขึ้น เพราะความขยันย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จ ส่วนความเกียจคร้านและท้อแท้ย่อมนำมาซึ่งความล้มเหลว

๒.๒) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขยันในต่างประเทศ

Dixon, Johnson and Salts^{๗๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมให้กับเด็กอนุบาลอายุ ๓-๔ ปี ที่โรงเรียนในเมืองดีทรอยต์ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน ๑๔๖ คน แบ่งเป็น ๔ กลุ่มทดลอง โดยกลุ่มแรกเล่นนิทานให้ฟัง แล้วให้เด็กแสดงบทบาทประกอบตามเรื่อง กลุ่มที่ ๒ เล่นนิทานให้ฟังพร้อมกับพาไปดูของจริงนอกสถานที่ กลุ่มที่ ๓ สนทนากับเด็กเกี่ยวกับเรื่องที่เล่าให้ฟัง กลุ่มที่ ๔ เป็นกลุ่มควบคุม จากผลการทดลอง พบว่า ถ้าเด็กได้แสดงบทบาทเลียนแบบตัวละครในเรื่องไปด้วยจะพัฒนาจิตลักษณะต่างๆ รวมทั้งความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียรได้ดีที่สุด

Maddox^{๗๒} ได้ทำการศึกษาและค้นพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางสติปัญญา ร้อยละ ๕๐-๖๐ ขึ้นอยู่กับความพยายามและวิธีการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ร้อยละ ๓๐-๔๐ และขึ้นอยู่กับโอกาสและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ร้อยละ ๑๐-๑๕ นอกจากนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ยังมีความสัมพันธ์กับนิสัยในการเรียน ความขยัน และวิธีการเรียนด้วย

Ringness^{๗๓} ได้ศึกษาค้นพบว่า นักเรียนเกรด ๙ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีความรับผิดชอบ มีความขยัน ควบคุมตนเองได้ เข้าสังคมได้ดี มีความอดทนทางด้านอารมณ์ และจิตใจ ส่วนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จะมีความวิตกกังวลท้อถอย เบื่อเรียน ดื้อ ขัดขืน มีความพลุ่งพล่าน จะมีทางอารมณ์และมีอาการทางประสาท

^{๗๑} อ่างในรัตนารักษ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

^{๗๒} อ่างในชวลินี จุ่งพิวัฒน์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

^{๗๓} อ่างแล้ว.

Onoda^{๗๔} ได้ศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะมีความรับผิดชอบ มีความขยัน ควบคุมตนเองได้ และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครู ส่วนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะขี้เกียจ มีความสัมพันธ์กับคนอื่นไม่ดี และมีความสับสนวุ่นวายใจ

Bloom^{๗๕} ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพบว่า พฤติกรรมทางด้านความรู้สึกความคิดของนักเรียนและลักษณะจิตพิสัยของนักเรียน ซึ่งได้แก่ ความสนใจ ความมานะตั้งใจ ความขยัน รวมทั้งเจตคติต่อรายวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถึงร้อยละ ๖๕

ฉะนั้น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขยัน แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรนั้น ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การควบคุมตนเอง การชี้แนะ หรืออบรมสั่งสอนในรูปแบบต่างๆ มีการเข้าฝึกรอบรมค่ายพุทธบุตร เป็นต้น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ทศนคติต่อการเรียนการสอน บรรยากาศในการเรียนการสอน และบรรยากาศความอบอุ่นภายในครอบครัวด้วย

๒.๓.๓ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความประหยัด

๑. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความประหยัด

๑) ความหมายของความประหยัด

กองวิจัยทางการศึกษา^{๗๖} ได้ให้ความหมายของการประหยัดไว้ว่า หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ พฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นว่ามีความประหยัด ได้แก่

- (๑) วางแผนการเบิกจ่าย จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เงิน พัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงาน
- (๒) ตัดแปลงของเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์ ตัดแปลงของเหลือใช้ที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อีกครั้ง
- (๓) ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ทิ้งขว้าง นำสิ่งที่มีอยู่ไปใช้เท่าที่จำเป็นให้เกิดประโยชน์ในทุกๆ ส่วนและไม่ทิ้งขว้างไปโดยเปล่าประโยชน์
- (๔) ดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ที่มีอยู่ให้คงสภาพสมบูรณ์ เพื่อการใช้งานที่ยาวนานสูงสุด

^{๗๔} อ่างแล้ว.

^{๗๕} อ่างแล้ว.

^{๗๖} กองวิจัยทางการศึกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๗๗} ได้ให้ความหมายของการประหยัดว่า หมายถึง การใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะ

สฤณี สิทธิเดช^{๗๘} ได้ให้ความหมายของการประหยัดไว้ว่า หมายถึง การเก็บรักษาทรัพย์ สะสมเอาไว้ใช้เมื่อถึงคราวจำเป็น

แปลก สนิธิรักษ์^{๗๙} ได้กล่าวถึง การประหยัด โดยใช้คำว่า “มัธยัสถ์” ไว้ว่า หมายถึง การประหยัดในการใช้จ่าย ใช้จ่ายอย่างปานกลาง พอให้เกิดความสุขตามความจำเป็นของชีวิตและมีความหมายตรงข้ามกับความสุรุ่ยสุร่าย ซึ่งหมายถึงใช้อย่างไม่นึกถึงหน้าถึงหลัง ฟุ่มเฟือยตามความพอใจ จนลืมหูลืมตาจนหมด และถือว่าเงินทองเป็นของหมดเปลือง เมื่อหมดแล้วก็ทำให้เกิดความลำบากต้องเป็นหนี้สินคนอื่น ส่วนคนมัธยัสถ์หรือคนประหยัดนั้น ย่อมใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล รู้จักประมาณว่าต้องใช้จ่ายอะไรบ้าง รู้ว่าสิ่งใดควรเสีย สิ่งใดไม่ควรเสีย เงินรายได้ที่หามาเมื่อเหลือจากการใช้จ่ายก็เก็บไว้เป็นทุนรอนต่อไป โดยเลือกพิจารณาแต่เฉพาะการลงทุนที่เหมาะสมมั่นคง

สำรอง เพ็ญหนู^{๘๐} ได้แบ่งประเภทของการประหยัดออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

๑) การประหยัดทรัพย์ หมายถึง การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่ หรือที่หาได้ในทางที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวอย่างแท้จริงตามความจำเป็น

๒) การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักคุณค่าของเวลา และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมให้มากที่สุด โดยไม่ปล่อยให้เวลาเสียไปโดยเปล่าประโยชน์

๓) การประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ชาติ ต้นไม้ฯลฯ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติโดยสามารถใช้ประโยชน์ในทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ต่อตนเองและสังคม

การประหยัดในแต่ละประเภท สามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นได้ ดังนี้ คือ

๑) การประหยัดทรัพย์

(๑) แบ่งทรัพย์ออกเป็นสัดส่วน ใช้จ่ายตามสัดส่วนให้พอดี

(๒) เลือกซื้อหาสิ่งของหรือเครื่องใช้ตามควรแก่ฐานะ

(๓) งดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นต่างๆ

(๔) ไม่เที่ยวเตร่ในสถานที่เร่รุ่มต่างๆ

(๕) ละทิ้งค่านิยมที่ไม่ดี เช่น ใช้จ่ายของราคาแพงๆ การนิยมใช้ของมาจาก

ต่างประเทศและของฟุ่มเฟือยต่างๆ

^{๗๗} อ้างในกองวิจัยทางการศึกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๗๘} อ้างในเดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

^{๗๙} อ้างในกองวิจัยทางการศึกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๘๐} อ้างแล้ว.

๒) การประหยัดเวลา

- (๑) รู้จักแบ่งเวลาให้เป็นสัดส่วนและใช้เวลาให้ถูกทาง
- (๒) พยายามใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
- (๓) ไม่ทำให้คนอื่นเสียเวลาเพราะตัวเราเป็นต้นเหตุ เช่น การผัดนัด

๓) การประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ

- (๑) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า
- (๒) ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเท่าที่จำเป็นโดยให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
- (๓) ไม่ทำลายทรัพยากรให้เสียหายหรือเสื่อมโดยไม่มีเหตุอันควร
- (๔) ต้องถือว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคม และเป็นของส่วนรวม การทำลายทรัพยากรถือเป็นการทำลายทรัพย์สินของสังคม
- (๕) ควรหาทางเพิ่มหรือสร้างทรัพยากรขึ้นทดแทนส่วนที่ต้องเสียหายหรือถูกทำลายไป

วิชิต อิศระวิริยะกุล^{๕๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การทดลองสอนการประหยัดแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งใช้สอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๕ ได้กำหนดเนื้อหาการประหยัดไว้ ดังนี้ คือ

๑) การประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินหรือทรัพยากรที่พึงสงวนไว้ อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมถึงการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่แห่งตนด้วย

๒) เราควรจะประหยัดในเรื่องต่อไปนี้ คือ

(๒.๑) ประหยัดทรัพย์สิน หมายถึง การรู้จักจัดสัดส่วนรายได้ของตนตามความจำเป็น รู้จักเลือกซื้อสิ่งของที่สามารถใช้ได้อย่างคุ้มค่ามากที่สุดไม่ฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่ายเลือกใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น

(๒.๒) ประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักคุณค่าของเวลา และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมให้มากที่สุด โดยไม่ปล่อยให้เวลาผ่านไปโดยไร้ประโยชน์

(๒.๓) ประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ต้นไม้ ฯลฯ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยสามารถนำทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าต่อตนเองและสังคม

๓) ประโยชน์และความสำคัญของการประหยัด

- (๓.๑) ทำให้ตั้งตัวได้ มีฐานะมั่นคง
- (๓.๒) ทำให้ครอบครัวมั่นคง ไม่เดือดร้อน
- (๓.๓) ทำให้เป็นคนมีระเบียบในการดำเนินชีวิต

^{๕๑} อ่างในกองวิจัยทางการศึกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

(๓.๔) ทำให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองและเศรษฐกิจของชาติมีความมั่นคง

การประหยัดเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอันหนึ่งในสังคมของชนชาติที่ถือว่าเป็น “อารยชน” เพราะถ้าประชาชนในชาติรู้จักการใช้จ่ายทรัพยากรของตนอย่างมีประสิทธิภาพ สังคมและประเทศชาตินั้นจะมีเศรษฐกิจดี มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง

๒) วิเคราะห์ความหมายของคำว่า ประหยัด^{๕๒}

คำว่า ประหยัดนั้น มีลักษณะคล้ายกับคำว่าออม ได้รับการจัดให้มีความหมายใกล้เคียงกันมากหากจะพิจารณาในรายละเอียด คำ ๒ คำนี้น่าจะมีความหมายต่างกันเล็กน้อย คือการประหยัด จะเน้นตรงการใช้สิ่งของหรือสิ่งอื่นใด โดยใช้แต่น้อย หรือใช้ไปเท่าที่จำเป็นต้องใช้การอดออม จะเน้นตรง เก็บไว้บ้างบางส่วน (แทนที่จะใช้ให้หมดไปเลยปัจจุบันขณะก็ได้) เพื่อจุดประสงค์จะได้นำกลับมาใช้ได้อีกในวันข้างหน้า

จากความหมายของการประหยัดเบื้องต้นนั้น **พอสรุปได้ว่า** การประหยัด หมายถึง การที่บุคคลรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด และรู้จักคำว่าพอเหมาะ พอดี พอได้ในสิ่งต่างๆ รอบตัวที่เราเข้าไปเกี่ยวข้อง

๓. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความประหยัด

ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

สุรพล นาควานิช^{๕๓} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสำรวจพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน ๑๐ คุณลักษณะ ได้แก่ การประหยัดและการออม ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี ความยุติธรรม ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวทีก และความอดทนพยายาม จากการศึกษาวิจัย พบว่า โดยรวมแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในสภาพที่น่าพอใจ ๔ คุณลักษณะ เรียงตามลำดับดังนี้ คือ ความกตัญญูกตเวทีก ความเสียสละ การประหยัดและออม และความมีเหตุผล เป็นต้น

ชุตินาถ รัตนวรรณะ^{๕๔} ได้ศึกษาค่านิยมพื้นฐาน ๕ ประการ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในวิทยาลัยครูภาคกลาง จำนวน ๗๘๐ คน จากการศึกษาวิจัย พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีค่านิยมด้านการประหยัดและออมไม่แตกต่างกันกับนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^{๕๒} กองวิจัยทางการศึกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๕๓} อ่างในเดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

^{๕๔} อ่างแล้ว.

ภาวนา ไพศาลสุขสมบูรณ์^{๔๕} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความประหยัดกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาอาชีพมีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา^{๔๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การปลูกฝังจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนกวางโจนศึกษา อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่าการประหยัด นักเรียนมีการเก็บออมยับยั้งความต้องการของตน อันมีผลทำให้ใช้เงินอยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอควร แต่การที่จะให้มาเสียสละเพื่อผู้อื่นด้วยเงินทองหรือสิ่งของโดยการประหยัดและออมที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมทางบ้าน และโรงเรียน ต้องปลูกฝังให้เป็นเวลานานๆ เพื่อยกระดับจริยธรรม แต่เด็กในวัยนี้ ยังมีการประหยัด และออมอยู่ในขั้นที่ ๓ ดังนั้นเมื่อตัวแบบได้รับการยอมรับจากบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นครู อาจารย์ นักเรียน รุ่นพี่ หรือเพื่อน นักเรียนกลุ่มทดลองจึงพยายามเลียนแบบ จึงมีผลทำให้ความมีจริยธรรมด้านการประหยัดและออมของผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม

วิจิต อิศระวิริยะกุล^{๔๗} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การทดลองสอนการประหยัดแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ จากการศึกษาวิจัย พบว่า

๑. กลุ่มที่สอนโดยกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมชาติ มีความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงการประหยัดเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุม มีความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการประหยัดพลังงานจากก่อนและหลังการดำเนินการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๒. การทดลองสอนเรื่องการประหยัดโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนแบบธรรมชาติ และวิธีควบคุม ส่งผลให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประหยัด แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยพบว่า

๒.๑) กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประหยัดสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒.๒) กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติ มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประหยัดสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒.๓) กลุ่มที่สอนโดยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประหยัดไม่แตกต่างจากกลุ่มที่สอนธรรมชาติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. การทดลองสอนเรื่องการประหยัดโดยกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนแบบธรรมชาติและ

^{๔๕} อ้างแล้ว.

^{๔๖} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

^{๔๗} อ้างในกองวิจัยทางการศึกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

วิธีควบคุม ส่งผลให้เด็กมีทัศนคติต่อการแสดงการประหยัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยพบว่า

๓.๑) กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติต่อการแสดงการประหยัดสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓.๒) กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดา มีทัศนคติต่อการแสดงการประหยัด สูงกว่ากลุ่มที่สอนแบบธรรมดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๔. ผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเรื่อง การประหยัดของกลุ่มตัวอย่างที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า ในกลุ่มเด็กที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประหยัดไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๕. ผลการเปรียบเทียบทัศนคติต่อการแสดงการประหยัดของกลุ่มตัวอย่างที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า ในกลุ่มเด็กที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการแสดงการประหยัดไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๖. ผลการศึกษาผลร่วมของระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและวิธีสอนพบว่าไม่มีผลร่วมของระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและวิธีสอน

๗. ผลการศึกษาคงทนของการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประหยัด ได้ข้อค้นพบ ดังนี้ คือ

๗.๑) กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความคงทนของการเรียนรู้ความเข้าใจเรื่อง การประหยัดสูงกว่าผลการทดสอบครั้งที่ ๑ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๗.๒) กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดา ไม่มีความคงทนในการเรียนรู้โดยมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประหยัด จากการทดลองครั้งที่ ๑ กับครั้งที่ ๓ และการทดสอบครั้งที่ ๒ กับครั้งที่ ๓ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๗.๓) กลุ่มควบคุม มีความคงทนในการเรียนรู้เรื่องการประหยัด ไม่แตกต่างจากการทดสอบก่อนการดำเนินการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๘. ผลการศึกษาคงทนของการเรียนรู้ด้านทัศนคติต่อการแสดงการประหยัดได้ข้อค้นพบ ดังนี้

๘.๑) กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความคงทนด้านทัศนคติต่อการแสดงการประหยัดสูงกว่าผลการทดสอบครั้งที่ ๑ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๘.๒) กลุ่มที่สอนโดยวิธีแบบธรรมดา ไม่มีความคงทนในการเรียนรู้โดยมีทัศนคติต่อการแสดงการประหยัด จากการทดสอบครั้งที่ ๑ กับครั้งที่ ๒ และการทดสอบครั้งที่ ๒ กับครั้งที่ ๓ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๘.๓) กลุ่มควบคุม มีความคงทนในด้านทัศนคติต่อการแสดงการประหยัด ไม่แตกต่างกันจากการทดสอบครั้งที่ ๑ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นแล้วว่า การประหยัดนั้นเป็นการกระทำที่ดีที่ถูกต้องและสังคมต้องการ ควรที่จะยึดถือ และนำมาประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ อันเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่คุณธรรมขั้นสูงยิ่งๆ ขึ้นไป จนบรรลุความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้

๒.๓.๔ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์

๑. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์

๑.๑) ความหมายของความซื่อสัตย์

วิจิตร อวาระกุล^{๘๘} คำว่าซื่อสัตย์มักจะมีการใช้ควบคู่ไปกับคำว่าสุจริต คือ เมื่อมีสุจริตแล้วมักจะซื่อสัตย์และเมื่อซื่อสัตย์แล้วก็มักจะไม่ทุจริต

กิริติ บุญเจือ^{๘๙} ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ (Sincerity) ไว้ว่า หมายถึง การพูดและการปฏิบัติตามความคิด พูดตรงกับความคิดเรียกว่าพูดตามตรง พูดไม่ตรงกับความคิดเรียกว่าโกหก ทำตรงกับความคิดเรียกว่าสุจริต ทำไม่ตรงกับความคิดเรียกว่าทุจริต คนซื่อตรงอาจจะพูดเท็จก็ได้ ถ้าหากว่าความคิดของเขาไม่ถูกต้อง และคนไม่ซื่อสัตย์อาจจะพูดจริงก็ได้ถ้าหากว่าคำโกหกของเขาบังเอิญตรงกับความเป็นจริง จึงเห็นได้ว่าความซื่อสัตย์ ไม่อยู่ที่การพูดจริงหรือพูดเท็จ แต่อยู่ที่ว่าตั้งใจจะพูดตรงกับที่ตนเองคิดและเข้าใจหรือไม่ นอกจากนี้ การปฏิบัติตามความคิดอาจจะเกิดผลดีหรือผลเสียก็ได้ ถ้าตั้งใจแล้วเกิดผลเสียก็ยังเรียกว่าสุจริตอยู่ และถ้าตั้งใจให้ร้ายแต่บังเอิญเกิดผลดีก็ยังนับว่าเป็นความทุจริตอยู่นั่นเอง การพูดที่ไม่คำนึงถึงความเสียหายเรียกว่าพูดเถรตรง ไม่ใช่คุณธรรมเพราะขาดความรอบคอบ และถ้าพูดตรงโดยตั้งใจทุจริตก็เป็นความทุจริตด้วย

กรมสามัญศึกษา^{๙๐} ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสม และตรงกับความเป็นจริง ประพฤติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

^{๘๘} อ่างในวิริณธ์ กิตติพิชัยและคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง โครงการรณรงค์เผยแพร่ค่านิยมรักความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อจัดทำคู่มือข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, พิมพ์ที่ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๙, หน้า ๘๗.

^{๘๙} อ่างในจิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ, การเสริมสร้างคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กภาษาไทย ที่พิมพ์ระหว่างปี ๒๕๔๓-๒๕๔๕, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๘, หน้า ๘.

^{๙๐} อ่างแล้ว.

หน้าค้ำ ระวังทอง^{๑๑} ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การประพฤติตนอย่างเหมาะสมตรงไปตรงมา การปฏิบัติต่อความเป็นจริง ทั้งกาย วาจา ใจต่อตนเอง ต่อหน้าที่การงาน ต่อบุคคลอื่น ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ ไม่ชักชวนไปในทางเสื่อมเสีย ประพฤติตรงตามที่พูดและคิด ไม่ใช้อำนาจหน้าที่หาผลประโยชน์ใส่ตัว เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยา กลั่นแกล้ง มั่นคงต่อการกระทำดีของตน ไม่รวมมือกันทำงานที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคม และหมู่คณะ

ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา^{๑๒} ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการขัดเกลาทางสังคมและลักษณะทางจิตใจกับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง การมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานซึ่งแสดงออกมาเป็นจริยธรรมและถ่ายทอดสู่พฤติกรรมหรือการปฏิบัติตนด้วยความจริงใจทั้งกาย วาจา ใจ อย่างเหมาะสมถูกต้องตรงต่อความเป็นจริง ทั้งต่อตนเอง หน้าที่การงาน บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบกฎระเบียบข้อบังคับของชุมชน และองค์กรที่สังกัดหรือต่อสัญญาข้อตกลงที่ตนให้ไว้

๑.๒) ประเภทของความซื่อสัตย์

ได้มีผู้แบ่งประเภทของความซื่อสัตย์ไว้หลายอย่าง แต่ที่ผู้วิจัยเองได้ศึกษาดูแล้วเห็นว่าครอบคลุมและสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ความหมายที่กรมวิชาการ^{๑๓} ที่แบ่งประเภทความซื่อสัตย์ ดังมีความหมายต่อไปนี้ คือ

๑) **ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง** คือ มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ไม่สับปลับกลับกลอก ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย มั่นคงต่อการกระทำดีของตน ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำจริง ประพฤติตรงตามที่พูดและคิด

๒) **ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล** คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณ พฤติกรรมที่แสดงออก คือ ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น ไม่ชักชวนไปในทางเสื่อมเสีย ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยา หรือกลั่นแกล้ง ไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยการลักขโมย ฉ้อโกง ไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น ยอมรับผิดชอบหากตนเป็นผู้ทำผิดต่อผู้อื่น ไม่ผิดนัด รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่หยิบของใช้ผู้อื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาต มีความประพฤติดีทั้งต่อหน้าที่และลับหลังผู้อื่น

^{๑๑} อ้างในจิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

^{๑๒} ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, การศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการขัดเกลาทางสังคมและลักษณะทางจิตใจกับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย, สำนักงานคณะกรรมการปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.), ๒๕๔๗, หน้า ๑๑.

^{๑๓} อ้างแล้ว.

๓) **ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน** คือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนทำหรือได้รับมอบหมายและทำให้ดีที่สุด ไม่ทอดทิ้งหน้าที่ ไม่ทุจริตคดโกง ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ที่ทำประโยชน์ส่วนตน รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ ตรงต่อเวลา ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตน พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก คือ ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ที่ทำประโยชน์ส่วนตัว

๔) **ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ** คือ การรักษาคำมั่นสัญญา ไม่คิดประทุษร้ายต่อหมู่คณะ สังคม ประเทศชาติ ไม่เป็นต้นเหตุให้คนภายนอกเข้ามาทำลายหมู่คณะ ไม่คิดทรยศทำลายสถาบันหลักของชาติ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพรรคพวกญาติมิตรเหนือประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนส่วนใหญ่หรือประเทศชาติ ไม่ร่วมมือกันทำงานใดๆ ที่ผิดกฎหมายหรือผิดระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ สำนึกว่าตนเป็นพลเมืองของประเทศ จะต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ช่วยกันรักษาความสงบ สิ่งใดที่สร้างขึ้นเป็นสาธารณสมบัติจะต้องช่วยกันรักษาและรู้จักใช้อย่างทะนุถนอม และพฤติกรรมที่แสดงออกคือ ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน ไม่ร่วมมือกันทำงานใดๆ ที่ผิดกฎหมายหรือผิดระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ

๑.๓) ความสำคัญของความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมในลำดับต้นที่ต้องมีในตัวของคุณคนในสังคมที่เจริญแล้ว ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าระบุไว้ในมหาชาดกธรรม^{๔๔} (ธรรมะสำหรับครองเรือน) อันได้แก่

- ๑) สัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ๒) ทมะ การมีความข่มใจ
- ๓) ขันติ ความอดกลั้น
- ๔) จาคะ การบริจาคทาน

และยังมีพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช^{๔๕} ได้ตรัสถึงเรื่องการทำงานไว้ว่า การทำงานก็ทรงเน้นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลสมปรารถนา คือ ให้เน้นประโยชน์และเน้นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยแต่เพียงความรู้อย่างเดียวไม่ได้แน่นอน จึงจำเป็นที่เราจะต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ และความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะว่าความรู้นั้นเสมือนเครื่องยนต์ที่ทำให้ยวดยานเคลื่อนที่ไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวเป็นเสมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือของเรือ ซึ่งเน้นปัจจัยที่นำทางให้ยวดยานนั้นได้ดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดิ คือปลอดภัยจากอันตรายจนบรรลุถึงจุดประสงค์

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๗๕.

^{๔๕} อ่างในธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

บุญชู ทองแมน^{๓๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะคนดีในทัศนะของผู้สูงอายุไทย : กรณีศึกษาสังคมในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จากผลการวิจัย พบว่า ความซื่อสัตย์ เป็นคุณลักษณะคนดีประการแรกของผู้สูงอายุไทยในเขตเทศบาลนครขอนแก่นที่ให้ความสำคัญสูงสุดถึง ๖๙.๔ % จากคุณลักษณะคนดี ๕ อันดับ ได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์ไว้ดังนี้ คือ

(๑) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ผู้ที่มีหน้าที่หรือได้รับมอบหมายให้ทำอะไร ก็ตั้งใจทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่หลีกเลียงไม่คดโกง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เช่น ผู้ที่เป็นพ่อแม่ ก็มีหน้าที่ในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี ลูกก็มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่ ช่วยทำกิจธุระ ดำรงวงศ์ตระกูล ผู้ที่เป็นครูอาจารย์ก็ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษย์ แนะนำให้การเคารพเชื่อฟังและตั้งใจเรียน เป็นต้น

(๒) ความซื่อสัตย์ต่อการทำงาน คือ การทำงานอะไรก็ให้ได้ผลเป็นจริงของงานนั้น หมายความว่าตั้งใจทำงานนั้นจริง ๆ ให้สำเร็จผลสมบูรณ์ตามหน้าที่และจะต้องแยกแยะให้ออกว่างานใดเป็นงานประจำ งานใดเป็นงานอดิเรก จะนำงานอดิเรกไปทำเป็นงานประจำอย่างนั้น เรียกว่าไม่มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ จึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรทำ ไม่ควรประพฤติ อาจเกิดความเสียหายและเดือดร้อนในภายหลัง

(๓) ความซื่อสัตย์ต่อวาจา คือ พูดอย่างไรก็ทำอย่างนั้นปฏิบัติได้จริงตามคำพูด รักษาคำมั่นสัญญา ไม่พูดหลอกลวง พูดแต่คำจริง ปากกับใจตรงกัน ไม่ใช่เป็นคนประเภท พูดอย่างใจอย่าง ฟังรักษาคำพูดของตน ผู้ที่ได้รับเกียรติยศและชื่อเสียงก็เพราะการรักษาความซื่อสัตย์

(๔) ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล หมายถึง มีความจริงใจต่อบุคคลอื่นอย่างสม่ำเสมอไม่กลับกโลก ไม่เหลวไหล เช่น จงรักภักดีต่อผู้ใหญ่ กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ มีเมตตากรุณาต่อผู้น้อย เป็นต้น

(๕) ความซื่อสัตย์ต่อเวลา คือ การปฏิบัติตนให้ตรงต่อเวลา เช่น การไปเรียนหนังสือ การประชุมการไปทำงาน เป็นต้น จะต้องกำหนดเวลาที่แน่นอนและจะต้องไปให้ทันตามที่นัดหมายเอาไว้

(๖) ความซื่อสัตย์ต่อความดี หมายถึง การประพฤติตรงและจริงใจต่อความดี ซึ่งเป็นยอดของความจริง แม้จะซื่อสัตย์ต่ออย่างอื่นหมดแล้ว แต่ถ้าขาดความจริงต่อความดี อย่างอื่นก็ใช้ไม่ได้ การประพฤติจริงซื่อสัตย์ต่อความดีมีหลายลักษณะ เช่น เลือกตัดสินใจกระทำในทางดีเสมอ เมื่อเกิดมีทางเลือกสองทาง คือ ทางดีและทางชั่ว เป็นผู้ที่พอใจที่จะปรับปรุงตนเองแสวงหาความชอบธรรมในทางที่ควร สนับสนุนการทำความดี เพื่อเปิดโอกาสให้ทุก

^{๓๖} บุญชู ทองแมน, คุณลักษณะคนดีในทัศนะของผู้สูงอายุไทย : กรณีศึกษาสังคมในเขตเทศบาลนครขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๕, หน้า ๕๔-๕๕.

คนได้กระทำความดีของตนอย่างเต็มความสามารถ เป็นต้น ลักษณะความซื่อสัตย์ทั้ง ๖ ประการ ที่กล่าวมานี้ว่าเป็นยอดแห่งธรรม คนที่ยึดมั่นอยู่ในความสัตย์ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนตาม หลักธรรมของฆราวาสธรรม ๔ ข้อที่ ๑ ได้แก่ สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ต่อกัน และได้ปฏิบัติตาม หลักสัปปริสธรรม ๗ ข้อที่ ๑ ได้แก่ ฆัมมัญญา คือ การรู้จักหลักการและรู้จักเหตุรู้จักผลในการ ดำเนินชีวิตของตน เมื่อสรุปแล้วก็คือ เป็นหลักธรรมสำหรับคนดีนั่นเอง

จากความหมายของความซื่อสัตย์ดังกล่าวข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความซื่อตรงไม่หน้าไหว้หลังหลอกตรงไปตรงมา บริสุทธิ์ใจ จริใจทั้งต่อตนเอง และ ผู้อื่น มีบิดามารดา ครูอุปัชฌาจารย์ ประเทศชาติ พระศาสนา เป็นต้น

๑.๔) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมความซื่อสัตย์

ดวงเดือน พันธุมนาวิน^{๙๗} ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ และสรุปข้อ

ค้นพบตรงกันว่า คุณธรรม จริยธรรมและพฤติกรรมความซื่อสัตย์นี้ เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้าน สภาพแวดล้อมต่างๆ โดยจะต้องมีทั้งสภาพทางจิตใจที่เหมาะสม เช่น มีความสามารถในการใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า (ที่ยึดกฎเกณฑ์ของกลุ่มและเห็นแก่ส่วนรวมคือสังคมหรือ ประเทศชาติมากกว่าการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว) มุ่งอนาคตมากกว่า (ต้องมองการณ์ไกล อดทนได้รอได้ และมีจิตใจที่เข้มแข็ง) มีสุขภาพจิตดีกว่า (ให้มีจิตที่วิตกกังวลน้อย) มีสติปัญญา สูงกว่า และมีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรมจริยธรรมมากกว่า ผู้มีพฤติกรรมที่ไม่น่าปรารถนา และ ลักษณะทางจิตใจที่เป็นฐานให้คนมีพฤติกรรมดีทั้งมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูการขัดเกลาเด็ก สภาพและบรรยากาศในครอบครัว บรรยากาศและวิธีการ อบรมสั่งสอนในโรงเรียน รวมไปถึงสภาพแวดล้อมของสังคมชุมชนรอบๆ ตัวเด็ก ตลอดจน สื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ดังที่ผู้วิจัยได้ใช้ตัวแปรดังกล่าวเป็นต้นอีกด้านหนึ่งของการศึกษานี้ ด้วย

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์

จิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ^{๙๘} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างคุณธรรมด้าน ความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็ก ภาษาไทย ที่พิมพ์ระหว่างปี ๒๕๔๓-๒๕๔๕ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากการ ทดสอบหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แสดงว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้อ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาสาระส่งเสริมคุณธรรมด้านความ ซื่อสัตย์นั้นส่งผลทำให้คะแนนเพิ่มสูงขึ้น โดยที่วรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาสาระส่งเสริม คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์มีส่วนช่วยให้คุณธรรมจริยธรรม แทรกซึมในตัวเด็กได้เป็นอย่างดี

^{๙๗} อ่างในธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

^{๙๘} จิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

จิรวรรณ วิรัชกุล^{๙๙} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จังหวัดชลบุรี โดยศึกษาจริยธรรม ๖ คุณลักษณะ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความอดุสาหะ และความยุติธรรม ความมีระเบียบวินัย พบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนหญิงสูงกว่านักเรียนชาย ในเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความอดุสาหะ ส่วนในเรื่องความสามัคคีและความยุติธรรมนักเรียนชายสูงกว่าหญิง

บุญชู ทองแมน^{๑๐๐} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะคนดีในทัศนะของผู้สูงอายุไทย : กรณีศึกษาสังคมในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จากผลงานวิจัย พบว่า คุณลักษณะคนดีในทัศนะของผู้สูงอายุไทยในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ที่มีความสำคัญสูงสุด ๕ คุณลักษณะและคุณลักษณะแรกสุด คือ ความซื่อสัตย์ รองลงมาคือ ความมีเมตตา กรุณา ความสุภาพอ่อนโยน มีความยุติธรรมและมีความรับผิดชอบ เมื่อเปรียบเทียบทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะคนดีของผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิง พบว่า ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นคุณลักษณะความมีมนุษยสัมพันธ์ การศึกษาสูง ความเมตตา กรุณา ความยุติธรรมและความกตัญญูทวดเวทิต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ประทุมทิพย์ การสร้าง^{๑๐๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะคนดีในทัศนะของครอบครัวไทย : กรณีศึกษาในสังคมของเทศบาลนครขอนแก่น จากผลงานวิจัย พบว่า ครอบครัวไทยในสังคมของเขตเทศบาลนครขอนแก่นเห็นความสำคัญคุณลักษณะคนดี ๕ อันดับแรก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ คุณลักษณะด้านการมีความซื่อสัตย์ ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านการมีระเบียบวินัย ด้านการมีความเมตตา และด้านการมีความกตัญญูทวดเวทิต่างกัน คุณลักษณะคนดีที่บิดา เห็นความสำคัญสูงสุด ๕ อันดับ คือ ความซื่อสัตย์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย และมีความกตัญญูทวดเวทิต่างกัน คุณลักษณะคนดีที่บิดามารดา เห็นความสำคัญสูงสุด ๕ อันดับ คือ ความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ สุภาพอ่อนโยน มีความเมตตา กรุณา และมีความกตัญญูทวดเวทิต่างกัน และคุณลักษณะคนดีที่บิดามารดา เห็นความสำคัญสูงสุดเหมือนกัน ๕ อันดับ คือ มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ และมีความกตัญญูทวดเวทิต่างกัน

^{๙๙} อ่างในจิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

^{๑๐๐} บุญชู ทองแมน, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

^{๑๐๑} ประทุมทิพย์ การสร้าง, คุณลักษณะคนดีในทัศนะของครอบครัวไทย : กรณีศึกษาในสังคมของเทศบาลนครขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๕, หน้า ๘๑.

จากงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นแล้วว่า ความซื่อสัตย์เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชน เพราะบุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังและอนาคตของชาติ ถ้าขาดความซื่อสัตย์สุจริตตั้งแต่วัยเยาว์แล้ว จะเป็นปัญหาต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติยากที่จะแก้ไขได้ทันในอนาคต จึงสมควรอย่างยิ่งที่ต้องปลูกฝังความซื่อสัตย์ในเด็กตั้งแต่บัดนี้

๒.๓.๕ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูกตเวทิต

๑. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูกตเวทิต

๑.๑) ความหมายของความกตัญญูกตเวทิต

กระทรวงศึกษาธิการ^{๑๐๒} ได้ให้ความหมายของความกตัญญูกตเวทิตไว้ในคู่มือครูจริยศึกษาว่า

กตัญญู หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่คนอื่นกระทำแก่ตน ได้แก่ คนที่รู้จักบุญคุณคน คือได้รับอุปการะช่วยเหลือจากท่านผู้ใด ก็ซาบซึ้งในพระคุณของท่านผู้นั้น และจดจำพระคุณของท่านผู้นั้น

กตเวทิต หมายความว่า ผู้ประกาศบุญคุณที่ท่านมีแก่ตนให้ปรากฏแก่คนอื่น ให้ปรากฏในที่นี้หมายถึง ให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกัน หรือรู้จักกันโดยสาธารณะ

ประกาศคุณ หมายถึง การสนอง ทดแทน ตอบแทนคุณ และยกย่องนับถือต่อผู้มีพระคุณ คนกตัญญูกตเวทิต คือคนที่รู้จักคุณและสนองคุณ เป็นคนมีจิตใจสูง ได้รับยกย่องว่าเป็นคนดี ความกตัญญูกตเวทิตเป็นเหตุให้เกิดความรักใคร่ เอ็นดู มีความไว้วางใจและความสรรเสริญนำมาซึ่งความสุขและความเจริญ

มลลชรีวิต ข้อที่ ๒๕^{๑๐๓} ได้ให้ความหมายไว้ว่า กตัญญูตา แปลว่า มีความกตัญญูคำว่า “กตัญญู” คือ รู้บุญคุณ รู้อุปการะที่ผู้อื่นกระทำไว้ให้แก่ตน ตรงข้ามกับอกตัญญูที่ไม่รู้จักบุญคุณของใคร เราชาวพุทธรู้จักความกตัญญู รู้จักบุญคุณของผู้อื่น ที่ได้ทำดีแก่ตนก่อนแล้วต้องหาทางตอบแทน เพราะกตัญญูนั้น เป็นเครื่องหมายของคนดี พุทธพจน์ที่ว่า ความกตัญญูกตเวทิตเป็นเครื่องหมายของคนดี

^{๑๐๒} อ่างในวุฒิชัย ดันตระบัณฑิตย์, ปัญหาการใช้ความกตัญญูกตเวทิตของสถาบันครอบครัวในสังคมไทย, รายงานการศึกษาศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๔, หน้า ๔.

^{๑๐๓} อ่างแล้ว.

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย^{๑๐๔} ให้ความหมายไว้ว่า ความกตัญญู หมายถึง ความสำนึก ในการอุปการคุณ หรือบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา กตเวทีย หมายถึง การ แสดงออก และการตอบแทนบุญคุณ ความหมายโดยย่อได้แก่ “ความรู้บุญคุณและตอบแทนต่อ คนอื่น และสิ่งที่มีคุณ”

สมภพ ชีวรัฐพัฒนา^{๑๐๕} ได้ให้ความหมายของความกตัญญู ไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณที่คนอื่นกระทำแล้วแก่ตนเอง กล่าวคือ ผู้ใดก็ตามที่ทำอุปการะคุณแก่ ตนแล้ว ไม่ว่าจะมากก็ตาม น้อยก็ตาม เช่น ให้การเลี้ยงดู สั่งสอน ให้ที่พักอาศัย ให้งานทำ ระลึก ถึงคุณด้วยความซาบซึ้งอยู่เสมอ ไม่ลืมอุปการะคุณนั้นเลย คิดจะตอบแทนท่านทั้งหลายผู้มี อุปการะคุณเหล่านั้น เรียกว่า กตเวทีย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๐๖} ได้ให้ความหมายไว้ว่า กตัญญูกตเวทีย หมายถึง การรู้จักคุณและตอบแทนคุณ เป็นการสำนึกในบุญคุณด้วยใจและรู้จักตอบแทนบุญคุณนั้น ซึ่งความ กตัญญูกตเวทียที่นั้น แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ความกตัญญูกตเวทียที่ต่อบุคคลผู้มีความดีหรือ อุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ เป็นต้น ส่วนความกตัญญูกตเวทียที่ต่อบุคคลให้ได้บำเพ็ญประโยชน์หรือคุณความดีเกื้อกูลส่วนรวมเช่น พระมหากษัตริย์บุคคลผู้ บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม

จากความหมายของความกตัญญูกตเวทียข้างต้นนั้น โดยภาพรวมแล้ว **พอสรุปได้** ว่า ความกตัญญูกตเวทีย คือ การรับรู้ถึงคุณความดีที่ผู้อุปการะหรือบุพการียได้กระทำก่อน และยัง ส่งผลไปถึงการสนองตอบ หรือแสดงคุณให้แก่ผู้มีอุปการะคุณเป็นสิ่งตอบแทนกลับไป การมี อุปการะคือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูล อุดหนุนในทางที่เกิดประโยชน์ คุณในที่นี้หมายถึง ความดีงาม บนพื้นฐานของความเหมาะสม และเห็นสมควรแก่เหตุ ผู้อุปการะในที่นี้หมายถึง ผู้มี บุญคุณ ช่วยเหลือเกื้อกูล ผู้อุดหนุน และสิ่งที่มีบุญคุณในการที่เกิดประโยชน์ อันได้แก่ บุพการีย คือ บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้เป็นประมุขประเทศ พระพุทธเจ้า สถาบันและสิ่งแวดล้อม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณะสมบัติ เป็นต้น กตัญญูกตเวทียตา จึงหมายถึง ความรู้บุญคุณ ท่านแล้วทำตอบแทนให้ปรากฏ การอุปการะช่วยเหลือในทางที่เกิดประโยชน์อาจจะทำได้ ดังต่อไปนี้ คือ

^{๑๐๔} อ้างแล้ว.

^{๑๐๕} สมภพ ชีวรัฐพัฒนา, **มงคลกับคุณภาพชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : นานาสั่งพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๑.

^{๑๐๖} อ้างในพระทวิ ข่ายมณี, **บทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทียในเขตเทศบาล นครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๑, หน้า ๗.**

(๑) ด้วยการให้ของกิน ให้ของใช้ ให้ยารักษาโรค ให้ที่อยู่อาศัย หรือการอุปการะด้านปัจจัยสี่

(๒) ด้วยการกล่าวแนะนำตักเตือนด้วยถ้อยคำที่ไม่สะเทือนใจหรือถ้อยคำที่สุภาพอ่อนโยนกล่าวพลอบให้จิตใจชุ่มชื่นเมื่อยามเกิดความเศร้าโศก กล่าวปลุกปลอบให้เกิดความเข้มแข็งชะมัดเขม้นในเมื่อยามจิตใจหดหู่ท้อแท้ ช่วยกล่าวโต้แย้งคัดค้านในเมื่อยามถูกผู้อื่นกล่าวทักท้วง สอนสิ่งที่ยังไม่รู้ไม่เข้าใจให้รู้ให้เข้าใจในขณะที่เรารู้เราเข้าใจ

(๓) ด้วยการช่วยกระทำกิจการงาน ช่วยป้องกันอันตรายที่บังเกิด ช่วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้

(๔) ด้วยการวางตนสม่ำเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ต่อหน้าประพฤติดีอย่างไรลับหลังต้องประพฤติดีต่อผู้นั้นอย่างนั้น และช่วยประกาศคุณความดีของผู้นั้นให้ปรากฏในที่ต่างๆ ตามสมควร

ฉะนั้น ในเรื่องความกตัญญูกตเวทิต์ของสังคมไทยนั้น แก่นแท้ของความกตัญญูกตเวทิต์ คือ การตอบแทนในการเลี้ยงดู และการเลี้ยงดูกันมาก่อน ซึ่งการมีคุณธรรมในเรื่องบุญคุณที่รู้แล้วต้องหาทางทดแทน ได้แก่ การเลี้ยงดู หาทักพิงทางกาย ตลอดจนเป็นที่ผ่อนคลายทางใจให้แก่ผู้ที่มีอุปการคุณ และรวมไปถึงการกระทำสิ่งต่างๆ ตามที่ท่านต้องการในสิ่งที่คิดว่าไม่ผิดต่อศีลธรรมอันดีงามของสังคม

๑.๒) ขอบเขตของความกตัญญูกตเวทิต์

ความกตัญญูกตเวทิต์นั้น ไม่สามารถกำหนดเป็นรูปแบบที่แน่ชัดและตายตัวได้ เพราะความกตัญญูกตเวทิต์นี้เป็นการรับรู้ทางจิตใจ และการกระทำในการโต้ตอบกันออกมาโดยผ่านทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจ ในทางที่เห็นว่าดีงาม และเหมาะสมตามแต่ละวัฒนธรรมและแต่ละสภาพแวดล้อม โดยมากมักจะเกิดจากการแสดงออกมาในลักษณะของความสัมพันธ์ เช่น พ่อแม่กับลูก, ครูอาจารย์กับศิษย์ หรือการพึ่งพากัน เช่น นายจ้างกับลูกจ้าง แพทย์กับผู้ป่วย มนุษย์กับธรรมชาติ หรือนักการเมืองกับประชาชน แต่หากจะกำหนดลงไปโดยให้เห็นรูปธรรมในขอบเขตของความกตัญญูกตเวทิต์ ผู้วิจัยขอขยายความจากความหมายไปโดยให้เห็นรูปธรรมในด้านของการรู้จักคุณ และการตอบแทนสนองคุณ เพื่อนำไปสู่ขอบเขตของความกตัญญูกตเวทิต์ที่ตนตั้งนี้

การรู้จักคุณ หรือการรู้จักอุปการะคุณที่ท่านได้ทำให้ คือ การได้รับทราบ หรือรับรู้จากผัสสะหรือจากประสาทสัมผัสทั้ง ๖ มีทางตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ การรับรู้ทางการกระทำ, จากผู้อุปการะคุณ โดยผู้รู้จักเห็นว่าสิ่งที่ได้รับไม่ว่าจะโดยทางตรงต่อตน หรือโดยทางอ้อมต่อคนที่ตนรัก หรือสิ่งที่ตนปรารถนานั้นเป็นสิ่งที่มีความสุข ความปลาบปลื้มปีติ ดีใจ หรือเป็นไปในลักษณะที่ผู้รับรู้เห็นสมควรพึงพอใจ ในระดับหนึ่งตามลำดับความสำคัญที่กำหนดขึ้นในจิตใจ จน

เห็นว่าสิ่งนั้นที่ถูกกระทำเป็นสิ่งที่มิพระคุณที่ตนพอจะรับทราบ จนถึงกับว่าต้องการที่จะสนองคุณในสิ่งที่ได้รับมา

การตอบสนองคุณ หรือการประกาศคุณ คือการเกิดการกระทำตอบ หลังจากที่ถูกรกระทำ หรือรับรู้ล่วงหน้าว่าจะถูกรกระทำ แก่ตน และผู้หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตน ไปในทางที่ตนเห็นว่าพึงพอใจ มีความสุขในระดับหนึ่ง หรือในลักษณะที่ช่วยเหลือเกื้อกูล จนต้องทำให้ตนนั้นเห็นสมควรว่าจะต้องปฏิบัติตอบแทนให้แก่ผู้อุปการะคุณพึงพอใจ โดยอาจจะสนองตอบแทนผ่านทางกาย วาจา และจิตใจ ขึ้นอยู่กับระดับที่เห็นว่าสำคัญ และควรจะสนองตอบด้วยสิ่งไหน

ดังนั้น ขอบเขตของความกตัญญูกตเวที คือ การรับรู้และตอบแทนโดยผ่านสื่อการรับรู้เท่าที่มนุษย์ปกติพึงมี จนกระทั่งเห็นควรโดยผ่านมโนสำนึกว่าตนควรจะทำตามลำดับความสำคัญที่ตนได้รับ และผ่านสื่อการตอบแทนคือ กาย วาจาและใจ ในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลให้ไปในทางที่ตนเห็นว่าเหมาะสมและเห็นควรแล้ว หรือที่ผู้รับการสนองตอบพึงพอใจในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับระดับคุณค่าหรือความสำคัญที่ผู้รับกำหนดขึ้นไว้เอง

๑.๓) ลักษณะและประเภทของความกตัญญูกตเวที

บุคคลผู้มีจิตสำนึก คิดตอบแทนคุณผู้ที่เคยมีอุปการะคุณต่อตนเอง ชื่อว่าเป็นคนดี ควรแก่การยกย่องสรรเสริญเป็นแบบอย่างที่ดี คนที่มีความกตัญญูกตเวทีเป็นคนที่ยากเพราะ

๑. คนจำนวนมากได้ดีมีความสุขแล้วมักลืมตัว ลืมผู้เคยมีอุปการะตน
๒. คนจำนวนมากเห็นแต่ตัว อยากได้รับผลประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว
๓. คนจำนวนมากแสวงหาผลประโยชน์ โดยมีได้คำนึงว่าผู้อื่นมีคุณความดีอย่างไร
๔. คนจำนวนมาก เมื่อจะตอบแทนคุณผู้ใด มักจะทำเพียงเพื่ออวดตนแก่ผู้อื่นว่าตนมีความกตัญญูกตเวที มิได้ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจและจริงจัง
๕. คนจำนวนมาก มักเมินเฉยต่ออุปการะที่คนอื่นทำแก่ตน โดยคิดว่าเขาอุดหนุนเอื้อเพื่อแก่ตนเพียงนิดหน่อย หรือเขาทำตามหน้าที่ของเขา
๖. บางคนแสดงให้เห็นว่า ตนเป็นคนกตัญญูกตเวที เพราะหวังผลประโยชน์บางอย่างจากเขา^{๑๐๗}

ความกตัญญูกตเวที เป็นเรื่องของการตอบแทนอันเนื่องมาจากการสร้างบุญคุณให้ผู้ที่ทำคุณให้ก่อนจะถูกเรียกว่า “บุพพการี” หมายถึง ผู้ที่ทำอุปการะคุณมาก่อน เช่น บิดามารดา ปู่ย่าตายาย และบุพพการี กับกตัญญูกตเวทีเข้าข่ายลักษณะของบุคคลที่ยาก^{๑๐๘}

^{๑๐๗} แม่ชีดวงพร คำหอมกุล, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์จริยศาสตร์ในธัมมปทัญญูกตเวที”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔, หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

^{๑๐๘} อภ.ท.ก.๒๐/๑๒๐/๑๑๔.

ลักษณะของความกตัญญูกตเวที โดยรวมแล้วจะเป็นการสะท้อนให้เห็นในเรื่องของคุณธรรมความดีที่มีค่าต่อจิตใจ และสามารถวัดค่าของความเป็นมนุษย์ออกมาในทางคุณความดีในการรู้จักบุญคุณในสิ่งที่เราได้ใช้หรือได้อาศัย เช่น ร่างกาย การได้รู้จักบุญคุณคือการใช้อย่างทะนุถนอม ไม่ทำให้มันต้องเสื่อมโทรมเร็วกว่ากำหนด และถือได้ว่าความกตัญญูกตเวทีในการรู้จักบุญคุณถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพราะหากไม่มีหลักไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ก็จะไปปล่อยตัวปล่อยใจไปตามอารมณ์ตามความอยากที่เกิดขึ้น สายสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ปู่ย่าตายายกับลูกหลานจะขาดหายไป คุณธรรมไม่มีความดีงามก็จะหายไป^{๑๙}

ประเภทของความกตัญญูกตเวทีโดยมากจะเป็นในรูปแบบของความสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งรอบข้าง ความผูกพัน การระลึกถึงตลอดจนการสำนึกถึงบุญคุณ เช่น ความกตัญญูกตเวทีต่อบุคคล ต่อสัตว์ ต่อสถาบันและต่อสิ่งแวดล้อม มี ๕ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑.๓.๑) การกตัญญูกตเวทีต่อบุคคล

กตัญญูกตเวทีต่อบุคคล บุคคลผู้ควรกตัญญูกตเวทีรู้คุณของผู้มีคุณและสนองคุณนั้นหมายถึงบิดามารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ พระมหากษัตริย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความกตัญญูกตเวทีที่มีต่อบุคคลนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท^{๒๐} อันได้แก่ กตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ พระมหากษัตริย์ ต่อพระพุทธเจ้า ตลอดจนผู้มีอุปการะอื่นๆ ที่ทำประโยชน์ให้ ลักษณะที่ควรจะทำ หรือควรจะทำตอบแทนต่อท่านเหล่านี้ และพึงทราบวิธีปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) การกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา

ลูกกตัญญูกตเวที ได้ตระหนักว่าตนอยู่ในฐานะกตัญญู มีหน้าที่ต้องสนองคุณได้ ระลึกถึงอุปการะคุณของพ่อแม่ผู้ตั้งตนเลี้ยงดูสั่งสอนตนมาจนเจริญเติบโตและให้รู้จักความดีความชั่ว ซึ่งนับว่าเป็นเจ้าหนี้บุญคุณ แล้วประพฤติตนเป็นคนซื่อสัตย์ปฏิบัติเลี้ยงดูท่านให้ได้ความสุขสำราญ เคารพรักใคร่ไว้วางใจเชื่อถือในท่านให้เป็นการสนองคุณ และมีใฝ่ฝืนคำสั่งสอนของท่าน

(๒) กตัญญูกตเวทีต่อครูอาจารย์

คำว่าครูอาจารย์ คือผู้สั่งสอนศิษย์, ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ หรือผู้สั่งสอนวิชาความรู้ เป็นผู้มอบความรู้ความฉลาดในวิชาการงานต่างๆ ท่านคอยกวาดขันให้ขยันเล่าเรียน ท่านคอยว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนอบรมนิสัยให้ดี ครู อาจารย์เปรียบเหมือนกับบิดามารดาคนที่สอง เป็นผู้มีบทบาททรงจากบิดามารดาจริงเห็นจะได้ ซึ่งเวลาเล็กครุคนเดี๋ยวก็ต้องดูแลเด็กตั้งแต่พาเล่นกิจกรรมต่างๆ พาออกกำลังกาย แลเป็นผู้พาไปนอน ช่วงกลางวันหรือวันธรรมดาที่

^{๑๙} ปัญญานันท์ภิกขุ, จะเลี้ยงเด็กให้ดีได้อย่างไร, ๒๕๓๖, หน้า ๕, อ่างในวุฒิชัย ตันตระบัณฑิตย, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๒๐} โชติ จินตแสง, ๓๘ มงคล, หน้า ๙๑-๙๒.

ไม่ใช่เสาร์อาทิตย์ เป็นหน้าที่ของครูที่เป็นผู้คอยดูแลแทนพ่อแม่ และเมื่อโตครูจะเป็นผู้ดูแลความประพฤติ ดูแลทุกข์สุขของลูกศิษย์ ดังนั้น ศิษย์กับครูจึงมีความรู้สึกผูกพันและระลึกถึงบุญคุณที่ครูได้เป็นผู้มอบให้ ศิษย์ที่ดีต้องระลึกบุญคุณของครูอาจารย์อยู่เสมอ ตั้งในความเคารพนับถือไว้ในใจว่า ท่านผู้นี้ให้ความรู้ความฉลาดแก่เรา ท่านผู้นี้ฝึกความประพฤติของเราให้ดี ท่านผู้นี้สอนให้เรารู้จักความดีความชั่ว และการตอนแทนบุญคุณ หรือศิษย์ที่กตเวทิตาคุณ คือ เมื่อพบท่านพึงทำความเคารพแสดงกิริยาทางกายอ่อนน้อมต่อท่าน ใช้คำพูดที่สุภาพอ่อนโยน คำพูดที่แสดงความเคารพต่อท่าน เมื่อมีกิจการงานอันใดเกิดขึ้นพึงช่วยท่านทำงานสำเร็จตามกำลังความสามารถ พึงตั้งใจเรียนวิชาที่ท่านสอน เชื่อฟังคำสั่งและคำสอนของท่าน เมื่อท่านเจ็บป่วยไม่สบายพึงช่วยพยาบาลหรือไปเยี่ยมตามสมควร เมื่อท่านบังเอิญต้องประสบอันตรายพึงรีบช่วยเหลือป้องกัน เมื่อท่านได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งหรือได้โชคลาภอย่างอื่น พึงรีบไปแสดงความยินดีต่อท่าน เมื่อท่านถึงความขัดสนจนยาก พึงช่วยเหลือท่านด้วยค่าใช้จ่ายหรือช่วยเหลือดูท่านตามสมควร อย่าลบลู่ดูหมิ่นท่าน พึงนึกถึงความดีของท่านที่ให้มาแล้วแก่ตน ศิษย์ที่รู้จักคุณของครูอาจารย์และกระทำการละคุณตอบแทน ศิษย์ที่ดีพึงระลึกถึงบุญคุณของครูอาจารย์ ถ้ากระทำได้อย่างนี้แล้วชื่อว่าเป็นลูกศิษย์ที่มีความกตัญญูกตเวทิต์^{๑๑๑}

ศิษย์กตัญญูกตเวทิต์ ศิษยานุศิษย์ สัทธีวิหาริก อันเตवासิก เมื่อระลึกถึงคุณของครูอุปัชฌาย์อาจารย์ เป็นผู้ปกครองว่ากล่าวสั่งสอนตักเตือน ให้มีความเจริญก้าวหน้าด้วยวิชาความรู้และคุณความดีแล้วประพฤติตนเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย แสดงความเคารพนับถือ ไม่ลบลู่ดูหมิ่นหรือยกตนเทียมนาน ยึดเอาความกตัญญูเป็นอารมณ์ว่าผู้มีคุณยอมยอยินดีในผู้มีคุณ

(๓) กตัญญูกตเวทิต์ต่อชาติบ้านเมือง

พลเมืองกตัญญูกตเวทิต์ ผู้เป็นพลนิกมิตได้พึงบารมีการปกครองประเทศ นึกถึงพระเดชพระคุณของพระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งคณะรัฐบาลของพระองค์ที่ทรงทะนุบำรุงสมณะพราหมณ์ และปกครองทวยอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุขทั่วราชอาณาจักร แล้วตั้งหน้าประพฤติตนให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์สุจริต หมั่นประกอบกิจอันเป็นหน้าที่ของตน เพื่อให้ตนมีหลักฐานและช่วยประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงสามารถดำรงอิสรภาพไว้ได้ตลอดไป โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ เว้นการฉ้อราษฎร์บังหลวง ประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงตนไม่ผิดกฎหมาย และศีลธรรมอันดีงามของสังคม

(๔) กตัญญูกตเวทิต์ต่อพระศาสนา

การกตัญญูกตเวทิต์ต่อบิฑามารดา มีอยู่ ๒ ความหมาย คือ บิฑามารดาในทางกาย คือ ผู้ที่ให้กำเนิดทางกาย นี่คือการถือกำเนิดครั้งแรกโดยธรรมชาติ การเกิดที่สองคือ การเกิดทางวิญญาณ เป็นการกำเนิดทางจิตใจ หากแต่การให้กำเนิดทางกายนั้นทางพระพุทธศาสนาถือว่า

^{๑๑๑} อ่างในวุฒิชัย ตันตระบัณฑิตย์, ปัญหาการใช้ความกตัญญูกตเวทิต์ของสถาบันครอบครัวในสังคมไทย, หน้า ๙.

เป็นพรหมคือให้กำเนิดสรรพสิ่ง และถือได้ว่าบุญคุณที่ดีได้ถูกสร้างขึ้นมาแล้ว เนื่องจากเริ่มจากก่อนการตั้งครรรจ์จะต้องมีการคิดพันธุกรรมที่ดี ไม่ใช่ได้พ่อที่ดีไม่ดี บกพร่องต่อร่างกาย เช่น เป็นโรคติดเชื้อ หรือติดยาเสพติด มีการเอาใจใส่ระมัดระวังต่อผลที่อาจจะเกิดขึ้นกับลูกในครรภ์ มีการฉีดวัคซีนป้องกัน และการคลอดที่พยายามหาหมอที่ดีมีความชำนาญเฉพาะด้าน เมื่อคลอดออกมาพยายามหาอาหารที่มีประโยชน์ต่อลูกให้มากที่สุด สอนตั้งแต่กิน ดื่มนั่งนอน เดิน พูดทุกอย่างที่ใช้ในการดำเนินชีวิต หรือเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง ตรงจุดนี้ศาสนาพุทธถือว่าผู้เป็นบิดามารดามีฐานะเป็นบูรพาจารย์แรกแก่บุตร ตั้งแต่หาที่อยู่ ให้การศึกษาเล่าเรียนที่ดีหาโรงเรียนที่มีชื่อเสียงดูแลให้ลูกมีสังคมดี อบรมให้มีความประพฤติดี หลังจากนั้นจัดหาคู่ครองที่ดี (ดีในที่นี้หมายถึง เป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง ไม่มีปัญหาต่อสังคม และไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น) และให้ทรัพย์สมบัติเป็นการลงทุนตามที่จะให้ได้เป็นอย่างดี สุดท้ายมาเป็นที่ปรึกษาที่ดีเพราะเขาเคยเป็นบิดามารดาที่ดี^{๑๒}

ศาสนิกชนกตัญญูกตเวที ผู้นับถือศาสนาเมื่อระลึกถึงพระคุณของพระศาสดาผู้สั่งสอนเวไนยสัตว์ให้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนและทรงประดิษฐานพระศาสนาไว้ให้ผู้นับถือได้รู้และปฏิบัติตามสืบมาจนบัดนี้ แล้วตั้งใจศึกษาศาสนาให้ซาบซึ้ง ส่วนนี้เป็นข้อห้าม ส่วนนี้เป็นข้ออนุญาต ส่วนนี้ควรเว้น ส่วนนี้ควรปฏิบัติ และปฏิบัติตามโอวาทในพระศาสนา

๑.๓.๒) การกตัญญูกตเวทีต่อสัตว์

กตัญญูกตเวทีต่อสัตว์ หมายถึง สัตว์ที่มีคุณ เช่น ช้าง ม้า วัว โค กระบือ เป็นต้น ที่ใช้เป็นพาหนะเทียมลาก เข็น หรือไถนา บุคคลผู้มีความกตัญญูย่อมรู้จักคุณของสัตว์ที่ตนได้อาศัยแรง ไม่ประพฤดิเหี้ยมโหดทารุณ ใช้ด้วยความกรุณาปราณี ขณะใช้งานไม่เมื่อยนตีจนเกินไป ไม่ใช้เกินกำลังของสัตว์ ไม่ปล่อยให้หิวอดอยากอดโรย บำรุงเลี้ยงปรนเปรอให้เป็นสุข ให้ได้กินได้นอนได้พักผ่อนตามความเหมาะสม

๑.๓.๓) การกตัญญูกตเวทีต่อสิ่งไม่มีวิญญาณ

กตัญญูกตเวทีต่อสิ่งไม่มีวิญญาณ หมายถึง สิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นประโยชน์ หรือสิ่งของที่ป้องกันภัยอันตรายได้ในเวลาอันจบ บุคคลผู้มีความกตัญญูย่อมมีความรักใคร่ ไม่อยากให้ใครเอาไปใช้หรือนำไปทำลาย เช่น ไม้คานที่ใช้หาบของขาย เมื่อเจ้าตัวตั้งตัวได้เป็นคนมั่งมีศรีสุขขึ้น คิดถึงคุณของไม้คาน ได้เลี่ยมทองเก็บไว้เป็นที่ระลึก หรือแม้ต้นไม้ที่ตนได้อาศัยร่มเงาพักผ่อนหายร้อน ก็รู้สึกเป็นบุญคุณอย่างยิ่ง ไม่ตัดรานกิ่งลิดไปโดยหาประโยชน์แก่ตนไม่ได้

๑.๓.๔) การกตัญญูกตเวทีต่อพืช

กตัญญูกตเวทีต่อพืช คือ พืชบางชนิดเป็นอาหาร เป็นยา บางชนิดทำเป็นที่อยู่อาศัย ทำเป็นเครื่องใช้ ให้ความชุ่มชื้น ความสวยงาม ร่มเงาและช่วยฟอกอากาศที่เราหายใจ

^{๑๒} อ้างในวุดวิชย ดันตระบัณฑิตย, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘-๙.

๑.๓.๕) การกตัญญูกตเวทิต่อธรรมชาติ

กตัญญูกตเวทิต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม คือ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่างๆ นั้นมีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์นับตั้งแต่เกิดจนตาย มนุษย์ก็อาศัยธรรมชาติดำรงชีวิตเรื่อยมา เช่น ดิน น้ำ ภูเขา อากาศ เป็นต้น ควรรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ไม่ควรทำลาย เพราะหากมนุษย์ทำลายธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะกลับมาทำลายมนุษย์ในที่สุด เช่น อากาศเป็นพิษ น้ำท่วมเพราะป่าไม้ถูกทำลาย เป็นต้น

คุณธรรมเรื่องความกตัญญูกตเวทิต่นี้ เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเป็นคนดี โดยเฉพาะผู้น้อยรู้จักอุปการะคุณผู้ที่อาวุโสมีพ่อแม่เป็นต้น ได้เคยกระทำช่วยเหลือตนแล้ว กระทำการตอบแทนพระคุณของท่านเหล่านั้น ในปัจจุบันนี้สังคมขาดคนกตัญญูมาก เพราะขาดความเคารพ มองไม่เห็นถึงพระคุณของผู้มีอุปการะคุณ อีกทั้งสภาพแวดล้อมต่างๆ คิดเสียว่าที่ตนมี ตนเป็น ตนได้ก็เพราะความสามารถของตน ไม่ได้มาเพราะคนอื่น จนกลายเป็นคนเห็นแก่ตัว และผลประโยชน์ของตนเอง สังคมก็ขาดสันติสุข โดยเฉพาะนักเรียนควรระลึกถึงผู้มีอุปการะคุณแก่ตนเอง แล้วตอบแทนพระคุณท่านเหล่านั้น ด้วยการทำความดี ศึกษาเล่าเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ทำให้ท่านเหล่านั้นผิดหวังในพฤติกรรมของตนเอง

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูกตเวทิต

ฉลวยศรี มีใจเย็น^{๑๑๓} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทิตของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕, พบว่า จากการทดลองปรากฏผลออกมาคือ คะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทิตของนักเรียนหลังการเรียนโดยวิธีแสดงบทบาทสมมุติกับวิธีเรียนตามปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จากข้อมูลที่ได้แสดงว่าพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทิตของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีแสดงบทบาทสมมุติสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

พระทวี ข่ายมณี^{๑๑๔} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทิตในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านสังคมครอบครัว ครอบครัวส่วนใหญ่มีการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความกตัญญูกตเวทิตอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการไปวัดของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง บทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทิต ครอบครัวได้มีการปฏิบัติบทบาทด้านการ

^{๑๑๓} ฉลวยศรี มีใจเย็น, การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทิตของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๖, หน้า.

^{๑๑๔} พระทวี ข่ายมณี, เรื่องเดียวกัน, บทคัดย่อ.

แนะนำสั่งสอนในเรื่องความกตัญญูทวดและทำการกระทำให้เป็นแบบอย่างในเรื่องความกตัญญูทวดที่อยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูทวดที่ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่า อาชีพหลักของครอบครัว ประเภทของครอบครัว ลักษณะที่พักอาศัยของครอบครัว ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกของครอบครัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความกตัญญูทวดที่ การไปวัดของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูทวดที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูทวดที่ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกของครอบครัว อาชีพหลักของครอบครัว ลักษณะที่พักอาศัยของครอบครัว การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความกตัญญูทวดที่ มีผลต่อบทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูทวดที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้ตัวแปรอิสระทุกตัวที่นำมาศึกษาทั้งหมดสามารถรวมกันอธิบายการผันแปรค่า บทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูทวดที่ได้อ้อยละ ๑๐.๔

วุฒิชัย ตันตระบัณฑิตย์^{๑๑๔} ได้ทำการศึกษารายงานการศึกษาอิสระเรื่อง ปัญหาการใช้ความกตัญญูทวดที่ของสถาบันครอบครัวในสังคมไทย รายงานการศึกษาอิสระ พบว่า สาเหตุที่มาของปัญหาสังคมที่เริ่มมาจากการเรียกร้องที่รุนแรงเช่น การสร้างเงื่อนไขที่ยากแก่ การปฏิบัติ หรือเป็นลักษณะออกคำสั่งในลักษณะที่เห็นแก่ได้ของผู้เป็นบิดามารดา ทำให้เกิดการขัดแย้งกันภายในจิตใจอย่างรุนแรงของบุตร อันเป็นที่มาของการอัตตวินิบาตกรรม ซึ่งทำให้ชาติต้องเสียบุคคลากรที่สำคัญในอนาคต และเสียค่าใช้จ่ายในการทำให้เติบโตใหญ่ และทำให้ทราบว่า เมื่อมีการเรียกร้องในลักษณะดังกล่าวไม่สามารถอ้างถึงความกตัญญูทวดที่ เพราะความกตัญญูทวดที่เป็นการรับรู้ถึงบุญคุณที่ได้รับมาแล้วแสดงหรือปฏิบัติคุณความดีนั้นตอบแทนกลับไป โดยปราศจากการเรียกร้อง

บุญชู ทองแมน^{๑๑๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะคนดีในทัศนะของผู้สูงอายุไทย : กรณีศึกษาสังคมในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จากผลงานวิจัย พบว่า คุณลักษณะคนดีในทัศนะของผู้สูงอายุไทยในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ที่มีความสำคัญสูงสุด ๕ คุณลักษณะและคุณลักษณะแรกสุด คือ ความซื่อสัตย์ รองลงมาคือ ความมีเมตตากรุณา ความสุภาพอ่อนโยน มีความยุติธรรมและมีความรับผิดชอบ เมื่อเปรียบเทียบทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะคนดีของผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิง พบว่า ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นคุณลักษณะความมีมนุษยสัมพันธ์ดี การศึกษาสูง ความเมตตากรุณา ความยุติธรรมและความกตัญญูทวดที่ ซึ่งแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^{๑๑๔} วุฒิชัย ตันตระบัณฑิตย์, เรื่องเดียวกัน, บทคัดย่อ.

^{๑๑๖} บุญชู ทองแมน, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

ประมุขทิพย์ การสร้าง^{๑๑๗} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะคนดีในทัศนะของครอบครัวไทย : กรณีศึกษาในสังคมของเทศบาลนครขอนแก่น จากผลงานวิจัย พบว่าครอบครัวไทยในสังคมของเขตเทศบาลนครขอนแก่นเห็นความสำคัญคุณลักษณะคนดี ๕ อันดับแรก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ คุณลักษณะด้านการมีความซื่อสัตย์ ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านการมีระเบียบวินัย ด้านการมีความเมตตา และด้านการมีความกตัญญูกตเวที คุณลักษณะคนดีที่บิดา เห็นความสำคัญสูงสุด ๕ อันดับ คือ ความซื่อสัตย์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย และมีความกตัญญูกตเวที คุณลักษณะคนดีที่บิดามารดา เห็นความสำคัญสูงสุด ๕ อันดับ คือ ความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ สุภาพอ่อนโยน มีความเมตตากรุณา และมีความกตัญญูกตเวที และคุณลักษณะคนดีที่บิดามารดา เห็นความสำคัญสูงสุดเหมือนกัน ๕ อันดับ คือ มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ และมีความกตัญญูกตเวที

ฉะนั้น จากงานวิจัยดังกล่าว **แสดงให้เห็นแล้วว่า** ความกตัญญูกตเวทีนั้นนับเป็นหัวใจของคนเลยที่เดียว เป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะความกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายหรือเป็นสัญลักษณ์ของคนดี ถ้าปราศจากคุณธรรมเหล่านี้แล้วถึงมีคุณธรรมข้ออื่นๆ ก็อาจทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนตามไปด้วย จึงเห็นสมควรอย่างยิ่งที่ต้องสร้างคุณธรรมข้อนี้ให้เกิดมีในเด็กและเยาวชนให้มาก เพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรมและให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เพราะศีลธรรมของเยาวชนคือสันติภาพโลก

๒.๓.๖ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย

๑. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย

ผู้ศึกษาวิจัยขอกกล่าวถึงความมีระเบียบวินัย ดังต่อไปนี้

- ๑) ความหมายของความมีระเบียบวินัย
- ๒) คุณค่าและประโยชน์ของการมีวินัย
- ๓) ประเภทของวินัย
- ๔) ความหมายของวินัยในตนเอง
- ๕) ทฤษฎีเกี่ยวกับวินัยในตนเอง
- ๖) คุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง

^{๑๑๗} ประมุขทิพย์ การสร้าง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑.

๑) ความหมายของความมีระเบียบวินัย

การมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียน มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

พระราชวรมุนี^{๑๑๘} ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง ข้อบัญญัติที่วางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน

พิศิษฐ์ ตัณฑวนิช^{๑๑๙} ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ ในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่นมีความสุข ความสำเร็จ โดยอาศัยการฝึกอบรมให้ รู้จักปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตนเอง

สุโท เจริญสุข^{๑๒๐} ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่อยู่ในการควบคุมอันก่อให้เกิดผลดีและความก้าวหน้าทั้งมวล พฤติกรรมอันอยู่ในการควบคุมนี้ รวมถึงการควบคุมตนเองด้วย

สมพงษ์ เกษมสิน^{๑๒๑} ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้เป็นแนวทางของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานร่วมกันบรรลุ เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่น

สนั่น สุมิตร^{๑๒๒} ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง ระเบียบปฏิบัติตามแนวความคิดของชนกลุ่มต่างๆ จุดประสงค์ก็เพื่อให้เกิดความร่วมมือเป็นสุขของชนกลุ่มนั้นๆ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ **พอสรุปได้ว่า** วินัย หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ถูกบัญญัติขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคม ให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม และจะนำมาซึ่งความผาสุกสงบร่มเย็นของหมู่คณะ ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม

๒) คุณค่าและประโยชน์ของการมีวินัย

คุณค่าและประโยชน์ของการมีวินัย แต่ละสังคมแต่ละประเทศนั้น ย่อมมีความเหมือนกันและต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสังคมนั้นหรือประเทศนั้น

กรมวิชาการ^{๑๒๓} ได้กล่าวไว้ว่า ในการอยู่ร่วมกันของสังคมแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วยคนจำนวนมาก ซึ่งมีพื้นฐานระดับการศึกษา ความรู้ จิตใจ การอบรม ความนึกคิด

^{๑๑๘} อ่างในรัตนนาภรณ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

^{๑๑๙} อ่างแล้ว.

^{๑๒๐} อ่างแล้ว.

^{๑๒๑} อ่างแล้ว.

^{๑๒๒} อ่างแล้ว.

^{๑๒๓} อ่างในรัตนนาภรณ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

แตกต่างกัน ความต้องการสิ่งต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มก็ไม่ตรงกัน แต่จะทำให้สังคมอยู่กันอย่างอิสระตามความพอใจย่อมเป็นไปได้ ความสับสนวุ่นวายสังคมย่อมเกิดขึ้นไม่มีวันสิ้นสุด เพื่อความสงบเรียบร้อยของคนส่วนรวมในการอยู่ร่วมกันจึงต้องมีระเบียบแบบแผนควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคม หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ระเบียบแบบแผนข้อบังคับ ข้อปฏิบัติทั้งปวง เรียกว่า "วินัย" วินัยเป็นสิ่งที่ควบคุมให้บุคคลประพฤติปฏิบัติต่อกันไปด้วยความเรียบร้อยในสังคมนั้นๆ เช่น สมาชิกของสังคมต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของทางราชการที่กำหนดไว้ นักกีฬาต้องปฏิบัติตามกติกาในการแข่งขัน นักเรียน นิสิต นักศึกษาก็ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษานั้นๆ ที่ได้กำหนดเอาไว้ พระสงฆ์ก็ต้องปฏิบัติตามศีล หรือวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ดีแล้ว ข้าราชการพลเรือนและทหาร ตำรวจก็ต้องปฏิบัติตามวินัย เป็นต้น การมุ่งให้การศึกษาแก่พลเมืองให้มีวิชาความรู้และมีสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ยังไม่เป็นการเพียงพอ ต้องมุ่งผลิตคนให้มีวินัย รู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติด้วย

เมื่อบุคคลอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อมมีความคิดเห็นและพฤติกรรมต่าง ๆ กัน ถ้าปล่อยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมทุกอย่างได้ตามความพอใจ สังคมก็จะเกิดความวุ่นวายสับสน เนื่องจากแต่ละคนก็ทำในสิ่งที่ตนพอใจเท่านั้น ดังนั้น การมีกฎเกณฑ์หรือมีระเบียบวินัยจำกัดพฤติกรรมของบุคคลไว้บ้าง จะช่วยให้กลุ่มคนหรือสังคมดังกล่าวอยู่ร่วมกันได้อย่างเรียบร้อยมากขึ้น วินัยไม่ได้หมายถึงกฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับเฉพาะในกลุ่มคนเท่านั้น ยังหมายถึงกฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัยในตัวบุคคลด้วย ในกลุ่มสังคมใดที่มีสมาชิกมีวินัยในตนเองมาก แสดงว่ากลุ่มสังคมนั้นประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความรับผิดชอบมาก ในกรณีนี้วินัยในสังคมอาจไม่ต้องสร้างขึ้นมากนัก เช่น ในโรงเรียนใดมีนักเรียนที่มีวินัยในตนเองมาก คือ รู้ว่าตนเองจะต้องมาโรงเรียนเวลาเท่าใด จะออกจากโรงเรียนได้เมื่อใด ควรแต่งกายอย่างไร เป็นต้น โรงเรียนนั้นแทบจะไม่ต้องสร้างวินัยขึ้นมาบังคับเพื่อให้นักเรียนต้องปฏิบัติตามอีกเลย แต่ในความเป็นจริงแล้ว บางคนไม่เคยได้รับการฝึกฝนวินัยมาก่อนเลย บางคนได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างตามใจ จะทำอะไรก็ไม่นึกถึงความเสียหายของส่วนรวม บางคนขาดการดูแลเอาใจใส่ในด้านการอบรมสั่งสอนให้มีวินัย ฉะนั้น จึงจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องสร้างวินัยขึ้นมาเป็นระเบียบข้อบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตามเหมือนๆ กัน เช่น ระเบียบการแต่งกาย อันได้แก่ ลักษณะการไว้ผม การแต่งเครื่องแบบ การสวมถุงเท้าและลักษณะของรองเท้า หรือวินัยภายในห้องเรียน และไม่นอนหลับในขณะที่ครูกำลังสอนหรือระเบียบห้ามทะเลาะวิวาทกัน เป็นต้น

สุชา จันทน์เอม^{๑๒๔} ได้กล่าวถึงคุณค่าและประโยชน์ของวินัยไว้ว่า คุณค่าของการมีวินัยเพื่อมนุษยธรรม ทำให้ยอมรับนับถือในศักดิ์และสิทธิ์ส่วนบุคคล ทำให้บุคคลทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความเป็นผู้นำ และการยอมรับความสามารถของบุคคลแต่ละคน และเห็นว่า การมีวินัยก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

- (๑) ช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมเป็นระเบียบเรียบร้อย
- (๒) ช่วยให้เด็กมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน
- (๓) ช่วยสร้างความสามัคคีปรองดองกันให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ
- (๔) ช่วยส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของตนเอง
- (๕) ช่วยให้ครูและเด็กอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและประสบผลสำเร็จในการเรียนการสอน
- (๖) ช่วยส่งเสริมหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

สุทธินันท์ จันทนา^{๑๒๕} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการมีระเบียบวินัยไว้ ๕ ประการ ดังนี้ คือ

- (๑) ได้รับความเข้มแข็งมีปีติปราโมทย์ และภูมิใจในตนเอง
- (๒) ไม่ถูกตำหนิโทษ หรือถูกลงทัณฑ์กรรม
- (๓) เป็นผู้ออกจกล้ำพวยในการปรากฏตัวในที่ชุมนุมชน
- (๔) จิตใจสงบสุขไม่วิตกกังวลถึงความผิดที่ตัวกระทำ
- (๕) เป็นพื้นฐานให้บรรลुकุณธรรมชั้นสูงขึ้นไป

๓) ประเภทของวินัย

ได้มีผู้กล่าวถึงประเภทของวินัยไว้ ดังต่อไปนี้

สุชา-สุรางค์ จันทน์เอม^{๑๒๖} ได้แบ่งวินัยออกเป็น ๒ ประเภท คือ

- ๑) วินัยในตนเอง หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการควบคุมตนเอง โดยตนเองเป็นผู้แนะนำตนเองให้ประพฤติไปตามแนวทางที่เลือกที่ดี
- ๒) วินัยทางสังคม หรือวินัยหมู่คณะ หมายถึง การใช้ระเบียบข้อบังคับ กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ เพื่อเป็นเครื่องรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสงบสุขในสังคมซึ่ง

^{๑๒๔} อ้างแล้ว.

^{๑๒๕} สุทธินันท์ จันทนา, “การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๖, หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

^{๑๒๖} อ้างในรัตนารักษ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

วินัยทั้ง ๒ ประเภทนี้ จะต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผู้ที่มีวินัยในตนเองจะต้องมีวินัยทางสังคม เป็นกรอบแนวทางที่ตนยึดถือปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ประพฤติตนไปในแนวทางเดียวกันที่ถูกต้อง ซึ่ง การจะมีวินัยทั้ง ๒ ประเภทนี้ ยังต้องได้รับการอบรมสั่งสอน และการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม ในสังคมมาแต่เยาว์วัย และมีพัฒนาการแนวประพฤตินี้จนกระทั่งกลายเป็นจิตสำนึกทาง จริยธรรม หรือความมีวินัยในตนเอง เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเป็นผู้ที่บรรลุภาวะทางจิตนั่นเอง การมี วินัยในตนเองจำเป็นอย่างยิ่งที่คนไทยทุกคนจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับตนเอง

๔) ความหมายของวินัยในตนเอง

มีผู้ให้ความหมายของวินัยในตนเองไว้ ดังต่อไปนี้

พนัส หันตาคินทร์^{๑๒๗} ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยในตนเองไว้ว่า หมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบข้อบังคับต่างๆ ด้วยความสมัครใจ

ศิริพร กล่อมจันทร์^{๑๒๘} ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยในตนเองไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะต่างๆ เช่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของ สังคม ควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามแนวทางที่สังคมยอมรับเต็มใจ และพอใจที่จะกระทำในสิ่งที่ควรกระทำ

เฉลิมชัย รัตนกรี^{๑๒๙} ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยในตนเองไว้ว่า หมายถึง การรู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย กฎเกณฑ์และเงื่อนไข ต่างๆ ที่สังคมกำหนดหรือตนเองกำหนดไว้

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล^{๑๓๐} ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยในตนเองไว้ว่า หมายถึง การควบคุมตนเองให้กระทำการและปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบ หรือทิศทางที่ เหมาะสม

เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา^{๑๓๑} ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยในตนเอง ไว้ว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผนของบุคคล มีเหตุผลและเป้าหมาย ในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อความสงบสุขและความเป็นระเบียบ เรียบร้อยของสังคม

^{๑๒๗} อ่างแล้ว.

^{๑๒๘} อ่างแล้ว.

^{๑๒๙} อ่างแล้ว.

^{๑๓๐} อ่างแล้ว.

^{๑๓๑} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

ณัฐพล กล้าหาญ^{๑๓๒} ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยในตนเองไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ และข้อบังคับหรือแบบแผน ข้อตกลง กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองและ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกันในสังคม

อิสรา รัตตศิริ^{๑๓๓} ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยในตนเองไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติตนตามข้อกำหนด ระเบียบหรือข้อบังคับเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

จากความหมายของการมีระเบียบวินัยในตนเองข้างต้น **พอสรุปได้ว่า** การมี ระเบียบวินัยในตนเอง หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผนของบุคคล มี เหตุผลและเป้าหมายในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถพัฒนาตนเอง เพื่อความสงบสุขและ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

๕) ทฤษฎีเกี่ยวกับวินัยในตนเอง

(๑) ทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับพัฒนาการของวินัยในตนเอง

ลักษณะ “วินัยในตนเอง” มีความสำคัญต่อการแสดงออกทางจริยธรรมและ คุณธรรมของบุคคลมาก และอาจจะสำคัญมากกว่าลักษณะทางความรู้ที่รู้ชัด และสามารถ กระทำดี กระทำชั่วด้วย ฉะนั้น การให้ความสนใจเกี่ยวกับการกำเนิดและการเจริญเติบโตของจิต ลักษณะการมีวินัยแห่งตน จึงเป็นสิ่งจำเป็นในเรื่องนี้ นักจิตวิทยาพัฒนาการได้ให้ความสนใจมา นานแล้ว และมีความเห็นว่า ความมีวินัยแห่งตนหรือความสามารถควบคุมตนเองอย่างถูกต้อง เป็นหลักของพัฒนาการทางจิตของบุคคลนั้น คือ ความมีวินัยในตนเองเป็นลักษณะสำคัญของผู้ ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิต^{๑๓๔}

วินัย เป็นคุณลักษณะของการจัดระบบภายในตนเอง หรือการควบคุมภายในตนเอง (Interna Control) ซึ่งแต่ละคนจะพัฒนาไปตามการรับรู้ของตน โดยบางครั้งก็ไม่ขึ้นอยู่กับบุคคล อื่น ในการกำหนดค่าเด็กจะเป็นอย่างไรต่อไปนั้น การควบคุมภายในตนสำคัญกว่าความต้องการ การมองเห็นและยอมรับของบุคคลอื่นต่อการแสดงออกของเด็ก^{๑๓๕}

แบบของวินัยที่ได้ผลและมั่นคง ซึ่งเราต้องการให้เกิดในตัวบุคคล คือ วินัยใน ตนเองที่มีรากฐานมาจากการควบคุมภายในตนและภายนอกตน การควบคุมภายในตน เช่น

^{๑๓๒} อ้างในรัตนภรณ์ พลชา, อ้างแล้ว.

^{๑๓๓} อ้างแล้ว.

^{๑๓๔} อ้างในรัตนภรณ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๑๓๕} อ้างแล้ว.

การดูแลที่สม่ำเสมอ แต่การบังคับและการลงโทษ ซึ่งเป็นการควบคุมภายนอกจะช่วยปลูกฝังวินัยในตนเองได้เพียงเล็กน้อย^{๑๓๖}

การพัฒนาความรู้สึกผิดชอบซึ่งเป็นทางให้บุคคลเกิดอาการควบคุมตนเองจากภายใน (Internal Control) หรือเกิดวินัยในตนเองเป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป ต้องอาศัยการแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้อื่นตั้งแต่ยังเยาว์วัย ดังที่ Crow and Crow^{๑๓๗} ได้กล่าวไว้ว่า เด็กจะพัฒนาการบังคับตนเองได้ โดยได้รับการแนะนำอย่างดีในวัยเด็กให้เขาเข้าใจบทบาททางสังคม และจากการดูแบบและเลียนแบบอย่างปฏิบัติกัน จะทำให้เด็กสามารถตระหนักถึงความจำเป็นในการทำตามสังคม เด็กจะได้รับความรู้เหล่านี้ มิใช่เฉพาะจากผู้ใหญ่เท่านั้น แต่จะได้รับจากเพื่อนของเขาด้วย

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความมีวินัยตนเองของบุคคลอย่างหนึ่งก็คือบิดา มารดา และสังคมที่มีตนเองอยู่รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดู และวัฒนธรรมทางสังคมของ John F. Ohles^{๑๓๘} ส่วน Doyle^{๑๓๙} อ้างว่า ความเป็นพลเมืองดีเป็นวิถีของชีวิต ซึ่งเริ่มต้นมาจากร้านและจะพัฒนาอย่างดีที่สุดในระยะเริ่มแรกของชีวิต บิดา มารดาที่มีวินัยในตนเองจะเป็นผู้ให้ตัวอย่างแก่เด็กทั้งโดยการกระทำ การพูด และความรู้สึก ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเกิดวินัยในตนเอง

จากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่พบว่าความใส่ใจซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่กับลูก การให้ความรักของพ่อแม่ เป็นการฝึกวินัยที่ได้ผล และทำให้เด็กมีการควบคุมภายในอย่างแท้จริง จะต้องใช้การฝึกวินัยโดยอาศัยความรัก จะทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านความรู้สึกผิดชอบสูง^{๑๔๐} และจากผลการวิจัยของ Mussen^{๑๔๑} พบว่า การฝึกวินัยให้แก่เด็กโดยใช้เหตุผลและให้ความรักเป็นวิธีการฝึกวินัยที่ได้ผลดีที่สุด และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสมองของเด็ก เพราะช่วยให้เด็กเข้าใจเหตุผล หรือ มาตรฐานสังคมที่พ่อแม่ต้องการ การฝึกวินัยด้วยวิธีนี้จะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูง และ Leonard^{๑๔๒} ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า พ่อแม่ ครูและผู้ใหญ่อื่นๆ อาจจะเป็นผู้ที่ให้บทเรียนที่ดีแก่เด็กในการพัฒนาการบังคับตนเอง และในขณะเดียวกันก็อาจจะยับยั้งการพัฒนานั้น ถ้าหากบุคคลเหล่านี้ไม่ได้สร้างบรรยากาศของความรักและช่วยเหลือเด็ก หรือมีการคาดหวังเอาเปรียบกับเด็กมากเกินไป ฝึกวินัยเข้มงวดเกิน จนขาดความเข้าใจต่อความรู้สึกของเด็ก ซึ่งจะกลับกลายเป็นการสร้างปัญหาให้แก่เด็ก และทฤษฎีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของ

^{๑๓๖} อ้างแล้ว.

^{๑๓๗} อ้างแล้ว.

^{๑๓๘} อ้างแล้ว.

^{๑๓๙} อ้างแล้ว.

^{๑๔๐} อ้างแล้ว.

^{๑๔๑} อ้างแล้ว.

^{๑๔๒} อ้างแล้ว.

วินัยในตนเอง ๑ ทฤษฎี คือ ทฤษฎีเมอเรอร์^{๑๔๓} (Mowrer) ว่าด้วยจุดกำเนิดของการควบคุมตนเอง และทฤษฎีของเพคและฮาวิกเฮิร์สต์^{๑๔๔} (Peck and Havig hurst) ว่าด้วยจุดกำเนิดของแรงจูงใจ ซึ่งยึดการควบคุมของอีโก้ และซูปเปอร์อีโก้เป็นหลัก

(๒) ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเอง

ความมีวินัยในตนเองเป็นคุณสมบัติที่บุคคลควรจะมี เพราะผู้ที่มีวินัยในตนเองจะมี จริยธรรม ประพฤติอย่างมีเหตุผล ไม่ก่อความวุ่นวายแก่สังคม การศึกษาที่ว่าด้วยการเกิดวินัย ในตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทราบว่าวินัยในตนเองมีมาอย่างไร เพื่อจะได้ปลูกฝังและ พัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้

ดวงเดือน พันธุมหาวิณ^{๑๔๕} ได้อธิบายถึงทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเอง โดยยึดแนว ทฤษฎีที่สำคัญ ๒ ทฤษฎี คือ ทฤษฎีของเมอเรอร์ (Mowrer) ซึ่งว่าด้วยการกำเนิดของการ ควบคุมตนเองหรือความมีวินัยในตนเองและทฤษฎีของเพคและฮาวิกเฮิร์สต์^{๑๔๖} (Peck and Havig hurst) ซึ่งว่าด้วยพัฒนาการของแรงจูงใจทางจริยธรรม หรือความมีวินัยในตนเอง โดยยึด การควบคุมของอีโก้และซูปเปอร์อีโก้ เป็นหลัก ซึ่งมีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

๑) ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของเมอเรอร์^{๑๔๗}

การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น นักจิตวิทยาทั้งหลายเชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมา ตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา สิ่งสำคัญ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดา มารดา หรือ ผู้เลี้ยงดูอันจะเป็นทางนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือ ความสามารถควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น ซึ่งเมอเรอร์ได้อธิบายว่า ทารกหรือเด็กจะต้องเรียนรู้จาก ผู้ที่เลี้ยงดูตน โดยที่การเรียนรู้นี้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของเด็กทารก หรือเด็กนี้จะเกิดขึ้นหลายระดับและมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) บุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของทารกหรือเด็ก คือ บิดามารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดูซึ่งเป็นผู้ที่มารับผิดชอบความต้องการของทารก เช่น หิวก็ได้อุ้มนม ร้อนก็ได้อาบน้ำ ยุ่งกั๊กก็มีผู้ปัดให้ ฯลฯ เมื่อทารกได้รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสบาย พอใจ และมีความสุข ความรู้สึกของทารกนี้จะรุนแรงมาก และติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโตขึ้น การที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการจนรู้สึกสบาย พอใจ และมีความสุขนั้น สิ่งที่เกิดควบคู่ กับเหตุการณ์อยู่เสมอ ทุกครั้งก็คือการปรากฏตัวของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู เป็นสิ่งที่ควบคุม กันเสมอ ในการรับรู้ของเด็กจึงถ่ายทอดมายังบิดามารดา ทำให้การปรากฏตัวของบิดามารดา

^{๑๔๓} อ่างแล้ว.

^{๑๔๔} อ่างแล้ว.

^{๑๔๕} อ่างแล้ว.

^{๑๔๖} อ่างแล้ว.

^{๑๔๗} อ่างแล้ว.

หรือผู้เลี้ยงดูตน ซึ่งเมอเรอร์เชื่อว่าการรักและพอใจบิดามารดานั้นจะต้องเกิดจากการเรียนรู้ เช่นนี้ โดยที่ความสุข ความพอใจที่ได้รับการบำบัดต้องมาก่อน ถ้าไม่มีเหตุการณ์เช่นนี้ในเด็ก เช่น เมื่อเด็กหิวก็ไม่ได้กิน หรือเมื่อกินยามไม่หิว เด็กจะไม่เกิดความพอใจ เด็กก็จะไม่มีรากฐาน ในการที่จะเรียนรู้ที่จะรักและพอใจบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูตน นั่นก็คือ บุคคลที่สำคัญต่อการ เรียนรู้เริ่มแรกของทารกหรือเด็ก ก็คือ ผู้เลี้ยงดู ซึ่งอาจเป็นบิดามารดา หรือผู้อื่นก็ได้

(๒) ความรักและความผูกพันของเด็กนำไปสู่การปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนหรือการเลียนแบบผู้ที่ตนรักและพอใจ กล่าวคือ จากความรักและความพอใจของเด็กที่มีต่อบิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดู จึงทำให้เมื่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูมีการอบรมสั่งสอนเด็ก หรือมีการกระทำหรือพูดจาอย่างไร เด็กก็จะเกิดการทำตาม หรือเลียนแบบคำพูด หรือการกระทำตามที่ บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูสั่งสอน หรือตามที่เห็นบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูกระทำ ซึ่งการกระทำของเด็กเช่นนี้จะทำให้เขาเกิดความสุข ความพอใจได้เองอันเป็นลักษณะการให้รางวัลและชมเชยตนเอง โดยบุคคลไม่ได้หวังผลจากภายนอก การเลียนแบบผู้เลี้ยงดูตนเองของเด็กจะทำทั้งทางที่ดีและไม่ดีเท่าๆ กัน トラบเท่าที่ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักและพอใจ เช่น ถ้าเด็กเห็นผู้เลี้ยงดูสูบบุหรี่เสมอ เมื่อเด็กสูบบุหรี่บ้างก็จะมีความรู้สึกพอใจ เพราะเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรัก ตนพอใจมาก่อน ความสามารถในการให้รางวัลตัวเองนี้ เมอเรอร์เชื่อว่าเป็นลักษณะที่แสดงถึงการบรรลุวุฒิภาวะทางจิตของบุคคลนั้น โดยจะปรากฏขึ้นในเด็กปกติที่มีอายุประมาณ ๘-๑๐ ขวบ และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิตอย่างสมบูรณ์ จึงเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะควบคุมตนให้ปฏิบัติอย่างมีเหตุผลในสถานการณ์ต่างๆ เช่น ในการโต้ตอบเมื่อเกิดความคับข้องใจ เมื่อเกิดความกลัว ในการมีความรักและในการมีอารมณ์ต่างๆ ฯลฯ ส่วนผู้ที่ขาดวินัยในตนเองหรือขาดการควบคุมตนเองก็เพราะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ตั้งแต่วัยทารก จึงกลายเป็นบุคคลที่ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำและกลายเป็นผู้ที่ ผิดกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอ ในรายที่รุนแรงอาจกลายเป็นอาชญากรเรื้อรัง หมดโอกาสที่จะแก้ไข

ดังนั้น จากทฤษฎีของเมอเรอร์ การเกิดวินัยในตนเองจนเป็นผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิตนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการเลี้ยงดูในวัยทารกอย่างมีความสุข ความอบอุ่นและผ่านการอบรมสั่งสอน หรือการเลียนแบบที่ดีงามจากผู้เลี้ยงดูตนเอง จึงจะพัฒนามาเป็นลักษณะที่เด่นชัดในจิตสำนึกของบุคคลนั้นและกลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องมีเหตุผลของบุคคลนั้น

๒) ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือความมีวินัยในตนเอง

เพคและฮาวิกเฮิร์สต์ (Peck and Havig hurst) เชื่อว่าการควบคุมของอีโก้ และการควบคุมของซูเปอร์อีโก้ร่วมกันช่วยให้เกิดความต้องการแสดงพฤติกรรมเพื่อผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผล นักทฤษฎีทั้งสองเห็นว่าพลังควบคุมอีโก้และซูเปอร์อีโก้ในบุคคลจะมีมากหรือน้อยก็ได้ และบุคคลแต่ละคนจะมีพลังควบคุมของอีโก้ และซูเปอร์อีโก้ในระดับที่ไม่เท่ากัน อัน

เนื่องมาจากการได้รับความรู้ทางจริยศึกษาที่ทำให้ทราบถึงผลที่จะเกิดจากการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในแต่ละบุคคลจะมีระดับไม่เท่ากัน ซึ่งจะส่งผลไปยังความมีวินัยในตนเองหรือการควบคุมของอีโก้และซุเปอร์อีโก้ที่ต่างระดับกัน ดังนั้น นักทฤษฎีทั้งสองจึงได้จำแนกลักษณะของบุคคลออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้ คือ

(๑) พวกปราศจากจริยธรรม (Amoral person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้และซุเปอร์อีโก้ที่น้อยมาก โดยบุคคลจะเป็นผู้ที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและเห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว โดยที่ไม่เรียนรู้ที่จะให้แก่ผู้อื่น บุคคลประเภทนี้ถูกควบคุมโดยความเห็นแก่ตัวของตนเอง และเป็นผู้ที่ขาดความมีวินัยในตนเองน้อยมาก

(๒) พวกเอาแต่ได้ (Expedient) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้ตั้งแต่พลังควบคุมซุเปอร์อีโก้มากขึ้น แต่ก็ยังจัดอยู่ในประเภทปานกลางค่อนข้างน้อย บุคคลประเภทนี้จะยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และทำทุกอย่างเพื่อความพอใจและผลได้ของตนเอง เป็นคนที่ไม่จริงจัง จะยอมอยู่ใต้การควบคุมของผู้มีอำนาจ ถ้าจะทำให้เขาได้รับผลที่ต้องการได้ เป็นผู้ที่มีความมีวินัยในตนเองน้อย ลักษณะนี้จะปรากฏตั้งแต่วัยเด็กตอนต้น และในคนบางประเภทจะติดตัวไปจนตลอดชีวิต

(๓) พวกคล้อยตาม (Conforming Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้ต่ำเหมือนคน ๒ ประเภทแรก แต่มีพลังควบคุมของซุเปอร์อีโก้มากกว่า คือ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก คนพวกนี้จะยึดพวกพ้องเป็นหลัก และคล้อยตามผู้อื่นโดยไม่ต้องไตร่ตรอง บุคคลประเภทนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของสังคมและกลุ่ม เป็นผู้มีความมีวินัยในตนเองระดับปานกลางแต่ไม่แน่นอน

(๔) พวกตั้งใจจริงแต่ขาดเหตุผล (Irrational Conscientious Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้ในระดับปานกลาง แต่มีพลังซุเปอร์อีโก้มาก จนเป็นผู้ที่ยอมรับกฎเกณฑ์และค่านิยมทางสังคมเข้าไป เป็นลักษณะของตนเอง จะเป็นผู้ที่ทำตามกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างยึดมั่นและมีศรัทธา เป็นผู้ที่ถูกควบคุมโดยค่านิยมและปทัศฐานของสังคม เป็นผู้ที่มีความมีวินัยในตนเองค่อนข้างมาก แต่ยังไม่สมบูรณ์ บุคคลเหล่านี้จะทำตามกฎอย่างเคร่งครัดโดยเห็นกฎเกณฑ์นั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ แม้จะก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้อื่นก็ไม่สนใจ บุคคลประเภทนี้จะป็นหลักของชุมชน เพราะมีความมั่นคงในความเชื่อและการกระทำคนอื่นเห็นได้ง่ายแต่ขาดความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผลของคนประเภทนี้ จึงยังเป็นคนที่ไม่สมบูรณ์ทางจริยธรรม

(๕) พวกเห็นแก่ผู้อื่นอย่างมีเหตุผล (Rational Altruistic Person) คือ บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้มาก และพลังควบคุมซุเปอร์อีโก้ก็มากด้วย จนเกิดสมดุลระหว่างการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคมและความสมเหตุสมผลโดยเห็นแก่ผู้อื่นทั่วไปเป็นหลัก บุคคลประเภทนี้มีความสามารถควบคุมตนเองอย่างมีเหตุผล มิได้ตกอยู่ในอิทธิพลของกลุ่มในสังคม หรืออยู่ใต้อิทธิพลของกฎเกณฑ์อย่างปราศจากเหตุผล เป็นผู้ที่มีความมีวินัยในตนเองสูงมาก จะ

เป็นผู้ที่ตระหนักถึงผลของการกระทำของตนต่อผู้อื่น ก่อนจะกระทำอะไรต้องพิจารณาอย่างมีเหตุผลเพื่อผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือกับสังคม มีความรับผิดชอบและให้ความเคารพเพื่อนมนุษย์ โดยทั่วไป มีความต้องการที่เสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม บุคคลประเภทนี้มีไม่มากนัก ในแต่ละสังคม แต่นักทฤษฎีทั้งสองเชื่อว่าเป็นบุคลิกภาพที่พัฒนาถึงขีดสุดของมนุษย์

๖) คุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง

ในเรื่องของคุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเองนั้น ได้มีผู้สรุปคุณลักษณะไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้ ได้แก่

สุโท เจริญสุข^{๑๔๘} ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง โดยสรุปไว้เป็นแนวกว้างๆ ๖ ข้อ คือ

- (๑) เป็นผู้ที่สามารถคิดดี กระทำออกมาดี ประณีต เรียบร้อย
- (๒) ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ รู้จักสิทธิหน้าที่ของตน
- (๓) มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ในการพูดจา และการกระทำ
- (๔) มีความรักและเมตตากรุณาต่อกัน
- (๕) มีความรับผิดชอบสูงส่ง ไม่ปล่อยปละละเลยในกิจการของตน
- (๖) มีความเคารพเชื่อฟังในเหตุผล ไม่เอา رأีเอาเปรียบคนอื่น

กรุณา กิจขยัน^{๑๔๙} ได้สรุปคุณลักษณะที่เกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองไว้ว่า บุคคลที่มีวินัยแห่งตนจะมีคุณลักษณะและพฤติกรรม ดังนี้ คือ

- (๑) มีความรับผิดชอบ
- (๒) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- (๓) มีความรู้สึกผิดชอบ
- (๔) ไม่กังวลใจ
- (๕) มีความตั้งใจจริง ใจคอมั่นคง
- (๖) มีลักษณะความเป็นผู้นำ
- (๗) มีความซื่อสัตย์ จริงใจ มีเหตุผล
- (๘) กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม
- (๙) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และไม่เกรงใจโดยปราศจากเหตุผล
- (๑๐) มีความอดทนสูง

^{๑๔๘} อ่างในรัตนอารมณ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

^{๑๔๙} อ่างแล้ว.

ลัทธิดาวรรณ ๓ ระนอง^{๑๕๐} ได้สรุปไว้ว่า พฤติกรรมของความมีวินัยในตนเองมีทั้งหมด ๑๑ กลุ่ม ดังนี้ คือ

- (๑) ความเชื่ออำนาจที่มีภายในตนเอง
- (๒) มีภาวะความเป็นผู้นำ
- (๓) มีความรับผิดชอบ
- (๔) ตรงต่อเวลา
- (๕) เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น
- (๖) มีความซื่อสัตย์ สุจริต
- (๗) รู้จักหน้าที่ และกระทำหน้าที่เป็นอย่างดี
- (๘) รู้จักเสียสละ
- (๙) มีความอดทน
- (๑๐) มีความตั้งใจเพียรพยายาม
- (๑๑) ยอมรับผลของการกระทำของตนเอง

สุภาพร จันทร์ศิริโยธิน^{๑๕๑} ได้สรุปไว้ว่า คุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเองประกอบด้วย ดังนี้ คือ

- (๑) มีความซื่อสัตย์สุจริต
- (๒) มีความรับผิดชอบ
- (๓) เคารพในสิทธิของผู้อื่น
- (๔) มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม
- (๕) มีลักษณะมุ่งอนาคต
- (๖) มีภาวะความเป็นผู้นำ
- (๗) มีความตรงต่อเวลา
- (๘) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- (๙) มีความอดทนขยันหมั่นเพียร
- (๑๐) รู้จักเสียสละ และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- (๑๑) ยอมรับการกระทำของผู้อื่น

^{๑๕๐} อ่างแล้ว.

^{๑๕๑} อ่างในรัตนานาภรณ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

ดวงใจ เหนทรโรจน์^{๑๕๒} ได้สรุปไว้ว่า บุคคลที่มีวินัยในตนเองควรประกอบด้วย พฤติกรรมที่สำคัญ ดังนี้ คือ

- (๑) ความรู้สึกรับผิดชอบ
- (๒) ความเชื่อมั่นในตนเอง
- (๓) ความตั้งใจให้มั่นคง
- (๔) ความอดทน (ขันติ)
- (๕) ความเป็นผู้นำ
- (๖) ความซื่อสัตย์

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของความมีวินัย ดังต่อไปนี้ คือ

วไลพร แสงभावร^{๑๕๓} ได้กล่าวถึงความสำคัญ ของความมีวินัยในตนเองไว้ว่า ประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นเอกราชมาได้เป็นเวลาช้านาน อีกทั้งยังมี ทรัพยากรธรรมชาติทุกอย่างที่พร้อมจะอำนวยให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไปไกลกว่าอีก หลายชาติ แต่ก็ยังพัฒนาไปได้ช้ากว่าประเทศอื่นอีกมาก ซึ่งอาจจะมีสาเหตุหลายประการที่เป็น อุปสรรค แต่สาเหตุหนึ่งเรายังไม่ค่อยคำนึงถึงกันว่า เป็นอุปสรรคที่เกิดจากความเจริญรุ่งเรือง ของชาติ สิ่งนั้นคือ ความมีระเบียบวินัยของพลเมือง

นพพร พาณิชสุข^{๑๕๔} ได้กล่าวถึงเรื่องความมีวินัยในตนเองไว้ว่า ประเทศที่เจริญ หรือพัฒนาแล้วมักจะฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย ตั้งแต่เด็กและขยายต่อไปเมื่อ เติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ด้วยสาเหตุนี้เองการที่จะทำให้ประชาชนคนไทยมีระเบียบวินัยย่อมต้อง ปลุกฝังอบรมมาตั้งแต่ยังเยาว์ และการปลุกฝังระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นเป็นเบื้องต้นนั้น จะส่งผล ให้ประชาชนเป็นผู้ที่เคารพกฎหมายบ้านเมืองติดตามมาภายหลัง

ชม ภูมิภาค^{๑๕๕} ยังได้กล่าวอีกว่า การปลุกฝังความมีระเบียบวินัย ต้องให้ได้ทั้ง หลักการและการปฏิบัติ โดยมีหลักการเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย ดังนี้

๑. ความมีระเบียบวินัยช่วยให้ประหยัดเวลา และงานสำเร็จด้วยความเรียบร้อย
๒. ผู้มีวินัยในตนเองต้องมีความตรงต่อเวลา และหน้าที่
๓. การมีวินัยในตนเองนั้นเป็นสิ่งที่ฝึกฝนได้
๔. การมีวินัยทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
๕. การขาดระเบียบวินัย ทำให้เป็นผลเสียแก่งานและตนเอง

^{๑๕๒} อ้างแล้ว.

^{๑๕๓} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

^{๑๕๔} อ้างแล้ว.

^{๑๕๕} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

และนอกจากนั้น ยังจะต้องมีความรู้ความสามารถในสิ่งต่อไปนี้ คือ รู้จักลักษณะ และคุณค่าของความมีวินัย ปฏิบัติตนเป็นนิสัยและมีวินัยในตนเอง รู้จักปรับปรุงและแก้ไขนิสัยที่บกพร่องของตนเอง ตลอดจนสามารถบอกประโยชน์ของความมีวินัยได้

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย

มีผู้ทำการศึกษาวินัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความมีระเบียบวินัย พอสรุปได้ ดังต่อไปนี้

๑) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัยภายในประเทศ

วิระวรรณ อามระดิษ^{๑๕๖} ได้ศึกษาวินัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลจากการศึกษา พบว่า นักเรียนชายและหญิงในโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมเรื่องความมีระเบียบวินัยอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ

วิเชียร พงษ์ประเสริฐ^{๑๕๗} ได้ทำการศึกษาวินัยเรื่อง ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ปีการศึกษา ๒๕๒๕ ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษา พบว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมเรื่องความมีระเบียบวินัยนั้น โดยส่วนรวมนักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมในเรื่องการรักษาระเบียบวินัยอยู่ในระดับที่พึงประสงค์

สุนารี เตชะโชควิวัฒน์^{๑๕๘} ได้ทำการศึกษาวินัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูวินัยในตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ปีการศึกษา ๒๕๒๖ ของโรงเรียนเบญจมินทร์คอลเลจ และโรงเรียนปานะพันธ์วิทยา มีทั้งนักเรียนประจำและไปกลับ จำนวน ๒๒๘ คน ผลจากการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูวินัยในตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเองมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันมีวินัยในตนเองและความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีวินัยในตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนแตกต่างกันมีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่มีความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่มีวินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน และนักเรียนที่มีสภาพครอบครัวแตกต่างกันจะได้รับการอบรมเลี้ยงดู และมีวินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน แต่มีความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^{๑๕๖} อ้างในรัตนภาภรณ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

^{๑๕๗} อ้างแล้ว.

^{๑๕๘} อ้างแล้ว.

กิตติพงษ์ ยะเขียว^{๕๕} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนแม่ปะวิทยาคม อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ปีการศึกษา ๒๕๓๗ จำนวน ๔๕ คน จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์มีความมีวินัยในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ศศิธร ดีเหมาะ^{๖๐} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดหลวงสิริบูรณาราม อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ปีการศึกษา ๒๕๓๘ จำนวน ๒๐ คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง ๑๐ คน และกลุ่มควบคุม ๑๐ คน จากผลการวิจัย พบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความมีวินัยในตนเองไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อิสรา รัตตศิริ^{๖๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ทศนคติต่อมหาวิทยาลัยและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่เคยมีพฤติกรรมไม่อยู่ในวินัยและนักศึกษาที่มีพฤติกรรมอยู่ในวินัย ในกลุ่มนักศึกษาที่พักอาศัย ในหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น จากผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาที่เคยมีพฤติกรรมไม่อยู่ในวินัยและนักศึกษาที่มีพฤติกรรมอยู่ในวินัย มีทัศนคติต่อมหาวิทยาลัยไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นักศึกษาที่เคยมีพฤติกรรมไม่อยู่ในวินัย และนักศึกษาที่มีพฤติกรรมอยู่ในวินัยมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ทศนคติต่อมหาวิทยาลัยและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่เคยมีพฤติกรรมไม่อยู่ในวินัยมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๐๑ และทัศนคติต่อมหาวิทยาลัย และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่มีพฤติกรรมอยู่ในวินัยมีความสัมพันธ์กัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๐๑

จิรวรรณ วิชชกุล^{๖๒} ได้ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จังหวัดชลบุรี โดยศึกษาจริยธรรม ๖ คุณลักษณะ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความอดุสาหะ และความยุติธรรม ความมีระเบียบวินัย พบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนหญิงสูงกว่านักเรียนชาย ในเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความอดุสาหะ ส่วนในเรื่องความสามัคคีและความยุติธรรมนักเรียนชายสูงกว่าหญิง

^{๕๕} อ้างในรัตนภรณ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^{๖๐} อ้างแล้ว.

^{๖๑} อ้างแล้ว.

^{๖๒} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

สุดใจ บุญอารีย์^{๑๖๓} ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลทางจริยธรรม กับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอุบลราชธานี ใน จริยธรรม ๓ ด้านคือ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความเสียสละ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ จำนวน ๒๔๐ คน พบว่า ผลของการใช้เหตุผลทาง จริยธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแสดงพฤติกรรมทางจริยธรรมแต่ละด้าน คือ ความ รับผิดชอบ ความมีวินัย และความเสียสละ มากน้อยตามลำดับก่อน-หลัง และได้ให้ข้อเสนอแนะ ว่าในการปลูกฝังจริยธรรมจะต้องมีผู้รอบรู้ทั้งในด้านแนวคิดเดิม เช่น แนวคิดทางศาสนาที่สังคม ยึดถือและแนวคิดใหม่แล้วนำแนวคิดทั้งสองมาผสมผสานกันใช้ในสังคมไทย ในการนำทฤษฎี พัฒนาการด้านการใช้เหตุผลทางจริยธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมใน สังคม ประเทศไทยควรจะต้องสนใจทั้งในทางด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ประภาพรณ อุ่หนอบ^{๑๖๔} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการโฆษณาทาง โทรทัศน์เรื่อง “ตาวิเศษ” ที่มีต่อพฤติกรรมการทิ้งขยะของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และประถมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนจตุรัสวิทยานุกูล อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๘๐ คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ ๔๐ คน นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มทดลองจะได้ดูแถบบันทึกภาพการโฆษณาทาง โทรทัศน์เรื่อง “ตาวิเศษ” ส่วนในกลุ่มควบคุมไม่ได้ดูแถบการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง “ตา วิเศษ” จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองแสดงพฤติกรรมการทิ้งขยะ ลงถึงมากกว่าจำนวนนักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

รัตนภรณ์ พลชา^{๑๖๕} ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความ ขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริง ให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า นักเรียนที่เลียนแบบจากตัวแบบบุคคลจริงโดยใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความ ขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน มีพฤติกรรมด้านความ ขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติระดับ .๐๕ กล่าวคือ การใช้ตัวแบบบุคคลจริงสามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมความ ขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียนของนักเรียนได้

^{๑๖๓} อ่างในเดือนเด่นหล้า ชัยปริญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

^{๑๖๔} อ่างในเดือนเด่นหล้า ชัยปริญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

^{๑๖๕} รัตนภรณ์ พลชา, ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร, หน้า ๕๐.

ณัฐวุฒิ ภิญญทรัพย์^{๑๖๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการกลุ่มต่อการพัฒนาความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ พบว่า ผลการศึกษาเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ นักเรียนกลุ่มทดสอบมีคะแนนความมีระเบียบวินัยสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการจัดกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนา ระเบียบวินัยในตนเอง มีประสิทธิภาพในการพัฒนาระเบียบวินัยในตนเองสูงขึ้น

เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา^{๑๖๗} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียน นักเรียนควบคุมตนเองประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบแบบแผน ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างสม่ำเสมอทุกวิชา จากผลการวิจัยอาจจะเป็นเพราะว่า การเรียนรู้ด้วยการสังเกต มีความสำคัญมากในการกำหนดพฤติกรรมและการกำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ จึงมีผลทำให้ความมีจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียนของผู้ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม ดังนั้น ค่าความถี่เฉลี่ยของการเกิดพฤติกรรมขาดระเบียบวินัยในชั้นเรียนและในตอนเช้าแถว หลังจากการใช้ตัวแบบลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัยในต่างประเทศ

Hellen และ Marsha^{๑๖๘} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “Disciplinary Techniques Reported by Parents of Gifted Children” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเทคนิคการสร้างระเบียบวินัยของผู้ปกครองที่มีบุตรเป็นเด็กที่มีพรสวรรค์ วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ มารดา ๕๕ คน ซึ่งจะแบ่งเป็นมารดาที่มีบุตรเป็นเด็กที่มีพรสวรรค์ จำนวน ๒๘ คน และมารดาที่มีบุตรที่มีสติปัญญาในเกณฑ์ปกติ จำนวน ๒๗ คน ซึ่งบุตรทั้ง ๒ ฝ่าย จะมีอายุระหว่าง ๔-๗ ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์มารดาของเด็กทั้ง ๒ กลุ่ม และการสังเกตจากพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก ซึ่งส่งผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า มารดาของเด็กทั้งสองกลุ่มรายงานว่า ใช้การอธิบายเหตุผลเป็นเทคนิคในการสร้างระเบียบวินัย เพียงแต่ว่ามารดาที่มีบุตรเป็นเด็กที่มีพรสวรรค์ จะใช้วิธีการอธิบายเหตุผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความมีระเบียบวินัยแก่บุตรมากกว่ามารดาที่มีบุตรเป็นเด็กที่มีสติปัญญาในเกณฑ์ปกติ

^{๑๖๖} ณัฐวุฒิ ภิญญทรัพย์, ผลของการใช้กระบวนการกลุ่มต่อการพัฒนาความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๑, หน้า ๕๔.

^{๑๖๗} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

^{๑๖๘} อ่างในรัตนารักษ์ พลชา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

Diana^{๑๖๙} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “An Investigation of the Relationship Between Reported Parent Discipline Behaviors and Prersonnal, Demographic, Social and Recalled Childhood Discipline Experiences.” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมด้านวินัย ๑๕ ประการ ที่ผู้ปกครองรายงานว่าใช้กับเด็กและตัวแปรอื่นๆ ซึ่งมีส่วนสร้างคุณลักษณะต่างๆ เช่น พฤติกรรมส่วนตัว ครอบครั้ว สังคม และพฤติกรรมทางวินัยของผู้ปกครองที่เคยประสบในวัยเด็ก งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ วิธีการดำเนินการวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปกครอง จำนวน ๒๘๔ คน เป็นบิดา ๑๐๒ คน เป็นมารดา ๑๘๒ คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบวัดระเบียบวินัยของบิดามารดา ซึ่งนำมาใช้ร่วมกับบุต (Intergenerational Parental Discipline) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) จากผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมด้านวินัยที่ผู้ปกครองรายงานว่าใช้กับเด็กนั้น จะสัมพันธ์กับประสบการณ์ของการถูกควบคุมเรื่องวินัย เมื่อสมัยที่ผู้ปกครองยังเป็นเด็ก ปัจจัยที่สำคัญในเรื่องพฤติกรรมด้านวินัยที่ผู้ปกครองใช้กับเด็ก คือ การที่ผู้ปกครองนั้นได้รับประสบการณ์ในวัยเด็ก มารดาที่มีประสบการณ์ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดกวดขัน และได้รับการลงโทษทางวินัยที่รุนแรง รายงานว่าตนไม่เคยใช้วิธีการในรูปแบบที่ตนเองเคยประสบมาในวัยเด็กกับบุตรของตนเลย มารดาที่รายงานว่าตนถูกควบคุมทางด้านวินัยอย่างเข้มงวดกวดขัน และได้รับการลงโทษที่รุนแรงในวัยเด็กจะมาจากครอบครัวที่ไม่มีความสุข

ฉะนั้น จากงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ **แสดงให้เห็นแล้วว่า** พฤติกรรมด้านความมีวินัย มีความสำคัญมากในการที่จะปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดขึ้นกับบุคคล เพราะเป็นการปลูกฝังเพื่อฝึกฝนตัวเอง และพัฒนาให้เป็นพฤติกรรมที่ดีที่เกิดขึ้นกับตนเอง ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเพราะการมีระเบียบวินัยเป็นสิ่งที่ทุกคนให้ความสำคัญ เป็นการกระทำที่ดีควรประพฤติปฏิบัติ

จากผลการวิจัยดังกล่าว **พอสรุปได้ว่า** การใช้วิธีการในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมนั้น มีเทคนิควิธีการหลายรูปแบบที่สามารถใช้ได้ผลดังกล่าว คือ การฝึกความสามารถในการใช้บทบาทเทคนิคการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การฝึกให้นักเรียนใช้เหตุผลทางจริยธรรม การเสริมสร้างจริยธรรมโดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ การใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์แต่เทคนิคในการปลูกฝังจริยธรรมโดยการใช้กิจกรรมต่างๆ ของการอบรม นักเรียนมีการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยที่ต้องการศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ

^{๑๖๙} อ่างแล้ว.

๒.๓.๗ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอบายมุข

๑. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับอบายมุข

๑.๑) ความหมายของอบายมุข

สำหรับความหมายของอบายมุขนี้ อาจแบ่งออกได้หลายความหมาย ดังนี้คือ

(๑) อบายมุขในทางพระพุทธศาสนา

วิวัฒน์ สุทรพงศ์ และคณะ^{๑๗๐} กล่าวถึงปัญหาอบายมุขว่า คือ สิ่งที่เป็นเหตุและเป็นเครื่องจูงใจ หรือชักนำไปสู่ทางฉิบหาย พุทธศาสนิกชนควรเว้นจากอบายมุขเหล่านี้ ได้แก่

- การดื่มน้ำเมา
- การเที่ยวกลางคืน
- การเที่ยวดูการเล่น
- การเล่นการพนัน
- การคบคนชั่วเป็นมิตร
- ความเกียจคร้านทำงาน

สมเด็จพระญาณสังวร^{๑๗๑} กล่าวถึงความหมายของอบายมุขไว้ว่า อบายมุข คือ เหตุเครื่องฉิบหาย ได้แก่

๑. ดื่มน้ำเมา มีโทษ ๖ อย่าง คือ

- เสียวทรัพย์
- ก่อการทะเลาะวิวาท
- เกิดโรค
- ต้องติเตียน
- ไม่รู้จักอาย
- ทอนกำลังปัญญา

๒. เที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ อย่าง คือ

- ชื่อว่าไม่รักษาตัว
- ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย
- ชื่อว่าไม่รักษาสมบัติ
- ชื่อว่าเป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย
- ชื่อว่ามักถูกใส่ความ
- ชื่อว่าได้รับความลำบาก

^{๑๗๐} อ่างในปันทดา เพชรสิงห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒

^{๑๗๑} อ่างแล้ว.

๓. เทียวดูการเล่น มีโทษตามวัตถุที่ไปดู ๖ อย่าง คือ

รำที่เหนไปที่นั่น
 ขับร้องที่เหนไปที่นั่น
 ดิดสีตีเป่าที่เหนไปที่นั่น
 เสภาที่เหนไปที่นั่น
 เพลงที่เหนไปที่นั่น
 เถิดเทิงที่เหนไปที่นั่น

๔. เล่นการพนัน มีโทษ ๖ อย่าง คือ

เมื่อชนะยอมก่อเวร
 เมื่อแพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป
 ทรัพย์ยอมฉิบหาย
 ไม่มีใครเชื่อถ้อยคำ
 เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อน
 ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย

๕. คบคนชั่วเป็นมิตร มีโทษตามบุคคลที่คบ ๖ อย่าง คือ

ทำให้เป็นนักเลงการพนัน
 ทำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้
 ทำให้เป็นนักเลงเหล้า
 ทำให้เป็นคนลวงเขาด้วยของปลอม
 ทำให้เป็นคนลวงเขาซึ่งหน้า
 ทำให้เป็นคนหัวไม้

๖. เกียจคร้านทำกรงาน มีโทษ ๖ อย่าง คือ

มักให้อ้างว่าหนาวนักแล้วไม่ทำงาน
 มักให้อ้างว่าร้อนนักแล้วไม่ทำงาน
 มักให้อ้างว่าเวลาเย็นแล้วไม่ทำงาน
 มักให้อ้างว่ายังเข้าอยู่แล้วไม่ทำงาน
 มักให้อ้างว่าหิวนักแล้วไม่ทำงาน
 มักให้อ้างว่ากระหายนักแล้วไม่ทำงาน

ผู้หวังความเจริญด้วยโภคทรัพย์ ฟังเวณเหตุเครื่องฉิบหาย ๖ ประการเหล่านี้เสีย

(๒) อบายมุขในทางสังคัม^{๑๗๒}

อบายมุขในความหมายนี้ หมายถึง สุรา นารี พาชี กีฬาบัตร ที่นำความหายนะมาสู่ตนเอง และครอบครัว นับตั้งแต่อดีตมา พ่อแม่ ครูอาจารย์มักจะอบรมสั่งสอนบุตรหลานของตน อยู่เสมอ ไม่ให้มัวเมาลุ่มหลงในอบายมุขทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นการเสพสุรายาเมา การเที่ยวเตร่หญิงโสเภณี การเล่นแข่งม้า การเล่นไพ่เอาเงินทองกันทุกชนิด ซึ่งอบายมุขเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุให้เกิดความหายนะล่มจมไปก็มาก

(๓) อบายมุขในทางอาชญาวิทยา^{๑๗๓}

แม้จะมีความหมายแตกต่างกันไปจากอบายมุขทางพุทธศาสนา แต่ก็มีความหมายร่วมกันอย่างหนึ่ง คือ ความชั่วร้ายทางด้านศีลธรรมที่เกิดขึ้นในสังคัม ในทางอาชญาวิทยา คำว่า อบายมุข หมายถึง การพนัน โสเภณี สุรา ยาเสพติด

(๔) อบายมุขในทางกฎหมาย^{๑๗๔}

หมายความว่า อบายมุขทุกประเภทที่กฎหมายบัญญัติว่า เป็นความผิดและมีบทกำหนดไว้ และเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะต้องควบคุมปราบปรามไม่ให้เพิ่มจำนวนขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเร่งรีบดำเนินการให้ลดน้อยลงจนหมดไป

ชัชชัย วรรณสถิต^{๑๗๕} กล่าวว่า อบายมุขเป็นสิ่งชั่วร้ายที่สร้างความเสื่อมเสียแก่ผู้เสพและสังคัมโดยส่วนรวม เป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปควรจะงดเว้นไม่ไปเกี่ยวข้องด้วย โดยทั่วไป ได้แก่ โสเภณี การพนัน สุรา และสิ่งมีนเมาอื่นๆ สิ่งของลามกอนาจาร รวมทั้งยาเสพติด ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นภัยอันตรายแก่ทั้งบุคคลและสังคัม อีกทั้งยังมีลักษณะแตกต่างไปจากความผิดตามกฎหมายทั่วไปดังนี้

๑) อบายมุขเป็นอาชญากรรมที่ไม่มีผู้เสียหาย ผู้ที่ได้รับ ความเสียหายโดยตรง ได้แก่ ผู้ที่กระทำผิด เช่น ผู้ติดยาเสพติด ติดการพนัน หรือผู้ที่เป็นโสเภณี เป็นผู้ที่ได้ได้รับความเสียหาย จึงไม่มีใครที่จะนำความมาร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

๒) อบายมุขเป็นเรื่องยั่ววนใจต่อบุคคลทั่วไป จึงเป็นอาชญากรรมที่สามารถมีกำไรสูงและสร้างความร่ำรวยได้ในระยะเวลาอันสั้น

๓) เนื่องจากอบายมุขมีผลกำไรสูง ย่อมสามารถใช้จ่ายเงินในการสร้างอิทธิพลต่างๆ ได้

๔) อาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับอบายมุข มักจะมีการดำเนินงานในรูปแบบขบวนการหรือองค์กร ที่เรียกว่า องค์กรอาชญากรรม

^{๑๗๒} ปันทดา เพชรสิงห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

^{๑๗๓} อ้างแล้ว.

^{๑๗๔} อ้างแล้ว.

^{๑๗๕} อ้างในปันทดา เพชรสิงห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

๕) ประชาชนบางกลุ่มมองไม่เห็นถึงความชั่วร้ายของอบายมุข จึงละเลยไม่ให้ความสนใจหรือบางกรณีอาจจะไม่เห็นด้วยกับการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ถึงแม้ว่าอบายมุขบางอย่างจะมีกฎหมายอนุญาตให้ดำเนินการได้ภายใต้ข้อจำกัด เช่น พระราชบัญญัติการพนัน สุรา การค้าประเวณี ยาเสพติดให้โทษ แต่กฎหมายเหล่านี้ก็กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย การดำเนินการ ตลอดจนเงื่อนไขต่างๆ เพื่อให้ประชาชนถือปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้อยู่ในวงจำกัดที่จะไม่เกิดความเสียหายแก่ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๗๖} อธิบายความหมายของ อบายมุขไว้ว่าเป็นทางแห่งความฉิบหายหรือเหตุเครื่องฉิบหาย มี ๒ หมวด คือ

หมวดอบายมุข ๔ ได้แก่

- (๑) เป็นนักเลงหญิง
- (๒) เป็นนักเลงสุรา
- (๓) เป็นนักเลงการพนัน
- (๔) คบคนชั่วเป็นมิตร

หมวดอบายมุข ๖ ได้แก่

- (๑) ดื่มน้ำเมา
- (๒) เทียวกลางคืน
- (๓) เทียวดูการเล่น
- (๔) เล่นการพนัน
- (๕) คบคนชั่วเป็นมิตร
- (๖) เกียจคร้านทำการทำงาน

๑.๒) ลักษณะของอบายมุขในสังคมไทย

ในสังคมไทยปัจจุบันนี้นับวันที่จะกลายเป็นสังคมเมือง ที่เจริญเติบโตและขยายตัวมากยิ่งขึ้นทุกที ในขณะที่เดียวกันก็เป็นแหล่งรวมของสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษนานาชนิดไม่ว่าจะเป็นน้ำเสีย อากาศเป็นพิษ ควันพิษ เสียงที่ดังจนเกินควร หรือแม้กระทั่งตัวบุคคลที่อาศัยอยู่ในเมืองดังจะเห็นได้จากปัญหาสังคมที่คนเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ กัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับอบายมุขในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการพนัน การค้าประเวณี ยาเสพติดให้โทษ สุรา บุหรี่ สิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร การมั่วสุมของวัยรุ่น

และสิ่งที่เรียกว่าเป็นการมั่วสุมของวัยรุ่นนั้นเนื่องมาจากปัญหาทางสภาพแวดล้อมทางสังคมนั่นเอง เพราะเยาวชนเหล่านี้กำลังถูกใช้ถูกรอบงำ ถูกบงการรวมทั้งจูงใจให้นิยมชมชอบการแข่งขันบริโภคสินค้าและบริการ การเสพสุขเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นคนทันสมัย ซึ่งขึ้นอยู่กับ

^{๗๖} อ้างในปัทมา เพชรสิงห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

กับพ่อค้านายทุนหรือเจ้าของกิจการทั้งหลายว่าต้องการจะโฆษณาและสร้างค่านิยมแบบใดขึ้น อีกทั้งการที่รัฐบาลเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเอกชนมีเสรีภาพในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อค้ากำไร โดยไม่ได้คำนึงถึงสวัสดิภาพ ศิลธรรมจริยธรรมและพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กและเยาวชน โดยไม่มีมาตรการควบคุมการดำเนินงานที่เคร่งครัดและรัดกุมเพียงพอ

ฉะนั้น เราจึงพบเห็นเด็กนักเรียนตามศูนย์การค้า คือฟู้ฟู้ซ้อป สถานสเก็ต ดิสโก้เทค โรงภาพยนตร์ และสถานเริงรมย์ต่างๆ มากกว่าที่จะเห็นในสนามกีฬา ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม โรงเรียนดนตรีหรือตามห้องสมุดของสถานศึกษาต่างๆ^{๑๗๗}

เนื่องจากว่าสังคมไทยนั้นเป็นสังคมชาวพุทธ วิถีชีวิตของคนไทยถูกกำหนดโดยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นลักษณะที่ผสมผสานวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามแบบดั้งเดิมได้ดี โดยมุ่งสอนให้ละเว้นอบายมุขและหลีกเลี่ยงเสียจากสิ่งเหล่านี้ให้ได้ เพราะอบายมุขเป็นเหตุแห่งความเสื่อมทั้งปวง ทำให้ชีวิตมัวหมอง ไร้คุณค่าและความหมาย อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของชาติโดยรวมด้วย แต่ถึงกระนั้นสภาพการณ์ในปัจจุบันย่อมสะท้อนให้เห็นสถานะอันเลวร้ายซึ่งเป็นช่องว่างระหว่าง หลักการขั้นพื้นฐานของศาสนากับพฤติกรรมที่ดำรงอยู่ของคนในสังคม ที่ตกเป็นทาสของอบายมุข การพนัน ยาเสพติด สิ่งเหล่านี้ คือ วัชพืชรากความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยทุกวันนี้^{๑๗๘}

ปัญหาเด็กและเยาวชนซึ่งทวีความรุนแรงและยุ่งยากขึ้นทุกทีนั้น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากขาดการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบอย่างจริงจัง ปลอ่ยให้พ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีภารกิจวุ่นวายเต็มมือกันอยู่แล้ว หรือโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ให้การศึกษารับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้เกิดช่องว่างทำให้เด็กหนีผู้ปกครอง หนีโรงเรียนไปเที่ยวเตร่มั่วสุม ประพฤติตนไม่สมควรในทำนองต่างๆ นั้น นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน เช่น การบีบบังคับทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของสังคมทางด้านวัฒนธรรมและค่านิยม เพราะการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก อิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่างๆ นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ความคิด ความสำนึก ในหน้าที่แล้วกลับเป็นตัวเร่งเร้าและเป็นพาหนะที่นำความเลวร้ายมาสู่เด็กและเยาวชนอีกด้วย

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอบายมุข

ปณิตดา เพชรสิงห์^{๑๗๙} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อบายมุขที่มีความสัมพันธ์กับการหนีโรงเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่น โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในขณะนี้ มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดปัญหาในแง่พฤติกรรมที่ขัดต่อ

^{๑๗๗} ปณิตดา เพชรสิงห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

^{๑๗๘} อ้างแล้ว.

^{๑๗๙} ปณิตดา เพชรสิงห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.

กฎระเบียบหรือข้อตกลงข้อบังคับต่างๆ ในสังคม อีกทั้งยังมีลักษณะที่ขัดต่อวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของสังคมไทย นอกจากนี้แล้วยังเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นอบายมุขหลายๆ อย่าง เช่น การที่เด็กวัยรุ่นใช้เวลาว่างไปเที่ยวเตร่กันในสถานเริงรมย์ต่างๆ กับเพื่อน หรือไม่ก็ใช้สถานที่ดังกล่าวเป็นที่นัดพบปะสังสรรค์กัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่ตอบสนองต่อธรรมชาติความต้องการ หรือความสนใจของเด็กวัยรุ่นเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการดื่มสุรา การสูบบุหรี่ การเล่นเกมพนัน การใช้ยาเสพติด หรือแม้แต่ความคุ้นเคยต่อการประพาดิตนในทำนองซู้สาวของเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง ดังนั้น พฤติกรรมเหล่านี้จึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์โรงเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในอัตราที่แตกต่างกันไป

ทัตพงศ์ สุนทรพิชิต^{๔๐} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การป้องกันอาชญากรรมขั้นมูลฐานในเด็กและเยาวชน จากผลการวิจัย พบว่า การกระทำผิดกฎหมายของเยาวชนมีสาเหตุมาจากปัญหาทางอารมณ์ที่ไม่ปกติ คือ มีความก้าวร้าว ต้อร้อน หรือหนีโรงเรียน

จรัส สุวรรณเวลา และคณะ^{๔๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการประพาดิตนไม่สมควรแก่สภาพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัย พบว่า อิทธิพลจากการคบเพื่อน การยอมรับเพื่อนในทางเสื่อมเสีย เป็นสิ่งที่ผลักดันให้ประพาดิตนไม่เหมาะสมแก่สภาพการเป็นนักเรียนและใช้เวลาว่างในทางที่ไม่เหมาะสม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อีกทั้งขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่ใช้ควบคุมความประพฤติของนักเรียนและเยาวชน นอกจากนี้เยาวชนกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยส่วนมากมาจากครอบครัวที่มีปัญหา

สุชา จันทน์เอม^{๔๒} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการติดยาในประเทศไทย พบว่า การติดยาเสพติดในหมู่วัยรุ่นเมืองไทยมีหลายสาเหตุ ที่สำคัญ คือ การใช้เวลาว่างโดยการคบค้าสมาคมกับเพื่อนในโรงเรียนและเพื่อนแถวละแวกบ้าน หรือแหล่งมั่วสุมต่างๆ เช่น ตามโรงภาพยนตร์ ศูนย์การค้า ร้านกาแฟ เซ็งสะพาน หอพักและบ้านเพื่อน

เพียงใจ บุตรทวี^{๔๓} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางในกรุงเทพมหานคร จากผลงานวิจัย พบว่า เยาวชนชายหญิงส่วนใหญ่กระทำผิดในคดีลักทรัพย์มากที่สุด คดีความผิดรองลงมา คือ คดียาเสพติด ในด้านองค์ประกอบเกี่ยวกับสังคมเยาวชนชายและหญิงที่กระทำผิดส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ การใช้เวลาว่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับเพื่อน ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาจึงชอบปรึกษากับเพื่อนมากที่สุด

^{๔๐} อ่างในปัทมา เพชรสิงห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

^{๔๑} อ่างแล้ว.

^{๔๒} อ่างแล้ว.

^{๔๓} อ่างแล้ว.

วรพุดิ จรัสตระกูล^{๑๘๔} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาเด็กวัยรุ่น จากผลงานวิจัย พบว่า ปัญหาของเด็กวัยรุ่นเกิดจากความไม่ปกติสุขของครอบครัวบิดามารดามีความขัดแย้งไม่รักใคร่กัน ไม่เอาใจใส่บุตร ไม่ให้ความอบอุ่นทางจิตใจแก่เด็ก บางรายเคร่งครัดจนเด็กไม่เป็นตัวของตัวเองทำให้เด็กปรับตัวไม่ทันกับปัญหาที่จะหาทางออกโดยการทำตามเพื่อน ถ้าคบเพื่อนที่ดีก็จะชักพากันไปในทางที่ดี แต่ถ้าคบเพื่อนไม่ดีก็ชักนำไปให้กระทำผิดได้โดยง่าย

อนันต์ชัย เขื่อนธรรมและคณะ^{๑๘๕} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การกระทำผิดของเยาวชนในประเทศไทยและแนวทางควบคุม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและจิตใจของเยาวชนที่กระทำผิด รวมถึงทัศนคติและมูลเหตุจูงใจในการกระทำผิด จากผลงานวิจัย พบว่า เยาวชนชายที่มีอายุระหว่าง ๑๙-๒๕ ปี ทำความผิดทุกประเภทมากกว่าเยาวชนหญิง ยกเว้นความผิดฐานค้าประเวณี ส่วนใหญ่มักมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหลายประการ เช่น คบเพื่อนไม่ดี ชอบดื่มสุรา สมาชิกในครอบครัวบางคนชอบดื่มสุรา ดิตยาเสพติด หรือเคยต้องโทษมาก่อน นอกจากนี้เยาวชนที่มีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้ ไม่มีอาชีพขาดการศึกษาและเที่ยวเตร่เร่ร่อน มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดมากกว่ากลุ่มเยาวชนกลุ่มอื่นๆ

พิมพ์รัตน์ จงเจษฎากุล^{๑๘๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ศึกษาด้านเศรษฐกิจและสังคม จากผลงานวิจัย พบว่า นอกจากปัจจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวไม่ดี ระดับการศึกษาของพ่อแม่ รายได้และอาชีพของพ่อแม่ รายได้และรายจ่ายของเด็กและเยาวชน จะมีความสัมพันธ์กับความรุนแรงของการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินของเด็กและเยาวชนแล้ว การคบเพื่อนซึ่งส่วนใหญ่ มีอาชีพที่ไม่แน่นอน ชอบก่อเหตุทะเลาะวิวาท สูบบุหรี่ การเสพยาเสพติด การเล่นการพนัน การเที่ยวเตร่ในสถานเริงรมย์ การหนีออกจากบ้าน และประวัติการถูกตำรวจจับก็มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงของการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินของเด็กและเยาวชนชายเช่นเดียวกัน

เทพนม เมืองแมนและคณะ^{๑๘๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง อิทธิพลภูมิหลังของครอบครัวที่มีพฤติกรรมการเสพยาเสพติดของเยาวชน ในกรุงเทพมหานคร จากผลงานวิจัย พบว่า ในกลุ่มเยาวชนชายหญิงที่เคยเสพยาเสพติด จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยการดื่มสุรา สูบบุหรี่ หนีโรงเรียน ทะเลาะวิวาทกับเพื่อน และถูกตำรวจจับกุมในจำนวนที่มากกว่ากลุ่มเยาวชนที่ไม่เคยเสพยาเสพติด และส่วนมากจะเสพยาเสพติดเพราะเพื่อนชักจูงและอยาก

^{๑๘๔} อ้างในปณิตดา เพชรสิงห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒.

^{๑๘๕} อ้างแล้ว.

^{๑๘๖} อ้างแล้ว.

^{๑๘๗} อ้างแล้ว.

ทดลอง สำหรับสาระระเหยที่ใช้กันมากที่สุดตามลำดับ มากถึงน้อยที่สุด คือ แลคเกอร์ ทินเนอร์ และเบนซิน

จากผลงานการวิจัยดังกล่าวข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่า อบายมุขในสังคมไทยนั้นมีหลายชนิด ทั้งอบายมุข ๔ และอบายมุข ๖ ที่สามารถพบเห็นอยู่ในที่ทั่วไป ถึงแม้จะมีมาตรการป้องกันเยาวชนไม่ให้หลงใหลกับอบายมุขดังกล่าว แต่มาตรการดังกล่าวก็ยังไม่สามารถที่จะหักห้ามให้เยาวชนหลงใหลในอบายมุขได้ ดังนั้น โครงการเข้าค่ายพุทธบุตรจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนให้มีพัฒนาการไปในทิศทางที่ดีขึ้น

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๘๘} ได้กล่าวไว้ในหนังสือศาสนาและเยาวชน หัวข้อศาสนาและจริยธรรมกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ว่า “ในการที่ศาสนาและจริยธรรมจะทำบทบาทให้สำเร็จนั้นจุดสำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องให้ความสนใจมากก็คือ เรื่องเยาวชน เพราะเราก็มอมรับกันอยู่แล้วว่า เยาวชนเป็นอนาคตของชาติ เป็นอนาคตของสังคม เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า คิดอย่างนี้เรามีกันอยู่ทั่วไป พุดกันบ่อยๆ ทางพระพุทธศาสนาก็มีพุทธภษิตอยู่บทหนึ่งว่า “**ปุตฺตา วตฺถุ มนุสฺसानํ ปุตฺตา**” ลูกหรือบุตรทั้งหลายนั้นแปลงง่าย ๆ ก็คือเด็ก ๆ นั้นเอง พุทธภษิตบทนี้จึงแปลงง่าย ๆ ว่า เด็ก ๆ เป็นผู้รองรับไว้ซึ่งมนุษยชาติ หรือเด็กทั้งหลายคือผู้รองรับไว้ซึ่งมนุษยชาติ อันนี้เราคงยอมรับกันว่า ถ้าไม่มีเด็ก ๆ แล้วมนุษยชาติก็อยู่ไม่ได้ แต่ถ้าเด็กจะเป็นที่รับรองมนุษยชาติไว้ได้เป็นอย่างดีจะต้องเป็นเด็กที่มีคุณภาพ”

ดังนั้น การดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ สังคมจึงจัดให้มีการสั่งสอนอบรมเรื่องจริยธรรมแก่สมาชิกของสังคม ผลที่สังคมคาดหวัง คือการที่สมาชิกลำนำเอาจริยธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๒.๕ แนวความคิดเกี่ยวกับการกระทำทางสังคม

เรียม ศรีทอง^{๑๘๙} กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง ผลที่เกิดจากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่างๆ พฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์เมื่อเกิดขึ้นจะสังเกตเห็นได้ชัด เช่น การกระทำทางกาย ได้แก่ การเดิน ยืน นอน และการกิน การกระทำทางวาจา ได้แก่ การพูด การสนทนา บอกกล่าวหรือการใช้ภาษาอื่นๆ และการกระทำทางใจ อาจเป็นการกระทำที่สังเกตได้ยาก เพราะเป็นการกระทำที่ซับซ้อนต้องวิเคราะห์ ดีความ และ

^{๑๘๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ศาสนาและเยาวชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

^{๑๘๙} เรียม ศรีทอง, **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**, (กรุงเทพมหานคร : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

ประเมินค่าของการกระทำนั้นจึงจะเข้าใจ เช่น การคิด การจำ การลืม การเรียนรู้ เจตคติ ความเศร้า ความสุข ความรัก ความเมตตา เป็นต้น พฤติกรรมทั้ง ๓ ลักษณะมักจะเกิดขึ้นร่วมกันเสมอ มิได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด มีองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคลนั่นเอง

เจลีเยว ฤกษ์รุจิพิมล^{๑๙๐} ได้กล่าวถึงโครงสร้างของการกระทำทางสังคมโดยอธิบายมโนทัศน์เรื่อง อาสาสมัครว่า หมายถึงกระบวนการการตัดสินใจส่วนบุคคลของผู้กระทำการตัดสินใจนั้นจะมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องของบรรทัดฐานและสถานการณ์ องค์ประกอบของการกระทำอาสาสมัครมีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่

๑) ผู้กระทำ หมายถึง ปัจเจกบุคคลที่ต้องการบรรลุเป้าหมาย เป้าหมายของแต่ละปัจเจกบุคคล เป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมยอมรับและเห็นคุณค่า ซึ่งมักถูกกำหนดโดยระบบวัฒนธรรม

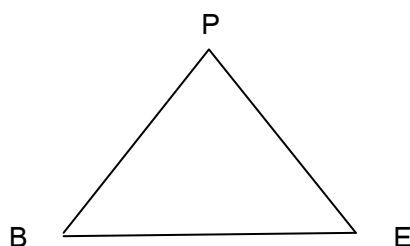
๒) การกระทำทุกอย่างเกิดขึ้นในสถานการณ์ซึ่งมีทางเลือกหลายทาง ขณะเดียวกันก็มีเงื่อนไขหรืออุปสรรค ดังนั้น ผู้กระทำจึงต้องตัดสินใจเลือกกระทำ เช่น อุปสรรคทางสังคม ได้แก่ ประเพณี ระเบียบวินัย เป็นต้น

๓) ผู้กระทำถูกกำหนดโดยค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมและแนวคิดอื่นๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตั้งเป้าหมาย และการเลือกแนวทางไปสู่เป้าหมายนั้น พฤติกรรมหรือการกระทำของผู้กระทำของผู้หนึ่งจึงถูกคาดหวังว่าจะต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น

๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory, Bandura, ๑๙๗๗)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราเป็นทฤษฎีที่อธิบายกระบวนการการเกิดพฤติกรรมได้อย่างสมบูรณ์ แบนดูรามีความเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์นอกจากปฏิกิริยาสะท้อนแล้วเกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น การเรียนรู้พฤติกรรมใหม่เหล่านั้นสามารถเรียนรู้ได้โดยประสบการณ์ตรง หรือเรียนรู้จากการสังเกต ในการอธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ แบนดูราได้อธิบายในรูปของการมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรม (B) องค์ประกอบส่วนบุคคล (P) และองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม (E) ดังนี้ คือ

^{๑๙๐} เจลีเยว ฤกษ์รุจิพิมล, “ความคิดของพาร์สันส์ว่าด้วยพฤติกรรมมนุษย์”, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๓๒) : ๖.

จากรูปแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรม องค์ประกอบ และองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกัน พฤติกรรมมนุษย์สามารถกำหนดสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมสามารถกำหนดพฤติกรรม พฤติกรรมสามารถกำหนดองค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบส่วนบุคคลสามารถกำหนดพฤติกรรมได้เช่นกัน

๒.๖.๑ ตัวกำหนดพฤติกรรม (Behavior Determinant)

แบนดูรากล่าวถึงตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ ๒ ประการ คือ

๑) **ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เกิดขึ้นก่อนพฤติกรรม (Antecedent Determinant)** แบนดูรา ได้อธิบายเรื่องนี้ว่า ถ้ามีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมเช่นนั้น เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้บุคคลสามารถคาดการณ์ได้ว่า ถ้าสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นแล้วจะมีอีกสิ่งหนึ่งตามมา การรู้ความสัมพันธ์เงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้ จะทำให้บุคคลสามารถทำนายเหตุการณ์ได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นอย่างไรภายใต้ภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นก่อน ถ้าบุคคลนั้นมีความสามารถทางสติปัญญาสูงก็จะสามารถคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ และจะเลือกกระทำหรือแสดงพฤติกรรมของเขาให้สอดคล้องกับการคาดการณ์ของเขา ซึ่งเป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าหนึ่งกับสิ่งเร้าหนึ่งนั่นเอง ดังนั้น การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าหนึ่งกับอีกสิ่งเร้าหนึ่งนี้จะมีผลต่อการเกิดพฤติกรรมหรือไม่เกิดพฤติกรรม จะมีผลต่อการคงอยู่หรือหดหายของพฤติกรรมบุคคล เพราะบุคคลจะยึดเอาสิ่งเร้าหนึ่งมาทำนายการเกิดของอีกสิ่งเร้าหนึ่ง เช่น ท้องฟ้ามีดครึ้มบุคคลจะรีบเดินกลับบ้าน เนื่องจากการคาดการณ์ว่าฝนจะตก ฉะนั้น ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเร้าจึงได้แก่สิ่งเร้าต่างๆ ที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและเป็นสิ่งเร้าที่ปรากฏ ในสภาพแวดล้อมของบุคคลซึ่งเกิดก่อนพฤติกรรม จึงเรียกตัวกำหนดพฤติกรรมนี้ว่า ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เกิดก่อนพฤติกรรมซึ่งก็คือสิ่งเร้านั่นเอง

๒) **ตัวกำหนดที่เป็นผลกรรม (Consequent Determinant)**

ตัวกำหนดพฤติกรรมอีกตัวหนึ่งก็คือ ผลกรรม แบนดูรา มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในสังคมมนุษย์เป็นการเรียนรู้เงื่อนไขผลกรรมว่าพฤติกรรมใดกระทำแล้วได้รับรางวัลหรือ ผลกรรมบวกและพฤติกรรมใดกระทำแล้วจะได้รับผลการกระทำทางลบ การเรียนรู้ผลกรรมเงื่อนไขดังกล่าวจะทำให้มนุษย์เลือกกระทำพฤติกรรมที่ได้ผลการกระทำทางบวก หรือการเสริมแรงจะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่จะได้รับผลกรรมทางบวกหรือการลงโทษ ดังนั้น การเกิดพฤติกรรมจึงขึ้นอยู่กับผลกรรม ถ้ากระทำพฤติกรรมใดแล้วมีผลทางบวก พฤติกรรมนั้น

ก็จะเกิดขึ้น และถ้าพฤติกรรมใดกระทำแล้วได้รับผลลบ พฤติกรรมนั้นก็จะลดลงหรือหายไป อย่างไรก็ตามการเรียนรู้เงื่อนไขผลการกระทำนี้สามารถเรียนรู้ได้ทั้งจากประสบการณ์ตรงและจากการสังเกตจากต้นแบบหรือการกระทำของผู้อื่นที่สังเกตเห็นซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม

๒.๗ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลของการฝึกอบรม

เอมเมอร์ สตูป และกันเนอร์ แอลวอล^{๑๙๑} ให้ความหมายของการติดตามผลว่าการติดตามผลเป็นการตรวจสอบเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมของหน่วยงานต่าง ๆ ภายหลังจากการฝึกอบรมได้สิ้นสุดในหน่วยงาน การติดตามผลยังเป็นเทคนิคสำหรับการประเมินความเหมาะสม และความพร้อมเพียงของโครงการฝึกอบรมทั้งที่อยู่ในกระบวนการและหลังสิ้นสุดโครงการ

เทรซี ดับลิว อาร์^{๑๙๒} ให้ความหมายว่า การติดตามผล คือการศึกษาดูว่า ผู้สำเร็จการศึกษา ได้นำสิ่งที่รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนได้เหมาะสมเพียงใด การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในการทำงานและมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขในโครงการอบรมอะไรบ้าง

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์^{๑๙๓} กล่าวว่า การติดตามผลเป็นการประเมินความรู้ความสามารถในการประยุกต์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือค่านิยมมักใช้เวลานาน ต้องให้ผู้เข้าร่วมอบรมกลับเข้าปฏิบัติงานช่วงระยะเวลาหนึ่ง ได้แก่ ๖ เดือน หรือ ๑ ปี แล้วทำการประเมินวัตถุประสงค์โดยการติดตามผล (A Follow – up Study) ว่าโครงการฝึกอบรมนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

วิจิตร อาวะกุล^{๑๙๔} กล่าวว่า การติดตามผลเป็นกระบวนการหนึ่งของการฝึกอบรม หมายถึง การตามไปดูผลภายหลังการฝึกอบรม หลังจากผู้เข้ารับการอบรมกลับไปทำงานหรือประกอบอาชีพเดิมของตนแล้วว่า มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทำงานหรือนำความรู้ที่อบรมไป

^{๑๙๑} Stoop Emery and Wahlquist Gunner L, **Education Evaluation : Theory and Pactice.** (Washington : Charles A. Jones, 1973), p.190.

^{๑๙๒} Tracey W.R. อ้าง ใน พระปรีชา พงศ์พัฒนะ. “การติดตามผลและประเมินผลโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๔, หน้า ๑๗.

^{๑๙๓} สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, **การประเมินโครงการประชุม : หลักการและการประยุกต์ใช้**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๙.

^{๑๙๔} วิจิตร อาวะกุล, **การฝึกอบรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๓๙-๒๔๐.

แล้วไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงเพียงไร ได้ผลอย่างไร และมักพบว่าผู้เข้ารับการอบรมบางคน ไม่ได้ใช้ความรู้ที่อบรมมาเพราะอบรมมาไม่ตรงกับสายงานที่ตนทำหรืออบรมแต่ยังไม่ถูกวิธี ไม่ถูกหลักการ จะได้หาวิธีแก้ไข โดยการไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมหรือกลับมาอบรมใหม่ โดยวิธีนี้ทำให้เราทราบว่า การดำเนินการฝึกอบรมได้ผลหรือมีสิ่งใดต้องปรับปรุงแก้ไขอีกทางหนึ่งด้วย และจะทำให้เราจะได้ทราบข้อมูลด้านการฝึกอบรมมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวกับตัวผู้ฝึกอบรม ซึ่งแต่ละคนมีปัญหาไม่เหมือนกันหรือทราบถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมก่อให้เกิดผลทางปฏิบัติหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีเพียงใด

ณัฐพันธ์ เขจรันท์^{๑๕๔} กล่าวว่า การติดตามผลหมายถึง การติดตามผลว่าเป็น การติดตามผู้ที่ผ่านการอบรมว่า มีการแสดงพฤติกรรมหรือทัศนคติตามที่ต้องการหรือไม่ และต้องปรับปรุงอย่างไร และเพื่อให้เขารักษาสิ่งที่เรียนรู้จากการฝึกอบรมและนำมาใช้ได้จริงและอย่างเป็นธรรมชาติ

ฐิระ ประवालพฤษ์^{๑๕๖} กล่าวว่า การติดตามผลเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการฝึกอบรม เพราะผลการอบรมจะไปปรากฏชัดเจนในช่วงระยะเวลาที่กลับไปปฏิบัติงาน ข้อมูลป้อนกลับจะเป็นประโยชน์ต่อผู้จัดอบรม ผู้เข้ารับการอบรมบางคนอาจตั้งใจฟังได้บ้างเป็นบางส่วนขาดหายไป บางคนรู้และเข้าใจเป็นอย่างดีในระหว่างการฝึกอบรม แต่เมื่อกลับไปปฏิบัติงานเพียงสัปดาห์เดียวก็กลับไปสู่อุปนิสัยเดิมทันที และบางคนนำหลักการและวิธีการและเทคนิคต่างๆ ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ทันที ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการดำเนินการฝึกอบรมได้

สุนทร เกิดแก้ว^{๑๕๗} กล่าวว่า การติดตามผลโครงการแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. การติดตามผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ การศึกษาติดตามดูว่าการปฏิบัติงานตามโครงการนั้นได้ผลงานก้าวหน้าไปในทิศทางที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติงานตลอดจนงบประมาณที่กำหนดไว้หรือไม่

๒. การติดตามประสิทธิภาพของโครงการ ได้แก่ การศึกษาติดตามดูว่าเมื่อมีการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลผลิตของโครงการออกมานั้น ได้ใช้กรรมวิธีการผลิตหรือวิธีดำเนินงานที่

^{๑๕๔} ณัฐพันธ์ เขจรันท์, การประเมินผลงานฝึกอบรม : การตรวจสอบความสำเร็จของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๑-๑๓๓.

^{๑๕๖} ฐิระ ประवालพฤษ์, การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖๖.

^{๑๕๗} สุนทร เกิดแก้ว, การประเมินโครงการในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: แผนกเอกสารและตำรา สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๕.

ประหยัดที่สุดหรือไม่ โดยอาจจะมีการเทียบเคียงให้เห็นสัดส่วนของผลผลิต กับปัจจัยนำเข้าของโครงการ

๓. การติดตามประสิทธิผลของโครงการ ได้แก่ การศึกษาติดตามดูว่าการปฏิบัติงานตามโครงการนั้นได้ก่อให้เกิดผลผลิตตามที่กำหนดไว้หรือไม่ และผลผลิตที่เกิดขึ้นดังกล่าวสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้มากน้อยเพียงใด

โมหัมมัด ฮับดุลการเคร์ และสมจิตร์ สร้อยสุรียา^{๑๔๘} กล่าวว่า การประเมินมี ๒ ประการ คือ

๑. ประเมินว่าเมื่อดำเนินงานไปตามแผนแล้วผู้เข้าร่วมนำความรู้เหล่านั้นไปใช้หรือไม่และใช้เป็นหรือไม่

๒. ประเมินว่าเราได้ใช้วิธีการดำเนินงานได้ถูกต้องหรือไม่ หรือจะพูดสั้นๆ ว่าเราประเมินผลงานและประเมินกระบวนการดำเนินงาน เพราะการประเมินงานจะบอกให้เรารู้ว่า เราทำได้ผลสำเร็จแค่ไหน การประเมินกระบวนการดำเนินงานนั้นจะบอกเราว่า เราทำได้ดีอย่างไรหรือไม่ดีอย่างไร เพื่อนำเอาไปเป็นแบบอย่างหรือแก้ไขปรับปรุงในโอกาสต่อไป

ซึ่งจะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการประเมินผลและติดตามผล คือการวัดอัตราความสำเร็จของโครงการต่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้รับผิดชอบโครงการในการตัดสินใจ ตลอดจนการปรับปรุงและแก้ไขในอนาคตโดยยึดถือหลักสำคัญ คือ

- การวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการ
- การวัดวิธีการหรือกระบวนการที่นำมาใช้
- เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์กับเป้าหมายด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพื่อ

ชี้ให้เห็นว่าโครงการนั้นๆ ทำไปแล้วได้ผลแค่ไหน

- เป็นการเสนอแนวทางสำหรับการตัดสินใจและการปรับปรุงในอนาคต

เยาวดี วิบูลย์ศรี^{๑๔๙} กล่าวว่า การประเมินโครงการโดยทั่วไปมีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑. Formative Evaluation เป็นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงเป็นสำคัญมักจะใช้การประเมินผลระหว่างวางแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการ ผลที่ได้จาก Formative Evaluation นั้น จะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริงและอาจจะใช้ในระหว่างดำเนินโครงการจะช่วยตรวจสอบว่า โครงการได้ดำเนินการไปตามแผนของโครงการอย่างไร อาจเรียกชื่อเฉพาะว่า Implementation Evaluation หรือ Formative Evaluation อาจตรวจสอบ

^{๑๔๘} โมหัมมัด ฮับดุลการเคร์ และสมจิตร์ สร้อยสุรียา, การจัดทำโครงการและการประเมินผล การศึกษานอกโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอักษรบัณฑิต, ๒๕๒๐), หน้า ๔๓-๔๔.

^{๑๔๙} เยาวดี วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๗๗-๗๘.

ความก้าวหน้าของโครงการว่าดำเนินได้ผลอย่างไร เรียกว่า Progress evaluation โดยทั่วไปแล้ว Formative Evaluation จะใช้ประเมินสิ่งเหล่านี้ คือ

- ๑.๑ ทบทวนแผนของโครงการ
- ๑.๒ การสร้างแผนของโครงการ
- ๑.๓ การพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) หรือรายการ (Check list) สำหรับรวบรวมข้อมูลตามเรื่องที่ต้องการ
- ๑.๔ การคัดเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม
- ๑.๕ การกำหนดตารางเวลาการประเมินให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการ
- ๑.๖ การเตรียมข้อมูลที่จะเป็นข่าวสารสำหรับการรายงานและการเสนอ และสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ
- ๑.๗ การแนะนำแนวทางการปรับปรุง การแก้ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติของโครงการ

๒. Summative Evaluation เป็นการประเมินผลรวมสรุปหลังสิ้นสุดโครงการ สำหรับโครงการที่มีการดำเนินการระยะยาวอาจใช้ Summative Evaluation ในการสรุปย่อความระยะยาวต่างๆ ของข้อมูลที่ได้จากระยะต่างๆ จะช่วยให้มีการประเมินสรุปรวม ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำสู่การรายงานว่า โครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่อย่างไร รวมถึงการรายงานสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรยกเลิกหรือดำเนินการต่อ

ศิริชัย กาญจนวาสี^{๒๐๐} ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินผลโครงการไว้หลายรูปแบบด้วยกัน แต่ที่สอดคล้องกับการติดตามผลโครงการ คือ รูปแบบการประเมินที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal-based Behavioral objectives Approach) ในการประเมินความสำเร็จ ซึ่งอยู่ในรูปแบบนี้ถือว่า วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ เกณฑ์ในการวัดผลของโครงการนั่นเอง โดยที่ผู้ประเมินจะนำเอาวัตถุประสงค์ที่ผู้พัฒนาโครงการได้ตั้งไว้ว่าต้องการให้ประสบผลสำเร็จเท่าไรมาวางไว้เป็นเกณฑ์ ซึ่งวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ประเมินจึงเป็นทั้งเป้าหมายของการประเมินและผลลัพธ์ที่คาดหวัง ซึ่งสามารถนำมาเป็นเกณฑ์มาตรฐาน สำหรับการตัดสินผลสำเร็จของการดำเนินงาน ซึ่งสามารถนำมาเป็นเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการตัดสินผลสำเร็จของการดำเนินงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ประเมิน จึงต้องมีความชัดเจนในรูปของ

^{๒๐๐} ศิริชัย กาญจนวาสี, **ทฤษฎีการประเมิน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๙๓-๙๔.

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อที่จะได้วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอันเป็นการตัดสินผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม

ชาญ สวัสดิ์สาลี^{๒๐๑} กล่าวว่า การติดตามผลในทางปฏิบัติมีขั้นตอนหรือแนวทางดำเนินการที่สำคัญเหมือนกับการประเมินผลคือ มีการกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการประเมิน (Focus) มีการวางแผน (Plan) มีการดำเนินงานตามแผน (Implement) มีการวิเคราะห์ข้อมูล (Analyze) และการรายงานผล (Report) ซึ่งการประเมินผลนั้นแบ่งได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. การประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ (End – of –Course Evaluation)

๒. การประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้วระยะหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ซึ่งจะให้คำตอบที่สำคัญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม สัมมนาต่างๆ ที่ได้จัดไปแล้วว่า

- บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่
- เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและต่อหน่วยงานหรือไม่
- ผู้เข้ารับการอบรมสัมมนา มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

หรือไม่

- ผู้เข้ารับการอบรม สัมมนา ได้นำความรู้หรือสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมสัมมนา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” การทำงานในทางที่ดีขึ้น การนำเอาความรู้หรือสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เชื่อได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการฝึกอบรม ฉะนั้น หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว และผู้เข้ารับการอบรมได้กลับไปปฏิบัติงานระยะหนึ่งแล้วจึงควรมีการติดตามผลเพื่อให้ทราบเรื่องราวต่างๆ ดังกล่าว

วิลาศ สิงหวิสัย^{๒๐๒} กล่าวว่า องค์ประกอบในการติดตามผลการฝึกอบรม สำหรับผู้เข้ารับการอบรม ผลของการฝึกอบรมก็คือ การเรียนรู้ (Learning) การเรียนรู้นี้ได้มาโดยการผ่านประสบการณ์ของการฝึกอบรม การเรียนรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ถ้าจะมองแคบๆ เฉพาะผู้เข้ารับการอบรมแล้วก็น่าจะได้แก่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความคิด ความรู้สึกและการกระทำ ในตัวผู้เข้ารับการอบรม

^{๒๐๑} ชาญ สวัสดิ์สาลี, คู่มือการประเมินผลและติดตามผลการฝึกอบรมสำหรับผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมสัมมนา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันการพัฒนาข้าราชการพลเรือนสำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๐), หน้า ๕๕-๕๘.

^{๒๐๒} วิลาศ สิงหวิสัย, การประเมินผลการฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักฝึกอบรมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๕๖-๑๕๗.

ฐิระ ปรวาลพฤษ^{๒๐๓} กล่าวถึงเครื่องมือการติดตามผลการอบรมมีอยู่ ๔ วิธีคือ

๑. การสังเกต
๒. การสัมภาษณ์
๓. แบบทดสอบ
๔. แบบสอบถาม

ในการเลือกใช้วิธีการในการติดตามผลนั้น ขึ้นอยู่กับโอกาสและความเป็นไปได้ที่เหมาะสมในการเลือกใช้ เช่น ถ้าเป็นการติดตามผลการสังเกตก็เหมาะกับการติดตามผลที่มีผู้สำเร็จการอบรมไม่มากนัก และทำงานอยู่ในหน่วยงานเดียวกัน ผู้ติดตามผลได้เห็นบันทึกพฤติกรรมการทำงานของผู้สำเร็จการอบรมไว้อย่างมีระบบหรือโครงการทั้งก่อนการฝึกอบรมและหลังจากการอบรมแล้วนำไปเปรียบเทียบกัน การสอบถามก็เหมาะกับการติดตามผลที่มีผู้สำเร็จการอบรม ในการปฏิบัติงานที่ผลงานนั้นสามารถประมาณค่าในเชิงปริมาณออกมาได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับการติดตามผลดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การติดตามผล คือการติดตามไปดูว่าผู้ที่ผ่านจากโครงการฝึกอบรมไปแล้ว ได้นำเอาหลักการวิธีการรวมถึงแนวคิดต่างๆ ที่ได้จากการฝึกอบรมนั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด อีกทั้งได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการนำความรู้ หลักการ วิธีการไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและหน่วยงานอื่นหรือไม่

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา

ทิศนา แชนมณีและคณะ^{๒๐๔} กล่าวว่า พระพุทธศาสนามีหลักการและกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่วางไว้ชัดเจนจากพระไตรปิฎกพบว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงอธิบายถึงธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ไว้ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิเป็นปฐมชีวิตจนเติบโตในครรภ์มารดาเมื่อคลอดแล้วจึงเป็นสภาวะรวมของขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ขันธ์ ๕ นี้เมื่อสรุปย่อเหลือเพียง ๒ คือ รูปกับนาม

การพัฒนามนุษย์จึงต้องพัฒนารูปกับนามไปพร้อมๆ กัน ส่วนที่เป็นรูปนั้นอธิบายได้อีกว่า หมายถึง ร่างกาย พฤติกรรม และการทำงานของอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายด้วย ในส่วนที่เป็นนามอธิบายได้ว่า หมายถึง อารมณ์สุข ทุกข์ หรือวางเฉย หมายถึงการกำหนดได้ จำได้ว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้คืออะไร หมายถึงคุณภาพของจิตที่คิดปรุงแต่งในทางดี ทางชั่ว หรือเป็น

^{๒๐๓} ฐิระ ปรวาลพฤษ, การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม, หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

^{๒๐๔} ทิศนา แชนมณีและคณะ, หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๘-๒๙.

กลางๆ และหมายถึงสภาวะที่รับรู้ทางสัมผัส คือ ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรส และกายได้รับรู้สัมผัส

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา จึงมีลักษณะที่บูรณาการต้องได้รับการหล่อเลี้ยง บำรุง และส่งเสริมไปพร้อมกันทั้งหมดทุกอย่างจึงจะได้สัดส่วนที่สมดุลกัน กล่าวคือทางด้านร่างกายนั้น ต้องยึดหลักของศีลในการควบคุมพฤติกรรมต่างๆ และยึดหลักของความพอเหมาะพอดีในการเลี้ยงดู เช่น การให้อาหาร การพักผ่อน การอยู่อาศัย การรักษาโรคทางด้านจิตใจ ต้องยึดหลักของสมาธิ การบริหารจัดการให้ลดละอกุศล มีความบริสุทธิ์แจ่มใสทางด้านปัญญา ยึดหลักความรู้ คิดมีเหตุผลเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ มุ่งสู่อิสรภาพอันสมบูรณ์ นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังวางทางด้านสังคมให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ โดยยึดหลักของวิชาและกรุณา

ด้วยหลักการดังกล่าวในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จึงต้องพิจารณาถึงองค์รวมทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลที่แวดล้อมทั้งนี้โดยมีคุณธรรมเป็นแกนของการพัฒนาทุกด้าน ลักษณะหนึ่งของชีวิตคือ ความเจริญงอกงาม หลักของพระพุทธศาสนานั้นยอมรับในศักยภาพของมนุษย์ ว่าทุกคนสามารถจะพัฒนาได้ แม้ว่าคนจะมีความแตกต่างกันมาแต่กำเนิดโดยกฎแห่งกรรม แต่ชีวิตมีเหตุผลและปัจจัยหลายประการที่อิงอาศัย มีผลต่อกัน เช่น หน้าที่ของมารดา บิดาต่อการเลี้ยงดูบุตร ความเมตตากรุณา ความพากเพียร กุศลเจตนาต่างๆ ตลอดจนวิธีการฝึกหัดอบรมย่อมทำให้คนเติบโตขึ้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้

สุมน อมรวิวัฒน์^{๒๐๕} ได้กล่าวว่า หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างแท้ เพราะมีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความสืบเนื่อง เป็นเหตุเป็นผลแก่กันและกันและแสดงถึงพระปัญญาคุณอันล้ำเลิศของพระบรมศาสดา งานวิจัยนี้เน้นกระบวนการพัฒนาคุณธรรมตามหลักไตรสิกขาเป็นพิเศษ กล่าวคือใช้หลักของศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่ไปกับวิธีการอื่นๆ ด้วย ในการเลี้ยงดูเด็กนั้น ต้องใช้หลักของไตรสิกขาในการพัฒนาเด็กให้ครบทั้ง ๓ ด้านคือ ศีล หมายถึง ศีล ๕ ซึ่งควบคุม กายและวาจา นำไปสู่การ พุทธิ ทำดี ดำรงชีวิตดี สมาธิ ฝึกให้เป็นคนมีจิตใจแน่วแน่ นำไปสู่การมีจิตใจที่ตั้งมั่น และปัญญา ฝึกการใช้เหตุผลให้เห็นจริงตามความเป็นจริง เพื่อนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๒๐๖}

หลักไตรสิกขาดังกล่าว สอดคล้องกับองค์คุณ ๓ ประการ อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ได้แก่ การรักษาศีล เพื่อละเว้นความชั่ว ประพฤติธรรมเพื่อสร้างความดี และฝึกสติภาวนาเพื่อทำให้จิตใจบริสุทธิ์ใสสะอาด คุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของจิตและจิตที่มีคุณธรรม

^{๒๐๕} สุมน อมรวิวัฒน์, การศึกษาเพื่อการพัฒนา, ปาฐกถาในการประชุมอาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐, หน้า ๔๐-๔๑.

^{๒๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓.

เป็นจิตที่มีคุณภาพ การปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่เด็กอยู่ในวัยเยาว์ย่อมได้ผลดีกว่าการรอไปเมื่อเด็กโตขึ้น คุณธรรมที่จะช่วยให้เด็กเป็นคนที่ดีมีคุณภาพมีหลายประการ ได้แก่ การมีวินัย มีสติ กตัญญู เมตตา อุดม ซื่อสัตย์ ประหยัด ขยัน และไม่เห็นแก่ตัว^{๒๐๗}

คุณธรรมแสดงออกได้โดยผ่านทางกรกระทำ หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับชีวิตประจำวันที่จะช่วยให้การแสดงออกเป็นไปอย่างพอเหมาะพอดีพองามได้ก็คือ สัปปริสธรรม ๗^{๒๐๘} อันประกอบด้วยการรู้จักตน (อตตมณฺฑตา) การรู้จักพอประมาณ (มตฺตมณฺฑตา) การรู้จักคิด (ธมฺมมณฺฑตา) การรู้จักเหตุ รู้จักผล (อตฺตมณฺฑตา) การรู้จักกาล (กาลมณฺฑตา) การรู้จักบุคคล (ปุคฺคณฺฑตา) และการรู้จักชุมชน (ปริสณฺฑตา) และในแง่ของการสอนคุณธรรม พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงอุปนิสัยและพื้นฐานของตัวผู้เรียน

ส่วนกระบวนการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้อย่างได้ผล มี ๔ ขั้นตอนหลักๆ ได้แก่

๑. การชี้ให้ชัด/แจ่มแจ้ง (สนทสนา) ได้แก่ การอธิบายหรือแสดงข้อความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ อย่างชัดเจน เหมือนให้ผู้เรียนได้เห็นด้วยตาตนเอง

๒. การชักชวนให้ปฏิบัติ/จงใจ (สมาทปนา) ได้แก่ การชักชวนให้ผู้ฟังเว้นสิ่งชั่วและประพฤติสิ่งดี

๓. การเข้าใจให้กล้าหาญ/แก้กลัว (สมุตเตชนา) ได้แก่ การช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกกล้าที่จะทำความดีและละเว้นความชั่ว

๔. การปลุกใจให้ร่าเริง/ร่าเริง (สมปหงฺสนา) ได้แก่ การช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรื่นเริง เห็นคุณค่าของการละชั่วและทำดี

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาพัฒนาเป็นหลักการ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาได้ดังนี้

๑. มนุษย์ประกอบด้วยรูปและนาม การพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทั้งกายและจิตใจไปพร้อมๆ กัน อย่างสัดส่วนสมดุลกัน จึงสามารถวางพื้นฐานที่ดีให้แก่เด็ก เพื่อนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้

๒. มนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันมาแต่กำเนิดโดยผลแห่งกรรม แต่ทุกคนมีศักยภาพที่สามารถสร้างเสริมให้พัฒนาได้โดยอาศัยเหตุปัจจัยที่มีผลต่อกันและกัน การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถช่วยให้มีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพของตน

๓. คุณธรรมเป็นพื้นฐานทางจิตใจอันนำไปสู่การกระทำ การปลูกฝังคุณธรรมอบรมปมนิสัย ให้เด็กมีความคิดเห็นที่ถูกต้อง จะนำเด็กไปสู่การกระทำที่ชอบธรรมและถูกต้อง

^{๒๐๗} อ่างแล้ว.

^{๒๐๘} อัง.สตุตทก. (ปาลี) ๒๓/๖๕/๑๑๔.

๔. การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กตั้งแต่ยังเยาว์ โดยให้ปฏิบัติตาม โอวาท ๓ ประการ ได้แก่ การรักษาศีล การประพฤติธรรม และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ สะอาด จะช่วยให้เด็กพัฒนาคุณธรรมขึ้นในตนเองอย่างได้ผล

๕. การปลูกฝังคุณธรรมในเรื่อง การมีวินัย มีสติ กตัญญู เมตตา อุตุน ชื่อสัตย์ ประหยัด ขยันและไม่เห็นแก่ตัว เป็นการช่วยพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพมากขึ้น

๖. สัปปริสธรรม ๗ อันได้แก่ การรู้จักตน รู้จักคิด รู้จักเหตุผล รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน เป็นหลักธรรมที่ควรฝึกฝนให้เด็กเพื่อการปฏิบัติอย่างเหมาะสม

๗. การปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็กจำเป็นต้องคำนึงถึงอุปนิสัยและพื้นฐานของผู้เรียน และใช้กลวิธีการสอนที่หลากหลายผสมผสานกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

๘. การเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นวิธีการสอนที่ได้ผลอย่างดียิ่งในการ ปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก

๙. การบริหารจิตใจให้บริสุทธิ์ ลดอกุศล เป็นการเพิ่มสมรรถภาพของ จิต การฝึกสมาธิเพื่อช่วยให้จิตมีความบริสุทธิ์ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเด็ก

๑๐. ธรรมะ คือหน้าที่ ทุกคนต้องทำหน้าที่และรับผิดชอบตามบทบาท ของตน เช่น บทบาทของพ่อแม่ ลูก ผู้ดูแลเด็กและครู หลักธรรมว่าด้วยทศ ๖ จะช่วยให้เด็ก เรียนรู้ที่จะสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๑๑. ความพอหรือทางสายกลาง เป็นหลักธรรมที่ควรนำมาฝึกฝนและ นำมาปฏิบัติเพราะเป็นหลักธรรมที่ช่วยนำบุคคลให้ไปสู่ความสำเร็จอย่างพอเหมาะพอดี

๑๒. ปัญญาเกิดขึ้นได้จากการรับฟัง การศึกษาเล่าเรียน (สุดตมย ปัญญา) ในการพัฒนาเด็ก จึงควรจัดประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และ ส่วนต่างๆ ของร่างกายให้เด็กได้หัดสำรวจ สังเกต สัมผัส ด้วยตนเองโดยมีผู้ใหญ่คอยแนะนำสั่ง สอนด้วยความรัก ความเอาใจใส่

๑๓. ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผล (จินตามยปัญญา) ใน การพัฒนาเด็กจึงควรหาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสถานการณ์จำลองเพื่อให้เด็กได้นำ ประสบการณ์ตรงมาคิดพิจารณา ฝึกการเลือกตัดสินใจและการปรับตัวโดยจัดวิธีการให้เหมาะสม กับวัยของเด็ก

๑๔. ปัญญาเกิดขึ้นได้จากการฝึกอบรม และการลงมือปฏิบัติจนเกิด ความชำนาญ (ภวานามยปัญญา) ในการพัฒนาเด็กจึงควรให้เด็กได้ฝึกฝนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ในกิจกรรมการเล่น กิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

๑๕. การสร้างศรัทธาอันเป็นองค์ประกอบนำไปสู่การพัฒนาปัญญา ต้องอาศัยปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) อันได้แก่สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและบุคคลที่เป็น กัลยาณมิตร การสร้างและส่งเสริมปัจจัยทั้ง ๒ เป็นสิ่งจำเป็น

๑๖. การพัฒนาปัญญาให้เกิดขึ้น ต้องอาศัยปัจจัยภายนอก คือ โยนิโส

มนสิการ คือ การคิดโดยแยกกาย การฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างถูกต้อง วิธีจึงเป็นสิ่งจำเป็น

๑๗. กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ สามารถช่วยให้บุคคลเกิดปัญญาสามารถหลุดพ้นจากสภาวะของทุกข์ กระบวนการแก้ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิต

๑๘. หลักธรรมในเรื่องพหุสูตรมืองค์ ๕ เป็นหลักธรรมที่ควรฝึกฝนให้แก่ผู้เรียน เพราะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงและถูกต้องได้^{๒๐๙}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๒๑๐} กล่าวว่า การที่เยาวชนจะมีคุณภาพนั้นสิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งมาจากบ่อเกิดที่สำคัญ คือหลักพระพุทธศาสนา เมื่อศาสนาเห็นความสำคัญของเยาวชน ก็จะมีการดำเนินการที่จะช่วยให้เยาวชนมีศาสนาและจริยธรรมมากขึ้น เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตขึ้นในท่ามกลางบรรยากาศที่พร้อมไปด้วยศาสนาและจริยธรรม โดยทั้งสังคมที่แวดล้อมและตัวเยาวชนนั้นต่างก็เป็นคนมีศาสนาและจริยธรรมด้วยกัน ในการพิจารณาเรื่องนี้อาจจะมองได้หลายประเด็น คือ มองดูว่าสังคมจะต้องทำการใดในแง่ที่เกี่ยวกับเยาวชน ในการที่จะทำให้เยาวชนมีศาสนาและจริยธรรม มีขอบเขตอะไรที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง เป็นการเริ่มต้นคิดว่าต้องมองดูที่ตัวเยาวชน โดยสัมพันธ์กับชุมชนและสังคมประเทศไทยทั้งหมด แล้วก็พิจารณาเยาวชนโดยสัมพันธ์กับทั้งโลก แล้วก็มองเห็นประเด็นต่างๆ ที่ศาสนา และจริยธรรมเข้าไปเกี่ยวข้อง กล่าวคือ

๑. ตัวเยาวชนกับตัวเยาวชนเอง ศาสนาจะมีอะไรให้แก่เยาวชน สังคมจะพัฒนาเยาวชนขึ้นมาให้เป็นคนอย่างไร ให้เป็นคนที่มีบุคลิกภาพอย่างไร ใช้ชีวิตอย่างไร ทำอย่างไรจะให้เยาวชนมีชีวิตที่มีความสุข เป็นต้น เป็นเรื่องใหญ่ในแง่ของเยาวชนกับตัวของเยาวชนเอง จะต้องสนใจพิจารณาว่า ศาสนาและจริยธรรมมีอะไรให้แก่เยาวชน และจะช่วยหล่อหลอมเลี้ยงพัฒนาชีวิตของเยาวชนอย่างไร

๒. ตัวเยาวชนกับสังคมไทย ขณะนี้หมายถึงในประเทศไทย ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ระดับคือ ในระดับต้น คือ เยาวชนโดยสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นของเยาวชนเอง และในวงกว้างออกไปเหนือขึ้นไปได้แก่ เยาวชนนั้นโดยสัมพันธ์กับสังคมไทยทั้งหมด หมายความว่า ศาสนาจะให้เยาวชนเป็นคนที่บำเพ็ญประโยชน์หรือมีคุณค่าต่อสังคมไทยอย่างไรมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมของเขาอย่างไร รวมทั้งการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสังคมที่มีอยู่

๓. ตัวเยาวชนนั้นโดยสัมพันธ์กับโลกทั้งหมด ในแง่สังคมไทยคือมองในแง่ที่ว่า จะสร้างพลเมืองที่ดี หรือสมาชิกของสังคมไทยที่ดี เยาวชนนั้นนอกจากเป็นพลเมืองก็เป็นพลโลกด้วย ต้องมองดูเยาวชนในฐานะที่เป็นพลโลก จะต้องสร้างเยาวชนให้เป็นคนอย่างไร มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาอารยธรรมของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ปกติมักจะมองจำกัด

^{๒๐๙} สุนน อมรวินวัฒน์, การศึกษาเพื่อการพัฒนา, หน้า ๓๗.

^{๒๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน, หน้า ๗-๙, ๑๑.

แคบในแง่ของสังคมไทยเท่านั้น แต่ในปัจจุบันนี้โลกนี้แคบมากแล้วจะพิจารณาแค่นั้นไม่ได้ โดยเฉพาะในการที่จะให้ชาติของไทยมีความพัฒนาเจริญก้าวหน้า จะต้องมองกว้างถึงสังคมโลก หรือประชาคมโลกทั้งหมด ในแง่ที่ว่า มีอะไรที่จะให้แก่โลกหรือมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์อารยธรรมของโลก มนุษย์ชาติไทยได้สร้างสรรค์พัฒนาสังคมของตนเองเรื่อยมา ชาติไทยได้มีอะไรที่เป็นส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความเจริญแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ การสร้างสรรค์อารยธรรมของโลกในปัจจุบันจะต้องเน้นการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ เพราะเวลานี้โลกมนุษย์ที่ว่าเจริญมากก็เจริญไปพร้อมกับปัญหาที่มากขึ้นด้วย ผู้ทำงานเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมต้องมองคือ จะต้องเข้าใจและจะต้องรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วม มีความเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะจะต้องเข้าไปจับจุดให้ถูกว่า เมื่อมองปัญหาเหล่านี้ในแง่ศาสนาและจริยธรรม จุดเกี่ยวข้องอยู่ในแง่มุมไหน จะเข้าไปสัมพันธ์กับเรื่องเศรษฐกิจสังคม และเทคโนโลยีอย่างไร คือไม่มองที่จะแก้ปัญหาโดยลำพังตัวของศาสนาและจริยธรรมด้านเดียว แต่จะต้องมองโดยความสัมพันธ์กับกิจกรรมด้านอื่นของมนุษย์ด้วยและจุดเริ่มต้นของการพัฒนาคือ การเริ่มมองศาสนาและจริยธรรมที่เยาวชนโดยสัมพันธ์กับตัวของเยาวชนเป็นจุดเริ่มแรก การที่จะมองเยาวชนโดยสัมพันธ์กับสังคมไทย หรือสังคมโลกก็ตาม โดยสัมพันธ์กับกาลสมัยใดก็ตาม จุดแรก ต้องเริ่มที่ตัวเยาวชนเองว่า จะทำอย่างไร ให้เยาวชนใช้ชีวิตอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะต้องทำคนให้มีความสุข ไม่เป็นปัญหาแก่ตัวของเขาเอง ซึ่งจะส่งผลต่อไปยังสังคม สิ่งนี้เป็นเรื่องของตัวเยาวชนเองซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐาน คือหน้าที่หรือบทบาทขั้นแรกขั้นต้นของศาสนาและจริยธรรม ที่จะต้องสร้างเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพเป็นคนซึ่งพร้อมที่จะอยู่ได้ในทุกยุคทุกสมัย และเป็นที่ต้องการของสังคมทุกยุคทุกสมัย ในเวลาที่กล่าวถึงตัวเยาวชนการมองจะสัมพันธ์กับกาลเวลาด้วย ในแง่ที่ว่า ไม่ต้องขึ้นกับกาลเวลาในยุคใดสมัยใด เพราะเยาวชนที่มีคุณภาพที่ดีอย่างแท้จริงนั้น ถ้าสังคมผลิตขึ้นมาได้ ก็เป็นเยาวชนที่อยู่ในยุคใดสมัยใดก็ได้^{๒๑๑}

หลักธรรมที่จะนำมาใช้พัฒนาเยาวชนโดยสัมพันธ์กับตัวของเยาวชน หรือชีวิตของเยาวชนได้แก่หลักธรรมชุดที่เรียกว่า “รุ่งอรุณของการศึกษา” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แสงเงินแสงทองของชีวิตที่รุ่งเรือง” ที่เรียกเช่นนี้ ก็เพราะว่าในพระพุทธศาสนาท่านเรียกชีวิตที่ดั่งงามว่า มรรค พระพุทธเจ้าตรัสว่า “มรรค” คือการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามมีสิ่งที่เป็นตัวนำมาก่อน สิ่งที่น่าหน้ามาก่อนที่จะเข้าถึงการดำเนินชีวิต ที่งามเปรียบเหมือนแสงเงินแสงทองหรือแสงอรุณ เมื่อพระอาทิตย์จะอุทัยขึ้นมา ย่อมมีแสงเงินแสงทองขึ้นมาก่อน ฉะนั้น ก่อนที่มรรคจะเกิดขึ้น ก็จะมีธรรม ๗ ประการ คือ

- การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี
- การรู้จักจัดระเบียบชีวิต และการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม
- การมีแรงจูงใจที่ถูกต้อง

^{๒๑๑} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๙-๔๑.

- การพัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มที่
- การมีทัศนคติและค่านิยมที่ดี
- การมีความกระตือรือร้นขวนขวายไม่ประมาท
- การรู้จักคิดพิจารณาให้เกิดปัญญาที่จะรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลาย

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมที่นำจุดมุ่งหมายของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือการที่บุคคลได้รับการฝึกอบรมให้ละเว้นความชั่ว ตั้งใจประกอบการทำความดีให้ถึงพร้อม และฝึกจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด การอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนที่ยึดหลักการที่อยู่บนพื้นฐานของพระพุทธศาสนานั้นจึงมิใช่เพียงการเลี้ยงดูให้ร่างกายเจริญเติบโต มีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องมีการฝึกฝนอบรมสั่งสอน เพื่อพัฒนาจิตใจให้เด็กมีความคิดเห็นที่ถูกต้องตามแบบอย่างของพระพุทธศาสนาเป็นประการสำคัญ

๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๒.๙.๑ แนวคิดการเข้าค่ายพุทธบุตรในทรรศนะของพุทธทาสภิกขุ

พุทธทาสภิกขุ^{๒๑๒} ให้ความหมายจริยธรรมว่า คือหน้าที่ที่ถูกต้องดีงามอันควรประพฤติปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดผลตามหลักเกณฑ์ของธรรมนั้นๆ สังคมแต่ละแห่งมักมีอุดมการณ์ทางจริยธรรม ที่นำความคิดทางศาสนามาเป็นแกนกลาง ถ้าหลักธรรมของศาสนาเป็นแนวทางเดียวกัน ก็สามารถประสมกลมกลืนอยู่ร่วมกันได้ ถ้าหลักธรรมมีความขัดแย้งตรงกันข้าม ย่อมเกิดปัญหาในการตัดสินใจคุณค่าความดีงามที่จะนำมาประพฤติปฏิบัติ แนวความคิดในการเข้าค่ายพุทธบุตร เริ่มแรกท่านพุทธทาสภิกขุได้บรรยายอบรมลูกเสือและผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ณ ค่ายธรรมบุตร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๐๙ โดยท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า

“คำว่า ธรรมบุตร นั้น เป็นคำที่มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่าลูกเสือ หรือลูกเสือนั้นก็มีความหมายอย่างเดียวกันกับคำว่า ธรรมบุตร มาตั้งแต่แรก พอมีค่ายลูกเสือที่นี้เข้าก็นึกถึงสิ่งนี้มากขึ้น จนกระทั่งแนะนำว่าควรจะใช้คำนี้เป็นชื่อของค่ายลูกเสือ คือสถานที่ที่เกิดแต่ธรรมะ คือ ลูกของธรรมะ เรียกตรงๆ ว่า ลูกของธรรมะ คือลูกเสือนั่นเอง ลูกก็คือบุตรอยู่แล้ว ที่นี้เสือมันต้องประกอบด้วยธรรมะจึงจะเป็นเสือ ไม่ใช่เสืออันธพาล คำว่าเสือมันต้องประกอบไปด้วยคุณธรรม คือความกล้าหาญ ความมีความสามารถและความหวังดีต่อความดี ความจริง ความถูกต้อง ความยุติธรรมอะไรเหล่านี้เป็นต้น จึงจะเรียกว่า เสือ ตาม

^{๒๑๒} พุทธทาสภิกขุ, เยาวชนกับศีลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

ความหมายที่แท้จริง ถ้าว่าเสีย คือ คำว่า ธรรมะ คำว่า ลูก ก็คือคำว่า บุตร คำว่า ธรรมบุตร จึงมีความหมายอย่างนี้ และได้ใช้เป็นชื่อของค่ายนี้ขึ้น”^{๒๑๓}

คำว่า “บุตร” ไม่ได้หมายถึงว่าจะต้องออกจากปากและคอของใครโดยตรง จึงจะเรียกว่าบุตร แต่หมายถึง เพราะว่าคนเรามีการเกิดหลายอย่าง ทางร่างกายก็เกิดได้ ทางจิตใจก็เกิดได้ การเกิดทางกาย คือ เกิดจากท้องของแม่ ท้องพ่อรวมกันจึงจะเกิดร่างกาย คำว่า เกิดทางใจนี้เกิดได้หลายอย่างหลายหน ไปบวชในพระพุทธศาสนาก็เรียกว่า เกิด คือเกิดโดยอริยชาติ ถ้าปฏิบัติธรรมบรรลุมรรคผลก็เรียกว่า เกิดโดยอริยชาติ ผู้ที่เกิดจากธรรม คือ ผู้นั้นได้เปลี่ยนจิตเปลี่ยนใจ ความรู้สึกนึกคิด ความปรารถนาเดิมๆ หหมดแล้วก็มาสู่ความรู้สึกนึกคิดการกระทำความต้องการตามปรารถนาที่เป็นไปตามธรรม ฉะนั้น เขามีจิตอันใหม่ก็เรียกว่า เกิด หรือ บุตร ดังนั้น คำว่า ธรรมบุตร จึงแปลว่า เกิดจากธรรม

พุทธทาสภิกขุ^{๒๑๔} ได้กล่าวไว้ถึงอุดมคติของบุคคลที่เข้าค่ายธรรมบุตรไว้ว่า บุคคลที่เข้าค่ายธรรมบุตร ต้องมีอุดมคติ ได้แก่

๑. ต้องเป็นผู้ช่วยเหลือโลก ช่วยเหลือผู้อื่น ในการทำงานที่จะช่วยเหลือผู้อื่นต้องฝึกตัวเอง ให้มีความฉลาด ความว่องไวให้มีสมรรถภาพดีทุกอย่างแล้วจึงเอาไปช่วยเหลือโลก ต้องเห็นแก่ผู้อื่น ก่อนที่จะเห็นแก่ตัว

๒. ต้องเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว สิ่งที่ต้องเสียสละนั้นก็คือ กิเลสเพราะกิเลสทำให้คนเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวนี้เป็นอุปสรรค เป็นปรับภัยต่ออุดมคติของธรรมบุตร ถ้าธรรมบุตรคนใดมีความเห็นแก่ตัว คนนั้นก็หมดความเป็นธรรมบุตร หากเป็นก็เป็นแต่ปาก เป็นแต่เครื่องแต่งตัว เป็นเพียงแต่พิธีไม่ได้เป็นธรรมบุตรอย่างแท้จริง ดังนั้นต้องฝึกอบรมให้เฉลียวฉลาด เพื่อให้ช่วยเหลือผู้อื่นได้

๓. ธรรมบุตรต้องทำหน้าที่เพื่อธรรม ธรรมบุตรให้ทำหน้าที่ทำความดีด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ควรนึกถึงประโยชน์อันสูง อันกว้าง อันใหญ่ คือ ประโยชน์ผู้อื่นทั้งหมด ยิ่งไปกว่าประโยชน์ของตนเลยทีเดียว

๔. ธรรมบุตรต้องเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ คือ ควรให้ธรรมบุตรรู้จักเหตุผลโดยให้ธรรมบุตรทุกคนรู้จักถูกต้องทุกสิ่งตามความเป็นจริง ให้รู้ธรรมะหรือศาสนานั้นคืออะไร ธรรมบุตรคืออะไร มนุษย์รอดได้เพราะอะไร ดังนั้น ธรรมบุตรพึงพยายามอบรมให้เกิดความเข้าใจอันถูกต้องที่เป็นหลักใหญ่ คือ เห็นแก่ผู้อื่น ถ้าทุกคนเห็นแก่ผู้อื่นแล้วเว้นจากการเบียดเบียนกันโลกก็จะผาสุก

^{๒๑๓} พระมหาธวัชชัย เกื้อเกตุ, “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๒, หน้า ๑๒-๑๔.

^{๒๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙-๑๑.

๕. ธรรมเนียมพึงถืออุดมคติพระโพธิสัตว์^{๒๑๔} ธรรมเนียมต้องไม่เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ผู้อื่นอยู่เสมอ นึกถึงผู้อื่นไปเรื่อย คำสั่งเป็นประโยชน์แก่ชาติ ศาสนาหรือโลก เพราะพระโพธิสัตว์ คือผู้อยู่เพื่อผู้อื่น ธรรมเนียมก็ต้องอยู่เพื่อผู้อื่นเช่นกัน

พุทธทาสภิกขุ^{๒๑๖} ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการเข้าค่ายธรรมบุตรของเยาวชน ท่านได้มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นนานาประการ ท่านจึงได้มองเห็นว่า ควรใช้ธรรมะในการแก้ปัญหาให้กับเยาวชน ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ทัศนะไว้ ดังนี้

๑. วัยรุ่นกำลังเป็นปัญหาทั่วโลก เดียวนี้ตามที่สังเกตเห็นทั่วไปก็คือว่า มีคำพูดเป็นที่น่าเสียหายแก่เยาวชนวัยรุ่นอยู่คำหนึ่งที่เขาเรียกว่า ปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่น ซึ่งหมายความว่าเมื่อก่อนนี้วัยรุ่นไม่ค่อยมีปัญหา เดียวนี้กลายเป็นว่าคนวัยรุ่นมีปัญหา วัยรุ่นกำลังเป็นปัญหาทั่วโลก ทำความยุ่งยากลำบากขึ้นหลายประการ นับตั้งแต่ว่าเป็นอันธพาลชกต่อยตีกันแม้ในโรงเรียน แม้ในมหาวิทยาลัย ซึ่งก่อนหน้านี้หาไม่ได้ เดียวนี้กลับมีมากขึ้นและที่มากไปกว่านั้นก็คือ อาละวาดบนรถประจำทาง บนยานพาหนะ กระทั่งทำสิ่งที่เป็นอาชญากรรมหนักๆ เช่น เรื่องตีพี่น้องแทง ชู้สาว

๒. ค่านิยมของวัยรุ่นที่ผิดๆ คือพวกวัยรุ่นชอบนิยมชกต่อยกัน มีการแต่งกายไม่ถูกต้อง เสพยาเสพติดคิดว่าเป็นของโก้

๓. วัยรุ่นเห็นผิดเป็นชอบ การที่วัยรุ่นเห็นผิดเป็นชอบ คือต้นเหตุของความล้มละลาย เช่น เห็นกงจักรเป็นดอกบัว วัยรุ่นมองเห็นว่าการเล่าเรียนไม่ดีไม่มีปีตามารดา ไม่มีบุญ ไม่มีบาป เป็นต้น

๔. วัยรุ่นทำอะไรตามใจชอบ ซึ่งการที่วัยรุ่นพูดอย่างนี้ คือชอบพูดว่าผมไม่มีศาสนา ซึ่งพูดตามใจชอบและก็ชอบบอกชอบใจว่าพูดอย่างนั้นถูกต้องและเก่งด้วย มีเกียรติด้วย เมื่อวัยรุ่นทำอะไรตามใจชอบก็ทำลายวัฒนธรรม ศิลธรรม เมื่อปัญหาของวัยรุ่นเกิดขึ้นในลักษณะอย่างนี้

พุทธทาสภิกขุ^{๒๑๗} ได้วางวิธีการแก้ปัญหาเยาวชนในการเข้ามาอบรมธรรมะ ดังนี้

๑. วัยรุ่นไทยต้องเป็นอิสระ คือต้องเป็นอิสระแบบไทยๆ อย่าไปเป็นทาสพวกฝรั่งที่ประพฤติไม่ดี อย่าลอกเลียนแบบวัฒนธรรมของฝรั่ง

๒. วัยรุ่นต้องเดินตามผู้ใหญ่ เคารพศาสนา บิดามารดา ครูอาจารย์ บรรพบุรุษ ซึ่งหากวัยรุ่นเคารพศาสนา นับถือศาสนา เคารพบิดามารดา นับถือครูอาจารย์แล้วก็จะไม่ทำสิ่งที่เป็นปัญหาของสังคม ขอให้วัยรุ่นเดินตามหลังผู้ใหญ่ เดินตามกฎระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

^{๒๑๔} คุณธรรมหรืออุดมคติของพระโพธิสัตว์นั้นมี ๔ ประการ คือ สุทธิ ปัญญา เมตตา ชันติ

^{๒๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๔-๙๖.

^{๒๑๗} อ้างแล้ว.

๓. วิทยุร่นอย่าเหยียบย่ำประเพณีอันดีงามของไทย คือ วิทยุร่นอย่าเหยียบย่ำระเบียบขนบธรรมเนียมประเพณี วินัย เป็นอันขาดอย่าเป็นคนอันธพาลต่อต้าน ตื้อดิ่ง ไม่ยอมประพฤติตามกฎระเบียบ

๔. วิทยุร่นต้องทำหน้าที่ให้ถูกต้อง คือ วิทยุร่นต้องไม่ประพฤติสิ่งที่นอกเรื่อง ทำสิ่งที่ เป็นหน้าที่โดยตรง คือ ศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด

๕. วิทยุร่นต้องอดทนทำความดี คือ วิทยุร่นอดทนให้มันดีไปในทางดีควรมี หิริโอตตัมปะ อดทนอดกลั้น เพื่อคุณงามความดีอย่าปล่อยตัว ปล่อยใจไปในสิ่งที่ยั่วยุต่างๆ

๖. วิทยุร่นต้องบังคับตัวเองให้ได้ คือ วิทยุร่นต้องเป็นคนที่ตั้งตนดีบังคับตัวเองให้ทำ หน้าที่ให้ดี คือ บังคับตัวเองให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดี ของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และเป็นสาวกที่ดีของศาสนา

๒.๙.๒ แนวคิดการเข้าค่ายพุทธบุตรในทัศนะของปัญญาชนทักสิขุ

ปัญญาชนทักสิขุ^{๒๑๘} ได้ให้ความหมายของคำว่าค่ายพุทธบุตรไว้ว่า คือ “การมา อยู่พักแรมแบบพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้าอยู่เพื่อผู้อื่น อยู่เพื่อผู้อื่น อยู่เพื่อผู้อื่นคือไม่สร้าง ปัญหาให้ผู้อื่นมีปัญหาความเดือดร้อนเพราะการกระทำของเรา ขอให้พวกเราทุกคนที่เข้า ค่ายพุทธบุตร ถืออุดมคติว่า “อยู่อย่างต่ำแต่กระทำอย่างสูง” ซึ่งหมายถึง การมาอยู่เข้าค่าย อยู่อย่างฝึกตน นอนกลด รับประทานอาหารเท่าที่จำเป็นใส่เสื้อผ้าเท่าที่จำเป็น”

ปัญญาชนทักสิขุ ได้มีความสนใจเกี่ยวกับชีวิตของเยาวชนมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งท่านได้ปาฐกถาเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เป็นหนังสือเล่มใหญ่ คือ หนังสือรัก ลูกให้ถูกทาง ซึ่งท่านปัญญาชนทักสิขุจะเน้นการแก้ปัญหาเยาวชนที่ครอบครัว คือ พ่อแม่จะ เลี้ยงลูกอย่างไรถึงจะได้ดี แต่อย่างไรก็ตาม ท่านปัญญาชนทักสิขุก็ได้อบรมเยาวชนไปในตัว ในการอบรมเยาวชนท่านปัญญาชนทักสิขุได้มีโครงการเกี่ยวกับการฝึกอบรมเยาวชน เช่น เปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ ภายใต้วัดช่วยกันอบรมเยาวชนแบบเข้าค่าย

ปัญญาชนทักสิขุได้วางจุดประสงค์ไว้ในการให้โอกาสแก่เยาวชนในการมาพักแรม อบรมคุณธรรมที่เรียกว่า ค่ายพุทธบุตร ดังนี้^{๒๑๙}

^{๒๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕-๑๖.

^{๒๑๙} พระมหาสุภวัฒน์ หนูพริก, “ทัศนะและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อการ สอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาเฉพาะกรณี : ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๖, หน้า ๑๒-๑๓.

๑. ให้เยาวชนรักแผ่นดินไทย คือ พุทธบุตรทุกคนให้พิจารณามองเห็นว่าแผ่นดินไทยเป็นมรดกที่มีค่า บรรพบุรุษของเรารักษาไว้ด้วยเลือดเนื้อ เราจะต้องช่วยกันรักษาไว้เพื่ออนาคตต่อไป

๒. ให้เยาวชนรักความเป็นเอกราชของชาติ คือ ให้ภูมิใจในประวัติศาสตร์ของตนเองที่เป็นไทยอยู่ได้เพราะอำนาจของพระธรรม พระเจ้าแผ่นดินไทยเคร่งครัดในศาสนา รักษาประเทศชาติด้วยธรรมะ

๓. ให้เยาวชนรักในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นมรดกทางใจที่รับมาจากประเทศอินเดีย เดียวนี้เป็นของไทยไปแล้ว ประเทศไทยเป็นเมืองพระพุทธศาสนา ธรรมะของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นมรดก ที่สำคัญที่เราควรรักษาไว้

๔. ให้เยาวชนรู้จักบังคับตัวเอง ประพฤติดี ประพฤติชอบ ต้องมีความรู้ ความสามารถดี และมีธรรมะเป็นหลักใจ

๕. ให้เยาวชนมีความตื่นตัว ว่องไวก้าวหน้าในหน้าที่ของตัวเอง ตื่นตัว คือ ตื่นจากความลุ่มหลงจากสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย ว่องไว คือมีจิตใจที่ว่องไวในการศึกษาธรรม ก้าวหน้า คือมีความคิดค้นในเรื่องจิตใจและหน้าที่การงานการศึกษา ตามรอยบาทพระศาสดา รู้จักวิถีชีวิตพระพุทธเจ้าแล้วนำมาเป็นแบบอย่างเพื่อปฏิบัติดำเนินรอยตามสืบอายุพระพุทธศาสนา เพื่อโลกสงบเย็นทำหน้าที่อย่างถูกต้องโดยการทำดีด้วยตน ชักชวนผู้อื่นได้ทำดี และสนับสนุนคนดีให้ทำดียิ่งขึ้นไป

สำหรับพระสงฆ์ผู้ทำการปลุกฝังอบรมคุณธรรม ท่านปัญญาชนนักทฤษฎี ได้มีหลักอันสำคัญเอาไว้เช่นกัน เพราะถือว่าพระสงฆ์นี้เป็นเป้าหมายของเยาวชน นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องยึดมั่นในหลักการต่อไปนี้คือ

๑. จะต้องทำการปลุกฝังอบรมเยาวชนด้วยจิตเมตตา
๒. จะต้องทำการปลุกฝังอบรมด้วยความเสียสละ
๓. จะต้องนำเอาสิ่งที่ดีมาปลุกฝังเยาวชน
๔. จะต้องทำการปลุกฝังด้วยการอุทิศกำลังกายและกำลังใจ

ท่านปัญญาชนนักทฤษฎีได้ใช้สถานที่ คือ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เป็นสถานที่ประกาศหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา และจัดให้มีการเข้าค่ายพุทธบุตรโดยได้ใช้วัดเป็นสถาน พักแรมของเด็กนักเรียน และได้มอบหมายให้พระสงฆ์ภายในวัดรับผิดชอบอบรมเยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป^{๒๒๐}

^{๒๒๐} อ่างแล้ว.

การจัดอบรม “ค่ายพุทธบุตร” เกิดจากแนวคิดของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เล็งเห็นปัญหาของสังคมที่ทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน และมีความต้องการให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้หลักพุทธธรรม อบรมเยาวชนให้เป็นคนดี เพื่อหยุดยั้งความล่มสลายทางจริยธรรมให้ทันเวลา

โดยมุ่งให้เป็น บุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ เป็นสาวกที่ดีของศาสนา เป็นมนุษยย์ที่เต็มเปี่ยมด้วยความ เป็นมนุษยย์ถือเป็นงานชิ้นสำคัญและมีความจำเป็นต้องจัดทำอย่างเร่งด่วน ที่ทุกคนในสังคมต้องช่วยกันแก้ไขโดยยึดถือแนวความคิดของหลวงปู่พุทธทาสและหลวงปู่ปัญญานันทภิกขุเป็นแนวทางในการอบรม

๒.๙.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของค่ายพุทธบุตรในยุคปัจจุบัน

พระครูปลัดศีลวัฒน์^{๒๒๑} ได้กล่าวว่า “ **This is my life** ” อาจเป็นคำพูดของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ พูดกับผู้ปกครอง เมื่อนั้นผู้ปกครองคงหวังเพียงแต่การศึกษาที่จะช่วยให้บุตรหลานของตนได้เรียนจบแล้วมีงานทำ มีครอบครัวที่สมบูรณ์โดยไม่ต้องเกี่ยวพันกับยาเสพติด เพศสัมพันธ์หรืออาชญากรรม อันเป็นปัญหาใหญ่ในวัยเรียน ปัญหาเยาวชนหลายรูปแบบที่เกิดขึ้น อาจเป็นเพราะเยาวชนขาดความดีความงาม ความเก่ง การควบคุมที่ถูกต้องโดยใช้พุทธวิธีน่าจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดมากกว่าการแก้ไขโดยใช้ตัวกฎหมาย เพราะนั่นย่อมหมายถึง กว่าจะรู้จักสายเสียแล้ว เมื่อเราแบ่งการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐบาล การพัฒนาจิตใจเป็นเรื่องของศาสนา แต่ทั้งสองกลับไม่เอื้อประสานกัน การศึกษาที่รัฐเป็นผู้จัด ได้จัดการศึกษาด้านเดียว ส่วนศาสนาเป็นเพียงองค์ประกอบส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งไม่พอที่จะทำให้การศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาในด้านที่ช่วยพัฒนาชีวิตได้และความหวังของเรา ก็มุ่งหวังว่าการศึกษาคือช่วยให้เขาเรียนหนังสือเพื่อมีอาชีพที่ก้าวหน้า แต่ในที่สุดเรากลับบกพร่องในการสร้างคุณธรรม เราจึงพบว่าเยาวชนต้องเผชิญอุปสรรคในชีวิตหลายด้าน ทั้งสิ่งเสพติด อาชญากรรมและปัญหาทางเพศ

คำขวัญตามโรงเรียนจะมีคำว่า “**ความรู้คู่คุณธรรม**” หรือ “**คุณธรรมนำหน้าวิชาการตามหลัง**” แต่ในความเป็นจริงแล้วเรากลับสอนวิชาการคุณธรรมของศาสนาน้อยกว่าวิชาการและวิชาอื่นๆ เยาวชนจึงขาดหลักแนวทางที่จะทำให้เกิดคุณภาพที่ถูกต้องแก่ตนเองในการจัดทำค่ายพุทธบุตรท่านได้ให้ทัศนะว่า อยากเห็นความเอื้ออาทรที่มีให้กันและทำให้เยาวชนหันเข้ามาหา

^{๒๒๑} สุทธิพันธ์ จันทนา, “การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๖, หน้า ๓๐.

ธรรมะเท่าที่อำนาจพระจะทำได้ คือเท่าที่เราจะเป็นผู้นำให้เขามีธรรมะมีความกตัญญู มีความรัก มีความเสียสละ มีความเอื้ออาทรต่อกันตามสติปัญญาของเราตามศักยภาพของเรา

ดังนั้น คนรุ่นใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ ที่เรานึกถึงจึงต้องเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วถึงพร้อมด้วยภูมิธรรมปัญญาแห่งพุทธธรรมและประสานกับวิชาการสมัยใหม่ด้วยสติปัญญาที่รู้จักการเลือกสรรนำมาใช้ประโยชน์ รู้เท่าทัน และรู้พร้อมถึงความจริงความดีความงามเพื่อความเจริญของเราและพัฒนาต่อไปด้วยสันติธรรม สันติสุข ค่ายพุทธบุตรจึงเป็นสายทางแห่งวัฒนธรรมการสร้างสรรค์ทางปัญญาอย่างพุทธวิธี โครงการอบรมค่ายพุทธบุตรนับว่าได้สร้างโอกาสให้กับเยาวชนได้เรียนรู้ธรรมะซึ่งเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและเพิ่มบทบาทในการดำเนินชีวิตและเพิ่มบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจิตใจของเยาวชนและได้ช่วยแก้ปัญหาให้กับสังคม ค่ายพุทธบุตรจึงเป็นโครงการที่มีบทบาทอย่างยิ่งที่จะเป็นทางเลือกหนึ่งของสถาบันการศึกษาที่จะให้ความรู้อบรมจริยธรรมแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาและเยาวชน

ดังนั้น เมื่อวัดอันหมายถึงพระสงฆ์ และโรงเรียน หมายถึงเอาครูอาจารย์ โดยประสานงานกันระหว่างบ้าน (บิดามารดาหรือผู้ปกครอง) “บวร” ได้ร่วมมือกันก็จะทำให้การดำเนินงาน “ค่ายพุทธบุตร” ให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจนเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโตอย่างมีความรู้ นำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่สังคมประเทศชาติต่อไป.

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าค่ายฝึกอบรมจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมหาวิณ และ เพ็ญแข ประจันปัจจนิก^{๒๒๒} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องจริยธรรมของเยาวชนไทย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร จากการศึกษาพบว่า การเป็นผู้มีจริยธรรมสูง มุ่งอนาคตสูง และทัศนคติเชิงจริยธรรมต่อคุณธรรมต่างๆ ในสังคมอย่างเหมาะสม จะเป็นเครื่องช่วยให้บุคคลมีการกระทำซึ่งไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคมได้ดี ฉะนั้น การฝึกอบรมบุคคลที่ด้อยในลักษณะทั้งสามประการนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ในปัจจุบันนี้การฝึกอบรมทางจริยธรรมที่กระทำอยู่ในโรงเรียน วัด และสถานสงเคราะห์หรือสถาบันกักกันต่างๆ นั้นเป็นการให้รู้เชิงจริยธรรมแต่เพียงประการเดียว ก็จะทำให้การฝึกอบรมนั้นแทบจะไร้ประโยชน์

^{๒๒๒}ดวงเดือน พันธุมหาวิณ และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก, “จริยธรรมของเยาวชนไทย”, รายงานการวิจัยฉบับที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐), หน้า ๙.

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนับเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาทฤษฎีแรกของนักวิชาการไทยที่ได้กล่าวถึงสาเหตุทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยทฤษฎีนี้สร้างจากการสรุปผลการวิจัยในเรื่องดังกล่าวของเยาวชนและประชาชนไทยอายุตั้งแต่ ๖ ถึง ๖๐ ปี จำนวนหลายพันคน ซึ่งเป็นการประมวลผลการวิจัยในประเทศไทยในช่วง ๒๐ ปี

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี ๓ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกและผลไม้มือของต้นไม้ ส่วนลำต้นและส่วนที่เป็นราก ในส่วนของดอกและผลไม้มือบนต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ดีและวันชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่างๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานในอาชีพ ส่วนที่สองเป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดผลหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่น่าปรารถนา อันประกอบด้วย สาเหตุทางจิตใจที่ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน คือ ๑. เหตุผลเชิงจริยธรรม ๒. มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ๓. ความเชื่ออำนาจในตน ๔. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ๕. ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆ หรือสถานการณ์นั้นๆ ว่าดีหรือชั่ว) ซึ่งในการที่จะเข้าใจ อธิบายทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมในด้านใดแล้วจะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง ๕ ด้านประกอบกัน ส่วนที่สามของต้นไม้จริยธรรมคือ รากของต้นไม้ ซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่สองมี ๓ ด้าน คือ ๑. ด้านสติปัญญา ๒. ประสบการณ์ทางสังคม ๓. สุขภาพจิต จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ ๕ ประการที่ลำต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตลักษณะ ๕ ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิตลักษณะทั้ง ๕ นี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ ๓ ด้านดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้านหรือสังคมที่เหมาะสม^{๒๒๓}

ในทางพระพุทธศาสนา พฤติกรรมของคนดีและพฤติกรรมของคนเก่งก็คือ การเลี้ยงชีพชอบ การทำงานชอบ และความพยายามชอบนั่นเอง เป็นเป้าหมายของการพัฒนาคนจากคนดิบเป็นคนสุก เพื่อให้มีการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา จึงอาจกล่าวได้ว่า ดอกไม้และผลไม้มือบนต้นไม้จริยธรรม ตรงกับมรรคสามในแปดทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ได้ในชีวิตฆราวาส ส่วนจิตลักษณะทั้งห้าประการที่ลำต้นของต้นไม้ ก็อาจจะมีส่วนใกล้เคียงกับหลักธรรมะข้อต่างๆ ในพระพุทธศาสนา เช่น การมีทศนคติที่ดีต่อคุณธรรมต่างๆ ก็เกี่ยวข้องกับฉันทะ คือ ความพอใจในการละเว้นชั่วทำความดี ศีล ๕ และธรรม ๕ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูง อาจเปรียบได้กับ สัมมาทิฐิ คือ มีหลักการชอบ คิดชอบ เห็นชอบนั่นเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อาจเปรียบเทียบกับวิริยะ ความเชื่ออำนาจในตน คือ ความเชื่อในกฎแห่ง

^{๒๒๓}สรุปเนื้อหาจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

กรรม แต่มีขอบเขตทางกาลเวลาแคบกว่าทาง พระพุทธศาสนา เพราะความเชื่อในอำนาจตน เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในชีวิตปัจจุบันเท่านั้น ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตและความสามารถควบคุม ตนนั้นก็เกี่ยวข้องกับสติและการเอาชณะตนเอง^{๒๒๔}

ส่วนจิตลักษณะอีก ๓ ประการ คือ ความเฉลียวฉลาด ประสบการณ์ทางสังคมและ สุขภาพจิต เมื่อพิจารณาร่วมกันในบุคคลต่างๆ ที่อาจจะมีจิตลักษณะหนึ่ง ๆ สูงหรือต่ำกว่าคนรุ่น เดียวกัน คนที่มีจิตลักษณะทั้ง ๓ ด้านสูง เป็นผู้ที่มีความพร้อมที่เหตุผลเชิงจริยธรรมจะพัฒนา สูงขึ้นไปได้ คนที่มีจิตลักษณะทั้ง ๓ ด้านพร้อมในตน จึงเปรียบเสมือนคนประเภทบัวเหนือน้ำใน พระพุทธศาสนา ส่วนผู้ที่มีจิตลักษณะ ๒ ด้านสูงแต่อีกด้านหนึ่งต่ำ หรือผู้ที่มีจิตลักษณะพื้นฐาน หนึ่งด้านสูงอีกด้านต่ำ หรือต่ำหมดทั้ง ๓ ด้าน เปรียบเสมือนบัวเหล่าที่ ๓, ๒, และ ๑ คนทั้ง ๓ ประเภทหลังนี้ยังขาดความพร้อมทางจิตในบางด้าน ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาก่อน หลังจากนั้น เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเหล่านี้จึงจะพัฒนาขึ้นได้ต่อไป

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมที่ได้จากการศึกษาวิจัยในเชิงวิชาการทาง จิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์นั้น เมื่อได้เปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งและจิต ลักษณะทั้ง ๘ ประการ กับหลักทางพระพุทธศาสนา เปรียบเสมือนการนำหลักธรรมะในหลาย หมวดยกมาประยุกต์ใช้ในเชิงพฤติกรรม^{๒๒๕}

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงผลความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมตามหลักพุทธธรรม ของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่มีความสัมพันธ์กับการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน ในผลของการนำเอาหลักพุทธธรรมไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร และผล การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธ บุตร ซึ่งเป็นพฤติกรรมการกระทำในทางดี โดยมีตัวแปรเชิงสาเหตุ (ตัวแปรต้น/ตัวแปรอิสระ) คือ ปณิธานค่ายพุทธบุตร ๘ ประการ ในด้านความอดทน ได้แก่ อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา อดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่ ด้านความขยัน ได้แก่ ขยันในการศึกษา ขยันช่วยงานบิดามารดา ขยันช่วยงานครู อาจารย์ ด้านความประหยัด ได้แก่ ประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย ประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน ด้าน ความซื่อสัตย์ ได้แก่ ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครูอาจารย์ ด้านความ กตัญญู ได้แก่ กตัญญูต่อบิดามารดา กตัญญูต่อครู อาจารย์ กตัญญูต่อเพื่อน ด้านความมี ระเบียบวินัย ได้แก่ การแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน เคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน ไม่ทิ้ง

^{๒๒๔} ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธมนาวิน, “ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบวชในพุทธ ศาสนาของชายไทยในภาคใต้”, รายงานการวิจัยฉบับที่ ๔๓, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรม ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖-๑๘.

^{๒๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

ขยะในโรงเรียน ด้านความห่างไกลอบายมุข ได้แก่ ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่เล่นการพนัน ซึ่งจัดเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่หนึ่งประเภทคุณธรรมจริยธรรมในส่วนรากของต้นไม้

ส่วนตัวแปรจิตลักษณะกลุ่มที่สอง คือ ส่วนลำต้นของต้นไม้ เป็นะตัวแปรต้น / ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม (ปณิธานค้ำยพุทธบุตร ๗ ประการ) ที่ได้จากการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค้ำยพุทธบุตร และนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน ในด้านความอดทน ได้แก่ อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา อดทนต่อคำชักจูงให้หลงดื่มสุรา สูบบุหรี่ ในเรื่องของความขยัน ได้แก่ ขยันในการศึกษา ขยันช่วยงานบิดามารดา ขยันช่วยงานครู อาจารย์ ในเรื่องของความประหยัด ได้แก่ ประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย ประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน ในเรื่องของความซื่อสัตย์ ได้แก่ ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครูอาจารย์ ในเรื่องของความกตัญญู ได้แก่ กตัญญูต่อบิดามารดา กตัญญูต่อครู อาจารย์ กตัญญูต่อเพื่อน ในเรื่องของความมีระเบียบวินัย ได้แก่ การแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน เคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน ไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน ในเรื่องของความห่างไกลอบายมุข ได้แก่ ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่เล่นการพนัน

ส่วนตัวแปรจิตลักษณะกลุ่มที่สาม เป็นตัวแปรตาม คือ ส่วนของดอกและไม้ของต้นไม้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนตามหลักพุทธธรรม (ปณิธานค้ำยพุทธบุตร ๗ ประการ) ที่ได้จากการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค้ำยพุทธบุตร และนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ในด้านความอดทน ได้แก่ อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา อดทนต่อคำชักจูงให้หลงดื่มสุรา สูบบุหรี่ ในเรื่องของความขยัน ได้แก่ ขยันในการศึกษา ขยันช่วยงานบิดามารดา ขยันช่วยงานครู อาจารย์ ในเรื่องของความประหยัด ได้แก่ ประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย ประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน ในเรื่องของความซื่อสัตย์ ได้แก่ ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครูอาจารย์ ในเรื่องของความกตัญญู ได้แก่ กตัญญูต่อบิดามารดา กตัญญูต่อครู อาจารย์ กตัญญูต่อเพื่อน ในเรื่องของความมีระเบียบวินัย ได้แก่ การแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน เคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน ไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน ในเรื่องของความห่างไกลอบายมุข ได้แก่ ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่เล่นการพนัน

พุลผล เงินเฟ็ง และคณะ^{๒๒๖} ได้จัดทำรายงานการวิจัยประเมินโครงการเข้าค่ายพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอดส์ สถานศึกษา โรงเรียนผดุงนารี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ด้านนักเรียนรู้วิธีพัฒนาจิต ด้านการได้รับการพัฒนาจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรม ด้านการพัฒนาจิตสร้างภูมิคุ้มกันเอดส์ และด้านการพัฒนาจิตกับการ

^{๒๒๖} พุลผล เงินเฟ็ง และคณะ, “รายงานการประเมินโครงการเข้าค่ายพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอดส์”, โรงเรียนผดุงนารี, มหาสารคาม, พิมพ์ที่โรงเรียนผดุงนารี, ๒๕๔๘, หน้า ๑.

นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม และเป็นรายข้อ และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการเข้าค่ายพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอเดสส์ โรงเรียนผดุงนารี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่สมัครใจไปเข้าร่วมโครงการพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอเดสส์ จำนวน ๑๕๖ คน ครูและวิทยากร จำนวน ๒๐ คน ผลการศึกษาวิจัยปรากฏดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์โครงการพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอเดสส์ ความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอเดสส์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๓ ด้าน และอยู่ในระดับมาก ๑ ด้าน คือ ด้านการพัฒนาจิตกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การได้รับการพัฒนาจิตทำให้จิตใจเข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรม ด้านการพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันโรคเอเดสส์ และนักเรียนรู้วิธีพัฒนาจิต เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอเดสส์ ๔ ด้าน คือ ด้านนักเรียนรู้วิธีพัฒนาจิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ข้อ และระดับมาก ๒ ข้อ คือ การนั่งสมาธิทำให้รู้วิธีพัฒนาจิต นักเรียนนั่งสมาธิแล้วนำมาใช้ในการทำให้จิตใจผ่องใส เบิกบาน และนักเรียนสามารถนั่งสมาธิได้ถูกต้อง ด้านการได้รับการพัฒนาจิตทำให้จิตใจเข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ คือ การพัฒนาจิต ทำให้นักเรียนได้แนวทางในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง การพัฒนาจิตด้วยการฝึกสมาธิทำให้นักเรียนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาจิตทำให้นักเรียนมีจิตใจที่ผ่องใส ด้านการได้รับการพัฒนาจิตให้เข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การพัฒนาจิตทำให้นักเรียนรู้จักพิษภัยอันเกิดจากการเที่ยวสำส่อน การพัฒนาจิตเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเองในการห่างไกลโรคเอเดสส์และการพัฒนาจิตทำให้นักเรียนรู้จักป้องกันตนเองจากโรคเอเดสส์ และด้านการได้รับการพัฒนาจิตทำให้จิตใจเข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ คือ การพัฒนาจิตทำให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียน การพัฒนาจิตทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการพัฒนาจิตทำให้นักเรียนเป็นคนมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น

๒. ความพึงพอใจของนักเรียนจากการเข้าร่วมโครงการพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอเดสส์ สถานศึกษา โรงเรียนผดุงนารี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑ ประกอบด้วย ๒ ด้าน คือ ด้านกิจกรรมพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอเดสส์ จากการศึกษา นักเรียนมีความพึงพอใจต่อโครงการพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอเดสส์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อคือ การจัดกิจกรรมตามโครงการพัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอเดสส์ นักเรียนชอบเพราะได้เรียนรู้วิธีพัฒนาจิตด้วยตนเอง นักเรียนพอใจในการแสดงบทบาทสมมติ และนักเรียนสามารถสรุปเนื้อหาที่

วิทยากรให้ความรู้ได้ ด้านวิทยากร จากการศึกษาค้นคว้า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อโครงการ พัฒนาจิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเอดส์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ คือ วิทยากรมีการวางแผนการสอนและใช้สื่อการจัด กิจกรรมที่ดี วิทยากรให้ความรู้โดยการปฏิบัติจริงได้ดี และวิทยากรมีเทคนิคการสอนที่ดี ตื่นเต้น น่าสนใจ

พระมหาวัชชัย เกื้อเกตุ^{๒๒๗} ได้ ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่า จะได้ทำหน้าที่ชาวพุทธที่ดี ได้เป็นคนดี ได้ปฏิบัติธรรม ได้มีระเบียบวินัย ได้ทำความดี ได้เข้าใจศาสนามากขึ้น และได้สัมผัสธรรมชาติ และในส่วนของเนื้อหาทางด้านวิชาการ พบว่า มีความเหมาะสมกับการฝึกอบรมให้กับนักเรียน เป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และเป็นสาวกที่ดีของศาสนา ด้านสถานที่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สถานที่มีความเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม มีความร่มรื่นเป็นธรรมชาติ มีส่วนช่วยให้การฝึกอบรมเป็นไปได้อย่างดี และด้านวิธีการ พบว่า เป็นวิธีการที่ดีสามารถฝึกอบรมให้นักเรียนเข้าใจในกิจกรรม และเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี เช่น พิธีสู่ความเป็นพุทธบุตร ด้านวิทยากร พบว่า วิทยากรแต่ละท่านมีความรู้ความสามารถ มีการเตรียมข้อมูลมาเป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดและให้ความรู้ตามเนื้อหาสาระของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี มีเทคนิคในการฝึกอบรมทำให้ผู้รับการอบรมไม่เบื่อ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร พบว่า เนื้อหาและ กิจกรรมฝึกอบรมเน้นให้ผู้ เข้ารับการฝึกอบรม มีความกตัญญู เนื้อหาทางวิชาการและ กิจกรรมฝึกอบรมเน้นให้มีระเบียบวินัยและสามารถนำกิจกรรมและเนื้อหาทางวิชาการไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ด้านเวลา พบว่า ระยะเวลา ๒ คืน ๓ วัน มีความเหมาะสมกับการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรและ ตารางการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม ด้านการบริการ พบว่าพระพี่เลี้ยงและพระสงฆ์รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ได้ดูแลเอาใจใส่นักเรียนเป็นอย่างดี

พระมหาประจวบ ตรีภักดิ์^{๒๒๘} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญาบันฑิตาราม ผลการวิจัยพบว่า

^{๒๒๗} พระมหาวัชชัย เกื้อเกตุ, ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, หน้า ๑.

^{๒๒๘} พระมหาประจวบ ตรีภักดิ์, “การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๕๔, หน้า ๑

๑. กลุ่มตัวอย่างได้นำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ คือ ด้านการมีนิสัยที่ดีงามและการควบคุมตนเองได้ ด้านการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ด้านการได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาและรู้จักใช้ในชีวิตประจำวันและด้านการช่วยป้องกันปัญหาอันเกิดจากเยาวชน

๒. กลุ่มตัวอย่างได้นำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ในบ้าน โรงเรียนและชุมชน

๓. เยาวชนมีปัญหา อุปสรรคในการนำความรู้ไปใช้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลรอบข้าง เช่น บิดามารดา ครูที่โรงเรียน เพื่อนๆ แม้กระทั่งบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนและสังคม เยาวชนขาดโอกาส ขาดการสนับสนุนและขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรม เยาวชนยังต้องการให้บุคคลต่างๆ ที่กล่าวมารวมทั้งสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ได้ให้โอกาสและสนับสนุน และเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

ศิริรักษ์ เกตุรักษา^{๒๒๙} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนศึกษาเฉพาะกรณี : เยาวชนที่เข้ารับการอบรมตามโครงการพัฒนาจิตเพื่อคุณภาพชีวิต ณ ศูนย์อบรมเยาวชนนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยภาคเอกสาร พบว่า เยาวชนกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นเกี่ยวกับพระวิทยากร, วิทยากร ดีมาก คือ ร้อยละ ๗๔.๒๒ สื่อ-อุปกรณ์ ร้อยละ ๘๔.๐๗ ดีมาก ฐานกิจกรรม ถามตอบปัญหา ๑๐๘ พันเก้า ดีมาก ร้อยละ ๘๒.๘๒ ฐานกิจกรรม (ศีล) ร้อยละ ๘๔.๐๗ ดีมาก ฐานวัฒนธรรมชาวพุทธ (ลูก, นิ่ง, กราบ, ไหว้, บัด, กวาด, เช็ดถู ฯลฯ) ร้อยละ ๘๘.๔๙ ดีมาก ฐานกิจกรรม (ทำดีได้ดี-ทำชั่วได้ชั่ว) ร้อยละ ๘๒.๔๗ ดีมาก ฐาน (ขาดก) แสดงละครดีมาก ร้อยละ ๘๗.๗๘ ฐานทาน (การให้) ดีมาก และฐานพลังสามัคคี ร้อยละ ๘๖.๐๑ ดีมาก การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมจริยธรรมไปใช้พัฒนาตนเองเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น สามารถแนะนำผู้อื่นได้ในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ผิดศีลธรรม

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูอาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชน หลังจากผ่านการอบรมไปแล้วมีความคิดเห็น ร้อยละ ๗๗.๑๔ มีพฤติกรรมดีขึ้น มีสัมมาคารวะพูดจาไพเราะ เป็นต้น ฯลฯ มีแนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเยาวชน คือ อยากให้มีการอบรมอย่างต่อเนื่องนำธรรมะต่างๆ ไปสอนในห้องเรียน

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองร้อยละ ๓๑.๐๐ มีความคิดเห็นว่าพฤติกรรมดีขึ้นกว่าแต่ก่อนที่ยังไม่อบรม ในเรื่องอาการความก้าวร้าวลดลง พูดจาสุภาพขึ้น รู้จักบาปบุญคุณโทษ

^{๒๒๙} ศิริรักษ์ เกตุรักษา, การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี : เยาวชนที่เข้ารับการอบรมตามโครงการพัฒนาจิตเพื่อคุณภาพชีวิต ณ ศูนย์อบรมเยาวชนนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๖, บทคัดย่อ.

พระมหาสมบุรณ์ ฐิติเมธี (พันเคลือ)^{๒๓๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาความรู้ ทักษะ และความคาดหวังในการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ผลการวิจัย พบว่า

๑. นักเรียนที่เข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมมีความรู้ในความหมายตามหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

๒. นักเรียนที่เข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมมีความเข้าใจในความหมายตามหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

๓. นักเรียนที่เข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมมีทัศนคติในการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

๔. นักเรียนที่เข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมมีความเห็นว่า การจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เช่น เรื่องหลักสูตรการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐาน กิจกรรม ระยะเวลา สถานที่ เป็นต้น

๕. นักเรียนที่เข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมมีความเห็นว่า การปฏิบัติตนของนักเรียนผู้เข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่มีความเหมาะสม เช่น การทำบุญใส่บาตร การช่วยเหลือเพื่อน การไม่เสพยาเสพติด การไม่หนีโรงเรียน เป็นต้น

๖. ความคาดหวังต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว มี ๓ ด้าน คือ

๑) ความคาดหวังต่อตนเอง ได้แก่ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นศาสนิกที่ดีของพระพุทธศาสนา เป็นคนดีมีคุณธรรม ดำเนินชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

๒) ความคาดหวังต่อผู้อื่นมีบิดามารดา เพื่อน เป็นต้น ได้แก่ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนได้และ

๓) ความคาดหวังต่อสถาบันโรงเรียน ได้แก่ นักเรียนมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยัน อดทน กตัญญูต่อสถาบันโรงเรียน และสามารถปฏิบัติตนเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ได้

ส่วนนักเรียนคนใดที่ยังมีปัญหาด้านพฤติกรรม ก็ควรนำเข้าสู่ค่ายฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมอีกครั้ง เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยสามารถประพฤติตนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมไทยต่อไป

^{๒๓๐} พระมหาสมบุรณ์ ฐิติเมธี (พันเคลือ), ศึกษาความรู้ ทักษะ และความคาดหวังในการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓, หน้า ๑.

พระมหารุ่งเรือง รุกขิตธมฺโม^{๒๓๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จากผลการวิจัย พบว่า

เยาวชนมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต่างกัน เช่น บางคนขาดความศรัทธาในการปฏิบัติ บางคนไม่เคยรู้มาก่อนว่าการปฏิบัติธรรมคืออะไร และทำไปเพื่อประโยชน์อะไร จึงไม่รู้เป้าหมายของการปฏิบัติธรรม ระยะเวลาในการปฏิบัติธรรมมีน้อยเกินไป ทำให้การปฏิบัติธรรมไม่ต่อเนื่องและส่วนใหญ่ไม่ต้องการปฏิบัติเคร่งครัดเกินไป จึงควรมีกิจกรรมอื่นมาช่วยเสริมการปฏิบัติธรรม เพื่อให้เยาวชนมีความรู้สึกผ่อนคลายไม่เครียดเป็นต้น

จากการติดตามผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของเยาวชนหลังจากสิ้นสุด แต่ละโครงการปรากฏว่า เยาวชนเกิดการพัฒนาพฤติกรรมอันพึงประสงค์ดีขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ ๑๐-๒๐ วันแล้วนั้น พฤติกรรมแบบเดิมๆ ก็ย้อนกลับมาสู่วิถีชีวิตเหมือนแต่ก่อนอีกครั้ง แสดงว่าการปฏิบัติสามารถขัดเกลาพฤติกรรมหยาบได้ในช่วงระยะหนึ่งเท่านั้น ซึ่งแนวทางแก้ไขจะต้องมีการปฏิบัติให้ต่อเนื่อง โดยนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดการศึกษาตามแนวทางของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมให้กับเยาวชนต่อไป ตลอดถึงการสร้างบรรยากาศสิ่งแวดลอมให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรมในโรงเรียนด้วย มีกิจกรรมปฏิบัติธรรมร่วมกันก่อนเข้าห้องเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจก่อนที่จะเรียนรู่วิชาการต่างๆ ตลอดถึงส่งเสริมให้นักเรียนเข้ามาปฏิบัติธรรมในช่วงปิดภาคเรียน หรือในวันหยุดราชการ

ดังนั้น จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่ายฝึกอบรมข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่า ผลของการเข้าฝึกอบรมค่ายจริยธรรมต่างๆ นั้น ผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมไปในทางที่ดีขึ้น แสดงว่าการเข้าค่ายฝึกอบรมนั้นเป็นกระบวนการที่หวังได้ว่าหลังจากสิ้นสุดการอบรมหรือผ่านโครงการไปแล้ว ผู้เข้าอบรมจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการหรือวิธีการของค่ายนั้นๆ ที่ได้ให้การอบรมจากวิทยากรผู้มีทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ ด้วยกระบวนการการฝึกอบรมที่เน้นไตรสิกขาตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา อันเป็นเหตุเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ที่จะนำความผาสุก สงบเย็นมาสู่ผู้ประพฤติปฏิบัติตามอย่างแน่นอน

^{๒๓๑} พระมหารุ่งเรือง รุกขิตธมฺโม, “ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙, หน้า ๑.

๒.๑๑ ประโยชน์ที่ได้จากการจัดค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม

ในการจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรนั้น ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้นมากมายแก่ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้^{๒๓๒}

๑) ประโยชน์เกิดแก่นักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรม ดังนี้

- ๑.๑ นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่นอกห้องเรียนอันเกิดจากการฝึกอบรม
- ๑.๒ นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนพัฒนาตนเอง รู้จักปรับตัวอยู่ร่วมกับคนหมู่มากได้
- ๑.๓ นักเรียนมีความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับคำสอนในทางพระพุทธศาสนา
- ๑.๔ นักเรียนได้เรียนรู้หลักพุทธธรรมแล้วสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้
- ๑.๕ นักเรียนได้เรียนรู้ตนเองและเข้าใจตนเองมากขึ้น
- ๑.๖ นักเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมได้
- ๑.๗ นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝน ส่งเสริมสร้างคุณงามความดีให้แก่ตนเอง
- ๑.๘ นักเรียนได้ลด ละ เลิก สิ่งที่เป็นอบายมุขทั้งหลาย
- ๑.๙ นักเรียนได้สร้างความสมัครสมานสามัคคี เอื้อเพื่อเกื้อกูล และมีน้ำใจไม่ตรีต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน
- ๑.๑๐ นักเรียนได้โอกาสปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดี เป็นศิษย์ที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี และเป็นศาสนิกชนที่ดี

๒) ประโยชน์เกิดแก่พ่อแม่ ครูอาจารย์ โรงเรียน ได้แก่

- ๒.๑ นักเรียนมีจิตสำนึกตระหนักในพระคุณของพ่อแม่ และครูอาจารย์
- ๒.๑ นักเรียนมีความกล้าหาญทางจริยธรรมจักสามารถตอบแทนพระคุณพ่อแม่และครูอาจารย์ได้
- ๒.๓ นักเรียนจักไม่แสดงพฤติกรรมเกเร ก้าวร้าว โต้เถียง พ่อแม่ ครูอาจารย์ และท่านผู้มีพระคุณเพราะถือว่าท่านเป็นผู้มีอุปการคุณ
- ๒.๔ นักเรียนเป็นผู้มีเหตุผลในการที่จะคิด พูด ทำ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม
- ๒.๕ นักเรียนจักเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนคนอื่น ๆ ในการที่จะทำความดี

^{๒๓๒} พระมหาสมบุรณ์ จิตฺตเมธี, ศึกษาความรู้ทัศนคติ และความคาดหวังในการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม. กรุงเทพมหานคร เขต ๓, วิทยาลัยพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐, หน้า ๗๓-๗๕.

๒.๖ นักเรียนมีจิตสำนึกในเรื่องบาปบุญคุณโทษต่อผู้มีอุปการคุณ

๓) ประโยชน์แก่ประเทศชาติ ได้แก่

๓.๑ นักเรียนได้รู้และตระหนักรักในความเป็นพลเมืองของชาติไทย

๓.๒ นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยอย่างถูกต้อง

๓.๓ นักเรียนสามารถรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทยต่อไปได้อย่างถูกต้อง โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของเราทุกคน มิใช่เป็นหน้าที่ของผู้ใดผู้หนึ่ง

๓.๔ นักเรียนไม่ตกเป็นทาสของยาเสพติด อบายมุข การพนัน อันเป็นเหตุบั่นทอนความมั่นคงของชาติ

๓.๕ นักเรียนไม่ประพฤติผิดกฎหมาย จารีตประเพณีอันดีงามของสังคมไทย

๓.๖ นักเรียนสามารถปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ดี มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๓.๗ นักเรียนสามารถดำรง รักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๓.๘ นักเรียนยอมสละชีวิต เลือดเนื้อเพื่อปกป้องรักษาอธิปไตยของชาติไว้

๔) ประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ได้แก่

๔.๑ นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพระพุทธศาสนา

๔.๒ นักเรียนมีความเข้าใจในหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

๔.๓ นักเรียนสามารถนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

๔.๔ นักเรียนไม่เป็นคนหลงมกมาย ไร้เหตุผล

๔.๕ นักเรียนเป็นผู้มีศรัทธามั่นคงต่อพระพุทธศาสนา ไม่หวั่นไหว

๔.๖ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา

๔.๗ นักเรียนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนทั้งหลาย

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาผลการเข้าฝึกรวมค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้ศึกษาได้แบ่งรูปแบบการศึกษาวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา
- ๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๓ การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

๓.๑.๑ ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น	จำนวน ๑๙๐ คน
๒. ครู อาจารย์โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น	จำนวน ๔๖ คน
๓. กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น	จำนวน ๑๓ คน
๔. นักเรียนที่เข้ารับการฝึกรวมค่ายพุทธบุตร	จำนวน ๔,๑๘๓ คน

ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายสามารถแยกตามโรงเรียนได้ ดังตารางที่ ๑

๓.๑.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา (Sample)

กลุ่มตัวอย่างและการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpostive) คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น เฉพาะผู้ที่ผ่านโครงการฝึกรวมค่ายพุทธบุตรของศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา ๒ คีรี ๓ วัน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จำนวน ๑๙๐ คน

ตารางที่ ๑ โรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร
ที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรดา ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒^๑

ที่	ชื่อโรงเรียน	ที่อยู่	จำนวน (คน)
๑	ร.ร.สุขเส้าวิทยาการ	ต.สุขเส้า อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี	๓๑๗
๒	ร.ร.โนนสังวิทยาการ	ต.โนนสัง อ.โนนสัง จ.หนองบัวลำภู	๓๓๐
๓	ร.ร.เทพศิรินทร์ขอนแก่น	ต.เมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น	๑๙๐
๔	ร.ร.ลำโรงวิทยา	ต.ลำโรง อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น	๑๕๐
๕	ร.ร.ชื่นชมวิทยาการ	ต.ชื่นชม อ.ชื่นชม จ.มหาสารคาม	๗๓๐
๖	ร.ร.จันทนภาคศึกษา	ต.เขียงยืน อ.เขียงยืน จ.มหาสารคาม	๒๐๐
๗	ร.ร.กุดตุ้มวิทยาการ	ต.กุดตุ้ม อ.โนนสัง จ.หนองบัวลำภู	๒๕๐
๘	ร.ร.ผดุงนารี	ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม	๑๕๐
๙	ร.ร.น้ำโสมพิทยาสรรค์	ต.นางัว อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี	๓๒๐
๑๐	ร.ร.หนองสวรรค์วิทยาการ	ต.หนองสวรรค์ อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู	๑๒๐
๑๑	ร.ร.หินตลาดศรีสวามีวิทยา	ต.โนนสะอาด อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู	๒๕๐
๑๒	ร.ร.ศึกษาสงเคราะห์เลย	ต.นาดอกไม้ อ.วังสะพุง จ.เลย	๓๐๐
๑๓	ร.ร.นาชุมแสงวิทยา	ต.นาชุมแสง อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น	๓๒๐
๑๔	ร.ร.สุวรรณคูหาวิทยาการ	อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู	๒๐๐
๑๕	ร.ร.โนนคุณวิทยา	ต.โนนสะอาด อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู	๑๐๔
๑๖	ร.ร.ชัยชุมพลวิทยา	ต.บ้านเต่า อ.บ้านแท่น จ.ชัยภูมิ	๘๐
๑๗	ร.ร.บ้านแท่นวิทยา	ต.บ้านแท่น อ.บ้านแท่น จ.ชัยภูมิ	๑๙๐
รวม			๔,๑๘๓

^๑ เอกสารการรับสมัครเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร, ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรดา, บ้านผือ
ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, ปี พ.ศ. ๒๕๕๒.

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามวัดความรู้ความเข้าใจแบบสอบถามและแบบสังเกต ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเองและพัฒนาจากแบบสอบถามงานวิจัยอื่นๆ โดยมีกรอบของการสร้างตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา ประกอบด้วยแบบสอบถาม ๔ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ระดับคะแนนเฉลี่ย (GPA) สถานภาพ ทางครอบครัว อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา เขตพื้นที่อยู่อาศัย

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามวัดระดับความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านความอดทน ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความห่างไกลอบายมุข

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามวัดพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านความอดทน ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความห่างไกลอบายมุข

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว ๖ เดือน ใน ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านความอดทน ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความห่างไกลอบายมุข

๓.๓ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

- ๑) ศึกษาข้อมูล เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครื่องมือ
- ๒) ศึกษาคุณสมบัติของตัวแปร และกำหนดแนวทางในการสร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนิยามปฏิบัติการ
- ๓) ร่างแบบสอบถามและเครื่องมือวัดตามลักษณะที่กำหนด
- ๔) นำแบบสอบถามและเครื่องมือวัดที่สร้างเสร็จแล้วไปเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธรศาสนา รศ.ดร.ยุทธศักดิ์ สร้อยสาครา ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติการวิจัย และอาจารย์อุเทน นันสมบัติ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมศาสตร์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาและครอบคลุมประเด็นที่จะทำการศึกษา
- ๕) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ

๓.๓.๒ ขั้นตอนการหาคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้หาคุณภาพของเครื่องมือทั้ง ๔ ฉบับ ดังต่อไปนี้

๑) การหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาให้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ๓ ท่าน ได้แก่ พระมหาบาง เขมานนุโท, พระมหาประมวล ฐานทตฺโต, และดร.ประยูร แสงใส และผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่ ผศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถิติการวิจัย ได้แก่ รศ.ดร.ยุทธศักดิ์ สร้อยสาคร และผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่ อาจารย์อุเทน นันสมบัติ ได้พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและภาษาที่ใช้ให้ตรงตามทฤษฎีและขอบเขตของเรื่องที่จะศึกษาในงานวิจัย แล้วดำเนินการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างของประชากร

๒) การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ โรงเรียนกุศลินจีพิทยาคม ตำบลกุศลินจี อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Rtt) หาค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ (R,D) หาค่าความสอดคล้อง (IOC) และหาค่าความยากของเครื่องมือวัดความรู้ความเข้าใจ (P) ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งชายและหญิง ๓๐ ชุด ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๓๐ ชุด ครู อาจารย์ ๓๐ ชุด และ คณะกรรมการสถานศึกษา ๑๕ ชุด แล้วนำมาตรวจให้คะแนน และทำการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนกและค่าความสอดคล้องเป็นรายข้อ

๓) นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข เมื่อสมบูรณ์แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจริง

๓.๓.๓ สถิติที่ใช้และผลการหาคุณภาพเครื่องมือ

การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ มีกลุ่มเป้าหมายอยู่ ๔ กลุ่ม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓๐ คน ผู้ปกครองนักเรียน ๓๐ คน ครู อาจารย์ ๓๐ คน และ คณะกรรมการสถานศึกษา ๑๕ คน ดังนี้

๑. การหาค่า P คือ ความยาก (Difficulty)^๒

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ P คือ ค่าความยากของคำถามแต่ละข้อ

เมื่อ R คือ จำนวนคนที่ทำข้อนั้นถูก

เมื่อ N คือ จำนวนคนที่ทำข้อนั้นทั้งหมด

^๒ ล้วน-อังคณา สายยศ, เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุวีรยาสัน, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐๙-๒๑๐.

ข้อคำถามที่ถือว่ามีความยากใช้ได้ จะยึดเอาค่า P ระหว่าง ๐.๒๐ - ๐.๘๐ จากผลการคำนวณหาค่าความยาก อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานทุกข้อ คือ อยู่ระหว่างค่าความยากที่ ๐.๒๐-๐.๘๐^๓ รายละเอียดในตารางภาคผนวก

๒. การหาค่า R,D คือ อำนาจจำแนก (Discrimination)^๔

$$D = \frac{R_u - R_l}{\frac{N_u + N_l}{2}}$$

เมื่อ D คือ อำนาจจำแนก
 R_u คือ จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มเก่ง
 R_l คือ จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มอ่อน
 N_u และ N_l คือ จำนวนนักเรียนในกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน

ข้อคำถามที่ถือว่ามีความยากใช้ได้ จะยึดเอาค่า R,D ระหว่าง ๐.๒๐ - ๑.๐๐^๕ จากผลการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน คือ ได้ตั้งแต่ ๐.๒๐ ขึ้นไป รายละเอียดในตารางภาคผนวก

๓. การหาค่าความเชื่อมั่น (Rtt – Reliability) ของแบบสอบถามทุกฉบับ^๖

$$\alpha = \left(\frac{N}{N-1} \right) \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right)$$

เมื่อ α คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
 N คือ จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
 S_i^2 คือ คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
 S^2 คือ คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือนี้ทั้งฉบับ

ข้อคำถามที่ถือว่ามีความเชื่อมั่นใช้ได้ จะยึดเอาค่า Rtt ตั้งแต่ ๐.๗๕ ขึ้นไป^๗ จากผลการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทุกฉบับ สรุปได้ดังนี้

๑) แบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจทั้งสองฉบับ	ค่า Rtt คำนวณได้ = ๐.๗๖
๒) แบบสอบถามสำหรับกรรมการสถานศึกษา	ค่า Rtt คำนวณได้ = ๐.๙๕
๓) แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองนักเรียน	ค่า Rtt คำนวณได้ = ๐.๘๐
๔) แบบสอบถามสำหรับครู อาจารย์	ค่า Rtt คำนวณได้ = ๐.๗๘
๕) แบบสอบถามสำหรับนักเรียน	ค่า Rtt คำนวณได้ = ๐.๗๙

^๓ อ้างแล้ว.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๑.

^๕ อ้างแล้ว.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๐.

^๗ อ้างแล้ว.

๔. การหาค่า Rtt (Reliability) ของแบบสังเกต^๘

จำนวนครั้งที่ตรงกัน

$$\text{สัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง} = \frac{\text{จำนวนครั้งที่ตรงกัน}}{\text{จำนวนครั้งที่ตรงกัน} + \text{จำนวนครั้งที่ต่างกัน}}$$

ข้อคำถามที่ถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นใช้ได้ จะยึดเอาค่า Rtt ตั้งแต่ ๐.๗๕^๙ ขึ้นไป จากผลการคำนวณหาค่าความเชื่อของแบบสังเกต ค่า Rtt ที่คำนวณได้ = ๐.๗๕

๕. การหาค่า IOC (Item Objective Congruence Index)^{๑๐}

$$\text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ $\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

การหาคำนวณค่าความสอดคล้อง ค่า IOC ที่ใช้ได้ ตั้งแต่ ๐.๕๐ – ๑.๐๐^{๑๑} จากผลการคำนวณหาค่าความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน คือ ๑.๐๐ รายละเอียดในตารางภาคผนวก

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

๑. ติดต่อประสานงานกับทางศูนย์ปฏิบัติการธรรมธรรมา เพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร พร้อมทั้งรายชื่อของโรงเรียนที่ส่งนักเรียนเข้าร่วมโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒

๒. ขอนหนังสือแนะนำตัวจากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนกุดดินจี่พิทยาคม เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้ (Try out)

๓. ขอนหนังสือแนะนำตัวจากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจริง

๔. นำหนังสือพร้อมด้วยแบบสอบถามไปติดต่อกับผู้อำนวยการโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามจริงให้กับนักเรียน

^๘ อ่างแล้ว.

^๙ อ่างแล้ว.

^{๑๐} พิสนุ พงศ์ศรี, *วิจัยทางการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ บริษัทด้านสุขภาพการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓๙-๑๔๐.

^{๑๑} อ่างแล้ว.

ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา
พร้อมกำหนดวันเวลาในการรับแบบสอบถามจริงกลับคืน

๕. เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมจากนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เฉพาะผู้ที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร แบบสอบถาม
จากผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น

จำนวน ๑๕๐ คน

๒) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

จำนวน ๑๕๐ คน

๓) ครู อาจารย์โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น

จำนวน ๔๖ คน

๔) คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น จำนวน ๑๓ คน

๖. นำแบบประเมินที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างและผู้เกี่ยวข้องมาตรวจสอบความถูกต้อง
อีกครั้งและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

๗. สรุปผลการศึกษา และนำเสนอผลการศึกษา

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

เมื่อผู้ศึกษาได้รวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากภาคสนามแล้วให้หมายเลข
แบบสอบถามทุกฉบับ สร้างคู่มือการลงรหัสเพื่อนำไปลงรหัส และนำแบบสอบถามฉบับที่
สมบูรณ์ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC
(Statistical Package for the Social Science) ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ (P - Percentage)
ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. - Standard Deviation) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าที
(t-test) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)
โดยนำเสนอผลการศึกษาในรูปของตารางประกอบการบรรยาย

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Statistics of Data Analysis)

๑. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้านความรู้ความเข้าใจ
ในหลักพุทธธรรมของนักเรียน ผลการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
ของนักเรียน และผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน โดยการคำนวณค่า
ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าที (t-test) แบบสองกลุ่มอิสระ ค่าส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยใช้
สูตรดังนี้^{๑๒}

^{๑๒} ล้วน-อังคณา, เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา, หน้า ๗๓.

$$\begin{aligned} \text{ค่าร้อยละ} &= \frac{\text{จำนวนผู้ตอบคำถามนั้นๆ} \times 100}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \\ \text{ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean)} &= \frac{\sum fx}{n} \\ \bar{X} &= \text{ค่าคะแนนเฉลี่ย} \\ n &= \text{จำนวนคำตอบทั้งหมด} \\ f &= \text{จำนวนความถี่ของแต่ละข้อ} \\ x &= \text{ค่าน้ำหนักคำตอบแต่ละข้อ} \\ \sum fx &= \text{ผลรวมของคะแนนแต่ละระดับคูณด้วยความถี่} \end{aligned}$$

เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามเป็นมาตราวัด (Rating Scale) ๕ ระดับของ (Likert)^{๑๓} ซึ่งข้อความในแบบสอบถามเป็นข้อความทางบวก มี ๕ คือ

เห็นด้วยมากที่สุด	มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ	๕
เห็นด้วยมาก	มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ	๔
เห็นด้วยปานกลาง	มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ	๓
เห็นด้วยน้อย	มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ	๒
เห็นด้วยน้อยที่สุด	มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ	๑

การแปลความหมายของคะแนนแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับน้อย ระดับปานกลาง ระดับมาก ทั้งนี้ใช้เกณฑ์การคำนวณจากสูตร

$$\begin{aligned} \text{พิสัย} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{๕-๑}{๓} \\ &= ๑.๓๓ \end{aligned}$$

ดังนั้น ระดับคะแนนเฉลี่ยของข้อคำถาม ๕ ระดับ คะแนน จะมีขั้นของคะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	๑.๐๐ ถึง ๒.๓๓	หมายถึง	ระดับน้อย
คะแนนตั้งแต่	๒.๓๔ ถึง ๓.๖๗	หมายถึง	ระดับปานกลาง
คะแนนตั้งแต่	๓.๖๘ ถึง ๕.๐๐	หมายถึง	ระดับมาก

^{๑๓} ยุทธ ไกยวรรณ, พื้นฐานการวิจัย ฉบับปรับปรุงใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุวีรยาสัน, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๑-๑๔๒.

ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ^{๑๔}

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum_{fx}^2 - [\sum_{fx}]^2}{n(n-1)}}$$

n = จำนวนคำตอบทั้งหมด

f = จำนวนความถี่ของแต่ละข้อ

x = คำนี้นักคำตอบแต่ละข้อ

$n \sum_{fx}^2$ = ผลรวมของความถี่คูณกับคะแนนแต่ละระดับยกกำลังสอง

$[\sum_{fx}]^2$ = กำลังสองของผลรวมความถี่คูณกับคะแนนแต่ละระดับ

๒. วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียนระหว่างครั้งแรกกับครั้งที่สอง โดยใช้ค่า t-test แบบสองกลุ่มอิสระ

โดยใช้สูตร
$$t = \frac{(\bar{X} - \bar{X}) - (\mu_1 - \mu_2)}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ \bar{X}_1 แทนคะแนนระดับการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างครั้งแรก

\bar{X}_2 แทนคะแนนระดับการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างครั้งที่สอง

S_1^2 แทนความแปรปรวนของคะแนนระดับปฏิบัติครั้งแรก

S_2^2 แทนความแปรปรวนของคะแนนระดับปฏิบัติครั้งที่สอง

N_1 แทนจำนวนคำตอบของกลุ่มตัวอย่างครั้งแรก

N_2 แทนจำนวนคำตอบของกลุ่มตัวอย่างครั้งที่สอง

μ_1 แทนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างครั้งแรก

μ_2 แทนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างครั้งที่สอง

๓. วิเคราะห์ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมกับการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันกับผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ^{๑๕}

^{๑๔} พิสนุ ฟองศรี, วิจัยทางการศึกษา, หน้า ๑๕๗.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

ใช้สูตร	r	=	$\frac{N \sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2][N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$
เมื่อ	r	=	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง X กับ Y
	N	=	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	X	=	คะแนนของตัวแปร X (ตัวแปรต้น/อิสระ)
	Y	=	คะแนนของตัวแปร Y (ตัวแปรตาม)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๔.๒ ผลการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๔.๓ ผลการศึกษาด้านการนำเอาหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน ที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๔.๔ ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

๔.๑ ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่ผ่านการฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร ตารางที่ ๒ จำนวน ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

สถานะภาพของนักเรียนที่ผ่านโครงการ อบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	จำนวน	ร้อยละ
<u>เพศ</u>		
ชาย	๘๗	๔๕.๗๙
หญิง	๑๐๓	๕๔.๒๑
รวม	๑๙๐	๑๐๐
<u>อายุ</u>		
๑๕ ปี	๑๖	๘.๔๒
๑๖ ปี	๖๑	๓๒.๑๑
๑๗ ปี	๘๐	๔๐.๒๑
๑๘ ปี	๓๓	๑๗.๓๗
รวม	๑๙๐	๑๐๐

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

สถานะภาพของนักเรียนที่ผ่านโครงการ อบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	จำนวน	ร้อยละ
<u>ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ระดับชั้น</u>		
ม.๔	๗๘	๔๑.๐๕
ม.๕	๗๙	๔๑.๕๘
ม.๖	๓๓	๑๗.๓๖
รวม	๑๙๐	๑๐๐
<u>เกรดเฉลี่ยสะสม (G.P.A.) นับถึงวันที่ตอบ</u>		
<u>แบบสอบถามได้เท่ากับปัจจุบัน</u>		
ต่ำกว่า ๒.๐๐	๒๙	๑๕.๒๖
๒.๐๑-๒.๕๐	๖๓	๓๓.๑๖
๒.๕๑-๓.๕๐	๘๐	๔๒.๑๑
๓.๕๑ ขึ้นไป	๑๘	๙.๔๗
รวม	๑๙๐	๑๐๐
<u>อาศัยอยู่กับ</u>		
บิดามารดา	๑๓๐	๖๘.๔๒
บิดา	๑๕	๗.๘๙
มารดา	๑๙	๑๐
ญาติ	๒๑	๑๑.๐๕
อื่นๆ	๕	๒.๖๓
รวม	๑๙๐	๑๐๐
<u>อาชีพของบิดา</u>		
รับราชการ	๑๙	๑๐
ลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ	๒๑	๑๑.๐๕
เกษตรกรกรรม	๙๙	๕๒.๑๑
ทำงานบริษัท	๙	๔.๗๓
ค้าขาย	๒๓	๑๒.๑๑
เจ้าของกิจการ	๒	๑.๐๕
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๑	๐.๕๓

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

สถานะภาพของนักเรียนที่ผ่านโครงการ อบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร	จำนวน	ร้อยละ
อื่นๆ	๑๖	๘.๔๒
รวม	๑๙๐	๑๐๐
<u>อาชีพของมารดา</u>		
รับราชการ	๑๓	๖.๘๔
ลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ	๑๔	๗.๓๗
เกษตรกรรม	๑๐๘	๕๖.๘๔
ทำงานบริษัท	๖	๓.๑๐
ค้าขาย	๒๘	๑๔.๗๔
เจ้าของกิจการ	๒	๑.๐๕
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๑	๐.๕๓
อื่นๆ	๑๘	๙.๔๗
รวม	๑๙๐	๑๐๐
<u>สถานภาพทางครอบครัว</u>		
บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	๑๔๖	๗๖.๘๔
แยกกัน	๒๒	๑๑.๕๘
บิดาถึงแก่กรรม	๖	๓.๑๖
มารดาถึงแก่กรรม	๒	๑.๐๕
หย่าร้าง	๑๓	๖.๘๔
บิดามารดาถึงแก่กรรม	๑	๐.๕๓
รวม	๑๙๐	๑๐๐
<u>เขตพื้นที่อยู่อาศัย</u>		
อยู่ในเขตเทศบาล	๑๒๑	๖๓.๖๘
อยู่นอกเขตเทศบาล	๕๗	๓๐
อื่นๆ	๑๒	๖.๓๒
รวม	๑๙๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๒ พบว่า นักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง คือ จำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๒๑ เป็นนักเรียนชาย จำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๗๙ อายุมากที่สุดโดยเฉลี่ย ๑๗ ปี จำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒๑ อายุน้อยสุดโดยเฉลี่ย ๑๕ ปี จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๒ นักเรียนส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๕๘ ระดับรองลงมา กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๐๕ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๓๖ เกรดเฉลี่ยสะสมพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ ๒.๕๑-๓.๕๐ จำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๑๑ รองลงมามีเกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ ๒.๐๑-๒.๕๐ จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑๖ ลำดับถัดมามีเกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ ๓.๕๑ ขึ้นไป จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๔๗ และนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า ๒.๐๐ จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒๖ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดามารดา จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๔๒ อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐๕ และอื่นๆจำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๖๓ พบว่า อาชีพของบิดา นักเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๑๑ รองลงมา ประกอบอาชีพค้าขาย จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑๑ เป็นลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐๕ รับราชการ จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐ ประกอบอาชีพอื่นๆโดยไม่ระบุอาชีพ จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๒ ทำงานบริษัท จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๓ เจ้าของกิจการ จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๕ และน้อยที่สุดคือ พนักงานรัฐวิสาหกิจจำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๓ อาชีพของมารดา นักเรียนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๘๔ รองลงมาประกอบอาชีพค้าขายจำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๗๔ ประกอบอาชีพอื่นๆโดยไม่ระบุอาชีพ จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๔๗ เป็นลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐจำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๓๗ รับราชการจำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๘๔ ทำงานบริษัทจำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๑๐ เจ้าของกิจการจำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๕ และน้อยที่สุดคือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๓ สถานภาพทางครอบครัวของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร พบว่า บิดามารดาอยู่ด้วยกันจำนวน ๑๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๘๔ รองลงมาบิดามารดาแยกกันจำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕๘ หย่าร้างจำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๘๔ บิดาถึงแก่กรรมจำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๑๖ มารดาถึงแก่กรรมจำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๕ บิดามารดาถึงแก่กรรมจำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๓ เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจำนวน ๑๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๖๘ อยู่นอกเขตเทศบาลจำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐ อื่นๆที่ไม่ระบุจำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๓๒

๔.๒ ตอนที่ ๒ ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียน ก่อนและ
หลัง การเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร มี ๒๑ ข้อ

ตารางที่ ๓ คะแนนก่อนและหลังการเข้าฝึกอบรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการ
อบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร (รายละเอียดมีในภาคผนวก)

นักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	ก่อนการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	หลังการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
คนที่ ๑	๑๖	๑๘
คนที่ ๒	๑๕	๑๗
คนที่ ๓	๑๕	๑๗
คนที่ ๔	๑๖	๑๗
คนที่ ๕	๑๔	๑๘
คนที่ ๖	๑๔	๑๗
.....
คนที่ ๑๘๔	๑๘	๒๐
คนที่ ๑๘๕	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๘๖	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๘๗	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๘๘	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๘๙	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๙๐	๑๕	๑๙
รวม	๒,๙๑๔	๓,๕๑๘

จากตารางที่ ๓ พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมก่อนและหลัง
การเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียนทั้งหมด ๑๙๐ คน ก่อนเข้าฝึกอบรม
จริยธรรมค่ายพุทธบุตร มีคะแนนรวม ๒,๙๑๔ คะแนน มีค่าเฉลี่ย ๑๕.๓๓ คะแนน และ
หลังการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน มีคะแนนรวม ๓,๕๑๘ คะแนน และ
มีค่าเฉลี่ย ๑๘.๕๑

ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม ก่อนและหลังการเข้าฝึกอบรมจริยธรรม
ค่ายพุทธบุตร มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมีความรู้ความเข้าใจมาก

๔.๓ ตอนที่ ๓.๑ ผลการประเมินตนเองการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ใน
ชีวิตประจำวันของนักเรียน ก่อนการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร จำนวน ๒๑ ข้อ
ตารางที่ ๔ แสดงผลการประเมินตนเองการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติใน
ชีวิตประจำวันของนักเรียนก่อนการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	แปลผล
๑. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น	๔.๑๕	๑.๐๑	มาก
๒. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา	๓.๐๓	๐.๙๙	ปานกลาง
๓. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่	๓.๑๗	๐.๙๖	ปานกลาง
๔. ข้าพเจ้ามีความขยันในการศึกษา	๔.๑๖	๐.๙๓	มาก
๕. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานบิดามารดา	๓.๒๓	๐.๙๙	ปานกลาง
๖. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์	๓.๙๙	๑.๑๒	ปานกลาง
๗. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย	๓.๐๐	๑.๒๗	ปานกลาง
๘. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน	๓.๐๙	๐.๙๕	ปานกลาง
๙. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา	๔.๑๔	๐.๙๙	มาก
๑๐. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์	๓.๓๙	๑.๐๕	ปานกลาง
๑๑. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง	๓.๐๒	๐.๙๙	ปานกลาง
๑๒. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทักท้วงต่อบิดามารดา	๔.๓๗	๐.๙๓	มาก
๑๓. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทักท้วงต่อครู-อาจารย์	๓.๒๙	๐.๙๑	ปานกลาง
๑๔. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทักท้วงต่อเพื่อน	๓.๒๑	๑.๙๕	ปานกลาง
๑๕. ข้าพเจ้าแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน	๓.๙๔	๐.๙๙	ปานกลาง
๑๖. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน	๔.๑๔	๐.๙๒	มาก
๑๗. ข้าพเจ้าไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน	๓.๓๗	๑.๒๓	ปานกลาง
๑๘. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบทางสังคม	๓.๑๓	๑.๑๕	ปานกลาง
๑๙. ข้าพเจ้าไม่เสพสิ่งเสพติด	๔.๖๕	๐.๙๗	มาก
๒๐. ข้าพเจ้าไม่เที่ยวกลางคืน	๔.๕๕	๐.๙๙	มาก
๒๑. ข้าพเจ้าไม่เล่นการพนัน	๔.๕๓	๐.๙๑	มาก
เฉลี่ย		๓.๖๙	

ตอนที่ ๓.๒ ผลการประเมินตนเองการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ใน
ชีวิตประจำวันของนักเรียน หลังการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร จำนวน ๒๑ ข้อ
ตารางที่ ๕ แสดงผลการประเมินตนเองการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติใน
ชีวิตประจำวันของนักเรียนหลังการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	แปลผล
๑. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น	๔.๒๕	๑.๒๒	มาก
๒. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา	๔.๐๓	๐.๙๖	มาก
๓. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่	๔.๑๐	๐.๙๙	มาก
๔. ข้าพเจ้ามีความขยันในการศึกษา	๔.๓๖	๐.๙๒	มาก
๕. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานบิดามารดา	๔.๒๓	๐.๘๙	มาก
๖. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์	๔.๒๘	๑.๑๐	มาก
๗. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย	๔.๑๐	๑.๑๕	มาก
๘. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน	๔.๐๙	๐.๙๓	มาก
๙. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา	๔.๒๔	๐.๙๔	มาก
๑๐. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์	๔.๓๙	๑.๑๒	มาก
๑๑. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง	๔.๒๐	๐.๙๙	มาก
๑๒. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทักท้วงต่อบิดามารดา	๔.๔๘	๐.๙๗	มาก
๑๓. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทักท้วงต่อครู-อาจารย์	๔.๓๐	๐.๙๙	มาก
๑๔. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทักท้วงต่อเพื่อน	๔.๐๖	๑.๑๑	มาก
๑๕. ข้าพเจ้าแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน	๔.๒๔	๐.๙๕	มาก
๑๖. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน	๔.๓๔	๐.๙๗	มาก
๑๗. ข้าพเจ้าไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน	๔.๒๗	๑.๒๑	มาก
๑๘. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบทางสังคม	๔.๒๓	๑.๑๗	มาก
๑๙. ข้าพเจ้าไม่เสเพลสังเสพติด	๔.๘๕	๐.๙๕	มาก
๒๐. ข้าพเจ้าไม่เที่ยวกลางคืน	๔.๙๗	๐.๙๖	มาก
๒๑. ข้าพเจ้าไม่เล่นการพนัน	๔.๘๒	๐.๙๓	มาก
เฉลี่ย	๔.๓๓		

๔.๔ ตอนที่ ๔.๑ ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังจาก
ที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว จำนวน ๒๑ ข้อ

ตารางที่ ๖ แสดงผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังจาก
ที่ผ่านโครงการฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	แปลผล
๑. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น	๔.๓๖	๑.๑๒	มาก
๒. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา	๔.๑๖	๐.๙๗	มาก
๓. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่	๔.๓๐	๐.๙๘	มาก
๔. ข้าพเจ้ามีความขยันในการศึกษา	๔.๔๕	๐.๙๕	มาก
๕. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานบิดามารดา	๔.๓๕	๐.๙๔	มาก
๖. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์	๔.๔๓	๑.๒๐	มาก
๗. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย	๔.๒๖	๑.๑๖	มาก
๘. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน	๔.๑๕	๐.๙๘	มาก
๙. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา	๔.๓๐	๐.๙๕	มาก
๑๐. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์	๔.๔๔	๑.๑๐	มาก
๑๑. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง	๔.๓๕	๐.๙๕	มาก
๑๒. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดา	๔.๕๔	๐.๙๖	มาก
๑๓. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวที่ต่อครู-อาจารย์	๔.๖๕	๐.๙๓	มาก
๑๔. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวที่ต่อเพื่อน	๔.๒๓	๑.๐๔	มาก
๑๕. ข้าพเจ้าแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน	๔.๓๔	๐.๙๔	มาก
๑๖. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน	๔.๔๒	๐.๙๕	มาก
๑๗. ข้าพเจ้าไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน	๔.๓๕	๑.๑๓	มาก
๑๘. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบทางสังคม	๔.๓๒	๑.๑๘	มาก
๑๙. ข้าพเจ้าไม่เสพสิ่งเสพติด	๔.๙๓	๐.๙๖	มาก
๒๐. ข้าพเจ้าไม่เที่ยวกลางคืน	๔.๙๘	๐.๙๗	มาก
๒๑. ข้าพเจ้าไม่เล่นการพนัน	๔.๙๒	๐.๙๙	มาก
เฉลี่ย		๔.๔๐	

จากตารางที่ ๖ พบว่า ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังจากที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว อยู่ในระดับเปลี่ยนแปลงมาก จำนวน ๒๑ ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน = ๔.๙๘ นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด = ๔.๙๓ นักเรียนไม่เล่นการพนัน = ๔.๙๒ นักเรียนมีความกตัญญูทวดที่ต่อครู-อาจารย์ = ๔.๖๕ นักเรียนมีความกตัญญูทวดที่ต่อบิดามารดา = ๔.๕๔ นักเรียนมีความขยันในการศึกษา = ๔.๔๕ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์ = ๔.๔๔ นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์ = ๔.๔ นักเรียนมีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน = ๔.๔๒ นักเรียนมีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น = ๔.๓๖ นักเรียนมีความขยันช่วยงานบิดามารดา = ๔.๓๕ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง = ๔.๓๕ นักเรียนไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน = ๔.๓๕ นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน = ๔.๓๔ นักเรียนมีความเคารพระเบียบทางสังคม = ๔.๓๒ นักเรียนมีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่ = ๔.๓๐ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา = ๔.๓๐ นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย = ๔.๒๖ นักเรียนมีความกตัญญูทวดที่ต่อเพื่อน = ๔.๒๓ นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา = ๔.๑๖ นักเรียนมีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน = ๔.๑๕

ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังจากที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว อยู่ในระดับเปลี่ยนแปลงมากโดยมีค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต = ๔.๔๐

ตอนที่ ๔.๒ ผลการประเมินก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน
ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน ๒๑ ข้อ
ตารางที่ ๗ แสดงผลการประเมินก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของ
นักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	แปลผล
๑. นักเรียนมีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น	๔.๒๕	๑.๐๒	มาก
๒. นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา	๓.๒๒	๐.๙๔	ปานกลาง
๓. นักเรียนมีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่	๓.๒๐	๐.๙๘	ปานกลาง
๔. นักเรียนมีความขยันในการศึกษา	๔.๒๐	๐.๙๕	มาก
๕. นักเรียนมีความขยันช่วยงานบิดามารดา	๓.๓๓	๐.๘๓	ปานกลาง
๖. นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์	๓.๙๘	๑.๑๘	ปานกลาง
๗. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย	๓.๑๗	๑.๒๙	ปานกลาง
๘. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน	๓.๑๒	๐.๙๙	ปานกลาง
๙. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา	๔.๒๓	๐.๙๗	มาก
๑๐. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์	๓.๔๓	๑.๑๐	ปานกลาง
๑๑. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง	๓.๒๖	๐.๙๖	ปานกลาง
๑๒. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดา	๔.๔๘	๐.๙๒	มาก
๑๓. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อครู-อาจารย์	๓.๔๖	๐.๙๐	ปานกลาง
๑๔. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อเพื่อน	๓.๖๗	๑.๙๔	ปานกลาง
๑๕. นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน	๓.๙๙	๐.๙๙	ปานกลาง
๑๖. นักเรียนมีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน	๔.๒๒	๐.๙๓	มาก
๑๗. นักเรียนไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน	๓.๔๙	๑.๑๖	ปานกลาง
๑๘. นักเรียนมีความเคารพระเบียบทางสังคม	๓.๒๔	๑.๒๑	ปานกลาง
๑๙. นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด	๔.๗๗	๐.๙๘	มาก
๒๐. นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน	๔.๖๕	๐.๙๘	มาก
๒๑. นักเรียนไม่เล่นการพนัน	๔.๗๓	๐.๙๓	มาก
เฉลี่ย		๓.๘๑	

จากตารางที่ ๗ พบว่า ผลการประเมินก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษาอยู่ในระดับ ปฏิบัติได้มากจำนวน ๘ ข้อ ๓ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ นักเรียนไม่เสเพลสิ่งเสพติด = ๔.๗๗ นักเรียนไม่เล่นการพนัน = ๔.๗๓ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน = ๔.๖๕ นักเรียนมีความกตัญญูทวดที่ต่อบิดามารดา = ๔.๔๘ นักเรียนมีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น = ๔.๒๕ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา = ๔.๒๓ นักเรียนมีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน = ๔.๒๒ นักเรียนมีความขยันในการศึกษา = ๔.๒๐

อยู่ในระดับปฏิบัติได้ปานกลาง จำนวน ๑๓ ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน = ๓.๙๙ นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์ = ๓.๙๘ นักเรียนมีความกตัญญูทวดที่ต่อเพื่อน = ๓.๖๗ นักเรียนไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน = ๓.๔๙ นักเรียนมีความกตัญญูทวดที่ต่อครู-อาจารย์ = ๓.๔๖ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์ = ๓.๔๓ นักเรียนมีความขยันช่วยงานบิดามารดา = ๓.๓๓ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง = ๓.๒๖ นักเรียนมีความเคารพระเบียบทางสังคม = ๓.๒๔ นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา = ๓.๒๒ นักเรียนมีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่ = ๓.๒๐ นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย = ๓.๑๗ นักเรียนมีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน = ๓.๑๒

ผลการประเมินก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษา และครู อาจารย์ อยู่ในระดับปฏิบัติได้ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต = ๓.๘๑

ตอนที่ ๔.๓ ผลการประเมินหลังเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน
ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน ๒๑ ข้อ
ตารางที่ ๘ แสดงผลการประเมินหลังเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของ
นักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	แปลผล
๑. นักเรียนมีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น	๔.๒๖	๑.๒๐	มาก
๒. นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา	๔.๑๒	๐.๙๙	มาก
๓. นักเรียนมีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่	๔.๒๓	๐.๙๕	มาก
๔. นักเรียนมีความขยันในการศึกษา	๔.๔๗	๐.๙๗	มาก
๕. นักเรียนมีความขยันช่วยงานบิดามารดา	๔.๓๔	๐.๘๘	มาก
๖. นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์	๔.๒๙	๑.๑๒	มาก
๗. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย	๔.๒๑	๑.๑๓	มาก
๘. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน	๔.๑๔	๐.๙๑	มาก
๙. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา	๔.๓๔	๐.๙๖	มาก
๑๐. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์	๔.๔๓	๑.๑๔	มาก
๑๑. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง	๔.๓๐	๐.๙๘	มาก
๑๒. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดา	๔.๕๑	๐.๙๕	มาก
๑๓. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อครู-อาจารย์	๔.๓๗	๐.๙๓	มาก
๑๔. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อเพื่อน	๔.๑๒	๑.๐๔	มาก
๑๕. นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน	๔.๒๗	๐.๙๔	มาก
๑๖. นักเรียนมีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน	๔.๓๗	๐.๙๘	มาก
๑๗. นักเรียนไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน	๔.๒๙	๑.๑๐	มาก
๑๘. นักเรียนมีความเคารพระเบียบทางสังคม	๔.๒๘	๑.๑๖	มาก
๑๙. นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด	๔.๘๙	๐.๙๖	มาก
๒๐. นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน	๔.๙๘	๐.๙๔	มาก
๒๑. นักเรียนไม่เล่นการพนัน	๔.๙๕	๐.๙๒	มาก
เฉลี่ย		๔.๓๙	

จากตารางที่ ๘ พบว่า ผลการประเมินหลังเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร
 ของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา อยู่ใน
 ระดับปฏิบัติได้มาก จำนวน ๒๑ ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยว
 กลางคืน = ๔.๘๘ นักเรียนไม่เล่นการพนัน = ๔.๘๕ นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด = ๔.๘๔
 นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดา = ๔.๕๑ นักเรียนมีความขยันในการศึกษา
 = ๔.๔๗ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์ = ๔.๔๓ นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่
 ต่อครู-อาจารย์ = ๔.๓๗ นักเรียนมีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน = ๔.๓๗ นักเรียน
 มีความขยันช่วยงานบิดามารดา = ๔.๓๔ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา
 = ๔.๓๔ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง = ๔.๓๐ นักเรียนไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน
 = ๔.๒๙ นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์ = ๔.๒๙ นักเรียนมีความเคารพระเบียบ
 ทางสังคม = ๔.๒๘ นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน = ๔.๒๗ นักเรียนมีความอดทนต่อ
 คำพูดเสียดสีของผู้อื่น = ๔.๒๖ นักเรียนมีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่
 = ๔.๒๓ นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย = ๔.๒๑ นักเรียนมีความประหยัด
 ในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน = ๔.๑๔ นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบาก
 ในการศึกษา = ๔.๑๒ นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อเพื่อน = ๔.๑๒

ผลการประเมินหลังเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียนในทัศนะของ
 ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษา และครู อาจารย์ อยู่ในระดับปฏิบัติได้มาก โดยมี
 ค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต = ๔.๓๙

ตอนที่ ๔.๔ ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน ๒๑ ข้อ

ตารางที่ ๙ แสดงผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	แปลผล
๑. นักเรียนมีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น	๔.๓๔	๑.๑๒	มาก
๒. นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา	๔.๑๖	๐.๙๔	มาก
๓. นักเรียนมีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่	๔.๒๘	๐.๙๗	มาก
๔. นักเรียนมีความขยันในการศึกษา	๔.๔๙	๐.๙๙	มาก
๕. นักเรียนมีความขยันช่วยงานบิดามารดา	๔.๓๙	๐.๙๑	มาก
๖. นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์	๔.๓๒	๑.๐๔	มาก
๗. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย	๔.๒๖	๑.๐๘	มาก
๘. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน	๔.๒๕	๐.๙๘	มาก
๙. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา	๔.๓๙	๐.๙๙	มาก
๑๐. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์	๔.๔๕	๑.๑๓	มาก
๑๑. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง	๔.๔๗	๐.๙๖	มาก
๑๒. นักเรียนมีความมกัตัญญกตเวทีต่อบิดามารดา	๔.๕๒	๐.๙๙	มาก
๑๓. นักเรียนมีความมกัตัญญกตเวทีต่อครู-อาจารย์	๔.๔๓	๐.๙๔	มาก
๑๔. นักเรียนมีความมกัตัญญกตเวทีต่อเพื่อน	๔.๒๕	๑.๐๗	มาก
๑๕. นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน	๔.๓๐	๐.๙๗	มาก
๑๖. นักเรียนมีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน	๔.๓๙	๐.๙๕	มาก
๑๗. นักเรียนไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน	๔.๓๖	๑.๑๑	มาก
๑๘. นักเรียนมีความเคารพระเบียบทางสังคม	๔.๓๔	๑.๑๔	มาก
๑๙. นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด	๔.๙๒	๐.๙๗	มาก
๒๐. นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน	๔.๙๙	๐.๙๘	มาก
๒๑. นักเรียนไม่เล่นการพนัน	๔.๙๗	๐.๙๔	มาก
เฉลี่ย	๔.๔๔		

จากตารางที่ ๙ พบว่า ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา อยู่ในระดับเปลี่ยนแปลงมาก จำนวน ๒๑ ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน = ๔.๙๙ นักเรียนไม่เล่นการพนัน = ๔.๙๗ นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด = ๔.๙๒ นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดา = ๔.๕๒ นักเรียนมีความขยันในการศึกษา = ๔.๔๙ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง = ๔.๔๗ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์ = ๔.๔๕ นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อครู-อาจารย์ = ๔.๔๓ นักเรียนมีความขยันช่วยงานบิดามารดา = ๔.๓๙ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา = ๔.๓๙ นักเรียนมีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน = ๔.๓๙ นักเรียนไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน = ๔.๓๖ นักเรียนมีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น = ๔.๓๔ นักเรียนมีความเคารพระเบียบทางสังคม = ๔.๓๔ นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์ = ๔.๓๒ นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน = ๔.๓๐ นักเรียนมีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่ = ๔.๒๘ นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย = ๔.๒๖ นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อเพื่อน = ๔.๒๕ นักเรียนมีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน = ๔.๒๕ นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา = ๔.๑๖

ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา อยู่ในระดับเปลี่ยนแปลงมาก โดยมีค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต = ๔.๔๔

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม เพื่อศึกษาผลการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน และเพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมี ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๑๙๐ คน ๒) ครู อาจารย์โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น จำนวน ๔๖คน ๓) คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น จำนวน ๑๓ คน ๔) นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ในปี พ.ศ.๒๕๕๒ จำนวน ๔,๑๘๓ คน กลุ่มตัวอย่างและการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่นที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา ๒ คีน ๓ วัน จำนวน ๑๙๐ คน

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (P) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าที (t-test) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยการนำเสนอผลการศึกษาในรูปของตารางประกอบการบรรยาย และการหาคุณภาพเครื่องมือ ด้วยการหาค่า P คือ ความยาก การหาค่า R คือ อำนาจจำแนก การหาค่าความเชื่อมั่น (Rtt) ของแบบสอบถามทุกฉบับ การหาค่า Rtt ของแบบสังเกต การหาค่า IOC คือความสอดคล้อง ผลการวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือทุกฉบับ อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับได้

ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม ก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร มีคะแนนรวม ๒,๙๑๔ คะแนน มีค่าเฉลี่ย ๑๕.๓๓ คะแนน และหลังการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน มีคะแนนรวม ๓,๕๑๘ คะแนน และมีค่าเฉลี่ย ๑๘.๕๑

ด้านการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหลังการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน โดยนักเรียนประเมินตนเอง ปฏิบัติได้มากทุกข้อ ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๓

ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังจากที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร โดยนักเรียนประเมินตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงมากทุกข้อ ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๐

ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังจากที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ในทัศนะของผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงมากทุกข้อ ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๔

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการนำเสนองานวิจัย มีประเด็นที่น่าจะนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

๑) ด้านข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่เข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

พบว่า นักเรียน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง อาชีพของบิดามารดาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน และอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมจรตาดำเนิน แต่เคยเข้าอบรมที่อื่นมาก่อน ทั้งนี้สาเหตุที่เข้ารับการอบรมที่นี้ เนื่องจากเป็นนโยบายของทางสถาบันการศึกษา และเกิดจากศรัทธาของนักเรียนอีกส่วนหนึ่งด้วย

๒) ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียน ก่อนและหลังการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

พบว่า มีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมมากขึ้น(ปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ข้อ) สังเกตได้จากสถิติคะแนนของนักเรียนก่อนและหลังเข้าอบรม ดังนั้น หลังจากการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม และมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมมาก

ก่อนการเข้าฝึกอบรม นักเรียนส่วนใหญ่มีการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ในระดับปานกลาง อาจจะเป็นเพราะวัยรุ่นในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมและอาจจะมองว่าการเข้าอบรมหรือการเข้าวัดฟังธรรม การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญนัก เพราะเข้าใจเองว่าเป็นหน้าที่ของผู้สูงอายุ ที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน จึงทำให้เด็กวัยรุ่นไม่สนใจที่จะศึกษาหลักพุทธธรรมอย่างจริงจัง จึงไม่สามารถที่จะนำเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เท่าที่ควร เมื่อพิจารณาจากคะแนนก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร มีคะแนนรวมอยู่ที่ ๒,๙๑๔ คะแนน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๕.๓๓ คะแนน แต่หลังจากการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียนแล้ว มีคะแนนรวมเพิ่มขึ้นเป็น ๓,๕๑๘ คะแนน และมีค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันคือ มีค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นเป็น ๑๘.๕๑

แสดงให้เห็นว่า การเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมจรตาดำเนิน มีผลต่อความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนมากกว่าก่อนเข้ารับการอบรม ซึ่งตรงกับทฤษฎีของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์^๑ กล่าวไว้ว่า การติดตามผลเป็นการประเมิน

^๑ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, การประเมินโครงการประชุม : หลักการและการประยุกต์ใช้, หน้า ๑๙.

ความรู้ความสามารถในการประยุกต์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือค่านิยมมักใช้เวลาาน ต้องให้ผู้เข้าร่วมอบรมกลับเข้าไปปฏิบัติงานช่วงระยะเวลาหนึ่ง ได้แก่ ๖ เดือน หรือ ๑ ปี แล้วทำการประเมินวัตถุประสงค์โดยการติดตามผล (A Follow – up Study) ว่าโครงการฝึกอบรมนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ พุทธทาสภิกขุ^๒ ได้วางวิธีการแก้ปัญหาให้กับเยาวชนในการเข้ามาอบรมธรรมะ ดังนี้

๑. วัยรุ่นไทยต้องเป็นอิสระ คือต้องเป็นอิสระแบบไทยๆ อย่าไปเป็นทาสพวกฝรั่งที่ประพฤติไม่ดี อย่าลอกเลียนแบบวัฒนธรรมของฝรั่ง

๒. วัยรุ่นต้องเดินตามผู้ใหญ่ เคารพศาสนา บิดามารดา ครูอาจารย์ บรรพบุรุษ ซึ่งหากวัยรุ่นเคารพศาสนา นับถือศาสนา เคารพบิดามารดา นับถือครูอาจารย์แล้วก็จะไม่ทำสิ่งที่เป็นปัญหาของสังคม ขอให้วัยรุ่นเดินตามหลังผู้ใหญ่ เดินตามกฎระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

๓. วัยรุ่นอย่าเหยียบย่ำประเพณีอันดีงามของไทย คือ วัยรุ่นอย่าเหยียบย่ำระเบียบขนบธรรมเนียมประเพณี วินัย เป็นอันขาดอย่าเป็นคนอันธพาลต่อต้าน ดื้อดึง ไม่ยอมประพฤติตามกฎระเบียบ

๔. วัยรุ่นต้องทำหน้าที่ให้ถูกต้อง คือ วัยรุ่นต้องไม่ประพฤติสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทำสิ่งที่เป็นหน้าที่โดยตรง คือ ศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด

๕. วัยรุ่นต้องอดทนทำความดี คือ วัยรุ่นอดทนให้มันดีไปในทางดีควรมีหิริโอตตปปะ อดทนอดกลั้น เพื่อคุณงามความดีอย่าปล่อยตัว ปล่อยใจไปในสิ่งที่ยั่วยุต่างๆ

๖. วัยรุ่นต้องบังคับตัวเองให้ได้ คือ วัยรุ่นต้องเป็นคนที่ตั้งตนดีบังคับตัวเองให้ทำหน้าที่ให้ดี คือ บังคับตัวเองให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย และเป็นสาวกที่ดีของศาสนา

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ถาวร ชัยจักร**^๓ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน : ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม เยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน ๘๔ คน ผลการศึกษาวินิจฉัย พบว่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ ในขณะที่เดียวกันก็

^๒ พุทธทาสภิกขุ, เยาวชนกับศีลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๒๙.

^๓ถาวร ชัยจักร, การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕), บทคัดย่อ.

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุดารัตน์ สุมนะกุล**^๔ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามผลผู้ผ่านการอบรมโครงการฝึกอบรมยุทธศาสตร์การพัฒนาตนเองเพื่อเป็นข้าราชการที่มีประสิทธิภาพ ของสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า ผู้ผ่านการอบรมโครงการดังกล่าวส่วนใหญ่มักจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นรอบข้าง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวัชชัย เกื้อเกตุ**^๕ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่าเป็นประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรนั้นมากที่สุด คือเนื้อหาทางวิชาการและกิจกรรมฝึกอบรมให้มีความกตัญญูกตเวทิต์ หลังจากที่ผ่านมาการฝึกอบรม ทำให้รู้สึกรักและเห็นความสำคัญของครอบครัว เนื้อหาทางวิชาการและกิจกรรมที่ฝึกให้มีระเบียบวินัย และเนื้อหาทางวิชาการฝึกอบรมให้รู้จักการพึ่งพาตนเอง แสดงให้เห็นว่าผลจากการฝึกอบรมทำให้นักเรียนมีความรู้มีความเข้าใจได้ตระหนักถึงคุณธรรมที่สำคัญ คือ ความกตัญญูกตเวทิต์ และทำให้ได้เห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวิชิต นาชัยสินธุ์**^๖ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจ และการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในระดับพอใช้ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าภาษาที่ใช้ศึกษาเล่าเรียนในวิชาพระพุทธศาสนาเป็นภาษา บาลี-สันสกฤต ซึ่งนักเรียนไม่คุ้นเคย ยากต่อการทำความเข้าใจ และจดจำ และอาจเป็นเพราะครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่มีคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุทธิพันธ์ จันทนา**^๗ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของเยาวชนส่วนใหญ่ จะประพฤติปฏิบัติได้เป็นอย่างดีในทุกๆ ด้าน ทั้งในเรื่องการเป็นลูกที่ดีของบิดามารดา การเป็นศิษย์ที่ดีของครู อาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และการเป็นสาวกที่ดีของพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าเยาวชนในปัจจุบันได้เห็นความสำคัญทั้งในเรื่องเกี่ยวกับ

^๔ สุดารัตน์ สุมนะกุล, การติดตามผลผู้ผ่านการอบรมโครงการฝึกอบรมยุทธศาสตร์การพัฒนาตนเองเพื่อเป็นข้าราชการที่มีประสิทธิภาพ ของสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า ๘๖-๘๗.

^๕ พระมหาวัชชัย เกื้อเกตุ, “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, หน้า ๘๑.

^๖ พระมหาวิชิต นาชัยสินธุ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒.

^๗ สุทธิพันธ์ จันทนา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐.

ตัวเองโดยตรง และเรื่องเกี่ยวกับตัวเองในทางอ้อมคือ ในเรื่องของสังคมและเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถที่จะแยกแยะสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำได้แล้ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรักษ์ เกตุรักษา^๕ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี : เยาวชนที่เข้ารับการอบรมตามโครงการพัฒนาจิตเพื่อคุณภาพชีวิต ณ ศูนย์อบรมเยาวชนนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมจริยธรรมไปใช้พัฒนาตนเองเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่องานตนเองมากขึ้น สามารถแนะนำผู้อื่นได้ในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ผิดศีลธรรม กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูอาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนหลังจากผ่านการอบรมไปแล้วมีความคิดเห็น ร้อยละ ๗๗.๑๔ มีพฤติกรรมดีขึ้น มีสัมมาคารวะ พูดจาไพเราะ เป็นต้น ฯลฯ มีแนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเยาวชน คือ อยากรให้มีการอบรมอย่างต่อเนื่องนำธรรมชาติต่าง ๆ ไปสอนในห้องเรียน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองร้อยละ ๓๑.๐๐ มีความคิดเห็นว่าพฤติกรรมดีขึ้นกว่าแต่ก่อนที่ยังไม่อบรม ในเรื่องอาการความก้าวร้าว ลดลง พูดจาสุภาพขึ้น รู้จักบาปบุญคุณโทษ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหารุ่งเรือง รุกขิตธมโม^๖ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการอบรมจะเห็นพัฒนาการของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งเป็นการประเมินของศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวันและจากคณาจารย์ที่นำนักเรียนเข้ารับการอบรม เช่น มีความสามัคคี วาจา รู้จักยับยั้งชั่งใจ อายุชวักลับบาป รู้จักรับผิดชอบ ผลการเรียนดีขึ้น เชื่อในกฎแห่งกรรม อ่อนน้อมถ่อมตน กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เคารพครูอาจารย์ เป็นต้น

จากผลงานวิจัยดังกล่าว จึงขอยืนยันถึงผลการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่นว่าการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรนั้นมีผลต่อความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม คือ หลักปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการ ได้แก่ ด้านความอดทน ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวทิต์ ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความเป็นผู้ห่างไกลอบายมุข ดังผลสรุปของงานวิจัยดังกล่าว

^๕ ศิริรักษ์ เกตุรักษา, “การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี : เยาวชนที่เข้ารับการอบรมตามโครงการพัฒนาจิตเพื่อคุณภาพชีวิต ณ ศูนย์อบรมเยาวชนนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา”, บทคัดย่อ.

^๖ พระมหารุ่งเรือง รุกขิตธมโม, “ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, หน้า ๑๖๓.

๓) ผลการศึกษาด้านการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร โดยการประเมินตนเองของนักเรียน และประเมินโดยผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินตนเองของนักเรียน พบว่า ผลการการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว อยู่ในระดับการปฏิบัติได้มากทั้งหมดในทุกๆ ด้าน จำนวน ๒๑ ข้อ ๓ อันดับแรก ดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด นักเรียนไม่เล่นการพนัน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับก่อนและหลังเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ก่อนการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน อยู่ในระดับปฏิบัติได้ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต = ๓.๖๙ แต่หลังจากการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียนไปแล้ว ผลการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติได้มาก โดยมีค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต = ๔.๓๓ แสดงว่าหลังจากผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว นักเรียนได้นำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าก่อนการเข้ารับการอบรม

การประเมินนักเรียนโดยผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่า จากการเปรียบเทียบก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา อยู่ในระดับปฏิบัติได้ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต = ๓.๘๑ แต่หลังจากการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียนไปแล้ว ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา การนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผลการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติได้มาก โดยมีค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต = ๔.๓๙ แสดงว่าผลการประเมินหลังเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียนในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา ด้านการนำเอาหลักพุทธธรรมที่ได้จากการเข้าอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปประยุกต์ใช้และปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับปฏิบัติได้มากทั้งหมดทุกๆ ด้าน จำนวน ๒๑ ข้อ ๓ อันดับแรก ดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน นักเรียนไม่เล่นการพนัน นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด

ดังนั้น ผลการนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา มีผลต่อการปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม ซึ่งตรงกับทฤษฎีการประเมินผลของ **ชาวยุ สวัสดิ์สาลี**^{๑๑} ได้กล่าวไว้ว่า การติดตามผลในทางปฏิบัติมีขั้นตอนหรือแนวทางการดำเนินการที่สำคัญเหมือนกับการประเมินผลคือ มีการกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการประเมิน (Focus) มีการวางแผน (Plan) มีการ

^{๑๑} ชาวยุ สวัสดิ์สาลี, คู่มือการประเมินผลและติดตามผลการฝึกอบรมสำหรับผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมสัมมนา, หน้า ๕๕-๕๘.

ดำเนินงานตามแผน (Implement) มีการวิเคราะห์ข้อมูล (Analyze) และการรายงานผล (Report) ซึ่งการประเมินผลนั้นแบ่งได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. การประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ (End – of –Course Evaluation)

๒. การประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้วระยะหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ซึ่งจะให้คำตอบที่สำคัญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม สัมมนาต่างๆ ที่ได้จัดไปแล้วว่า

- บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่
- เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและต่อหน่วยงานหรือไม่
- ผู้เข้ารับการอบรมสัมมนามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

หรือไม่

- ผู้เข้ารับการอบรม สัมมนา ได้นำความรู้หรือสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมสัมมนา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” การทำงานในทางที่ดีขึ้น การนำเอาความรู้หรือสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เชื่อได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการฝึกอบรม ฉะนั้น หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว และผู้เข้ารับการอบรมได้กลับไปปฏิบัติงานระยะหนึ่งแล้วจึงควรมีการติดตามผลเพื่อให้ทราบเรื่องราวต่างๆ ดังกล่าว

โดยการประเมินตนเองของนักเรียน พบว่า ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังจากที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว ๖ เดือน อยู่ในระดับเปลี่ยนแปลงมาก จำนวน ๒๑ ข้อ ๓ อันดับแรก ดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน นักเรียนไม่เสเพลสิ่งเสพลิต นักเรียนไม่เล่นการพนัน ฉะนั้น หลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการฝึกอบรมในโครงการไปแล้วเป็นระยะเวลา ๖ เดือน ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับเปลี่ยนแปลงมาก โดยมีค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต = ๔.๔๐ (ตารางที่ ๖ และตารางที่ ๗)

แสดงให้เห็นว่า นักเรียนยังมีการนำเอาหลักพุทธธรรมจากค่ายมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทั้ง ๗ ด้าน โดยเฉพาะด้านความห่างไกลอบายมุข ที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง ๓ ข้อ เป็นต้น

ผลการประเมินนักเรียนโดยผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่า ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา อยู่ในระดับ เปลี่ยนแปลงมาก จำนวน ๒๑ ข้อ ๓ อันดับแรก ดังนี้ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน นักเรียนไม่เล่นการพนัน นักเรียนไม่เสเพลสิ่งเสพลิต ฉะนั้น หลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการฝึกอบรมในโครงการไปแล้วเป็นระยะเวลา ๖ เดือน นักเรียนยังคงนำหลักพุทธธรรมที่ได้จากการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ โดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และครูอาจารย์ สังเกตได้ จากค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิตก่อนเข้าฝึกอบรม

จริยธรรมค่ายพุทธบุตร = ๔.๓๙ หลังจากผ่านการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร มีค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิตเพิ่มขึ้น = ๔.๔๔ (ตารางที่ ๘ และตารางที่ ๙)

แสดงให้เห็นว่า การเข้าค่ายพุทธบุตรนี้มีผลต่อการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมของนักเรียน เนื่องจากตัวของนักเรียนเองมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่ถูกต้อง เกิดศรัทธาและความเลื่อมใส เป็นคนมีเหตุผล มีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม จึงทำให้นักเรียนสามารถนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้และปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมออยู่ในระดับที่สูงขึ้น สังเกตได้จากคะแนนและค่าเฉลี่ยหลังจากอบรมแล้วสูงขึ้น อยู่ในระดับปฏิบัติได้มากทุกๆ ด้าน ๓ อันดับแรกคือ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด นักเรียนไม่เล่นการพนัน ซึ่งตรงกันกับคะแนนสูงสุด ๓ อันดับแรกของผลการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนเอง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผลการประเมินตนเองของนักเรียน ของผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษา ในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน หลังจากผ่านการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทั้งหมดทุกๆ ด้าน ทั้ง ๒๑ ข้อ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุด ๓ อันดับแรก คือ นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน นักเรียนไม่เล่นการพนัน นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด ซึ่งตรงกับแนวคิดของ **ทิสนา แชมมณีและคณะ**^{๑๑} กล่าวว่า พระพุทธศาสนามีหลักการและกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่วางไว้ชัดเจนจากพระไตรปิฎกพบว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงอธิบายถึงธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ไว้ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิเป็นปฐมชีวิต จนเติบโตในครรภ์มารดาเมื่อคลอดแล้วจึงเป็นสภาวะรวมของขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ขันธ์ ๕ นี้เมื่อสรุปย่อเหลือเพียง ๒ คือ รูปกับนาม การพัฒนามนุษย์จึงต้องพัฒนารูปกับนามไปพร้อมๆ กัน ส่วนที่เป็นรูปนั้นอธิบายได้อีกว่า หมายถึง ร่างกาย พฤติกรรม และการทำงานของอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายด้วย ในส่วนที่เป็นนามอธิบายได้ว่า หมายถึง อารมณ์สุข ทุกข์ หรือวางเฉย หมายถึงการกำหนดได้ จำได้ว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้คืออะไร หมายถึงคุณภาพของจิต ที่คิดปรุงแต่งในทางดี ทางชั่ว หรือเป็นกลางๆ และหมายถึงสภาวะที่รับรู้ทางสัมผัส คือ ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรส และกายได้รับรู้สัมผัส

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา จึงมีลักษณะที่บูรณาการต้องได้รับการหล่อเลี้ยงบำรุง และส่งเสริมไปพร้อมกันทั้งหมดทุกอย่างจึงจะได้สัดส่วนที่สมดุลกัน กล่าวคือทางด้านร่างกายนั้น ต้องยึดหลักของศีลในการควบคุมพฤติกรรมต่างๆ และยึดหลักของความพอเหมาะ พอดีในการเลี้ยงดู เช่น การให้อาหาร การพักผ่อน การอยู่อาศัย การรักษาโรคทางด้านจิตใจ ต้องยึดหลักของสมาธิ การบริหารจิตให้ลดละอภุศล มีความบริสุทธิ์แจ่มใส

^{๑๑} ทิสนา แชมมณีและคณะ, หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไทย, หน้า ๒๘-๒๙.

ทางด้านปัญญา ยึดหลักความรู้ คิดมีเหตุผลเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ มุ่งสู่อิสรภาพอันสมบูรณ์ นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังวางทางด้านสังคมให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ โดยยึดหลักของวิชาและกรุณา ด้วยหลักการดังกล่าวในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จึงต้องพิจารณาถึงองค์รวมทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลที่แวดล้อมทั้งนี้โดยมีคุณธรรมเป็นแกนของการพัฒนาทุกด้าน ลักษณะหนึ่งของชีวิตคือ ความเจริญงอกงาม หลักของพระพุทธศาสนานั้นยอมรับในศักยภาพของมนุษย์ ว่าทุกคนสามารถจะพัฒนาได้ แม้ว่าคนจะมีความแตกต่างกันมาแต่กำเนิดโดยกฎแห่งกรรม แต่ชีวิตมีเหตุผลและปัจจัยหลายประการที่อิงอาศัย มีผลต่อกัน เช่น หน้าที่ของมารดาบิดาต่อการเลี้ยงดูบุตร ความเมตตากรุณา ความพากเพียร กุศลเจตนาต่างๆ ตลอดจนวิธีการฝึกหัดอบรมยอมทำให้คนเติบโตขึ้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ และถูกต้องได้ และตรงกับแนวความคิดของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)**^{๑๒} กล่าวว่า การที่เยาวชนจะมีคุณภาพนั้นสิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งมาจากบ่อเกิดที่สำคัญ คือ หลักพระพุทธศาสนา เมื่อศาสนาเห็นความสำคัญของเยาวชน ก็จะมีการดำเนินการที่จะช่วยให้เยาวชนมีศาสนาและจริยธรรมมากขึ้น เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตขึ้นในท่ามกลางบรรยากาศที่พร้อมไปด้วยศาสนาและจริยธรรม โดยทั้งสังคมที่แวดล้อมและตัวเยาวชนนั้นต่างก็เป็นคนมีศาสนาและจริยธรรมด้วยกัน ในการพิจารณาเรื่องนี้อาจจะมองได้หลายประเด็น คือ มองดูว่าสังคมจะต้องทำประการใดในแง่ที่เกี่ยวกับเยาวชน ในการที่จะทำให้เยาวชนมีศาสนาและจริยธรรม มีขอบเขตอะไรที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง เป็นการเริ่มต้นคิดว่าต้องมองดูที่ตัวเยาวชน โดยสัมพันธ์กับชุมชนและสังคมประเทศไทยทั้งหมด แล้วก็พิจารณาเยาวชนโดยสัมพันธ์กับทั้งโลก แล้วก็จะมีมองเห็นประเด็นต่างๆ ที่ศาสนา และจริยธรรมเข้าไปเกี่ยวข้อง กล่าวคือ

๑. ตัวเยาวชนกับตัวเยาวชนเอง
๒. ตัวเยาวชนกับสังคมไทย
๓. ตัวเยาวชนนั้นโดยสัมพันธ์กับโลกทั้งหมด

ในเวลาที่กำลังถึงตัวเยาวชนการมองสัมพันธ์กับกาลเวลาด้วย ในแง่ที่ว่า ไม่ต้องขึ้นกับกาลเวลาในยุคใดสมัยใด เพราะเยาวชนที่มีคุณภาพที่ดีอย่างแท้จริงนั้น ถ้าสังคมผลิตขึ้นมาได้ก็เป็นเยาวชนที่อยู่ในยุคใดสมัยใดก็ได้^{๑๓} และหลักธรรมที่จะนำมาใช้พัฒนาเยาวชนโดยสัมพันธ์กับตัวของเยาวชน ได้แก่หลักธรรมชุดที่เรียกว่า “รุ่งอรุณของการศึกษา” หรือ “แสงเงินแสงทอง ของชีวิตที่รุ่งเรือง” ๗ ประการ คือ

- การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี
- การรู้จักจัดระเบียบชีวิต และการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน, หน้า ๗-๙, ๑๑.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙-๔๑.

- การมีแรงจูงใจที่ถูกต้อง
- การพัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มที่
- การมีทัศนคติและค่านิยมที่ดี
- การมีความกระตือรือร้นขวนขวายไม่ประมาท
- การรู้จักคิดพิจารณาให้เกิดปัญญาที่จะรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลาย

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มานิตา สุขสำราญ**^{๑๔} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการนำหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติภายในครอบครัว จากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของบุคลิกภาพที่เขารับการอบรมสั่งสอนมาอย่างถูกต้องนี้ จะอยู่ในเกณฑ์ที่ดี คือ การให้ความเคารพ เชื่อฟังบิดามารดาที่สุด เมื่อท่านมอบหมายงานให้ช่วยก็จะทำด้วยความเต็มใจ พร้อมแสดงความหวังดีเป็นห่วงเป็นใยอย่างจริงใจ ปฏิบัติตนตามคำสอนของท่าน เมื่อผู้ปกครองสอนให้รู้จักประหยัด อดออม ก็จะได้รับฟังท่านด้วยความเต็มใจ เมื่อมีปัญหา ก็จะปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำจากท่านด้วยความเคารพ

ดังนั้น จึงสรุปอภิปรายผลได้ว่า การเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรมีผลต่อ ความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียน มีผลต่อการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน และที่สำคัญคือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน ทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ ความอดทน ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย และความเป็นผู้ห่างไกลจากอบายมุข เพราะได้รับความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมจากการเข้าอบรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา ที่พระวิทยากรเป็นผู้ถ่ายทอดให้โดยอาศัยกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นตัวแบบบุคคลจริง สถานการณ์จำลองจริงให้ได้สัมผัสด้วยตัวนักเรียนเอง เพื่อให้เห็นคุณและโทษของการมีธรรมะ และการไม่มีธรรมะ นักเรียนจึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธา เกิดความอาลัยอาวรณ์แก่ลัทธิที่ตนปฏิบัติอยู่ นำหลักปณิธานค่ายพุทธบุตรไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นมี บิดามารดา ครู อาจารย์ เพื่อน ครอบครัว สถาบันการศึกษา และสังคม เป็นต้น ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับตัวแปรตามทั้ง ๗ ด้าน ดังต่อไปนี้

ในด้านความอดทน หลังจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น ที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา จำนวน ๑๕๐ คน ผลการศึกษาถึงผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในด้านความอดทน ผลปรากฏว่านักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงในด้านนี้มาก แสดงว่า การเข้าอบรมค่ายพุทธบุตรนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม อาจเนื่องมาจาก มีความรู้

^{๑๔} มานิตา สุขสำราญ, การศึกษาพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการนำหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติภายในครอบครัว, หน้า ๘๘.

มีความเข้าใจในหลักธรรมอย่างถูกต้อง และเกิดความกล้าหาญในการนำเอาหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และเห็นความสำคัญของความอดทนมากกว่าก่อนเข้าอบรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **มารศรี กลางประพันธ์**^{๑๕} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขันติ) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีว่า เมื่อพิจารณาการประเมินตนเอง โดยการเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการได้รับวิธีฝึกประสบการณ์ของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ทั้ง ๒ กลุ่มประเมินตนเองว่ามีความรู้ มีความเข้าใจ และความสามารถในแต่ละหัวข้อ ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์คะแนนความอดทนที่ได้จากแบบสังเกตเพื่อประเมินพฤติกรรมความอดทน โดยเพื่อนยังพบว่า กลุ่มทดลองได้คะแนน Gained scores สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

ในด้านความขยัน หลังจากที่นักเรียนได้เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน มีความขยันช่วยงานบิดามารดา และมีความขยันช่วยงานครูอาจารย์มากกว่าก่อนที่ยังไม่ได้เข้าอบรมค่ายพุทธบุตร อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความขยัน และนำความขยันที่มีอยู่เดิมนั้นไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น ขยันเล่นเกมส์ ขยันเที่ยวเตร่ ขยันดูทีวี ขยันเข้าใช้อินเตอร์เน็ต เป็นต้น เมื่อนักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจจากพระวิทยากรจากการเข้าค่ายอบรมแล้ว นักเรียน มีความตั้งใจจะลด ละ เลิก พฤติกรรมเก่าๆ และจะตั้งใจจะทำดีให้ดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ จึงเกิดการตั้งใจมั่นในสิ่งใหม่ที่จะทำ จนเป็นผลให้นักเรียนมีความขยันมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ **เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา**^{๑๖} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการปลูกฝังจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนกวางโจนศึกษา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน นักเรียนมีความรักความตั้งใจ มุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน เมื่อมีเวลาว่างก็ใช้เวลาว่างนั้นให้มีประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน จากผลการวิจัยอาจจะเป็นเพราะว่าวัยและวุฒิภาวะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เป็นวัยที่มีจริยธรรมอยู่ในขั้นทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ดังนั้นเมื่อตัวแบบได้รับการยอมรับจากบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นครูอาจารย์ นักเรียนรุ่นพี่ หรือเพื่อน ดังนั้นกลุ่มนักเรียนทดลองจึงพยายามเลียนแบบ จึงมีผลทำให้ความมีจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนของผู้ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบ สูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม และสอดคล้องกับ

^{๑๕} มารศรี กลางประพันธ์, การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขันติ) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี, หน้า ๑๑๘.

^{๑๖} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, การปลูกฝังจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนกวางโจนศึกษา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๙, หน้า ๔๑.

รัตนภรณ์ พลชา^{๑๗} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริงให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า นักเรียนที่เลียนแบบจากตัวแบบบุคคลจริงโดยใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน มีพฤติกรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ กล่าวคือ การใช้ตัวแบบบุคคลจริงสามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียนของนักเรียนได้ และสอดคล้องกับ ชัชลิณี จุงพิวัฒน์^{๑๘} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ แสดงว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนมาก ทั้งนี้เพราะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เพิ่งจะผ่านการสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อในระดับแรก ของช่วงชั้นที่ ๓ ผ่านการคัดแยกห้องเรียน ได้รับประสบการณ์ใหม่ เพื่อนใหม่ ครูคนใหม่ บรรยากาศการเรียนการสอนใหม่ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและเอาใจใส่ต่อการเรียน ขยันหมั่นเพียรในการเรียนเพื่อให้ได้คะแนนอยู่ในระดับดี

ในด้านความประหยัด เมื่อนักเรียนมีความรู้มีความเข้าใจในเบื้องต้นแล้วก็สามารถจะนำเอาหลักธรรมข้อนี้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เช่น นักเรียนประหยัดในการใช้จ่ายเงินไม่สุรุ่ยสุร่าย และนักเรียนประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน แสดงว่านักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเรื่องความประหยัดสูงขึ้น เพราะเห็นความสำคัญของการประหยัด และเห็นโทษการใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายและเกิดสำนึกได้ในบุญคุณบิดามารดาที่ทำงานหนักเพื่อหาเงินมาให้ให้นักเรียนใช้ และกลัวผลกรรมที่จะมาถึงตน จึงมีการลด ละ เลิกการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น เมื่อเห็นคุณและโทษอย่างนี้แล้วจึงทำให้นักเรียนได้ละทิ้งพฤติกรรมเดิม แล้วหันมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับ เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา^{๑๙} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การปลูกฝังจริยธรรม

^{๑๗} รัตนภรณ์ พลชา, ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริง ให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย, หน้า ๕๐.

^{๑๘} ชัชลิณี จุงพิวัฒน์, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, หน้า ๗๙.

^{๑๙} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนกวางโจนศึกษา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การประหยัด นักเรียนมีการเก็บออมยั้งความต้องการของตน อันมีผลทำให้ใช้เงินอยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอควร แต่การที่จะให้มาเสียสละเพื่อผู้อื่นด้วยเงินทองหรือสิ่งของ โดยการประหยัดและออมที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมทางบ้าน และโรงเรียน ต้องปลูกฝังให้เป็นเวลานานๆ เพื่อยกระดับจริยธรรมแต่เด็กในวัยนี้ ยังมีการประหยัด และออมอยู่ในขั้นที่ ๓ ดังนั้น เมื่อตัวแบบได้รับการยอมรับจากบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นครู อาจารย์ นักเรียน รุ่นพี่ หรือ เพื่อน นักเรียนกลุ่มทดลองจึงพยายามเลียนแบบ จึงมีผลทำให้ความมีจริยธรรม ด้านการประหยัดและออมของผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม

ในด้านความซื่อสัตย์ เมื่อนักเรียนผ่านการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความซื่อสัตย์ที่สูงขึ้น คือ ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู อาจารย์ ซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง เพราะเนื่องจากว่า นักเรียนได้เห็นผลกรรมของความไม่ซื่อสัตย์ที่ได้ฟังและได้ดูภาพวีดิทัศน์ประกอบจากพระวิทยากร จึงเกิดความกลัวในผลของกรรม และต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆที่ไม่ดีในตนให้ดีขึ้น เพื่อทดแทนบุญคุณต่อบิดามารดา ต่อครู อาจารย์ และต่อเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ^{๒๐} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กภาษาไทยที่พิมพ์ระหว่างปี ๒๕๔๓-๒๕๔๕ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากการทดสอบหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕ แสดงว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้อ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาสาระส่งเสริมคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์นั้นมีผลทำให้คะแนนเพิ่มสูงขึ้น โดยที่วรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาสาระส่งเสริมคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์มีส่วนช่วยให้คุณธรรมจริยธรรม แทรกซึมในตัวเด็กได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประจวบ ตรีภักดิ์^{๒๑} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านครอบครัว พบว่า เยาวชนปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีของบิดามารดา เช่น เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา ไม่ก่อเรื่อง หรือนำความเดือดร้อนมาให้ครอบครัวของตน เป็นต้น

^{๒๐} จิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ, การเสริมสร้างคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กภาษาไทย ที่พิมพ์ระหว่างปี ๒๕๔๓-๒๕๔๕, หน้า ๓๘.

^{๒๑} อ่างแล้ว.

ในด้านความกตัญญูทเวที หลังจากที่นักเรียนผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่าย พุทธบุตรไปแล้ว นักเรียนยังนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ จึงทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมทางด้าน ความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดา ความกตัญญูทเวทีต่อครู อาจารย์ ความกตัญญูทเวทีต่อเพื่อนดีขึ้น อาจจะเป็นเพราะว่า นักเรียนมีจิตสำนึกที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมแม่ กิจกรรมครู และกิจกรรมเพื่อน เพราะเน้นให้นักเรียนมีจิตสำนึกในบุญคุณบิดามารดา ครู อาจารย์ และเพื่อน และได้ดูสื่อการอบรมเกี่ยวกับบ้านพักคนชรา วังเวียนชีวิต สกรูปีชีวิต และสื่ออื่นๆ ที่เน้นให้นักเรียนรักบิดามารดา ครู อาจารย์ และเพื่อน จึงทำให้นักเรียนเกิดความสงสารบิดามารดา ครู อาจารย์ และเพื่อน อันเป็นสาเหตุให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นหลังจากการเข้าอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ **ฉลวยศรี มีใจเย็น**^{๒๒} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมุติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ พบว่า จากการทดลองปรากฏผลออกมาคือ คะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของนักเรียนหลังการเรียนโดยวิธีแสดงบทบาทสมมุติกับวิธีเรียนตามปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จากข้อมูลที่ได้แสดงว่าพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความกตัญญูทเวทีของนักเรียน ที่เรียนโดยวิธีแสดงบทบาทสมมุติสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับ **พระทวี ข่ายมณี**^{๒๓} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูทเวทีในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า ครอบครัวได้มีการปฏิบัติบทบาทด้านให้การแนะนำ สั่งสอนเรื่องความกตัญญูทเวที และการทำให้เป็นแบบอย่างในเรื่องความกตัญญูทเวทีอยู่ในระดับมาก

ในด้านความมีระเบียบวินัย หลังจากที่นักเรียนผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่าย พุทธบุตรไปแล้ว ทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความมีระเบียบวินัยดีขึ้น ได้แก่ ด้านการแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่ทิ้งขยะในบริเวณโรงเรียน และเคารพระเบียบทางสังคม อาจเป็นเพราะว่านักเรียนได้เข้าใจเรื่องระเบียบวินัย และเห็นความสำคัญของระเบียบวินัย ว่าคุณและโทษนั้นเป็นอย่างไร รวมทั้งนักเรียนเองเกิดความละอายในพฤติกรรมเดิม ที่เคยปฏิบัติมา และเข้าใจอย่างถูกต้องแล้วว่าพฤติกรรมต่างๆ ที่เคยปฏิบัติมานั้นเป็นสิ่งไม่ดี เนื่องจากเห็นผิดเป็นชอบ คิดว่าเป็นเรื่องทันสมัย เป็นเรื่องส่วนตัว แต่พอได้มาเข้าค่ายอบรมจริงๆ แล้ว พฤติกรรมเหล่านั้นกลายเป็นสิ่งที่ไม่น่าประพฤติเลย

^{๒๒} ฉลวยศรี มีใจเย็น, การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมุติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕, หน้า ๕๗.

^{๒๓} พระทวี ข่ายมณี, บทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูทเวทีในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น, บทคัดย่อ.

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาประจวบ ตรีภักดิ์**^{๒๔} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ในด้านโรงเรียน พบว่า เยาวชนสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด ได้ช่วยบำเพ็ญกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนเป็นประจำทุกวัน และยิ่งไปกว่านั้น เยาวชนกลุ่มนี้ยังสามารถปฏิบัติตนเป็นศิษย์ที่ดีของครู อาจารย์ ได้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ **ณัฐวุฒิ ภิญญทรัพย์**^{๒๕} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กระบวนการกลุ่มต่อการพัฒนาความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ พบว่า ผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ นักเรียนกลุ่มทดสอบมีคะแนนความมีระเบียบวินัยสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการจัดกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนา ระเบียบวินัยในตนเอง มีประสิทธิภาพในการพัฒนา ระเบียบวินัยในตนเองสูงขึ้น และสอดคล้องกับ **เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา**^{๒๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียน นักเรียนควบคุมตนเองประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบแบบแผน ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างสม่ำเสมอทุกวิชา จากผลการวิจัยอาจจะเป็นเพราะว่า การเรียนรู้ด้วยการสังเกต มีความสำคัญมากในการกำหนดพฤติกรรมและการกำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ จึงมีผลทำให้ความมีจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียนของผู้ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม ดังนั้น ค่าความถี่เฉลี่ยของการเกิดพฤติกรรมขาดระเบียบวินัยในชั้นเรียนและในตอนเช้าแถว หลังจากการใช้ตัวแบบทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

ในด้านความเป็นผู้ห่างไกลจากอบายมุข หลังจากที่นักเรียนผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว พฤติกรรมที่นักเรียนเปลี่ยนแปลง และค่าคะแนนมากที่สุด ๓ อันดับแรก คือ ด้านการไม่เที่ยวกลางคืน ไม่เสพสิ่งเสพติด และไม่เล่นการพนัน อาจจะเป็นเพราะว่านักเรียนได้เรียนรู้ถึงโทษของอบายมุขแล้ว เกิดความละอาย เกิดความกลัวเรื่องการตกนรกในขุมที่ว่าด้วยเรื่องการดื่ม การสูบ การเที่ยวกลางคืน เป็นต้น และต้องการที่จะรักษาสุขภาพให้แข็งแรงป้องกันโรคที่จะเกิดขึ้นจากสุรา การเที่ยวกลางคืน และต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยที่ไม่เกิดประโยชน์จากการเล่นการพนันทุกรูปแบบ เพราะผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรมทางศาสนา ที่สำคัญคือต้องการช่วยประหยัดรายจ่ายช่วยครอบครัว เพราะโดยมากครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไม่มีเงินมากพอที่จะต้องเล่นการพนัน เที่ยวกลางคืน

^{๒๔} อ่างแล้ว.

^{๒๕} ณัฐวุฒิ ภิญญทรัพย์, ผลของการใช้กระบวนการกลุ่มต่อการพัฒนาความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒, หน้า ๓๘.

^{๒๖} เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

ติดสิ่งเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับ **ปัทมา เพชรสิงห์^{๒๗}** ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อบายมุขที่มีความสัมพันธ์กับการหนีโรงเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยรุ่น โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในขณะนี้ มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดปัญหาในแง่พฤติกรรมที่ขัดต่อกฎระเบียบหรือขัดต่อข้อบังคับต่างๆ ในสังคม อีกทั้งยังมีลักษณะที่ขัดต่อวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของสังคมไทย นอกจากนี้แล้วยังเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นอบายมุขหลายๆ อย่าง เช่น การที่เด็กวัยรุ่นใช้เวลาว่างไปเที่ยวเตร่กันในสถานเริงรมย์ต่างๆ กับเพื่อนหรือไม่ก็ใช้สถานที่ดังกล่าวเป็นที่นัดพบปะสังสรรค์กันทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่ตอบสนองต่อธรรมชาติความต้องการ หรือความสนใจของเด็กวัยรุ่นเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการดื่มสุรา การสูบบุหรี่ การเล่นการพนัน การใช้ยาเสพติด หรือแม้แต่ความคุ้นเคยต่อการประพาดิตนในทำนองชู้สาวของเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง ดังนั้น พฤติกรรมเหล่านี้จึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการหนีโรงเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในอัตราที่แตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาประจวบ ตรีภักดิ์^{๒๘}** ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านการไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข พบว่า เยาวชนส่วนมากมีความอดทนอดกลั้นสามารถควบคุมและบังคับตนเองได้ เช่น ควบคุมและบังคับตนเองไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข มีการสูบบุหรี่ เล่นการพนัน เป็นต้น และรู้จักการประหยัดใช้สิ่งของ ของตนเองอย่างมีประโยชน์และคุ้มค่า

ดังนั้น จากผลงานการวิจัยที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยเรื่องนี้จึงขอยืนยันถึงผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่นว่า หลังจากที่นักเรียนได้ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมธาไปแล้ว จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงขึ้น มีการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้และปฏิบัติในชีวิตประจำวันในระดับที่สูงขึ้น จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในหลักพุทธธรรม (หลักปณิธานค่ายพุทธบุตร ๗ ประการ) ในระดับที่สูงขึ้น ทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ ในด้านความอดทน ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวทิต์ ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความเป็นผู้ห่างไกลอบายมุข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่กล่าวแล้ว

^{๒๗} ปัทมา เพชรสิงห์, อบายมุขที่มีความสัมพันธ์กับการหนีโรงเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๓๒.

^{๒๘} อ้างแล้ว.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

๑. หลักพุทธธรรมบางข้อนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ได้นำไปปฏิบัติให้เป็นนิสัยอย่างสม่ำเสมอในชีวิตประจำวัน จึงทำให้ค่าเฉลี่ยของหลักพุทธธรรมบางข้อยังคงต่ำอยู่

๒. ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษาควรเฝ้าสังเกตพฤติกรรมอยู่เสมอหลังจากที่นำนักเรียนเข้าโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรว่านักเรียนยังนำหลักพุทธธรรมที่ได้ในระหว่างเข้าอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวันแต่ละด้านมากน้อยเพียงใด

๓. นักเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหลังจากเข้าอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรแล้ว ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษาควรนำไปเป็นบุคคลต้นแบบเพื่อส่งเสริมจริยธรรมแก่สังคมต่อไป

๔. ส่วนนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรแล้ว แต่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมยังต่ำอยู่ ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ และคณะกรรมการสถานศึกษาควรให้โอกาสได้เข้าอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรมากขึ้น หรือการเข้าอบรมในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมบ้าง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในทางที่ดีขึ้น

ข. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษากระบวนการการจัดกิจกรรมต่างๆ ในค่ายอบรมอื่น ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

๒. ควรศึกษาบทบาทหน้าที่ของพระวิทยากรและสภาระของหลักสูตรการอบรมว่ามีประสิทธิภาพในการให้การอบรมเพียงใด

๓. ควรศึกษาเปรียบเทียบถึงรูปแบบการอบรมค่ายพุทธบุตรกับรูปแบบการอบรมค่ายปฏิบัติธรรม และสถานที่อบรมว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในระยะยาวต่างกันอย่างไร

๔. ควรศึกษาความพึงพอใจหรือผลสัมฤทธิ์ของโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรและค่ายคุณธรรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเดปีฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

—————. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒๕๕๐-๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๓.

กมล รอดคล้าย. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาเด็ก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

คู่มือพระวิทยากร. กองทัพนวัตกรรมกองทัพไทยร่วมต้านภัยยาเสพติด. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ.เอ็น.ที. ป้อมปราบ, ม.ป.ป.

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรอบวิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนา
ของประชาชนในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๓.

ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธุนาวิน. ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบวชใน
พุทธศาสนาของชายไทยในภาคใต้. (รายงานการวิจัยฉบับที่ ๔๓).

กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
๒๕๓๓.

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ชาญ สวัสดิ์สาลี. คู่มือการประเมินผลและติดตามผลการฝึกอบรมสำหรับผู้รับผิดชอบ
การฝึกอบรมสัมมนา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันการพัฒนาข้าราชการพลเรือน
สำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๐.

โชติ จินตแสวง. ๓๘ มงคล. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. **จริยธรรมของเยาวชนไทย**. (รายงานการวิจัยฉบับที่ ๒๑). กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. **การประเมินผลงานฝึกอบรม : การตรวจสอบความสำเร็จของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กสเปอร์เนต จำกัด, ๒๕๔๓.

ทีศนา แวมมณีและคณะ. **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไท**.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ฐิระ ประवालพฤกษ์. **การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

ธีระพล อรุณะกสิกร และคณะ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๐.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๔๐.

ปิ่น มุกกันต์. **แนวการสอนธรรมะตามหลักสูตรนิกธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

ปัญญาหนนทิกขุ. **จะเลี้ยงเด็กให้ได้อย่างไร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง, ๒๕๒๐.

พระณชาเรย์ อุปสนโต. **รูปแบบการปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชนชาวเขาโดยพระธรรมจาริก**. (รายงานการวิจัย สกว.). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

พระเทพเวที, (ประยุทธ์ ปยุตโต). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**.

กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ปการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๐.

_____ . **พัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๑.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๘.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๘.

_____ . **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

- _____ . **ศาสนาและเยาวชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.
- _____ . **จริยศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- พระปลัดนอบ รุกขิตสีโล. **คู่มือวิทยากรอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๓๖.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. **ชีวิตและงานของท่านปัญญาอันหะ.** นนทบุรี : วัดชลประทานรังสฤษฎ์, ๒๕๓๔.
- พระราชวรมณี (ประยูทธ ปยุตโต). **แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย.** กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๐.
- พุทธทาสภิกขุ. **เยาวชนกับศีลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๒, สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๔.
- พิสนุ ฟองศรี. **วิจัยทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธา การพิมพ์จำกัด, ๒๕๕๒.
- โมหัมมัด ฮับดุลการเดร์ และสมจิตร สร้อยสุริยา. **การจัดทำโครงการและการประเมินผล การศึกษาออกโรงเรียน.** กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอักษรบัณฑิต, ๒๕๒๐.
- ยุทธ ไกยวรรณ. **พื้นฐานการวิจัย ฉบับปรับปรุงใหม่.** พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุวีรียาสาส์น, ๒๕๔๕.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. **การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวการปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.** พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๒.
- เรียม ศรีทอง. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน.** กรุงเทพมหานคร : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๒.
- ล้วน-อังคณา สายยศ. **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุวีรียาสาส์น, ๒๕๓๘.
- วิจิตร อาวะกุล. **การฝึกอบรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- วิลาส สิงหวิสัย. **การประเมินผลการฝึกอบรม.** กรุงเทพมหานคร : สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ**

(๒๕๔๕-๒๕๔๙). กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕.**

กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ.๒๕๔๐ - ๒๕๔๔.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ม.ป.ป.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ ๗ พ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๓๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๓๕.

สำนักวิจัยเอแบค-เคเอสซีอินเตอร์เน็ต (เอแบคโพลล์). **การใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กไทย.**

(รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๒๕๕๐.

สุนทร เกิดแก้ว. **การประเมินโครงการในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : แผนกเอกสารและตำราสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๐.

สุนน อมรวิวัฒน์. **การศึกษาเพื่อการพัฒนา.** ปาฐกถาในการประชุมอาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **การพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐.

สมทรง ปุญญฤทธิ์. **มารยาทชาวพุทธ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหมิตร, ๒๕๓๑.

สมภพ ชีวรัฐพัฒน์. **มงคลกับคุณภาพชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : นานาสั่งพิมพ์, ๒๕๔๐.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. **การประเมินโครงการประชุม : หลักการและการประยุกต์ใช้.**

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

ศิริชัย กาญจนวาสี. **ทฤษฎีการประเมิน.** พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ศรีพรรณ สิทธิพงศ์. **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย.** พิมพ์ครั้งที่ ๓, เชียงใหม่ :

โรงพิมพ์ดาว, ๒๕๔๐.

อุดม เขยกีวงศ์ กฤตย์ สกฤษณ์พัฒน์. **หน้าที่ชาวพุทธ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘.

(๒) วิทยานิพนธ์

จิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ. “การเสริมสร้างคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กภาษาไทยที่พิมพ์ระหว่างปี ๒๕๔๓-๒๕๔๕”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.

ฉลวยศรี มีใจเย็น. “การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเทวีของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.

ชัชลิณี จุงพิวัฒน์. “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

ณัฐภูมิ ภิญาญทรัพย์. “ผลของการใช้กระบวนการกลุ่มต่อการพัฒนาความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา. “การปลูกฝังจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนกวางโจนศึกษา อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙.

ถาวร ชัยจักร. “การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕.

ธนพร บุญเนาว์. “คุณลักษณะคนดีในทัศนะของเด็กไทย: กรณีศึกษาในสังคมของเขตเทศบาลนครขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

บุษชุ ทองแมน. “คุณลักษณะคนดีในทัศนะของผู้สูงอายุไทย : กรณีศึกษาสังคมในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

ประณีต ศรีนุกูล. “ปัญหาด้านวินัยและสภาพแวดล้อมของนักเรียนอาชีวศึกษาในจังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙

ประทุมทิพย์ การสร้าง. “คุณลักษณะคนดีในทัศนะของครอบครัวไทย : กรณีศึกษาในสังคมของเทศบาลนครขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

ประสาธ สุขเกษม. “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอูโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

ปัทมา เพชรสิงห์. “อบายมุขที่มีความสัมพันธ์กับการหนีโรงเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

พระปรีชา พงศ์พัฒนา. “การติดตามผลและประเมินผลโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระมหาทวีป กตปุญโญ. “ศึกษาวิเคราะห์งานปลูกฝังจริยธรรมของปัญญาชนที่เกี่ยวกับเยาวชนและผู้อยู่ในมัชฌิมวัย”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตปริญญาอักษรศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.

พระมหาประจวบ ตรีภักดิ์. “การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระมหาวัชชัย เกื้อเกตุ. “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

พระมหาวิชิต นาชัยสินธุ์. “ความรู้ความเข้าใจ และการปฏิบัติตามหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในจังหวัดกาฬสินธุ์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.

พระมหารุ่งเรือง รุกขิตธมโม. “ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

- พระมหาสุเทพ สุโขยะชัย. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาทางด้าน
คุณธรรมและจริยธรรมเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๕๐
- พระมหาสุภวัฒน์ หนูพริก. “ศึกษาแนวความคิดโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร : กรณีศึกษา
โครงการอบรมคุณธรรมเข้าค่ายพุทธบุตรของศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา
วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **รายงานการศึกษา
ปฏิบัติ**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.
- พระมหาสมบุญ ฐิติเมธี (พันเคลือ) . “ศึกษาความรู้ทัศนคติ และความคาดหวังในการจัด
กิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- มารศรี กลางประพันธ์. “การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขันติ) ของนักศึกษาระดับ
ปริญญาตรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.
- รัตนาภรณ์ พลชา. “ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความ
รับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริง ให้กับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนกุกระดิงวิทยาคม อำเภอกุกระดิง
จังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔.
- วุฒิชัย ตันตระบัณฑิตย์. “ปัญหาการใช้ความกตัญญูกตเวทีกของสถาบันครอบครัวในสังคมไทย”.
รายงานการศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔.
- ศิริรักษ์ เกตุรักษา. “การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี : เยาวชนที่เข้ารับการ
อบรมตามโครงการพัฒนาจิตเพื่อคุณภาพชีวิต ณ ศูนย์อบรมเยาวชนนครราชสีมา
จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.
- สุทรินันท์ จันทนา. “การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัด
ปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”.
วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

แสงดาว มาตรนอก. “การพัฒนา รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียน
มัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนรานปราสาทเพชรวิทยา อำเภอโนนสูง
จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต.**
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

สำรวย วรเทศะคงคา. ผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของนักเรียน
ที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดม่วง หนองแขม กรุงเทพมหานคร.
ปริญญาโทมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๔.

(๓) บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ :

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฆมฺมจิตฺโต). “ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์และจริย
ศึกษาในความรู้คู่คุณธรรม”. **รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมและ
การศึกษา.** รวบรวมและจัดพิมพ์โดย ไพฑูรย์ สินลารัตน์, กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

เจลียว ฤกษ์รุจิพิมล. “ความคิดของพาร์สันส์ว่าด้วยพฤติกรรมมนุษย์”. **วารสารสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์.** ปีที่ ๑๖ (มิถุนายน ๒๕๓๒) : ๒๖-๒๙.

สุมน อมรวิวัฒน์. “การเสริมสร้างศีลธรรมในสถานศึกษา”. **วารสารครูศาสตร์.**
(พฤษภาคม ๒๕๔๖) : ๒๒-๒๔.

อำนวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรธนภุติ. “จริยธรรมสังคมไทยในทัศนะของนักศึกษา”.
วารสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
(มิถุนายน – กรกฎาคม ๒๕๒๒) : ๖๒-๖๓.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่

คู่มือพระวิทยากร. **การอบรมศีลธรรมค่ายพุทธบุตร.** กรุงเทพมหานคร : กลุ่มพุทธบุตรเพื่อ
พัฒนาเยาวชน วัดศรีบุญเรือง, ๒๕๔๒. (เอกสารเย็บเล่ม).

คณะกรรมการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. **คู่มือค่าย
คุณธรรมสัญจรและโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน.** เชียงใหม่ :
โรงพิมพ์ไทยนิวส์, ๒๕๔๐. (เอกสารเย็บเล่ม).

คณะกรรมการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. **คู่มือพระ
ธรรมวิทยากร.** เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๔๕. (เอกสารเย็บเล่ม).

พูลผล เงินเพ็ง และคณะ. รายงานการประเมินโครงการเข้าค่ายพัฒนาจิตเพื่อสร้าง
ภูมิคุ้มกันเอดส์. จังหวัดมหาสารคาม : โรงเรียนผดุงนารี, ๒๕๔๘.
(เอกสารเย็บเล่ม).

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย. รายงานการวิจัยเรื่อง
การประเมินผลโครงการอบรมศีลธรรมและพัฒนาเยาวชนภาคฤดูร้อนปี
พ.ศ.๒๕๔๓. หนองคาย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย,
๒๕๔๓. (เอกสารเย็บเล่ม).

วัดชลประทานรังสฤษดิ์. เอกสารคู่มือการอบรมค่ายพุทธบุตร. นนทบุรี : ศูนย์สืบอายุ
พระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษดิ์, ม.ป.ป. (เอกสารเย็บเล่ม).

(๕) เว็บไซต์ (Web site)

<http://www.obec.go.th/planobec51.doc> /๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

Stoop Emery and Wahlquist Gunner L. Education Evaluation : Theory and Pactice.

Washington : Charles A. Jones, 1973.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ภาคผนวก ก.
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

๑. ผศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทางพระพุทธศาสนา
อาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น
๒. รศ.ดร.ยุทธศักดิ์ สร้อยสาครา ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติการวิจัย
อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๓. อาจารย์อุเทน นันทสมบัติ ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์
อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

ภาคผนวก

ข. หนังสือขอความอนุเคราะห์

ภาคผนวก

ค. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ภาคผนวก
ค. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง การศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมธา บ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เจริญพร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่นทุกคน

ด้วยอาตมา เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้ทำการศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมธา บ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และได้ออกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร
๒. เพื่อศึกษาผลของการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร
๓. เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

ดังนั้น เพื่อให้การศึกษารวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงขอความร่วมมือกับนักเรียนได้ช่วยกรุณาตอบแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ที่แนบมาพร้อมนี้ และขออนุโมทนาขอบคุณในความร่วมมืออันดียิ่งมา ณ โอกาสนี้

(พระมหาทิพย์ภวิษณ์ กิตฺติโร)

ผู้ศึกษาวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง การศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรา
บ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง แบบสอบถามทั้งหมดมี ๔ ชุด ได้แก่

ชุดที่ ๑ สำหรับนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร มี ๗ ตอน
ดังนี้

ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธ
บุตร

ตอนที่ ๒ ด้านแบบวัดความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมก่อนและหลังเข้า
ฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

ตอนที่ ๓ ด้านการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนและหลัง
เข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

ตอนที่ ๔ ด้านแบบสอบถามผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของ
นักเรียนหลังจากการเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

ชุดที่ ๒ สำหรับผู้ปกครองนักเรียน มี ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ด้านแบบสอบถามก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน
ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน

ตอนที่ ๓ ด้านผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่าน
โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน

ชุดที่ ๓ สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา มี ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการสถานศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ด้านแบบสอบถามก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน
ในทัศนะของกรรมการสถานศึกษา

ตอนที่ ๓ ด้านผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่าน
โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรในทัศนะของกรรมการสถานศึกษา

ชุดที่ ๔ สำหรับครู อาจารย์ มี ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของครู-อาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ด้านแบบสอบถามก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน
ในทัศนะของครู-อาจารย์

ตอนที่ ๓ ด้านผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ผ่าน
โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรในทัศนะของครู-อาจารย์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย ชุดที่ ๑
(สำหรับนักเรียนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร)

ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อความลงในช่องว่างและทำเครื่องหมาย / ลงใน () ที่ท่านเห็นว่าตรงกับความคิดของท่านมากที่สุด

๑. เพศ

() ๑. ชาย () ๒. หญิง

๒. ปัจจุบันนักเรียนอายุ.....ปี (โปรดระบุอายุเต็มปี)

๓. ปัจจุบันนักเรียนกำลังเรียนอยู่ในระดับชั้น

() ๑. ม.๔ () ๒. ม.๕ () ๓. ม.๖

๔. เกรดเฉลี่ยสะสม (G.P.A.) นับถึงวันที่ตอบแบบสอบถามได้เท่ากับ

() ๑. ต่ำกว่า ๒.๐๐ () ๒. ๒.๐๑-๒.๕๐

() ๓. ๒.๕๑-๓.๕๐ () ๔. ๓.๕๑ ขึ้นไป

๕. ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับ

() ๑. บิดามารดา () ๒. บิดา () ๓. มารดา

() ๔. ญาติๆ (โปรดระบุ)..... () ๕. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๖. อาชีพของบิดา

() ๑. รับราชการ () ๒. ลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ () ๓. เกษตรกรรม

() ๔. ทำงานบริษัท () ๕. ค้าขาย () ๖. เจ้าของกิจการ

() ๗. พนักงานรัฐวิสาหกิจ () ๘. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๗. อาชีพของมารดา

() ๑. รับราชการ () ๒. ลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ () ๓. เกษตรกรรม

() ๔. ทำงานบริษัท () ๕. ค้าขาย () ๖. เจ้าของกิจการ

() ๗. พนักงานรัฐวิสาหกิจ () ๘. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๘. สถานภาพทางครอบครัว

() ๑. บิดามารดาอยู่ด้วยกัน () ๒. แยกกัน () ๓. บิดาถึงแก่กรรม

() ๔. มารดาถึงแก่กรรม () ๕. หย่าร้าง () ๖. บิดามารดาถึงแก่กรรม

๙. เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย

() ๑. อยู่ในเขตเทศบาล () ๒.อยู่นอกเขตเทศบาล

() ๓. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ ๒.๑ ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม ก่อนการเข้าฝึกอบรม

จริยธรรมค่ายพุทธบุตร มี ๒๑ ข้อ

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกเฉพาะคำตอบที่เห็นว่าถูกที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในข้อนั้น

๑. จากกรณีตัวอย่าง เด็กชายไบบุญ เป็นเด็กชนบท เวลาไปโรงเรียนที่ตัวเมืองมักจะไต่ขึ้นเพื่อน ๆ พวกกันซุบซิบเมื่อไบบุญมานั่งใกล้ว่า “เหม็นกลิ่นโคลนสาบควายจัง” ทั้ง ๆ ที่เขาก็ไต่ขึ้น แต่เขาไม่โกรธเพื่อน แสดงว่าเด็กชายไบบุญเขามีคุณธรรมข้อใด
 - ก. อดทนต่อการชกจูงให้ลองเสพล้างเสพติด
 - ข. อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา
 - ค. อดทนต่อคำพูดโกหกของผู้อื่น
 - ง. อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น
๒. นายเกื้อการุญ ต้องปั่นจักรยานไปโรงเรียนทุกวัน ไปกลับวันละ ๓๐ กิโลเมตร และเขาก็ไม่เคยบ่นให้ใครไต่ยินว่าเขาเหนื่อย จากกรณีนี้แสดงให้เห็นว่า นายเกื้อการุญมีคุณธรรมข้อใด
 - ก. อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา
 - ข. อดทนต่อการชกจูงให้ลองเสพล้างเสพติด
 - ค. อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น
 - ง. อดทนต่อคำพูดโกหกของผู้อื่น
๓. นางสาวไบตองจะต้องเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เมื่อโรงเรียนปิดเทอมแล้ว เพื่อไปช่วยงานพี่สาวที่เปิดร้านขายเครื่องสำอางค์ และทุก ๆ วันอาทิตย์ เพื่อนร่วมงานมักจะชวนเธอไปดื่มสุราที่ร้านในซอย แต่เธอปฏิเสธทุกครั้ง แสดงว่านางสาวไบตองมีคุณธรรมข้อใด
 - ก. อดทนต่อคำพูดโกหกของผู้อื่น
 - ข. อดทนต่อการชกจูงให้ลองเสพล้างเสพติด
 - ค. อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา
 - ง. อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น
๔. เด็กชายร่มธรรม มีความจำไม่ค่อยดีในการเรียนหนังสือ แต่ก็ไม่เคยสอบตกเลยสักครั้งเดียว แสดงว่าร่มธรรมมีคุณธรรมข้อใด
 - ก. ขยันช่วยงานเพื่อนสนิท
 - ข. ขยันช่วยงานบิดามารดา
 - ค. ขยันช่วยงานครู-อาจารย์
 - ง. ขยันในการศึกษา
๕. นางสาวรักธรรม มีพ่อแม่ประกอบอาชีพค้าขาย หลังกลับจากโรงเรียนแล้วทุกวัน รักธรรมจะช่วยพ่อแม่ขายของ ล้างจาน ถูบ้าน เป็นต้น แสดงว่านางสาวรักธรรม มีคุณธรรมข้อใด
 - ก. ขยันช่วยงานบิดามารดา
 - ข. ขยันช่วยงานสังคม
 - ค. ขยันเพราะอยากได้โทรศัพท์มือถือ
 - ง. ขยันเพื่อจะขอเงินจากคุณพ่อคุณแม่
๖. นายศีลงามเป็นคนที่มีหน้าตาไม่ค่อยหล่อ แต่นิสัยดี จนผู้อำนวยการให้ความไว้วางใจ และมอบหน้าที่ให้เขาดูแลความสะอาดที่ห้องพักรูเป็นประจำ แสดงว่า นายศีลงามมีคุณธรรมข้อใด
 - ก. ขยันช่วยงานโรงเรียน
 - ข. ขยันช่วยงานครูเพื่อขอคะแนน
 - ค. ขยันช่วยงานครู-อาจารย์ด้วยความจริงใจ
 - ง. ขยันช่วยงานภารโรง

๑๒. เด็กชายสังขรรคมคบเพื่อนที่เกเร พอหลังจากพักเที่ยงเพื่อนๆ ก็จะชวนกันไปเล่นหลังโรงเรียน และหลังห้องน้ำอยู่เป็นประจำ อยู่มาวันหนึ่งเพื่อนของสังขรรคมเขาพบหูรูดมาด้วย ๑ ซองและเขาก็ชักชวนให้สังขรรคมได้ลองสูบบุหรี่ ด้วยเหตุผลต่างๆ นานา เช่น สูบบุหรี่แล้วทำให้สมองปลอดโปร่ง แก่ความเครียดได้ เป็นต้น แต่ถึงเพื่อนชักชวนสังขรรคมอย่างไรเธอก็ไม่ให้อ่อนลองสูบบุหรี่ แสดงว่าเด็กชายสังขรรคมมีคุณธรรมข้อใด

ก. อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น ข. อดทนต่อคำพูดโกหกขของผู้อื่น

ค. อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา ง. อดทนต่อการชักจูงให้หลงเสน่ห์สิ่งเสพติด

๑๓. นางสาวเศรษฐกิจไม่เคยทิ้งเศษกระดาษหรือขยะลงในบริเวณสนามหญ้าหรือโรงเรียน และจะไม่หนีออกนอกโรงเรียนเมื่อเพื่อนๆ ชวน แสดงว่าเศรษฐกิจมีคุณธรรมข้อใด

ก. เคารพกฎหมายของแก๊งค์หญิงแกร่งแห่งยุคไอที ข. เคารพกฎระเบียบของกิก

ค. เคารพกฎหมายบ้านเมือง ง. เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน

๑๔. นายแสวงบุญมีเพื่อนสนิทคนหนึ่งชื่อแสวงธรรม ทั้งสองเป็นนักเรียนโรงเรียนเดียวกัน อาชีพของพ่อแม่แสวงบุญคือทำไร่ทำนา ส่วนอาชีพของแสวงธรรมนั้นค้าขายในตัวเมือง ทุกครั้งที่มาโรงเรียนแสวงธรรมจะนำขนมที่ทำขายเอามาฝากแสวงบุญ และแสวงบุญเองเขาก็ช่วยเหลือเพื่อนด้วยการแนะนำไม่ให้ติดอบายมุข เป็นผู้คอยช่วยเหลือในเรื่องเรียนที่แสวงธรรมไม่เข้าใจ แสดงว่าแสวงบุญมีคุณธรรมข้อใด

ก. กตัญญูทเวที่ต่อเพื่อน

ข. กตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดา

ค. กตัญญูทเวที่ต่อครู-อาจารย์

ง. กตัญญูทเวที่ต่อตนเอง

๑๕. นางสาวประกายธรรมเป็นคนที่ชอบศึกษาธรรมะและปฏิบัติธรรมอยู่เป็นนิจ พอถึงเวลามีงานเทศกาลเพื่อนๆ ก็พากันไปเที่ยวคาเฟ่บ้าง ไปเดินในเทศกาลและคลับบ้าง แต่ประกายธรรมไม่เคยไปเหมือนที่เพื่อนไปเลย เขาจะสนใจแต่เรื่องบุญกุศลเท่านั้น แสดงว่าประกายธรรมมีคุณธรรมข้อใด

ก. ไม่เล่นการพนัน

ข. ไม่เที่ยวกลางคืน

ค. ไม่ก่อทะเลาะวิวาท

ง. เป็นตัวของตัวเอง

๑๖. เด็กชายภาวนาเป็นคนอ่อนน้อมต่อมตมตบชวยงานครูเสมอ มีความเคารพ และปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของครูไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด แสดงว่าภาวนามีคุณธรรมข้อใด

ก. กตัญญูทเวที่ต่อเพื่อน

ข. กตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดา

ค. กตัญญูทเวที่ต่อครู-อาจารย์

ง. กตัญญูทเวที่ต่อตนเอง

๑๗. นายอุ้มบุญช่วยภารโรงปิดไฟและพัดลมทุกครั้งหลังจากเลิกเรียนแล้วทุกวัน ทำให้โรงเรียนลดรายจ่ายค่าไฟได้มาก และอุ้มบุญชอบใช้ของๆ ตนเช่น รองเท้า กระเป๋า เป็นต้น จนกว่าจะชำรุดหรือหมดอายุการใช้งานจริงๆ เขาถึงจะซื้อใหม่ ไม่เหมือนเพื่อนคนอื่นๆ มีอะไรที่เป็นของแปลก มาใหม่ก็พากันซื้ออีก ทั้งๆ ที่ของเดิมยังดีอยู่ แสดงให้เห็นว่าอุ้มบุญเขามีคุณธรรมข้อใด

- ก. เป็นคนที่ทันสมัยใหม่เสมอ ข. ประหยัดในการใช้จ่ายเงิน
ค. ประหยัดเวลา ง. ประหยัดในการใช้ทรัพยากรของตนและส่วนรวม

๑๘. นายสมปรารถนาถูกเพื่อนๆ ชวนไปงานเลี้ยงฉลองเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่บ้าน ในงาน มีเหล้า เบียร์ บุหรี่พร้อม แต่สมปรารถนาไม่ไปเพราะไม่ชอบสิ่งเหล่านั้น เขาจึงฉลองการเรียนจบด้วยการไปทำบุญที่วัดแทน แสดงว่าสมปรารถนาเป็นคนมีคุณธรรมข้อใด

- ก. ไม่เสพสิ่งเสพติด ข. ไม่เสพกาม
ค. ไม่เสพบริโภคนิยม ง. ไม่เสพของเหลือใช้

๑๙. เด็กหญิงมุกิตาถูกคุณยายกล่าวหาว่าแอบขโมยเงินคุณยายไป แต่มุกิตาก็พูดความจริงให้คุณพ่อคุณแม่ฟังว่า ไม่ได้เป็นคนขโมยเงินคุณยายไป แต่ที่ยายคิดว่าตนเอาไปเพราะความเผลอสติของคุณยายเอง แสดงว่ามุกิตามีคุณธรรมข้อใด

- ก. ซื่อสัตย์ไม่โกหกครู-อาจารย์ ข. ซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเองและยาย
ค. ซื่อสัตย์ไม่โกหกบิดามารดา ง. ซื่อสัตย์ไม่โกหกเพื่อน

๒๐. นายคิดดีเป็นคนชอบเดินข้ามทางม้าลายประจำ ไม่ชอบขับรถฝ่าไฟแดง ไม่ซิ่งมอเตอร์ไซค์รบกวนชาวบ้าน ไม่ชอบทิ้งขวดและขยะลงบนถนน และไม่ชอบสร้างความเดือดร้อนใดๆ ให้แก่สังคม แสดงว่านายคิดดีเป็นคนมีคุณธรรมข้อใด

- ก. มีความเคารพระเบียบทางสังคม ข. มีความเคารพกฎระเบียบของชุมชน
ค. มีความเคารพระเบียบของพรรค ง. มีความเคารพกฎระเบียบของโรงเรียน

๒๑. นางสาวใกล้ชิดธรรม ไม่เคยทำให้โรงเรียนสกปรก เพราะเป็นคนที่รักความสะอาดมาก ถ้ามีใครทำให้สกปรก ถ้าเขาเห็นเขาจะช่วยทำความสะอาดเป็นประจำ แสดงว่าใกล้ชิดธรรมมีคุณธรรมข้อใด

- ก. ไม่บกพร่องต่อการเรียน ข. ไม่บกพร่องต่อหน้าที่ของชาวพุทธ
ค. ไม่ทิ้งขยะในบริเวณโรงเรียน ง. ถูกทุกข้อ

ตอนที่ ๓.๑ ด้านแบบสอบถามก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่านิยมของ นักเรียน

คำชี้แจง ขอให้นักเรียนพิจารณาอ่านข้อความแต่ละข้อ เพื่อประเมินพฤติกรรมของตนเองก่อน
เข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่านิยมว่าอยู่ในระดับใด

ข้อความ	ปฏิบัติ ได้ มาก ที่สุด	ปฏิบัติ ได้ มาก	ปฏิบัติ ได้ ปาน กลาง	ปฏิบัติ ได้ น้อย	ปฏิบัติ ได้ น้อย ที่สุด
๑. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น					
๒. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา					
๓. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่					
๔. ข้าพเจ้ามีความขยันในการศึกษา					
๕. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานบิดามารดา					
๖. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์					
๗. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย					
๘. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน					
๙. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา					
๑๐. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์					
๑๑. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง					
๑๒. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวต่อบิดามารดา					
๑๓. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวต่อครู-อาจารย์					
๑๔. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวต่อเพื่อน					
๑๕. ข้าพเจ้าแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน					
๑๖. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน					
๑๗. ข้าพเจ้าไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน					
๑๘. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบทางสังคม					
๑๙. ข้าพเจ้าไม่เสพสิ่งเสพติด					
๒๐. ข้าพเจ้าไม่เที่ยวกลางคืน					
๒๑. ข้าพเจ้าไม่เล่นการพนัน					

ตอนที่ ๓.๒ ด้านการนำหลักพุทธธรรมที่ได้หลังจากเข้าฝึกบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

คำชี้แจง ขอให้นักเรียนพิจารณาอ่านข้อความแต่ละข้อ เพื่อประเมินว่าตนเองสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ในระดับใด

ข้อความ	ปฏิบัติ ได้ มาก ที่สุด	ปฏิบัติ ได้ มาก	ปฏิบัติ ได้ ปาน กลาง	ปฏิบัติ ได้ น้อย	ปฏิบัติ ได้ น้อย ที่สุด
๑. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น					
๒. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา					
๓. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำชักจูงให้หลงผิดมึนเมา สูบบุหรี่ยาเสพติด					
๔. ข้าพเจ้ามีความขยันในการศึกษา					
๕. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานบิดามารดา					
๖. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์					
๗. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย					
๘. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน					
๙. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา					
๑๐. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์					
๑๑. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง					
๑๒. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวทต่อบิดามารดา					
๑๓. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวทต่อครู-อาจารย์					
๑๔. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวทต่อเพื่อน					
๑๕. ข้าพเจ้าแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน					
๑๖. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน					
๑๗. ข้าพเจ้าไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน					
๑๘. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบทางสังคม					
๑๙. ข้าพเจ้าไม่เสเพลสิ่งเสเพลติด					
๒๐. ข้าพเจ้าไม่เที่ยวกลางคืน					
๒๑. ข้าพเจ้าไม่เล่นการพนัน					

ตอนที่ ๔ ด้านผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังจากที่ผ่านโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรไปแล้ว

คำชี้แจง ขอให้นักเรียนพิจารณาอ่านข้อความแต่ละข้อ เพื่อประเมินว่าตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ในระดับใด

ข้อความ	เปลี่ยน แปลง มาก ที่สุด	เปลี่ยน แปลง มาก	เปลี่ยน แปลง ปาน กลาง	เปลี่ยน แปลง น้อย	เปลี่ยน แปลง น้อย ที่สุด
๑. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น					
๒. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา					
๓. ข้าพเจ้ามีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่					
๔. ข้าพเจ้ามีความขยันในการศึกษา					
๕. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานบิดามารดา					
๖. ข้าพเจ้ามีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์					
๗. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย					
๘. ข้าพเจ้ามีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน					
๙. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา					
๑๐. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์					
๑๑. ข้าพเจ้ามีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง					
๑๒. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดา					
๑๓. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวที่ต่อครู-อาจารย์					
๑๔. ข้าพเจ้ามีความกตัญญูทวดเวที่ต่อเพื่อน					
๑๕. ข้าพเจ้าแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน					
๑๖. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน					
๑๗. ข้าพเจ้าไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน					
๑๘. ข้าพเจ้ามีความเคารพระเบียบทางสังคม					
๑๙. ข้าพเจ้าไม่เสพสิ่งเสพติด					
๒๐. ข้าพเจ้าไม่เที่ยวกลางคืน					
๒๑. ข้าพเจ้าไม่เล่นการพนัน					

แบบสอบถามประกอบการวิจัย ชุดที่ ๒ - ๔
(สำหรับผู้ปกครองนักเรียน, คณะกรรมการสถานศึกษา และครู-อาจารย์)

ชุดที่ ๑ สำหรับผู้ปกครองนักเรียน, คณะกรรมการสถานศึกษาและครู
อาจารย์ใช้ในชุดเดียวกัน โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน
๗ ข้อ และด้านข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการสถานศึกษาและของครู-อาจารย์ จำนวน ๖ ข้อ

ตอนที่ ๒ ด้านแบบสอบถามก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน
ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และครู-อาจารย์ จำนวน ๒๑ ข้อ

ตอนที่ ๓ ด้านผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทัศนะ
ของผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และครู-อาจารย์ จำนวน ๒๑ ข้อ

การปฏิบัติตนของนักเรียนที่ผ่านโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร จำนวน ๔
ข้อ

ชุดที่ ๒ สำหรับผู้ปกครองนักเรียน

ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๗ ข้อ

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ในช่อง () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุดและเติมข้อความลงในช่องว่างให้สมบูรณ์ที่สุด

๑. เพศ

() ๑. ชาย () ๒. หญิง

๒. ปัจจุบันอายุ.....ปี (โปรดระบุอายุเต็มปี)

๓. อาชีพ

() ๑. รัฐบาล () ๒. ลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ () ๓. ค้าขาย

() ๔. ทำงานบริษัท () ๕. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๔. สถานภาพทางการสมรส

() ๑. โสด () ๒. สมรสและอยู่ด้วยกัน () ๓. สมรส และแยกกันอยู่

() ๔. หย่า () ๕. หม้าย

๕. การศึกษา

() ๑. ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ ๖ () ๒. มัธยมศึกษาปีที่ ๖ () ๓. อนุปริญญา

() ๔. ปริญญาตรี () ๕. สูงกว่าปริญญาตรี

๖. รายได้ต่อเดือน

- () ๑. ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท () ๒. ตั้งแต่ ๕,๐๐๑-๗,๕๐๐ บาท
 () ๓. ตั้งแต่ ๗,๕๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท () ๔. ตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท
 () ๕. ตั้งแต่ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท () ๖. มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป

๗. ประสบการณ์เกี่ยวกับพุทธศาสนา (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

- () ๑. เคยบรรพชาอุปสมบท (เฉพาะชาย)
 () ๒. เคยเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม
 () ๓. ติดตามข่าวสารจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือธรรมะ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น
 () ๔. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชุดที่ ๓ สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา
ชุดที่ ๔ สำหรับครู-อาจารย์

ตอนที่ ๑ ด้านข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการสถานศึกษาและครู-อาจารย์ผู้ตอบ
แบบสอบถาม จำนวน ๖ ข้อ

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ในช่อง () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุดและเติมข้อความในช่องว่างให้สมบูรณ์ที่สุด

๑. เพศ

() ๑. ชาย () ๒. หญิง

๒. ปัจจุบันอายุ.....ปี (โปรดระบุอายุเต็มปี)

๓. ระดับการศึกษาสูงสุด

() ๑. ต่ำกว่าปริญญาตรี () ๒. ปริญญาตรี () ๓. ปริญญาโท

() ๔. ปริญญาเอก () ๕. อื่นๆ (โปรดระบุให้ชัดเจน).....

๔. สถานภาพปัจจุบัน

() ๑. โสด () ๒. สมรส () ๓. หย่าร้าง

๕. ประสบการณ์เกี่ยวกับพุทธศาสนา (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

() ๑. เคยบรรพชาอุปสมบท (เฉพาะชาย)

() ๒. เคยเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม

() ๓. ติดตามข่าวสารจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือธรรมะ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

() ๔. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๖. ตำแหน่งปัจจุบัน

() ๑. ผู้อำนวยการ

() ๒. ผู้ช่วยผู้อำนวยการ

() ๓. อาจารย์ใหญ่

() ๔. ครูใหญ่

() ๕. ครู-อาจารย์

() ๖. อื่นๆ (โปรดระบุให้ชัดเจน)

ตอนที่ ๒ ด้านแบบสอบถามก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรของนักเรียน
ในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และครู อาจารย์
จำนวน ๒๑ ข้อ

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาอ่านข้อความแต่ละข้อ เพื่อประเมินพฤติกรรมของนักเรียนที่ผ่าน
มาก่อนเข้าฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรว่าอยู่ในระดับใด

ข้อความ	ปฏิบัติ ได้ มาก ที่สุด	ปฏิบัติ ได้ มาก	ปฏิบัติ ได้ ปาน กลาง	ปฏิบัติ ได้ น้อย	ปฏิบัติ ได้ น้อย ที่สุด
๑. นักเรียนมีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น					
๒. นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา					
๓. นักเรียนมีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่					
๔. นักเรียนมีความขยันในการศึกษา					
๕. นักเรียนมีความขยันช่วยงานบิดามารดา					
๖. นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์					
๗. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย					
๘. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน					
๙. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา					
๑๐. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์					
๑๑. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง					
๑๒. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดา					
๑๓. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อครู-อาจารย์					
๑๔. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อเพื่อน					
๑๕. นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน					
๑๖. นักเรียนมีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน					
๑๗. นักเรียนไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน					
๑๘. นักเรียนมีความเคารพระเบียบทางสังคม					
๑๙. นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติด					
๒๐. นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน					
๒๑. นักเรียนไม่เล่นการพนัน					

ตอนที่ ๓ ด้านผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทัศนะ
ของผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และครู อาจารย์ จำนวน ๒๑ ข้อ
คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ในช่อง () ตามความเป็นจริงที่ท่านพบเห็น และระบุให้
ชัดเจนว่าเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในด้านใด

ข้อความ	ระดับผลการประเมิน				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. นักเรียนมีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น					
๒. นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา					
๓. นักเรียนมีความอดทนต่อคำชักจูงให้ลองดื่มสุรา สูบบุหรี่					
๔. นักเรียนมีความขยันในการศึกษา					
๕. นักเรียนมีความขยันช่วยงานบิดามารดา					
๖. นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู-อาจารย์					
๗. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายไม่สุรุ่ยสุร่าย					
๘. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรในบ้านและโรงเรียน					
๙. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อบิดามารดา					
๑๐. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู-อาจารย์					
๑๑. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง					
๑๒. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดา					
๑๓. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อครู-อาจารย์					
๑๔. นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อเพื่อน					
๑๕. นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน					
๑๖. นักเรียนมีความเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียน					
๑๗. นักเรียนไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน					
๑๘. นักเรียนมีความเคารพระเบียบทางสังคม					
๑๙. นักเรียนไม่เสเพลเสพติด					
๒๐. นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน					
๒๑. นักเรียนไม่เล่นการพนัน					

ภาคผนวก

ง. ผลการวิเคราะห์หาค่าคุณภาพเครื่องมือ

ภาคผนวก

ง. แบบสังเกตพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น
ในขณะเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร ๒ คืน ๓ วัน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา

บันทึกการสังเกตโดย.....

ตำแหน่ง.....วัน/เดือน/ปี.....

ข้อที่	รายการที่สังเกตพฤติกรรมเชิง จริยธรรมของนักเรียน ขณะเข้าอบรม	ระดับการปฏิบัติของนักเรียน				
		ปฏิบัติ ได้ มาก ที่สุด (๕)	ปฏิบัติ ได้ มาก (๔)	ปฏิบัติ ได้ ปาน กลาง (๓)	ปฏิบัติ ได้ น้อย (๒)	ปฏิบัติ ได้ น้อย ที่สุด (๑)
๑	ความอดทน	๕	๔	๓	๒	๑
	๑.๑ อดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น					
	๑.๒ อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา					
	๑.๓ อดทนต่อการชักจูงให้หลงสิ่งเสพติด					
๒	ความขยัน	๕	๔	๓	๒	๑
	๒.๑ ขยันในการศึกษา					
	๒.๒ ขยันในการช่วยงานบิดามารดา					
	๒.๓ ขยันช่วยงานครูอาจารย์					
	ความประหยัด	๕	๔	๓	๒	๑
	๓.๑ ประหยัดในการใช้จ่ายเงิน					

๓	๓.๒ ประหยัดในการใช้ทรัพยากร ของตนและส่วนรวม					
๔	ความซื่อสัตย์	๕	๔	๓	๒	๑
	๔.๑ ซื่อสัตย์ไม่โกหกบิดามารดา					
	๔.๒ ซื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู อาจารย์					
	๔.๓ ซื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง					
๕	ความกตัญญูทเวท	๕	๔	๓	๒	๑
	๕.๑ ความกตัญญูทเวทที่ต่อบิดามารดา					
	๕.๒ ความกตัญญูทเวทที่ต่อครู อาจารย์					
	๕.๓ ความกตัญญูทเวทที่ต่อเพื่อน					
๖	ความมีระเบียบวินัย	๕	๔	๓	๒	๑
	๖.๑ การแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน					
	๖.๒ เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน					
	๖.๓ ไม่ทิ้งขยะในโรงเรียน					
	๖.๔ เคารพระเบียบทางสังคม					
๗	ความห่างไกลอบายมุข	๕	๔	๓	๒	๑
	๗.๑ ไม่เสพสิ่งเสพติด					
	๗.๒ ไม่เที่ยวกลางคืน					
	๗.๓ ไม่เล่นการพนัน					

หมายเหตุ. ตารางการสังเกตพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนี้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากตาราง
แบบ Likert Scale^๑

^๑ ยุทธ ไกยวรรณ, พื้นฐานการวิจัย ฉบับปรับปรุงใหม่, หน้า ๑๔๒.

แบบตรวจเครื่องมือสำหรับผู้เชี่ยวชาญเพื่อคำนวณหาค่าความสอดคล้อง (IOC)

ของแบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ๓ ท่าน

เรื่อง การศึกษาผลการเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตรกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตาบ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง โปรดขีดเครื่องหมาย (/) ในช่องคำว่า เหมาะสม, ไม่เหมาะสม หรือ ไม่แน่ใจ เพียงข้อเดียวเท่านั้นในแต่ละข้อ

นิยาม	ข้อคำถาม	ระดับความเห็นของท่าน					ผู้เชี่ยวชาญ		
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ไม่แน่ใจ
ความอดทน หมายถึงอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น อดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา อดทนต่อการชกแจงให้ลองเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด	๑. นักเรียนมีความอดทนต่อคำพูดเสียดสีของผู้อื่น	๕	๔	๓	๒	๑			
	๒. นักเรียนมีความอดทนต่อความยากลำบากในการศึกษา	๕	๔	๓	๒	๑			
	๓. นักเรียนมีความอดทนต่อการชกแจงให้ลองเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด	๕	๔	๓	๒	๑			
ความขยัน หมายถึงขยันในการศึกษา ขยันในการช่วยงานบิดามารดา ขยันช่วยงานครู อาจารย์ที่โรงเรียน	๑. นักเรียนมีความขยันในการศึกษา	๕	๔	๓	๒	๑			
	๒. นักเรียนมีความขยันในการช่วยงานบิดามารดา	๕	๔	๓	๒	๑			
	๓. นักเรียนมีความขยันช่วยงานครู อาจารย์	๕	๔	๓	๒	๑			
ความประหยัด หมายถึง ประหยัดในการใช้จ่ายเงินไม่สุรุ่ยสุร่าย ประหยัดในการใช้ทรัพยากรของตนและส่วนรวม	๑. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้จ่ายเงินไม่สุรุ่ยสุร่าย	๕	๔	๓	๒	๑			
	๒. นักเรียนมีความประหยัดในการใช้ทรัพยากรของตนและส่วนรวม	๕	๔	๓	๒	๑			
ความซื่อสัตย์ หมายถึง ซื่อสัตย์ไม่โกหกบิดามารดาของโกหกบิดามารดาของ	๑. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกบิดามารดา	๕	๔	๓	๒	๑			
	๒. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ไม่โกหกครูอาจารย์	๕	๔	๓	๒	๑			

ตนเอง ชื่อสัตย์ไม่โกหกต่อครู อาจารย์ ชื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง	๓. นักเรียนมีความชื่อสัตย์ไม่โกหกตนเอง	๕	๔	๓	๒	๑			
ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา ความกตัญญูกตเวทีต่อครู อาจารย์ ความกตัญญูกตเวทีต่อเพื่อน	๑. นักเรียนมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา	๕	๔	๓	๒	๑			
	๒. นักเรียนมีความกตัญญูกตเวทีต่อครู อาจารย์	๕	๔	๓	๒	๑			
	๓. นักเรียนมีความกตัญญูกตเวทีต่อเพื่อน	๕	๔	๓	๒	๑			
ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่ทิ้งขยะในบริเวณโรงเรียน เคารพระเบียบทางสังคม	๑. นักเรียนแต่งตัวเรียบร้อยเมื่อไปโรงเรียน	๕	๔	๓	๒	๑			
	๒. นักเรียนมีความเคารพกฎระเบียบของโรงเรียน	๕	๔	๓	๒	๑			
	๓. นักเรียนไม่ทิ้งขยะในบริเวณโรงเรียน	๕	๔	๓	๒	๑			
	๔. นักเรียนมีความเคารพระเบียบทางสังคม	๕	๔	๓	๒	๑			
ความห่างไกลอบายมุข หมายถึง ไม่เสพสิ่งเสพติดทุกชนิด ไม่เที่ยวในเวลาวิกาลหรือกลางคืน ไม่เล่นการพนันทุกชนิด	๑. นักเรียนไม่เสพสิ่งเสพติดทุกชนิด	๕	๔	๓	๒	๑			
	๒. นักเรียนไม่เที่ยวกลางคืน	๕	๔	๓	๒	๑			
	๓. นักเรียนไม่เล่นการพนันทุกชนิด	๕	๔	๓	๒	๑			

หมายเหตุ. ตารางการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๓ ท่านนี้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากตารางที่ ๘.๒ ของตัวอย่างการเสนอเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเพื่อกำหนดค่า IOC^๒

^๒ พิสนุ พองศรี, วิจัยทางการศึกษา, หน้า ๑๓๕.

ตารางที่ ๓ คะแนนก่อนการเข้าอบรมและหลังการเข้าอบรมของนักเรียนที่ผ่าน
โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร

นักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	ก่อนการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	หลังการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
คนที่ ๑	๑๖	๑๘
คนที่ ๒	๑๕	๑๗
คนที่ ๓	๑๕	๑๗
คนที่ ๔	๑๖	๑๗
คนที่ ๕	๑๔	๑๘
คนที่ ๖	๑๔	๑๗
คนที่ ๗	๑๕	๑๗
คนที่ ๘	๑๖	๑๗
คนที่ ๙	๑๖	๑๙
คนที่ ๑๐	๑๓	๑๗
คนที่ ๑๑	๑๗	๑๙
คนที่ ๑๒	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๓	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๔	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๕	๑๒	๑๖
คนที่ ๑๖	๑๓	๑๖
คนที่ ๑๗	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๘	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๙	๑๖	๑๗
คนที่ ๒๐	๑๖	๑๗
คนที่ ๒๑	๑๔	๑๗
คนที่ ๒๒	๑๕	๑๘
คนที่ ๒๓	๑๕	๑๙
คนที่ ๒๔	๑๗	๒๐

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

นักเรียนผู้เข้ารับการศึกษา จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	ก่อนการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	หลังการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
คนที่ ๒๕	๑๖	๑๗
คนที่ ๒๖	๑๘	๒๐
คนที่ ๒๗	๑๖	๑๗
คนที่ ๒๘	๑๔	๑๖
คนที่ ๒๙	๑๖	๑๗
คนที่ ๓๐	๑๔	๑๘
คนที่ ๓๑	๑๖	๑๙
คนที่ ๓๒	๑๖	๑๘
คนที่ ๓๓	๑๕	๑๗
คนที่ ๓๔	๑๒	๑๗
คนที่ ๓๕	๑๓	๑๘
คนที่ ๓๖	๑๖	๑๘
คนที่ ๓๗	๑๒	๑๖
คนที่ ๓๘	๑๔	๑๘
คนที่ ๓๙	๑๔	๑๗
คนที่ ๔๐	๑๖	๑๗
คนที่ ๔๑	๑๖	๑๗
คนที่ ๔๒	๑๖	๑๘
คนที่ ๔๓	๑๕	๑๗
คนที่ ๔๔	๑๕	๑๗
คนที่ ๔๕	๑๖	๑๙
คนที่ ๔๖	๑๖	๑๙
คนที่ ๔๗	๑๔	๑๖
คนที่ ๔๘	๑๕	๑๗
คนที่ ๔๙	๑๖	๑๘
คนที่ ๕๐	๑๑	๑๗

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

นักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	ก่อนการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	หลังการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
คนที่ ๕๑	๑๒	๑๗
คนที่ ๕๒	๑๒	๑๖
คนที่ ๕๓	๑๖	๑๗
คนที่ ๕๔	๑๔	๑๗
คนที่ ๕๕	๑๓	๑๖
คนที่ ๕๖	๑๖	๑๘
คนที่ ๕๗	๑๔	๑๘
คนที่ ๕๘	๑๖	๑๙
คนที่ ๕๙	๑๕	๑๖
คนที่ ๖๐	๑๖	๑๘
คนที่ ๖๑	๑๕	๑๗
คนที่ ๖๒	๑๖	๑๗
คนที่ ๖๓	๑๖	๑๙
คนที่ ๖๔	๑๗	๑๙
คนที่ ๖๕	๑๖	๑๗
คนที่ ๖๖	๑๓	๑๖
คนที่ ๖๗	๑๖	๑๘
คนที่ ๖๘	๑๔	๑๗
คนที่ ๖๙	๑๓	๑๖
คนที่ ๗๐	๑๓	๑๖
คนที่ ๗๑	๑๖	๑๘
คนที่ ๗๒	๑๖	๑๘
คนที่ ๗๓	๑๕	๑๘
คนที่ ๗๔	๑๕	๑๗
คนที่ ๗๕	๑๖	๑๙
คนที่ ๗๖	๑๖	๑๘

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

นักเรียนผู้เข้ารับการศึกษา จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	ก่อนการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	หลังการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
คนที่ ๗๗	๑๖	๑๘
คนที่ ๗๘	๑๖	๑๘
คนที่ ๗๙	๑๖	๑๘
คนที่ ๘๐	๑๓	๑๗
คนที่ ๘๑	๑๓	๑๖
คนที่ ๘๒	๑๕	๑๗
คนที่ ๘๓	๑๔	๑๗
คนที่ ๘๔	๑๖	๑๘
คนที่ ๘๕	๑๘	๒๐
คนที่ ๘๖	๑๑	๑๖
คนที่ ๘๗	๑๖	๑๗
คนที่ ๘๘	๑๕	๑๗
คนที่ ๘๙	๑๕	๑๘
คนที่ ๙๐	๑๕	๑๘
คนที่ ๙๑	๑๖	๑๗
คนที่ ๙๒	๑๕	๑๘
คนที่ ๙๓	๑๖	๑๘
คนที่ ๙๔	๑๖	๑๙
คนที่ ๙๕	๑๖	๑๙
คนที่ ๙๖	๑๗	๑๘
คนที่ ๙๗	๑๖	๑๗
คนที่ ๙๘	๑๔	๑๗
คนที่ ๙๙	๑๓	๑๗
คนที่ ๑๐๐	๑๔	๑๘
คนที่ ๑๐๑	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๐๒	๑๖	๑๘

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

นักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	ก่อนการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	หลังการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
คนที่ ๑๐๑	๑๒	๑๖
คนที่ ๑๐๒	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๐๓	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๐๔	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๐๕	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๐๖	๑๒	๑๖
คนที่ ๑๐๗	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๐๘	๑๕	๑๘
คนที่ ๑๐๙	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๑๐	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๑๐	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๑๑	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๑๒	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๑๓	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๑๔	๑๙	๒๐
คนที่ ๑๑๕	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๑๖	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๑๗	๑๕	๑๘
คนที่ ๑๑๘	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๑๙	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๒๐	๑๘	๒๐
คนที่ ๑๒๑	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๒๒	๑๕	๑๘
คนที่ ๑๒๓	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๒๔	๑๖	๑๙
คนที่ ๑๒๕	๑๔	๑๘
คนที่ ๑๒๖	๑๔	๑๗

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

นักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	ก่อนการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	หลังการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
คนที่ ๑๒๗	๑๖	๑๗
คนที่ ๑๒๘	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๒๙	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๓๐	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๓๑	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๓๒	๑๓	๑๖
คนที่ ๑๓๓	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๓๔	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๓๕	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๓๖	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๓๗	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๓๘	๑๕	๑๘
คนที่ ๑๓๙	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๔๐	๑๘	๒๐
คนที่ ๑๔๑	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๔๒	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๔๓	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๔๔	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๔๕	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๔๖	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๔๗	๑๕	๑๘
คนที่ ๑๔๘	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๔๙	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๕๐	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๕๑	๑๖	๑๘

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

นักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	ก่อนการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	หลังการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
คนที่ ๑๕๒	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๕๓	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๕๔	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๕๕	๑๓	๑๘
คนที่ ๑๕๖	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๕๗	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๕๘	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๕๙	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๖๐	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๖๑	๑๕	๑๘
คนที่ ๑๖๒	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๖๓	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๖๔	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๖๕	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๖๖	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๖๗	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๖๘	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๖๙	๑๕	๑๘
คนที่ ๑๗๐	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๗๑	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๗๒	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๗๓	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๗๔	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๗๕	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๗๖	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๗๗	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๗๘	๑๕	๑๘

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

นักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	ก่อนการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร	หลังการเข้าอบรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
คนที่ ๑๗๙	๑๔	๑๘
คนที่ ๑๘๐	๑๔	๑๘
คนที่ ๑๘๑	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๘๒	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๘๓	๑๗	๑๙
คนที่ ๑๘๔	๑๘	๒๐
คนที่ ๑๘๕	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๘๖	๑๔	๑๗
คนที่ ๑๘๗	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๘๘	๑๕	๑๗
คนที่ ๑๘๙	๑๖	๑๘
คนที่ ๑๙๐	๑๕	๑๙
รวม	๒,๙๑๔	๓,๕๑๘

ตารางผลการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Rtt) ประเภทสอบซ้ำของแบบสอบ
วัดความรู้ความเข้าใจ คือ Pretest - Posttest ทั้ง ๒ ฉบับ จำนวน ๓๐ คน ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

คนที่	(X)	(Y)	X ²	Y ²	XY
๑	๕	๑๗	๒๕	๒๘๙	๘๕
๒	๒๑	๑๖	๔๔๑	๒๕๖	๓๓๖
๓	๒๑	๑๖	๔๔๑	๒๕๖	๓๓๖
๔	๒๑	๑๖	๔๔๑	๒๕๖	๓๓๖
๕	๒๑	๑๙	๔๔๑	๓๖๑	๓๙๙
๖	๒๐	๑๘	๔๐๐	๓๒๔	๓๖๐
๗	๒๐	๑๗	๔๐๐	๒๘๙	๓๔๐
๘	๒๐	๑๗	๔๐๐	๒๘๙	๓๔๐
๙	๒๑	๑๗	๔๔๑	๒๘๙	๓๕๗
๑๐	๒๑	๑๗	๔๔๑	๒๘๙	๓๕๗
๑๑	๑๗	๑๗	๒๘๙	๒๘๙	๒๘๙
๑๒	๑๒	๑๔	๑๔๔	๑๙๖	๑๖๘
๑๓	๒๐	๑๖	๔๐๐	๒๕๖	๓๒๐
๑๔	๒๐	๑๗	๔๐๐	๒๘๙	๓๔๐
๑๕	๒๐	๑๕	๔๐๐	๒๒๕	๓๐๐
๑๖	๑๘	๑๗	๓๒๔	๒๘๙	๓๐๖
๑๗	๒๑	๑๗	๔๔๑	๒๘๙	๓๕๗
๑๘	๒๑	๑๗	๔๔๑	๒๘๙	๓๕๗
๑๙	๑๗	๑๗	๒๘๙	๒๘๙	๒๘๙
๒๐	๑๒	๑๔	๑๔๔	๑๙๖	๑๖๘
๒๑	๒๑	๑๙	๔๔๑	๓๖๑	๓๙๙
๒๒	๒๐	๑๘	๔๐๐	๓๒๔	๓๖๐
๒๓	๒๐	๘	๔๐๐	๖๔	๑๖๐
๒๔	๒๑	๒๐	๔๔๑	๔๐๐	๔๒๐
๒๕	๒๑	๑๘	๔๔๑	๓๒๔	๓๗๘
๒๖	๑๘	๑๓	๓๒๔	๑๖๙	๒๓๔
๒๗	๑๙	๘	๓๖๑	๖๔	๑๕๒

ตารางผลการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (ต่อ)

คนที่	(X)	(Y)	X ²	Y ²	XY
๒๘	๒๐	๑๔	๔๐๐	๑๙๖	๒๘๐
๒๙	๑๙	๑๔	๓๖๑	๑๙๖	๒๖๖
๓๐	๒๐	๑๔	๔๐๐	๑๙๖	๒๘๐
รวม	๕๗๒	๔๘๒	๑๑๒๐๖	๗๙๖๖	๙๒๑๑

โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)^๓

$$N \sum XY - (\sum X)(\sum Y)$$

$$\text{ใช้สูตร } r_{tt} = \frac{N \sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2][N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ r_{tt} = ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความเชื่อมั่นระหว่าง X กับ Y

N = จำนวนคนของกลุ่มตัวอย่าง

$\sum XY$ = ผลรวมทั้งหมดของผลคูณระหว่างคะแนนการสอบครั้งแรก (X) และคะแนนการสอบครั้งที่สอง (Y)

$\sum X$ = ผลรวมทั้งหมดของคะแนนการสอบครั้งแรก

$\sum Y$ = ผลรวมทั้งหมดของคะแนนการสอบครั้งที่สอง

$\sum X^2$ = ผลรวมทั้งหมดของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสองของคะแนนการสอบครั้งแรก

$\sum Y^2$ = ผลรวมทั้งหมดของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสองของคะแนนการสอบครั้งที่สอง

วิธีคิดจากสูตร จะได้ผลลัพธ์ดังนี้

$$N = 30$$

$$\begin{aligned} \text{ใช้สูตร } r_{tt} &= \frac{30 \times 9211 - (572)(482)}{\sqrt{\{30 \times 11206 - (572)^2\} \{30 \times 7966 - (482)^2\}}} \\ &= \frac{626}{8996 \times 6656} = .76 \end{aligned}$$

^๓ อ้างแล้ว.

ดังนั้น ผลลัพธ์ของการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Rtt) ของแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจทั้งสองฉบับหรือทั้งสองครั้ง คือ ครั้งแรกและครั้งที่สองนี้ มีค่าเท่ากับ .๗๖

ตารางผลการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (R) ของแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียน ครั้งที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (Pre-Test)

ข้อที่	R _u	R _l	$D = \frac{R_u - R_l}{\frac{N_u + N_l}{2}}$	D	หมายเหตุ
๑	๑๕	๑๔	$\frac{15 - 14}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๒	๑๓	๑๑	$\frac{13 - 11}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๓	๑๕	๓	$\frac{15 - 3}{15}$	๐.๘๐	ผ่าน
๔	๑๕	๑๕	$\frac{15 - 15}{15}$	๐.๐๐	ปรับปรุงใหม่
๕	๑๕	๑๔	$\frac{15 - 14}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๖	๑๔	๘	$\frac{14 - 8}{15}$	๐.๔๐	ผ่าน
๗	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๘	๑๕	๑๐	$\frac{15 - 10}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๙	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๑๐	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๑๑	๑๕	๑๕	$\frac{15 - 15}{15}$	๐.๐๐	ปรับปรุงใหม่

ตารางผลการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (ต่อ)

ข้อที่	R _u	R _l	$D = \frac{R_u - R_l}{\frac{N_u + N_l}{2}}$	D	หมายเหตุ
๑๒	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๑๓	๑๕	๑๔	$\frac{15 - 14}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๑๔	๑๕	๑๔	$\frac{15 - 14}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๑๕	๑๕	๑๐	$\frac{15 - 10}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๑๖	๑๔	๑๔	$\frac{14 - 14}{15}$	๐.๐๐	ปรับปรุงใหม่
๑๗	๑๕	๑๔	$\frac{15 - 14}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๑๘	๑๔	๗	$\frac{14 - 7}{15}$	๐.๔๖	ผ่าน
๑๙	๑๔	๑๓	$\frac{14 - 13}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๒๐	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๒๑	๑๕	๑๔	$\frac{15 - 14}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่

หมายเหตุ: การหาคคุณภาพค่า (R) อำนาจจำแนก ครั้งที่ ๑ ฉบับที่ ๑ Pre-Test ของแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ผ่าน ๕ ข้อ ได้แก่ข้อ ๓, ๖, ๘, ๑๕ และ ๑๘ ที่เหลือปรับปรุงใหม่

ตารางผลการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (R) ของแบบสอบวัดความรู้ความ
เข้าใจของนักเรียน ครั้งที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (Post-Test)

ข้อที่	R _u	R _l	$D = \frac{R_u - R_l}{N_u + N_l}$ 2	D	หมายเหตุ
๑	๑๔	๙	$\frac{15 - 9}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๒	๑๕	๑๒	$\frac{15 - 12}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน
๓	๑๕	๑๕	$\frac{15 - 15}{15}$	๐.๘๐	ผ่าน
๔	๑๔	๑๔	$\frac{14 - 14}{15}$	๐.๐๐	ปรับปรุงใหม่
๕	๙	๖	$\frac{9 - 6}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน
๖	๑๐	๑๒	$\frac{10 - 12}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๗	๑๕	๔	$\frac{15 - 4}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๘	๑๕	๑๒	$\frac{15 - 12}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน
๙	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๑๐	๑๓	๗	$\frac{13 - 7}{15}$	๐.๔๐	ผ่าน
๑๑	๑๕	๑๒	$\frac{15 - 12}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน
๑๒	๑๕	๑๔	$\frac{15 - 14}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๑๓	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๑๔	๑๓	๙	$\frac{13 - 9}{15}$	๐.๒๖	ผ่าน
๑๕	๑๕	๑๔	$\frac{15 - 14}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๑๖	๑๕	๓	$\frac{15 - 3}{15}$	๐.๘๐	ผ่าน
๑๗	๑๑	๑๒	$\frac{11 - 12}{15}$	-	ปรับปรุงใหม่
๑๘	๑๓	๑๑	$\frac{13 - 11}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่

ตารางผลการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (ต่อ)

ข้อที่	R _u	R _l	$D = \frac{R_u - R_l}{N_u + N_l}$ 2	D	หมายเหตุ
๑๙	๒	๑	$\frac{2 - 1}{15}$	๐.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๒๐	๑๒	๘	$\frac{12 - 8}{15}$	๐.๒๖	ผ่าน
๒๑	๘	๕	$\frac{8 - 5}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน

หมายเหตุ: การหาคุณภาพค่า (R) อำนาจจำแนก ครั้งที่ ๑ ฉบับที่ ๒ Post-Test ของแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ผ่าน ๑๑ ข้อ ได้แก่ข้อ ๑, ๒, ๓, ๕, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๔, ๑๖, ๒๐ และ ๒๑ ที่เหลือปรับปรุงใหม่

ตารางผลการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (R) ของแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียน ครั้งที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (Pre-Test)

ข้อที่	R _u	R _l	$D = \frac{R_u - R_l}{N_u + N_l}$ 2	D	หมายเหตุ
๑	๑๔	๙	$\frac{14 - 9}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๒	๑๕	๑๒	$\frac{15 - 12}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน
๓	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๘๐	ผ่านครั้งแรก
๔	๑๔	๗	$\frac{14 - 7}{15}$	๐.๔๐	ผ่าน
๕	๙	๖	$\frac{9 - 6}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน
๖	๑๔	๘	$\frac{14 - 8}{15}$	๐.๔๐	ผ่านครั้งแรก
๗	๑๓	๗	$\frac{13 - 7}{15}$	๐.๔๐	ผ่าน

ตารางผลการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (ต่อ)

ข้อที่	R _u	R _l	$D = \frac{R_u - R_l}{N_u + N_l}$ 2	D	หมายเหตุ
๘	๑๕	๑๐	$\frac{15 - 10}{15}$	๐.๓๓	ผ่านครั้งแรก
๙	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๘๐	ผ่าน
๑๒	๑๒	๘	$\frac{12 - 8}{15}$	๐.๒๖	ผ่าน
๑๓	๑๒	๘	$\frac{12 - 8}{15}$	๐.๒๖	ผ่าน
๑๔	๑๓	๙	$\frac{13 - 9}{15}$	๐.๒๖	ผ่าน
๑๕	๑๕	๑๐	$\frac{15 - 10}{15}$	๐.๓๓	ผ่านครั้งแรก
๑๖	๑๕	๓	$\frac{15 - 3}{15}$	๐.๘๐	ผ่าน
๑๗	๑๕	๑๐	$\frac{15 - 10}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๑๘	๑๔	๗	$\frac{14 - 7}{15}$	๐.๔๖	ผ่านครั้งแรก
๑๙	๑๔	๙	$\frac{14 - 9}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๒๐	๑๒	๘	$\frac{12 - 8}{15}$	๐.๒๖	ผ่าน
๒๑	๘	๕	$\frac{8 - 5}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน

หมายเหตุ: การหาคุณภาพค่า (R) อำนาจจำแนก ครั้งที่ ๒ ฉบับที่ ๑ Pre-Test ของแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ผ่านครั้งแรกไปแล้ว ๕ ข้อ ได้แก่ ข้อ ๓, ๖, ๘, ๑๕, ๑๘ ส่วนที่เหลือผ่านครั้งที่สอง

ตารางผลการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (R) ของแบบสอบวัดความรู้
ความเข้าใจของนักเรียน ครั้งที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (Post-Test)

ข้อที่	R _u	R _l	$D = \frac{R_u - R_l}{\frac{N_u + N_l}{2}}$	D	หมายเหตุ
๑	๑๔	๙	$\frac{15 - 9}{15}$	๐.๓๓	ผ่านครั้งแรก
๒	๑๕	๑๒	$\frac{15 - 12}{15}$	๐.๒๐	ผ่านครั้งแรก
๓	๑๕	๓	$\frac{15 - 3}{15}$	๐.๘๐	ผ่าน
๔	๑๔	๙	$\frac{14 - 9}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๕	๙	๖	$\frac{9 - 6}{15}$	๐.๒๐	ผ่านครั้งแรก
๖	๑๕	๑๒	$\frac{15 - 12}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน
๗	๑๔	๙	$\frac{14 - 9}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๘	๑๕	๑๒	$\frac{15 - 12}{15}$	๐.๒๐	ผ่านครั้งแรก
๙	๑๕	๓	$\frac{15 - 3}{15}$	๐.๘๐	ผ่าน
๑๐	๑๓	๗	$\frac{13 - 7}{15}$	๐.๔๐	ผ่านครั้งแรก
๑๑	๑๕	๑๒	$\frac{15 - 12}{15}$	๐.๒๐	ผ่านครั้งแรก
๑๒	๑๔	๙	$\frac{14 - 9}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๑๓	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๑๔	๑๓	๙	$\frac{13 - 9}{15}$	๐.๒๖	ผ่านครั้งแรก
๑๕	๑๕	๑๓	$\frac{15 - 13}{15}$	๐.๑๓	ปรับปรุงใหม่
๑๖	๑๕	๓	$\frac{15 - 3}{15}$	๐.๘๐	ผ่านครั้งแรก
๑๗	๑๔	๙	$\frac{14 - 9}{15}$	๐.๓๓	ผ่าน
๑๘	๑๕	๑๒	$\frac{15 - 12}{15}$	๐.๒๐	ผ่าน

ตารางผลการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (ต่อ)

ข้อที่	R _u	R _l	$D = \frac{R_u - R_l}{\frac{N_u + N_l}{2}}$	D	หมายเหตุ
๑๙	๑๓	๙	$\frac{13 - 9}{15}$	๐.๒๖	ผ่าน
๒๐	๑๒	๘	$\frac{12 - 8}{15}$	๐.๒๖	ผ่านครั้งแรก
๒๑	๘	๕	$\frac{8 - 5}{15}$	๐.๒๐	ผ่านครั้งแรก

หมายเหตุ: การหาคคุณภาพค่า (R) อำนาจจำแนก ครั้งที่ ๒ ฉบับที่ ๒ Post-Test ของแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ปรับปรุงใหม่ ๒ ข้อ ได้แก่ข้อ ๑๓, ๑๕, ที่เหลือผ่านทั้งครั้งแรกแล้วและผ่านครั้งที่สอง

ตารางผลการคำนวณหาค่าความสอดคล้อง IOC ของแบบสอบถาม

ข้อที่	$\sum R$	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	IOC	หมายเหตุ
๑	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๒	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๓	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๔	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๕	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๖	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๗	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๘	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๙	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๑๐	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๑๑	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๑๒	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๑๓	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๑๔	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๑๕	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๑๖	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๑๗	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน

ตารางผลการคำนวณหาค่าความสอดคล้อง (ต่อ)

ข้อที่	$\sum R$	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	IOC	หมายเหตุ
๑๘	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๑๙	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๒๐	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน
๒๑	๓	$\frac{3}{3}$	๑.๐๐	ผ่าน

ผลการวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบวัด ปราบกฏตั้งตาราง
ต่อไปนี้

ข้อ ที่	ฉบับที่ ๑ (Pre-Test)				ฉบับที่ ๒ (Post-Test)				
	R	N	P	หมายเหตุ	ข้อที่	R	N	P	หมายเหตุ
๑	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่	๑	๒๓	๓๐	.๗๖	ผ่าน
๒	๒๔	๓๐	.๘๐	ผ่าน	๒	๒๗	๓๐	.๙๐	ปรับปรุงใหม่
๓	๒๗	๓๐	.๙๐	ปรับปรุงใหม่	๓	-	-	-	คำถามไม่ชัดเจน สร้างใหม่
๔	๓๐	๓๐	๑.๐	ปรับปรุงใหม่	๔	๒๘	๓๐	.๙๓	ปรับปรุงใหม่
๕	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่	๕	๑๕	๓๐	.๕๐	ผ่าน
๖	๒๒	๓๐	.๗๓	ผ่าน	๖	๒๘	๓๐	.๙๓	ปรับปรุงใหม่
๗	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่	๗	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่
๘	๒๕	๓๐	.๘๓	ปรับปรุงใหม่	๘	๒๗	๓๐	.๙๐	ปรับปรุงใหม่
๙	๒๘	๓๐	.๙๓	ปรับปรุงใหม่	๙	๒๘	๓๐	.๙๓	ปรับปรุงใหม่
๑๐	๒๘	๓๐	.๙๓	ปรับปรุงใหม่	๑๐	๒๐	๓๐	.๖๖	ผ่าน
๑๑	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่	๑๑	๒๗	๓๐	.๙๐	ปรับปรุงใหม่
๑๒	๒๘	๓๐	.๙๓	ปรับปรุงใหม่	๑๒	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่
๑๓	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่	๑๓	๒๗	๓๐	.๙๐	ปรับปรุงใหม่
๑๔	๒๘	๓๐	.๙๓	ปรับปรุงใหม่	๑๔	๒๒	๒๙	.๗๓	ผ่าน
๑๕	๒๕	๓๐	.๘๓	ปรับปรุงใหม่	๑๕	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่
๑๖	๒๘	๓๐	.๙๓	ปรับปรุงใหม่	๑๖	๑๒	๒๙	.๔๐	ผ่าน
๑๗	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่	๑๗	๒๒	๓๐	.๗๓	ผ่าน
๑๘	๒๑	๓๐	.๗๐	ผ่าน	๑๘	๒๔	๓๐	.๘๐	ผ่าน
๑๙	๒๗	๓๐	.๙๐	ปรับปรุงใหม่	๑๙	๑	๓๐	.๐๓	ปรับปรุงใหม่
๒๐	๒๙	๓๐	.๙๖	ปรับปรุงใหม่	๒๐	๒๐	๓๐	.๖๖	ผ่าน
๒๑	๓๐	๓๐	๑.๐	ปรับปรุงใหม่	๒๑	๑๓	๓๐	.๔๓	ผ่าน

หมายเหตุ : การหาคุณภาพค่า (P) ครั้งที่ ๑ ฉบับที่ ๑ Pre-Test ของแบบ
สอบวัดความรู้ความเข้าใจ ผ่าน ๓ ข้อ ได้แก่ข้อ ๒, ๖, และ ๑๘ ที่เหลือปรับปรุงใหม่ และ การ
หาคุณภาพค่า (P) ครั้งที่ ๑ ฉบับที่ ๒ Post-Test ของแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ผ่าน ๙
ข้อ ได้แก่ ข้อ ๑, ๕, ๑๐, ๑๔, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๒๐ และ ๒๑ ที่เหลือปรับปรุงใหม่ (ข้อที่ ๓ คำถาม
ไม่ชัดเจน)

ตารางการคำนวณหาค่าความยาก (P) แบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ครั้งที่ ๒

ผลการวิเคราะห์การหาคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบวัด ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ข้อที่	ฉบับที่ ๑ (Pre-Test)				ฉบับที่ ๒ (Post-Test)				
	R	N	P	หมายเหตุ	ข้อที่	R	N	P	หมายเหตุ
๑	๒๕	๓๐	.๘๓	ปรับปรุงใหม่	๑	๒๑	๒๙	.๗๒	ผ่าน
๒	๒๔	๓๐	.๘๐	ผ่าน	๒	๒๓	๒๙	.๗๙	ผ่าน
๓	๒๖	๓๐	.๘๖	ปรับปรุงใหม่	๓	๙	๒๙	.๓๑	ผ่าน
๔	๒๗	๓๐	.๙๐	ปรับปรุงใหม่	๔	๒๕	๒๙	.๘๖	ปรับปรุงใหม่
๕	๒๒	๓๐	.๗๓	ผ่าน	๕	๑๕	๓๐	.๕๐	ผ่าน
๖	๒๑	๓๐	.๗๐	ผ่าน	๖	๒๔	๒๙	.๘๒	ปรับปรุงใหม่
๗	๒๖	๒๙	.๘๙	ปรับปรุงใหม่	๗	๙	๒๙	.๓๑	ผ่าน
๘	๙	๓๐	.๓๐	ผ่าน	๘	๗	๒๙	.๒๔	ผ่าน
๙	๒๔	๓๐	.๘๐	ผ่าน	๙	๑๗	๒๙	.๕๘	ผ่าน
๑๐	๒๒	๓๐	.๗๓	ผ่าน	๑๐	๒๐	๓๐	.๖๖	ผ่าน
๑๑	๒๐	๓๐	.๖๖	ผ่าน	๑๑	๒	๒๙	.๐๖	ปรับปรุงใหม่
๑๒	๗	๓๐	.๒๓	ผ่าน	๑๒	๒๕	๒๙	.๘๖	ปรับปรุงใหม่
๑๓	๑๙	๓๐	.๖๓	ผ่าน	๑๓	๒๔	๒๙	.๘๒	ปรับปรุงใหม่
๑๔	๒๕	๓๐	.๘๖	ผ่าน	๑๔	๑๖	๒๙	.๕๕	ผ่าน
๑๕	๘	๓๐	.๒๖	ผ่าน	๑๕	๙	๒๙	.๓๑	ผ่าน
๑๖	๒๓	๓๐	.๗๖	ผ่าน	๑๖	๑๗	๒๙	.๕๘	ผ่าน
๑๗	๑๑	๓๐	.๓๖	ผ่าน	๑๗	๑๓	๒๙	.๔๔	ผ่าน
๑๘	๒๑	๓๐	.๗๐	ผ่าน	๑๘	๒๑	๒๙	.๗๒	ผ่าน
๑๙	๒๒	๓๐	.๗๓	ผ่าน	๑๙	๑	๒๙	.๐๓	ปรับปรุงใหม่
๒๐	๒๗	๓๐	.๙๐	ปรับปรุงใหม่	๒๐	๒๐	๓๐	.๖๖	ผ่าน
๒๑	๔	๓๐	.๑๓	ปรับปรุงใหม่	๒๑	๑๓	๓๐	.๔๓	ผ่าน

หมายเหตุ : การหาคุณภาพค่า (P) ครั้งที่ ๒ ฉบับที่ ๑ Pre-Test ต้องปรับปรุงแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ๖ ข้อ ได้แก่ข้อ ๑, ๓, ๔, ๗, ๒๐ และ ๒๑ และ การหาคุณภาพค่า (P) ครั้งที่ ๒ ฉบับที่ ๒ Post-Test ต้องปรับปรุงแบบสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ๖ ข้อเหมือนกัน ได้แก่ข้อ ๔, ๖, ๑๑, ๑๒, ๑๓ และ ๑๙

ภาคผนวก

จ. โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา

ภาคผนวก

จ. โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา

หลักการและเหตุผล

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวิถีชีวิตของคนในสังคมบริโภคนิยมซึ่งเน้นการแข่งขันด้านวัตถุและฐานะทางเศรษฐกิจ ที่เกินขอบเขตทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ความยากจน การใช้แรงงานเด็กเร่ร่อน ยาเสพติด อาชญากรรมต่างๆ และปัญหาต่างๆ ก็มีผลสะท้อนถึงเยาวชนและยิ่งกว่านั้นปัญหาทั้งหลายเป็นปัญหาที่เกิดจากเยาวชน เพราะเยาวชนไม่เห็นความสำคัญของศาสนา

ในปัจจุบันเยาวชน นิสิต นักศึกษากำลังหลงเพลินในกระแสค่านิยมโลกตะวันตกที่ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของไทยและห่างไกลคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งมั่งงาย ไร้สาระลำสมัยทำให้ขาดการยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจที่ให้ความมั่นคงสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้แนวโน้มในการดำเนินชีวิตที่ผิดอาจเกิดความเครียดจนฆ่าตัวตาย เสียมจากศีลธรรมและหันพึ่งยาเสพติดมากขึ้นตามลำดับ

เยาวชนคืออนาคตของชาติและวงศ์สกุล การที่สังคมประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าและมั่นคงได้นั้น เยาวชนจึงต้องมีความรู้และศีลธรรมควบคู่กันไปเพื่อให้เยาวชนมีจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยมในการดำรงชีวิตที่เหมาะสม รู้และเข้าใจสิ่งที่เหมาะสม มีเหตุผลต่อสิ่งที่ควรและไม่ควร

การพัฒนาเยาวชนจึงควรให้โอกาสทั้งชายและหญิงและเป็นไปอย่างเหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพ เกื้อกูลต่อการประหยัด มุ่งให้เกิดประโยชน์ สร้างสำนึก สร้างภูมิด้านทานให้กับตนเองด้วยคุณธรรม สามารถ “อ่านตนเองออก บอกตนเองได้ ใช้ตนเองเป็น” ให้เป็นผู้มีชีวิตอยู่อย่างเท่าทันโลกเพื่อเกื้อกูลทั้งแก่ตนเองและประเทศชาติในที่สุด

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อร่วมกันรับผิดชอบตามหลัก “บวร” สร้างประเทศโดยผ่านเยาวชน
๒. เพื่ออบรมขัดเกลาเยาวชนให้เป็นผู้มีอุปนิสัยเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ ศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นเยาวชนที่ดีของชาติ และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของศาสนา
๓. เพื่อให้เยาวชนรู้จักการใช้สมาธิ นำธรรมะไปเกื้อกูลทั้งตนเองสังคม และประเทศชาติ
๔. เพื่อให้เยาวชนได้เข้าสู่ร่มเงาพระพุทธศาสนา

๕. เพื่อปฏิบัติตามหลักปณิธานคำยพุทธบุตร ๗ ประการ คือ อุดทน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู รัวีนัย และห่างไกลอบายมุข

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะครูโรงเรียน-สถาบันการศึกษา-หน่วยงานเยาวชนในสังกัด

ระยะเวลา

๒ คีน ๓ วัน

สถานที่

ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

คุณสมบัติเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

เยาวชนในวัยเรียน จัดเป็นหมู่คณะในระดับเดียวกัน ครั้งละไม่เกิน ๒๕๐ คน

งบประมาณ

๑. โรงเรียน/สถาบัน/หน่วยงาน/ในสังกัดของเยาวชน
๒. องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด
๓. เงินบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา และองค์กรอื่นๆ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เยาวชนสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รู้จักลด ละเลิก สิ่งที่ไม่ดีนำเอาความสงบร่มเย็นสู่ชีวิต
๒. เยาวชนมีศรัทธาในพระศาสนาด้วยความเข้าใจในสาระธรรม
๓. เยาวชนมีสติปัญญา มีความเข้าใจในชีวิตที่ถูกต้องไม่หลงมกมาย
๔. เยาวชนสามารถปฏิบัติศาสนกิจเบื้องต้นได้ถูกต้อง
๕. เยาวชนมีการปรับเปลี่ยนลักษณะนิสัยไปสู่ความดี ความงาม รู้จักรับและหาความดีใส่ตัว ขจัดความชั่วออกไป
๖. เยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมใหม่ที่ดีขึ้น ตามหลักปณิธานคำยพุทธบุตร ๗ ประการ ได้แก่ อุดทน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู กตเวที มีระเบียบวินัย และห่างไกลอบายมุขทุกประเภท

๑. หลักสูตรโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรศุภณ์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา

๑) กิจกรรมหลักในทางปฏิบัติของค่ายพุทธบุตรศุภณ์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา

กิจกรรมหลักในโครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร มีขั้นตอน ดังนี้

๑. ทำวัตรสวดมนต์เช้า – เย็น
๒. เจริญจิตภาวนา (ฝึกนั่งสมาธิ) เดินจงกรม และแผ่เมตตา
๓. ฝึกมารยาทไทย
๔. โต้ว่าที่ธรรมะ
๕. กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย
๖. พิธีมอบตัวเป็นศิษย์ต่อคณะพระวิทยากร
๗. นำเสนอกฎกติกาในการอยู่ค่ายพุทธบุตร ๑๐ ข้อ
๘. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (ละลายพฤติกรรม)
๙. พิธีจุดเทียนปัญญา (เทียนอุดมการณ์)
๑๐. พิธีแสงเทียนแสงธรรม (จุดเทียนแต่แม่หรือกิจกรรมแม่)
๑๑. พิธีขอขมาบูชาครู (มาลาบูชาครูหรือกิจกรรมครู)
๑๒. กิจกรรมการเรียนรู้ตามฐาน
๑๓. กิจกรรมธรรมนันทนาการตามความเหมาะสม (ธรรมบันเทิง/คลายเครียด)
๑๔. กิจกรรมรักเพื่อน (รู้จักสามัคคี)
๑๕. กิจกรรมรักชาติ (รักในหลวง)
๑๖. กิจกรรมดอกไม้คุณธรรม (ส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้ที่พร้อมจะทำความดี

ต่อไป)

๑๗. กิจกรรมตักบาตรกิเลส (ตักบาตรความดี-ความชั่ว)
๑๘. กิจกรรมอ้อลาอ้อล้ย

๒) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรศุภณ์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา

การจัดทำค่ายพุทธบุตรจะใช้เวลา ๓ วัน ๒ คืน หลักการจะใช้กระบวนการเพื่อปลูกจิตสำนึกโดยประยุกต์ปัญหาสังคม ซึ่งทุกคนจะต้องร่วมมือกันแก้ไข เพื่อป้องกันตนเองและบุคคลรอบข้างตลอดจนสังคมส่วนรวม การจัดค่ายพุทธบุตรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนรู้จักนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อให้เยาวชนเกิดการพัฒนาตนเอง คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น จนนำไปสู่การพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคมและ

ประเทศชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ โดยมีพันธานหรือปรัชญาการอยู่ค่าย ๗ ประการด้วยกัน คือ อดทน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู รัฐวิสัย ห่างไกลอบายมุข ซึ่งจะต้องปลูกฝังให้กับเยาวชนได้มีคุณสมบัติดังกล่าว กระบวนการฝึกอบรมจะใช้กิจกรรมนำหน้าวิชาการ ทำให้เด็กมีอาการตื่นเต้นและสนุกสนานหลากหลายอารมณ์ ทั้งหัวเราะและร้องไห้ในกิจกรรมต่างๆ ที่บรรจุกไว้ในหลักสูตรโดยเฉพาะต้องมีการตั้งกฎระเบียบในการอยู่ค่ายถึง ๑๐ เรื่องด้วยกัน คือ ป้ายชื่อ สัญญาณ รองเท้า รับประทานอาหาร อาบน้ำ นอน หนิกาย ชู้หนุ่ม- ชู้สาว มารยาท นักเรียนที่เข้าค่ายอบรมต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบนี้ให้ได้เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบในตนเอง มิฉะนั้นแล้วก็จะไม่ผ่านการอบรมโดยมีสาระสำคัญของหลักสูตรการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ดังนี้

๑. **พิธีเปิด** ประธานบรรยายพิเศษ เนื้อหาสาระมุ่งหมายให้เยาวชนเห็นความสำคัญของชาติ เอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา มารยาทอันดีงาม ตลอดจนความเป็นอยู่โดยทั่วไป และให้ยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทย

๒. **พิธีการมอบตัวเป็นศิษย์** ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูใหญ่หรือหัวหน้าสถานศึกษานั้นๆ มอบนักเรียนที่เข้ารับการอบรมให้เป็นลูกศิษย์แก่พระวิทยากรภายในเวลา ๓ วัน ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมดจะต้องเชื่อฟังพระวิทยากรและอยู่ในกฎระเบียบของค่าย ถ้าฝ่าฝืนจะต้องถูกลงโทษตามเงื่อนไขที่ผู้เข้ารับการอบรมได้ตกลงกับพระวิทยากร

๓. **กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์** เพื่อละลายพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เข้าสู่เป้าหมายเดียวกันโดยใช้กิจกรรม เช่น เกมจำชื่อเล่นของกันและกัน เกมเดาใจ ทายความลับเพื่อน หลังจากนั้นจะจัดแหวแบ่งกลุ่มให้หนึ่งตามทีๆ กำหนดไว้

๔. **ลัทธิความเชื่อและศาสนา** เพื่อให้เยาวชนทราบถึงความเชื่อคืออะไร ความจริงเป็นอย่างไร บาป-บุญมีจริงหรือไม่

๕. **สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข** นำเสนอด้วยสื่อ วีดิทัศน์ ให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาสังคม ฯลฯ ล้วนเกิดจากความเห็นแก่ตัว เอา รัดเอาเปรียบ การขาดคุณธรรม จึงส่งผลให้สังคมไม่สงบสุข ฉะนั้น การแก้ไขปัญหาก็ตรงจุด ควรจะเริ่มต้นที่ตัวบุคคลเป็นประการสำคัญ

๖. **กิจกรรมสร้างความสามัคคี** โดยให้นักเรียนแสดงออกให้ความหมายคำว่า “เพื่อน” ซึ่งผู้เข้าร่วมอบรมแสดงออกอย่างมากมาย จากนั้นพระวิทยากรจะสรุปความหมายต่างๆ แต่เพื่อต้องการเห็นค่านิยมดังกล่าวอย่างเป็นทางการ จึงให้เด็กนักเรียนร่วมกันทำ

กิจกรรมต่างๆ เช่น เกมยีนบนผ้าใบ ๑ ตารางเมตร เกมนั่งเข่า เกมน้ำใสใจจริง (หรือเกมรู้จักสามัคคี) เกมแบกคน เป็นต้น โดยพระวิทยากรตั้งเงื่อนไขไว้ว่า ถ้าเด็กทำกิจกรรมชนะ โดยไม่ผิดกติกาจะประกาศศักดิ์ศรีต่อสาธารณชนให้ แต่ถ้าแพ้จะต้องมีสิ่งแลกเปลี่ยน เช่น อดอาหารเย็น ถูกปรับโรงเรียน ฯลฯ ผลการเล่นเกมนี้นี้เด็กที่แพ้จะเกิดการต่อรองกันขึ้น โดยไม่ต้องการสูญเสียสิ่งที่ต้องการแลกเปลี่ยน จึงยินยอมที่จะให้ทำอะไรก็ได้ ดังนั้น พระวิทยากรจึงเสนอกฎการอยู่ค่าย ๑๐ ข้อ ดังกล่าวนั้นให้ผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติ โดยขอตัวประกันที่จะต้องรับผิดชอบเด็กนักเรียนทั้งหมด ก็คือ เพื่อน หรือพี่เลี้ยง ประมาณ ๑๐-๒๐ คนเท่านั้น ดังนั้น ผู้เข้ารับการอบรมจะไม่ทำผิดระเบียบ ถ้าคนใดคนหนึ่งทำผิดระเบียบ บุคคลที่รับผิดชอบ คือ เพื่อน หรือพี่เลี้ยง จำนวน ๑๐-๒๐ คน ต้องรับผิดชอบ

๗. กำเนิดจักรวาล โลก และชีวิต ดาราศาสตร์ทำให้เรารู้จักเรื่องจักรวาล ธรณีวิทยาทำให้เรารู้เรื่องโลก และชีววิทยาทำให้เรารู้เรื่องของชีวิตและชี้ให้เห็นถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ที่มีเหตุผล

๘. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของความเป็นไทย ความมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มารยาทไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนได้รู้สึกหวงแหนสิ่งดังกล่าว

๙. ธรรมะรับอรุณ เป็นการแสดงปกิณกรรม สวดมนต์ทำวัตรเช้า อบรมจิต

๑๐. เบิกบานยามเช้า (ฝึกโคโยะและกายบริหาร) เป็นการบริหารร่างกายให้เตรียมพร้อมสำหรับกิจกรรมในวันใหม่ เช่น เกมสล็อตถึง เกมแข่งกระบวนรถไฟ เกมสัศจรรย์น้ำ-สัศจรรย์บก เป็นต้น

๑๑. เตรียมตัวเตรียมใจ ใช้กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ ฝึกสมาธิ ฝึกสติ ร่วมร้องเพลงชาติ เพลงประจำโรงเรียน เพลงสร้างสรรค์สังคม และเพลงธรรมะ

๑๒. พื้นฐานของชีวิต ได้แก่ คีล ๕ คืออะไร จำเป็นหรือไม่ มีแนวทางการปฏิบัติอย่างไร เมื่อทำแล้วจะเกิดผลอย่างไร ถ้าฝ่าฝืนจะมีโทษอย่างไร

๑๓. ทบทวนกฎระเบียบ ๑๐ ข้อ พระวิทยากรทบทวนกฎระเบียบ ๑๐ ข้อ ปรากฏว่ายังมีผู้เข้ารับการอบรมไม่ปฏิบัติตาม ดังนั้น ตัวประกันจะถูกลงโทษโดยพระวิทยากร เช่น ไปคาบถาดอาหารที่ล้างไม่สะอาด ให้กราบเพื่อน ฯลฯ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมจะถูกกดดันที่พระวิทยากรลงโทษบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิดแต่ต้องมารับผิดชอบแทนเพื่อน จึงคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา โดยในขั้นตอนนี้จะเกิดผู้นำตามธรรมชาติมากมาย ที่ออกมาแสดงเหตุผลต่อ

หน้าพระวิทยากรเพื่อช่วยเหลือเพื่อน บางครั้งต้องไปปรึกษาครู อาจารย์ ให้ออกมาช่วยเหลือเด็กนักเรียน ซึ่งจะเห็นความรักความผูกพันที่ครูมีให้กับลูกศิษย์ และพร้อมที่จะรับผิดชอบแทนลูกศิษย์ ให้อยู่ในกฎระเบียบ ๑๐ ข้อ และระเบียบของโรงเรียนต่อไป โดยจะให้ครู อาจารย์ ได้สั่งสอนลูกศิษย์ และให้ลูกศิษย์ได้แสดงความกตัญญูโดยการกราบขอขมาครู อาจารย์ แต่พระวิทยากรตั้งเงื่อนไขไว้ว่า ครูจะต้องรับผิดชอบในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ซึ่งครู อาจารย์ ก็ยินยอมเพื่อลูกศิษย์

๑๔. ภัยชีวิต ชีวิตของมนุษย์จะถูกคุกคามจากภัยต่างๆ เช่น ภัยที่เกิดจากธรรมชาตินอกจากนั้นก็ยังมีภัยซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง เช่น ภัยจากอบายมุข และยาเสพติด โดยนำเสนอด้วยสื่อ วิทยุทัศน์ ซึ่งเด็กนักเรียนจะให้ความสนใจมาก

๑๕. กิจกรรมกู้ศักดิ์ศรี หรือ เกมส์วัดใจ เยาวชนในปัจจุบันมีความเห็นแก่ตัวมากกว่าเห็นแก่ส่วนรวม ขาดระเบียบวินัยในตนเอง เมื่อมีปัญหาที่ใจร้อนรู้ว่าความ ใช้กำลังมากกว่าเหตุผล ขาดความรอบคอบ รักพวกพ้องในทางที่ผิด ชอบตั้งกลุ่มเรียกร้องประท้วง เมื่อมีปัญหา มักไม่ปรึกษาผู้ใหญ่ เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ขาดผู้นำที่มีคุณธรรม ไม่ฉลาดในการแก้ไขปัญหา จึงต้องฝีกอบรมโดยการใช้กิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ เพื่อให้เยาวชนได้เผชิญสถานการณ์จริง เช่น เกมร้อยใจ เกมเยาวชนกู้ชาติ โดยพระวิทยากรจะปลูกพลังความพร้อมของผู้เข้ารับการฝีกอบรม ต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีของโรงเรียน เพื่อครู อาจารย์ และเพื่อตนเองหรือไม่ ซึ่งทุกสถาบันเด็กนักเรียนต้องการกอบกู้ศักดิ์ศรีของโรงเรียนดังกล่าวกลับคืน ดังนั้น ทุกคนจึงมีความตั้งใจที่จะทำกิจกรรมนี้ให้ผ่าน แต่พระวิทยากรจะตั้งเงื่อนไขว่า ถ้านักเรียนชนะจะคืนครู อาจารย์และทุกสิ่งทุกอย่างที่ยึดมาให้คืน แต่ถ้าแพ้ ครู อาจารย์ที่ตกเป็นตัวประกันต้องรับผิดชอบ เมื่อขณะทำกิจกรรมเด็กนักเรียน ครู อาจารย์และพี่เลี้ยงจะช่วยเหลือทำกิจกรรมด้วยความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ แต่ส่วนใหญ่จะทำผิดกฎกติกาที่พระวิทยากรกำหนดไว้ทำให้นักเรียนไม่ผ่านกิจกรรม เพราะฉะนั้น ครู อาจารย์จะต้องรับผิดชอบ โดยเฉพาะพระวิทยากรจะลงโทษครู อาจารย์ ซึ่งลูกศิษย์ก็จะไม่ยินยอม จึงเกิดการเจรจาต่อรอง คืออยากจะแก้ไขปรับตัวใหม่ มีการแสดงเหตุผลมากมาย แต่สุดท้ายพระวิทยากรจะยื่นเงื่อนไขให้เด็กนักเรียนเลือก ๒ อย่าง คือ การเข้าใจ กับการวัดใจ แล้วสอบถามเด็กนักเรียนที่จะเลือกสิ่งใด เด็กนักเรียนก็จะเลือกวัดใจ เพื่อช่วยเหลือครู อาจารย์ เมื่อเด็กเลือกวัดใจ พระวิทยากรจะเรียกผู้เข้ารับการอบรมว่า ใครเคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งอดีตและปัจจุบันไม่ว่าเพศ ชาย ให้แสดงตัวออกมา ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมที่มีพฤติกรรมดังกล่าว จะสำนึกผิดและออกมารับสารภาพเพื่อช่วยเหลือครู อาจารย์ ทุกคนจะปรบมือและให้กำลังใจ มีการให้อภัยกัน มีการขอโทษกันต่อสิ่งที่ได้ทำผิดพลาดมาในอดีตและต่อไปนี้จะเลิกเกี่ยวข้องกับอบายมุขและสิ่งเสพติดทุกชนิดตลอดไป เมื่อนักเรียนรับสารภาพผิดแล้ว พระวิทยากรจะคืนทุกสิ่งทุกอย่างให้กับสถาบันหรือโรงเรียน

๑๖. จากสุดท้ายของชีวิต เป็นการนำเรื่องราวชีวิตของคนตายมานำเสนอในรูปแบบต่าง เพื่อให้เยาวชนเกิดความสังเวชสลดต่อมรณกรรมของบุคคลต่าง ๆ ที่นำมาเสนอเป็นอุทาหรณ์ และให้ตระหนักถึงความสำคัญของชีวิต ขณะที่มึลมหายใจอยู่ สามารถทำประโยชน์ให้กับตนเองและประเทศชาติได้อย่างมหาศาล

๑๗. กิจกรรมจุดเทียนปัญญา หรือ จุดเทียนอุดมการณ์ เพื่อให้ตนเองได้รับสิ่งที่ดีงาม และพร้อมที่จะทำความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ในหลวง โดยร่วมกันร้องเพลงสดุดีต่อในหลวง ซึ่งเป็นกิจกรรมระหว่างบุคลากรในโรงเรียนที่ประทับใจอย่างยิ่ง

๑๘. ตักบาตรความดี เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเขียนข้อความ สิ่งที่ยากจะทำความดี และสิ่งที่ต้องการจะเลิกอบายมุขทั้งหมด ในกระดาษรูปหัวใจสีขาว และใส่ลงไปในบาตรพระวิทยากร

๑๙. ตอบปัญหาคาใจและสรุปกิจกรรม พระวิทยากรจะร่วมกันตอบปัญหาต่าง ๆ ที่บุคลากรในโรงเรียนถามและสรุปกิจกรรมที่ทำมาทั้งหมด เพื่อให้เห็นโทษของยาเสพติดให้เห็นสังขธรรม เกิดจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง ปลูกฝังเจตคติ ค่านิยมในทางที่ดี กล้าทำความดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง สร้างอุดมการณ์ชีวิต เลื่อมใสในพระรัตนตรัย จรรโลงสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สืบทอดเจตนารมณ์ในความเป็นพุทธบุตร ครองตน ครองคน ครองงาน มุ่งหาความรู้ เชิดชูความเป็นไทย และห่างไกลยาเสพติด

๒๐. กิจกรรมกตัญญูกตเวทิต เป็นการปลูกเร้าให้เยาวชนเกิดความกตัญญูกตเวทิต โดยการบรรยายประกอบวีดิทัศน์ เช่น การเกิด บ้านพักคนชรา แม่คนเดียวเลี้ยงไม่ได้ ลูกกตัญญูกตเวทิต เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดสำนึกระลึกถึงพระคุณของพ่อแม่ โดยมีขั้นตอนของกิจกรรม ดังต่อไปนี้

พระวิทยากรจะนำเสนอสื่อการอบรม เช่น ความเป็นอยู่ของบ้านพักคนชรา เพื่อชี้ให้เด็กเห็นว่า พ่อแม่รักลูกอย่างไร ทั้งๆ ที่รัก ทำไม่ต้องเอาพ่อ แม่ไปไว้ที่บ้านพักคนชรา และสื่ออื่นๆ ที่ชี้ให้เห็นว่า บุคคลในสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะขาดความกตัญญูกตเวทิต ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ชี้ชัดได้ว่า ใครเป็นคนดีหรือไม่ดีอย่างไร

สภาพแนวโน้มดังกล่าวให้บุคคลที่เป็นพ่อแม่ คอยดูแลและเลี้ยงเรายูกิดอย่างไร แล้วเรียกเด็กที่ขาดพ่อ ขาดแม่ มายืนด้านหน้า เพื่อแสดงความรู้สึกในฐานะที่ขาดพ่อแม่ ไม่มีพ่อแม่คอยดูแลเป็นอย่างไร แล้วให้เขาบอกเพียงว่า พ่อแม่สำคัญอย่างไร

พระวิทยากรให้พ่อแม่ หรือครูผู้หญิงคนหนึ่งมาเป็นตัวแทนมาอ่านจดหมายจากแม่ถึงลูก เพื่อแสดงความรู้สึกของพ่อแม่ ที่มีต่อลูก รัก ห่วง หา อาลัย คิดถึงลูกขนาดไหน แม่กลับได้รับสิ่งที่ตรงกันข้ามเสมอ

พระวิทยากรเรียนเชิญพ่อแม่ ครู ออกมาให้กำลังใจเด็กที่ขาดพ่อแม่ และรับดูแลความรู้สึกในฐานะเป็นพ่อครู แม่ครู และให้เพื่อนออกมาให้กำลังใจพอประมาณ

ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันร้องเพลง ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับพระคุณแม่ โดยพระวิทยากรฉายเนื้อเพลงให้ทุกคนเห็นและร้องพร้อมกันอย่างเต็มเสียงเต็มอารมณ์ ความรู้สึกเป็นการร้องเพลงเพื่อผู้เป็นแม่ของแต่ละคน

ขณะนั้น ถ้าผู้ปกครองอยู่ในที่ประชุม พระวิทยากรก็จะให้เด็กที่มีผู้ปกครองไปกราบขอขมาโทษ ที่เคยทำผิดพลาด ไม่เชื่อฟัง เป็นการเริ่มต้นที่จะปฏิบัติตนในความเป็นลูกที่ดีต่อไป ทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กแสดงออกถึงคุณธรรมและจริยธรรม หรือจิตสำนึกที่ได้รับ การปลูกฝังตลอดการอบรมตามปรัชญาค่าย รู้คุณธรรมและกล้าแสดงออก อันเป็นผลสัมฤทธิ์ของการอบรมที่เป็นรูปธรรมเบื้องต้น

๒๑. พิธีปิด ให้นักเรียนตระหนักถึงบทบาทในความเป็นพ่อ แม่ คนที่สอง จึงจัดกิจกรรมกราบครู อันเป็นที่รักและเคารพของเยาวชน กราบขอขมาสิ่งที่เคยล่วงเกินด้วย กาย วาจา ใจและขอพรจากท่าน จากนั้นพระวิทยากรจะมอบลูกศิษย์คืนให้กับผู้อำนวยการโรงเรียน และแจกวุฒิบัตร ให้โอวาทและปิดการอบรม เป็นอันสิ้นสุดการอบรม

๑.๑ มารยาทและศาสนพิธีเบื้องต้น

สอนเกี่ยวกับการกราบการไหว้ การพูดจากับพระสงฆ์ การรับศีล การอาราธนาต่าง ๆ การทำบุญถวายทาน พิธีกรรมต่าง ๆ การประเคนตลอดถึงการกรวดน้ำ ดังต่อไปนี้

ระเบียบปฏิบัติของชาวพุทธ

ระเบียบปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

- ที่บูชาพระรัตนตรัย
- เครื่องสักการะพระรัตนตรัย

ระเบียบปฏิบัติการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์

- การทำบุญตักบาตรประจำวัน
- การทำบุญมีอานิสงส์มาก
- ปัจจัยวัตถุสิ่งของสำหรับทำบุญบริสุทธ์
- เจตนาของผู้ถวายบริสุทธ์
- โทษของเจตนาไม่บริสุทธ์
- วิธีปฏิบัติในการตักบาตรพระสงฆ์
- การกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล
-

ระเบียบปฏิบัติการนั่ง

- วิธีนั่งคุกเข่าสำหรับผู้ชาย
- วิธีการนั่งคุกเข่าสำหรับผู้หญิง
- การนั่งสนทนากับพระสงฆ์
- การนั่งต่อหน้าผู้ใหญ่
- การนั่งฟังพระธรรมเทศนา
- การเปลี่ยนท่านั่ง

ระเบียบปฏิบัติการกราบ-การไหว้

- การกราบ-การไหว้พระรัตนตรัย
- การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์สำหรับผู้ชาย
- การกราบเบญจางคประดิษฐ์สำหรับผู้หญิง
- การกราบ-ไหว้บิดามารดา
- การกราบ-ไหว้ครูอาจารย์
- การกราบ-ไหว้ผู้ใหญ่
- การกราบ-ไหว้ศพ

ระเบียบปฏิบัติการแสดงความเคารพพระสงฆ์

- การลุกขึ้นรับพระสงฆ์
- การให้ที่นั่งแก่พระสงฆ์
- การตามส่งพระสงฆ์
- วิธีปฏิบัติเมื่อสวนทางกับพระสงฆ์

ระเบียบปฏิบัติการไปหาพระสงฆ์

- การเตรียมตัวเบื้องต้น
- วิธีปฏิบัติขณะถึงที่พระสงฆ์
- วิธีปฏิบัติขณะสนทนากับพระสงฆ์

ระเบียบปฏิบัติการจัดสถานที่ทำบุญ

- การจัดสถานที่ทำบุญ
- สถานที่ตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย
- สถานที่จัดตั้งอาสนสงฆ์
- การจัดตั้งภาชนะรับน้ำมนต์

ระเบียบปฏิบัติการนิมนต์พระสงฆ์

- การนิมนต์พระสงฆ์
- งานมงคลทั่วไป
- งานอวมงคล

ระเบียบปฏิบัติการจุดเครื่องสักการบูชา

- คำบูชาพระรัตนตรัย
- การจุดเทียนนำมนต์
- พิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม

ระเบียบปฏิบัติในการอาราธนาศีล

- วิธีปฏิบัติในการอาราธนา
- วิธีรับศีล

ระเบียบปฏิบัติการประเคนของพระสงฆ์

- การประเคนของพระ
- วิธีการประเคนของพระ

ระเบียบปฏิบัติการจัดเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์

- เครื่องไทยธรรม
- สิ่งของที่ถวายพระได้เวลาเช้าถึงเที่ยง
- สิ่งของที่ถวายพระได้ตลอดเวลา
- สิ่งของที่ไม่สมควรถวายพระสงฆ์

ระเบียบปฏิบัติการกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล

- เหตุผลในการกรวดน้ำ
- วิธีปฏิบัติในการกรวดน้ำ

๑.๒ การเข้าถึงพระรัตนตรัย

พระรัตนตรัย แปลว่า แก้วอันประเสริฐสามดวง ซึ่งหมายถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์

พระรัตนตรัย ๙ ความหมาย

- พระพุทฺธบุคคล ได้แก่ เจ้าชายสิทธัตถะ (เปลื้อง)
- พระพุทฺธสัญลักษณ์ ได้แก่ พระพุทฺธรูป (กะพี้)
- พระพุทฺธภาวะ ได้แก่ ความสะอาด (ศีล) สงบ (สมาธิ) สว่าง (ปัญญา) (แก่น)

- พระธรรมจากคัมภีร์ ได้แก่ พระธรรมจากโบลาน หนังสือ (เปลือก)
- พระธรรมจากพระโอรุได้แก่ เสียงพระเทศน์ (กะพี้)
- ธรรมภาวะ ได้แก่ ความสะอาด (ศีล) สงบ (สมาธิ) สว่าง (ปัญญา) (แก่น)
- สังฆบุคคล (สมมติสงฆ์ ได้แก่ พระสงฆ์ลูกชาวบ้าน (เปลือก)
- อริยสงฆ์ ได้แก่ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ (กะพี้)
- สังฆภาวะ ได้แก่ ความสะอาด (ศีล) สงบ (สมาธิ) สว่าง (ปัญญา) (แก่น)

พระรัตนตรัยที่ควรรู้จัก

- ท่านผู้สอนให้ประชาชน ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ ตามพระธรรมวินัย เรียกว่า พระพุทธเจ้า
- พระธรรมวินัยที่เป็นคำสั่งสอนว่าด้วยเรื่องหน้าที่อันถูกต้อง เรียกว่า พระธรรม
- หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของท่านแล้ว ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เรียกว่า พระสงฆ์

คุณของพระรัตนตรัย

- พระพุทธเจ้ารู้ดีชอบด้วยพระองค์ก่อน แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตามด้วย
- พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติไม่ให้ตกไปสู่ที่ชั่ว
- พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วสอนให้ผู้อื่นกระทำตามด้วย

การเข้าถึงพระรัตนตรัย

การเข้าถึงทางศีล

- พุทธจากถูกต้อง เว้นวิจจริตทั้งปวง
- การทำงานถูกต้องเว้นการทุจริตทั้งปวง
- ประกอบอาชีพถูกต้อง เว้นมิจฉ้อโกงทั้งปวง

การเข้าถึงทางสมาธิ

- มีความเพียรถูกต้องตามปธาน ๔
- มีความระลึกรู้ถูกต้องตามสติปัฏฐาน ๔
- มีจิตตั้งมั่นถูกต้องตามรูปฌาน ๔

การเข้าถึงทางปัญญา

- มีความเห็นถูกต้อง เห็นตามอริยสัจ ๔
- มีความดำริถูกต้อง ดำริตามกุศลวิตก ๓

อานิสงส์ของการเข้าถึงพระรัตนตรัย

ผลระดับต้น

- ทำให้มีชีวิตอย่างสงบสุข ไม่มีเวรภัย
- ทำให้ฐานะทางครอบครัวมีความมั่นคง
- ได้ชื่อว่าเป็นคนดีใครๆ ก็ยากคบหาสมาคม
- เป็นคนมีค่า มีเกียรติ ไม่ตกเป็นทาสอบายมุข

ผลระดับกลาง

- บาบหรือความชั่วไม่เผาผลาญจิตใจ
- ปิดประตูอบายภูมิได้
- ย่อมเกิดในภพภูมิที่ดี มีโอกาสพัฒนาตนเองให้สูงขึ้น

ผลระดับสูง

- ทำให้จิตใจสะอาด สว่าง สงบ
- ดับกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวงได้
- เข้าถึงพระนิพพาน จิตสงบเย็น

๑.๓ การมีระเบียบวินัย

คำว่า ระเบียบวินัย หมายความว่า ความสำรวมกาย วาจา เรียบร้อยซึ่งเป็นเหตุนำไปสู่ความเป็นผู้วิเศษ

ความสำคัญ การมีระเบียบวินัยทำให้หมู่คณะมีระเบียบเรียบร้อยอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ทำให้ความประพฤติของผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นไปในทางเดียวกัน ไม่รังเกียจกันด้วยชาติสกุล เรียบร้อยสวยงาม เหมือนดอกไม้หลายหลากสีที่นายช่างเก็บมาร้อยเป็นพวงมาลัย และเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญมั่นคงกลมเกลียวก้าวหน้าของคนในชาติ

ระเบียบวินัยที่พึงปฏิบัติในการอยู่ค่ายพุทธบุตร

- ไป-กลับห้องประชุมเดินเป็นแถว
- วางรองเท้าเป็นระเบียบทั้งที่ห้องประชุมและที่พัก
- วางของในห้องนอนอย่างมีระเบียบเรียบร้อย
- ไม่พูดคุยส่งเสียงดังในห้องประชุม
- ออกไปรับประทานอาหารเป็นแถวตามลำดับ

- วางแก้วน้ำเป็นแถวตรงกันเวลารับประทานอาหาร
- ออกไปล้างจานเป็นแถวอย่างมีระเบียบ
- อาบน้ำอย่างมีระเบียบ ไม่ส่งเสียงดัง
- ใช้ห้องน้ำห้องส้วมอย่างมีเรียบร้อยและรักษาความสะอาด
- นอนอย่างมีระเบียบ และตื่นตรงต่อเวลา
- ไม่คุยส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นเวลานอน
- แต่งกายสุภาพเรียบร้อยตลอดเวลาที่อยู่ค่าย

อาหิสงส์ของการมีระเบียบวินัย

- มีความภาคภูมิใจในตนเอง
- ไม่ถูกตำหนิโทษ
- เป็นผู้องอาจกล้าหาญในการปรากฏตัวในที่ชุมชน
- จิตใจสงบไม่วิตกกังวลถึงความผิดที่กระทำ
- เป็นพื้นฐานให้บรรลุคุณธรรมชั้นสูง

ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสำนึกในการทำหน้าที่ของตนโดยไม่ต้องมีใครมาบังคับควบคุม

ความรับผิดชอบต่อตนเอง

- ตั้งใจศึกษาหาความรู้
- ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถในการทำงาน
- ประพฤติตนเป็นคนดีมีคุณธรรม
- รักษาสุขภาพตนเองให้แข็งแรงสมบูรณ์

ความรับผิดชอบต่อวงศ์สกุล

- คำนึงถึงความรู้สึกของพ่อแม่
- ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานของทางบ้าน
- คำนึงถึงรายรับรายจ่ายของครอบครัว
- รักษาเกียรติของวงศ์สกุล

ความรับผิดชอบต่อสถาบันการศึกษา

- ปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน
- ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น
- สร้างชื่อเสียงเกียรติคุณให้กับโรงเรียน
- รักโรงเรียนเหมือนรักบ้านเกิดของตน

- ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนด้วยความเต็มใจ
- เคารพครูอาจารย์เหมือนพ่อแม่ของตน
- ช่วยป้องกันรักษาและพัฒนาโรงเรียนของตน

ความรับผิดชอบต่อสถาบันชาติ

- ศรัทธาในระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- เคารพกฎหมายบ้านเมือง
- รู้จักใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างถูกต้อง
- เสียภาษีบำรุงรัฐ
- ซื่อสัตย์ สุจริต
- ขยันหมั่นเพียร ประกอบอาชีพสุจริต
- ไม่ตกเป็นทาสของยาเสพติดและอบายมุขทั้งปวง
- รักษาประเพณีและวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นที่ดีงาม
- รักษาทรัพยากรธรรมชาติของชาติ
- เสียสละไม่เห็นแก่ตัว

ความรับผิดชอบต่อศาสนา

- มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย
- เอาใจใส่ศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าใจถูกต้อง
- ฝึกฝนอบรมตนเองให้เคร่งครัดในศีล สมาธิ ปัญญา
- รู้จักบำเพ็ญบุญ คือ บริจาคทาน รักษาศีล เจริญภาวนา
- ประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ไม่ตกเป็นทาสอบายมุข
- ช่วยเผยแผ่คำสั่งสอนของศาสนาแก่ผู้อื่น
- ช่วยป้องกันศาสนาไม่ให้ใครมาทำลาย
- ช่วยบำรุงและพัฒนาศาสนสถาน

ความรับผิดชอบต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

- ถวายความจงรักภักดีด้วยความจริงใจ
- ไม่กล่าววาจาล่วงละเมิด
- ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี
- รับสนองพระบรมราชโองการ
- ปกป้องสถาบันไม่ให้ใครล่วงละเมิด
- ปฏิบัติตามพระบรมราชโองการอย่างเคร่งครัด

๑.๔ ประเพณีวัฒนธรรมชาวพุทธ

ประเพณี หมายถึง ข้อกำหนด กิจกรรม แบบอย่างปฏิบัติสืบต่อกันมา
วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญก้าวหน้า พฤติกรรมที่
แสดงออกเป็นไปเพื่อความเจริญ ความสงบสุขของสังคม

ประเพณีวัฒนธรรมชาวพุทธ

- ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ก่อนนอนทุกคืน
- ทำบุญตักบาตรทุกเช้า
- เข้าวัดทำบุญ บริจาคทาน รักษาศีล ฟังธรรม เจริญภาวนาทุกวันพระ
- แสดงความเคารพ เอื้อเฟื้อยำเกรงต่อพระสงฆ์
- รู้จักทำบุญที่บ้านตามโอกาสต่างๆ
- เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
- แสดงความเคารพต่อปูชนียสถาน
- ร่วมพัฒนาและบำรุงศาสนสถาน
- มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ
- รู้จักบำเพ็ญบุญทักษิณานุประทาน
- บวชสืบอายุพระพุทธศาสนา

ผลดีของประเพณีวัฒนธรรม

- ตนเองมีความสุขที่ได้ทำความดีเช่นนั้น
- บัณฑิตสรรเสริญผู้มีวัฒนธรรม
- ชื่อเสียงเกียรติคุณพุ่งขจรไป
- แสดงถึงความก้าวหน้าของชาติ
- ก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ
- แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของชาติและเป็นการเชิดชูชาติไว้
- เป็นเครื่องขัดเกลาอุปนิสัยให้อ่อนโยน
- เป็นฐานรองรับคุณธรรมที่สูงยิ่งๆ ขึ้นไป

๑.๕ การเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่

ความหมายของคำว่าพ่อแม่

คำว่าพ่อ หมายความว่า ผู้คุ้มครองป้องกันอันตรายแก่บุตร
คำว่า แม่ หมายความว่า ผู้ยังบุตรให้เจริญยิ่งๆ ขึ้นไป

หน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อลูก

- สอนให้ลูกเว้นจากความชั่ว
- แนะนำลูกให้ทำดี
- ส่งเสริมลูกให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน
- เลือกคู่ครองที่เหมาะสมให้ลูก
- แบ่งทรัพย์สินให้ในสมัยอันสมควร

คุณธรรมของพ่อแม่

- เมตตา ปรารถนาให้ลูกมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป
- กรุณา มีความเอ็นดูช่วยเหลือลูกให้พ้นทุกข์
- มุทิตา ชื่นชมยินดีเมื่อลูกประสบความสำเร็จในชีวิต
- อุเบกขา ฝึกลูกความเป็นอยู่และความเป็นไปของลูกอยู่เสมอ

ความประเสริฐของพ่อแม่

- เป็นครูคนแรกของลูก
- เป็นพระพรหมของลูก
- เป็นพระอรหันต์ของลูก
- เป็นผู้มือุปการะมากและแสดงโลกนี้แก่บุตร

บุตรมีอยู่ ๓ ประเภท

- อวชาตบุตร คือ บุตรที่มีคุณธรรมเสมอกับพ่อแม่
- อนุชาตบุตร คือ บุตรที่มีคุณธรรมต่ำกว่าพ่อแม่
- อภิชาตบุตร คือ บุตรที่มีคุณธรรมสูงกว่าพ่อแม่

ความหมายของบุตรที่ดี

บุตรที่ดี คือ บุตรที่สามารถทำให้พ่อแม่อิ่มใจ สบายใจ สุขใจ

ข้อวัตรปฏิบัติของบุตรที่ดี

- ยกย่องสรรเสริญคุณงามความดีของพ่อแม่
- บำรุงพ่อแม่ด้วยปัจจัย ๔
- สร้างเกียรติและชื่อเสียงให้วงศ์สกุล
- สืบทอดเจตนาารมณของพ่อแม่
- ประพฤติตนเป็นคนดี ทำตัวให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
- ส่งเสริมให้พ่อแม่มีคุณธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป
- เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วหมั่นทำบุญอุทิศให้

ผลดีอันเกิดจากการเป็นบุตรที่ดี

- ทำให้พ่อแม่สบายใจ สุขใจ
- ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบัณฑิต
- เป็นที่รักของคนทั่วไป
- ใคร ๆ ยากคบหาสมาคม
- เป็นผู้มีความสุขความเจริญในชีวิต

๑.๖ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์

ความหมายของคำว่า "ครู"

- ครู คือ ผู้สั่งสอนศิษย์
- ครู คือ ผู้นำศิษย์ไปสู่ความเจริญ
- ครู คือ ผู้ที่ศิษย์ควรทำความเคารพ
- ครู คือ ผู้นำทางวิญญาณ
- ครู คือ ผู้ยกระดับวิญญาณให้สูงขึ้น
- ครู คือ ผู้เปิดประตูสวรรค์ ปิดประตูนรก
- ครู คือ ผู้นำสัตว์ออกจากวิภวภูมิจนถึงนิพพาน

หน้าที่ของครูที่มีต่อศิษย์

- แนะนำสั่งสอนดี
- ให้เรียนดี
- บอกศิลปวิทยาให้โดยสิ้นเชิงไม่ปิดบังอำพราง
- ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อนฝูง
- ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย

ความหมายของศิษย์ที่ดี

- ศิษย์ที่ดี คือ ศิษย์ที่ครูสามารถนำไปสู่เป้าหมายได้

ศิษย์ที่ดีพึงปฏิบัติต่อครู ดังนี้

- ลุกขึ้นยืนต้อนรับ
- เข้าไปยืนคอยรับใช้
- เชื่อฟังคำสั่งสอน
- อุปัฏฐากรับใช้ใกล้ชิด
- ตั้งใจเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

โทษที่ไม่สามารถเป็นศิษย์ที่ดีได้

- ทำให้เป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา
- ทำให้ครูอาจารย์เดือดร้อนใจ
- ถูกติเตียนจากบัณฑิต
- เป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป
- ใคร ๆ ไม่อยากคบเป็นเพื่อนด้วย
- ไม่เป็นผู้เจริญสุขในชีวิต

ผลดีอันเกิดจากการเป็นศิษย์ที่ดี

- ทำให้เป็นคนมีปัญญาดี
- ทำให้ครูอาจารย์สุขใจ สบายใจ
- ได้รับความยกย่องสรรเสริญจากบัณฑิต
- เป็นที่รักของคนทั่วไป และใคร ๆ ก็อยากคบหาสมาคมด้วย
- เป็นผู้มีความเจริญสุขในชีวิต

๑.๗ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน

เพื่อน คือ ผู้ร่วมฐานะ ผู้ชอบพอรักใคร่กัน ผู้อยู่ในสภาพหรือลักษณะเดียวกันเช่น เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพื่อน คือ เพื่อนรักใคร่คุ้นเคยกัน

ความหมายของเพื่อนที่ดี เพื่อนที่ดี คือ เพื่อนที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

คุณสมบัติของเพื่อนที่ดี

- แบ่งปันลาภที่ตนหามาได้แก่เพื่อน
- เจรจากับเพื่อนด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน
- ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
- ป้องกันทรัพย์ของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
- เมื่อเพื่อนมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้
- เพื่อนมีฐานะช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก
- ช่วยปกปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย
- ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามวิบัติ
- ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย
- รักเพื่อนด้วยความบริสุทธิ์ใจ

โทษของการไม่เป็นเพื่อนที่ดี

- เป็นที่เกลียดชังของเพื่อน
- เป็นคนโดดเดี่ยวว่าเหว
- ไม่มีใครช่วยเหลือเมื่อมีทุกข์มีปัญหา
- จะถูกประทุษร้าย
- ประสบความสำเร็จหรือเจริญก้าวหน้าได้ยาก

ผลดีอันเกิดจากการเป็นเพื่อนที่ดี

- เป็นที่รักใคร่นับถือของเพื่อน
- มีความสุขอบอุ่นใจ เพราะใคร ๆ ก็อยากเป็นเพื่อนด้วย
- มีผู้ช่วยเหลือเมื่อมีทุกข์มีปัญหา
- มีความปลอดภัยในชีวิตไม่มากไปด้วยเวร
- มีความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าได้รวดเร็ว

๑.๗ การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ

พลเมือง หมายถึง ประชาชนซึ่งเป็นกำลังอันสำคัญของประเทศชาติ
พลเมืองดี หมายถึง ประชาชนที่มีคุณสมบัติสามารถดำรงชาติไว้ได้

หน้าที่ของพลเมืองที่ดี

๑. มีความรักชาติ เคารพศาสนา เกิดทุนพระมหากษัตริย์
๒. ศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
๓. เคารพกฎหมายบ้านเมือง
๔. เสียภาษีบำรุงรัฐ
๕. ซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน
๖. ขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพสุจริต
๗. ไม่ตกเป็นทาสยาเสพติดและอบายมุขทุกชนิด
๘. พัฒนาตนเองให้สมบูรณ์และก้าวหน้าอยู่เสมอ
๙. ช่วยสร้าง ป้องกัน รักษา สาธารณสมบัติของชาติ
๑๐. เสียสละไม่เห็นแก่ตัว เมื่อชาติมีภัยก็เสียสละชีวิตเพื่อปกป้องชาติได้

โทษของการไม่เป็นพลเมืองที่ดี

๑. ถูกเพ่งโทษ
๒. ถูกประณามว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว ทำลายชาติ
๓. เป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป

๔. จะไม่มีแผ่นดินอยู่
๕. ไม่มีที่พึ่งทางใจ
๖. ไม่เป็นศุภย์รวมใจของคนในชาติ
๗. ถ่วงความเจริญในการพัฒนาประเทศชาติ

ผลดีอันเกิดจากการเป็นพลเมืองที่ดี

๑. มีความเป็นอยู่ปลอดภัย
๒. เป็นที่นิยมรักใคร่ของคนทั่วไป
๓. เป็นที่ต้องการของสังคม ของชาติ เพราะเป็นคนมีประโยชน์
๔. ช่วยส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้รวดเร็ว
๕. คนในชาติอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข
๖. สามารถดำรงชาติไว้ได้

๑.๘ การเป็นสาวกที่ดีของพระพุทธศาสนา

สาวกที่ดี หมายถึง ผู้ที่สามารถเดินตามทางของพระศาสดาได้

วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นสาวกที่ดี

- ตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าใจถูกต้อง และเพียงพอแก่สถานะของตน
- มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย
- มีศีลบริสุทธิ์ และไม่ตกเป็นทาสอบายมุข
- ไม่เชื่อมงคลตื่นข่าว คือ เชื่อกรรมไม่เชื่อมงคล
- ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา
- ทำบุญแต่ในพระพุทธศาสนา

ผลดีอันเกิดจากการเป็นสาวกที่ดี

๑. มีชีวิตที่สงบเย็นอยู่ด้วยความถูกต้อง
๒. เป็นคนมีความมั่นคง เพราะมีที่พึ่งทางใจอันถูกต้อง
๓. สามารถแก้ปัญหาของชีวิตที่เกิดขึ้นด้วยปัญญาอันถูกต้อง
๔. ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความสุขสงบเย็นไปด้วย
๕. เป็นผู้สามารถได้รับประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์ควรได้รับ
๖. เป็นตัวอย่างอันดีแก่ผู้ที่พบเห็น ให้เกิดความปรารถนาจะทำตาม
๗. เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้สถาพร
๘. เป็นการส่งเสริมความเจริญ และความมั่นคงของชาติ

โทษของการไม่เป็นสาวกที่ดี

๑. มีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยความทุกข์เร่าร้อนใจ
๒. เป็นคนเปล่าประโยชน์ เพราะขาดที่พึ่งทางใจอันถูกต้อง
๓. ไม่สามารถแก้ปัญหาของชีวิตที่เกิดขึ้นได้
๔. ทำให้ตนเองขาดประโยชน์ที่พึงได้รับ
๕. ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความทุกข์เร่าร้อนใจไปด้วย
๖. เป็นการทำลายศาสนาโดยไม่รู้ตัว หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์
๗. บั่นทอนความเจริญและความมั่นคงของชาติ

คิดดี พูดดี ทำดี คบคนดี ไปสู่สถานที่ดี

คิดดี หมายความว่า การกระทำความดีทางใจ ตามหลักพุทธศาสนามี ๓ ทาง คือ

- ไม่คิดโลภมากอยากได้ของเขา (สัมมาทิฐิ)
- ไม่พยาบาทปองร้ายเขา
- เห็นชอบตามทำนองครองธรรม

พูดดี หมายถึง การกระทำความดีทางวาจา หรือทางการพูด การพูดดีตามหลักในทางพระพุทธศาสนานั้น มี ๔ ประการ คือ

- ละเว้นการพูด คำโกหกหลอกลวง (สัมมาวาจา)
- ละเว้นการพูดส่อเสียด ยุยงในทางที่ไม่ดี
- ละเว้นคำพูดที่หยาบคาย
- ละเว้นคำพูดเพื่อเจ้าเหลือใจไร้อารยะ

ทำดี คือ การกระทำทางกาย หรือที่เรียกว่า ประพฤติชอบด้วยกาย ตามหลักในทางพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ

- ละเว้นการฆ่าสัตว์ เบียดเบียนชีวิตสัตว์ (สัมมาอาชีวะ)
- ละเว้นการลักขโมยทรัพย์สินของคนอื่น
- ละเว้นการประพฤติผิดในกาม

คบคนดี คือ การคบคนหรือบุคคลที่แนะนำเราไปในทางที่ถูกต้องตามคลองธรรม เช่น คบบัณฑิต คบนักปราชญ์ ตามหลักพุทธศาสนาคนดี หรือมิตรมี ๔ ประการ คือ

- มิตรมีอุปการะ
- มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์
- มิตรแนะนำประโยชน์
- มิตรมีความรักใคร่

ไปสู่สถานที่ดี คือ สถานที่ที่เราไปแล้วมีสิ่งแวดล้อมที่ดี สะดวกสบาย ไม่เป็นพิษ เป็นภัย ต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ สถานที่ที่เราควรไปมีอยู่ ๔ ประการ คือ

- ปฏิรูปเทสวาสะ คือ การอยู่ในประเทศอันสมควร
- สัมปรัสุปัสนสยะ คือ การคบสัตบุรุษหรือคนดี
- อุตตสัมมาปณิธิ คือ การตั้งตนไว้ชอบ
- ปุพเพกตปุญญตา คือ การได้ทำความดีไว้ในปางก่อน

๒. ภาคกิจกรรม

๑. ระยะเวลาเตรียมการฝึกการอบรม

จุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้มีระเบียบวินัย ให้มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี ในพิธีกรรมที่จัดให้มีขึ้น ในการฝึกซ้อมพิธีการต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑.๑ การเข้าห้องประชุม

- จัดรวมเด็กที่สนาม ตามกลุ่มที่จัดไว้
- จัดเด็กให้ยืนตามลำดับไหล่
- ปลอ่ยเด็กให้เดินเข้าห้องประชุม
- ถึงห้องประชุมเข้ายืนประจำที่ของตัวเอง
- สั่งให้เด็กจัดแถว ให้คนหน้าสุดยืนเป็นแบบคนอื่น ๆ ยกมือขวายื่นมาข้างหน้าแล้วถอยหลังไปจนปลายนิ้วมือห่างจากแผ่นหลังของคนที่ยืนอยู่ข้างหน้าสองคืบ
- สั่งเด็กให้ขวานหัน จัดตัวเองให้ยืนจมูกตรงคอคนหน้า
- เมื่อพระอาจารย์สั่งให้หนึ่ง ให้นักเรียนประนมมือไหว้แล้วกล่าวคำว่า “ขอบคุณครับ/ค่ะพระอาจารย์”

- วิธีหนึ่งให้ย่อเข่าซ้ายลงก่อน แล้วตามด้วยขวา
- นั่งลงแล้วคุกเข่าผู้ชายนั่งท่าเทพบุตร ผู้หญิงนั่งท่าเทพธิดา
- แล้วกราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง แล้วจึงนั่งพับเพียบ ด้วยการจัดปลายเท้ามาทางด้านหลัง

๑.๒ วิธียืน-นั่ง เปลี่ยนท่านั่ง

- ถ้านั่งพับเพียบอยู่ แต่ต้องการจะยืนต้องปฏิบัติดังนี้ นั่งคุกเข่ายกเข่าข้างขวาตั้งตรง แล้วยืนขึ้น
- เมื่อนั่งพับเพียบนานๆ รู้สึกเมื่อยหรือปวดให้เปลี่ยนท่านั่งดังนี้ นั่งคุกเข่าขึ้นแล้วตัวปลายเท้าเปลี่ยนไปอีกข้างหนึ่งทางด้านหลัง

๑.๓ วิธีกราบ

- กราบพระรัตนตรัย ให้กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง
- กราบพ่อแม่ครูอาจารย์นั่งพับเพียบยื่นมือออกไปข้างหน้าไม่ต้องแบมือกราบ เอาหน้าผากวางลงบนสันกระดูกมือ ๑ ครั้ง

๑.๔ กราบท่านประธาน

- พระอาจารย์ตั้งหัวหน้านักเรียน ๑ คน ให้ทำหน้าที่สั่งนักเรียน
- เมื่อประธานนั่งเรียบร้อยแล้วหัวหน้านักเรียนสั่งว่า “นักเรียนทำความเคารพท่านประธาน” นักเรียนทั้งหมดกราบ ๑ ครั้ง แล้วลุกขึ้นนั่งตัวตรง ประนมมือไหว้พร้อมกล่าวคำว่า “สวัสดิ์ครับ/ค่ะท่านประธาน”

- พิธีกรเชิญประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- พอประธานลุกขึ้นไปจุดธูปเทียน นักเรียนนั่งคุกเข่าขึ้น พระวิทยากร ครูอาจารย์ แยกผู้มีเกียรติ ที่นั่งเก้าอี้ทั้งหมดยืนขึ้น
- ประธานจุดเทียนเล่มที่ ๑ ทุกคนประนมมือ
- ประธานทำหน้าที่บนเวทีเสร็จแล้ว ลงมายืนหันหน้าไปทางโต๊ะหมู่
- พระอาจารย์นำกล่าวบูชาพระรัตนตรัย ทุกคนว่าตาม
- ประธานยืนที่สแตนด์รับฟังคำกล่าวรายงาน
- นักเรียนนั่งพับเพียบ และทุกคนนั่ง ณ ที่ของตน
- ประธานปราศรัยเสร็จแล้วนักเรียนรับว่า “สาธุ” (ไม่ปรบมือ)
- หัวหน้านักเรียนสั่งว่า “นักเรียนทำความเคารพและขอบคุณท่านประธาน” นักเรียนทั้งหมดกราบ ๑ ครั้ง นั่งตัวตรงแล้วกล่าวว่า “ขอบคุณครับ/ค่ะท่านประธาน” เสร็จพิธี

๓. ภาคการฝึกอบรมจริง

๓.๑ พิธีเปิดการอบรม มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ระเบียบพิธีกรรม รู้จักการเข้าสังคม เป็นต้น ซึ่งมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (เปิดเพลงพระรัตนตรัยเบาๆ)
- ประธานจุดเทียนเล่มที่อยู่ทางขวามือของพระพุทธรูปก่อน (ด้านซ้ายมือของประธาน)
- จุดธูป ๓ ดอก แล้วปักเป็นแถวเรียงหน้ากระดาน (ถ้าติดชนวนไว้แล้วก็จุดจากขวามือของประธานเรียงมาทางซ้ายมือ)
- กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง ยืนขึ้นแล้วถอยหลัง ๑ ก้าว
- ทำความเคารพธงชาติ ๑ ครั้ง เคารพพระบรมฉายาลักษณ์ ๑ ครั้ง
- ประธานมายืนใกล้สแตนด์ประนมมือหันหน้าไปทางโต๊ะหมู่บูชา

- พระอาจารย์กล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย ทุกท่านว่าตามเสร็จแล้ว
- ประธานยืนที่สแตนด์ ฟังคำกล่าวรายงาน
- ประธานกล่าวปราศรัยและเปิดการอบรม
- นักเรียนกล่าว “สาธุ” นักเรียนกราบและขอบคุณประธาน จากนั้นทุกคน

กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย

คำกล่าวบูชาพระรัตนตรัย เพื่อให้นักเรียนได้สมาธิ ได้ปัญญา ได้ระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย เป็นต้น ซึ่งมีการบูชาที่แปลเป็นภาษาไทยเพื่อที่จะได้รู้ความหมาย ซึ่งคำกล่าวบูชา มีดังนี้

ประธานกล่าวนำว่า น้อมจิตระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงไว้ซึ่งพระกรุณาคุณ ทรงสงสารเอ็นดูสัตว์โลก ทรงไว้ซึ่งพระปัญญาคุณ รู้แจ้งเห็นจริงในความทุกข์ และการดับทุกข์ได้ ทรงไว้ซึ่ง พระบริสุทธิคุณมีน้ำพระทัยหมดจดจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย เราทั้งหลายขอน้อมกาย วาจา ใจ บูชาพระคุณพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นด้วยเครื่องสักการะเหล่านี้ ว่าตาม

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภาวะวา พุทัง ภาวะวันตัง อะภิวาเทมิ

ประธานกล่าวนำว่า น้อมจิตระลึกถึงพระคุณของพระธรรมอันเป็นคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นหลักปฏิบัติที่ให้ผู้ปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนได้จริง เราทั้งหลายขอน้อมกาย วาจา ใจ บูชาพระคุณของพระธรรมนั้นด้วยเครื่องสักการะเหล่านี้ ว่าตาม

สวากขาโต ภาวะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ

ประธานกล่าวนำว่า น้อมจิตระลึกคุณของพระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติเพื่อออกจากทุกข์ เป็นผู้สืบอายุพระพุทธศาสนาจนถึงทุกวันนี้ เราทั้งหลาย ขอน้อมกาย วาจา ใจ บูชาคุณของพระอริยสงฆ์เหล่านั้นด้วยเครื่องสักการะเหล่านี้ ว่าตาม

สุปะฏิปันโน ภาวะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ

๓.๒ พิธีมอบตัวเป็นศิษย์

มีจุดประสงค์เพื่อละลายพฤติกรรมของนักเรียนให้มีจิตใจพร้อมที่จะเข้ารับการอบรมจริยธรรมกับพระอาจารย์ ซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

เตรียมสถานที่

- จัดเก้าอี้ตามจำนวนพระอาจารย์และคณะครูอาจารย์ตั้งเป็นแถวตรงหน้านักเรียนซึ่งนั่งเรียบร้อยอยู่แล้วในห้องประชุม

- จัดเก้าอี้ให้ครูอาจารย์ นั่งหันหน้าเข้าหาพระประธานเช่นเดียวกับนักเรียน
- จัดเก้าอี้ให้พระอาจารย์นั่งหันหน้าไปทางครูและนักเรียน

เตรียมอุปกรณ์

- เตรียมดอกไม้ใส่พานเท่าจำนวนกลุ่มนักเรียนที่แบ่งไว้ให้ตัวแทนกลุ่มเป็นผู้มอบให้พระอาจารย์และคณะครูอาจารย์
- เตรียมเทียนเล่มใหญ่ ๒ เล่ม จุดหน้าพระประธาน
- เตรียมเพลงที่จำเป็นต่อกิจกรรม (เพลงแสงเทียน, เพลงพระคุณที่ ๓)

เตรียมบุคคล

- เตรียมพระ ๑ รูป เป็นประธานจุดเทียน
- เตรียมเด็กนำกล่าวคำมอบตัวเป็นศิษย์ ๑ คน
- เตรียมเด็กอ่านกลอน “คำมั่นสัญญา” ๑-๒ คน

ขั้นตอนพิธีมอบตัวเป็นศิษย์

- คณะพระอาจารย์และครูอาจารย์นั่งบนเก้าอี้
- แจกเทียนแก่พระ ครู นักเรียน
- นักเรียนกราบ ๓ ครั้ง
- ให้ครู นักเรียนนั่งสงบจิตให้เป็นสมาธิแล้วปิดไฟ
- บรรยายถึงสภาพปัญญาสังคมของมนุษย์
- บรรยายการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า
- บรรยายการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระผู้เป็นประธานจุดเทียน และเปิดเพลงพระรัตนตรัยเบาๆ หรือเพลงแสงเทียน
- บรรยายพระพุทธคุณ ๓ ประการ พระอาจารย์ต่อเทียนให้ครู ครูต่อให้นักเรียน
- สวดสรรเสริญพระพุทธคุณพร้อมกัน (เปิดเพลงองค์ใดพระสัมพุทธฯ)
- พระอาจารย์กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์
- ตัวแทนนักเรียนนำกล่าวมอบตัวเป็นศิษย์
- ตัวแทนนักเรียนนำกลอน “คำมั่นสัญญา” และ “คำปฏิญาณตน”
- นักเรียนนั่งตัวตรงหลับตาระลึกถึงพระคุณของครู (เพลงพระคุณที่ ๓)
- ตัวแทนนักเรียนมอบดอกไม้แด่พระอาจารย์และครู
- นักเรียนทั้งหมดกราบแล้วหมอบอยู่
- คณะพระอาจารย์สวดชัยมงคลคาถา และนักเรียนกราบ ๓ ครั้ง

คำกล่าวมอบตัวเป็นศิษย์ “พุทธบุตร”

ข้าแต่คณะพระคุณเจ้าผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, มีความตระหนักดีว่า, ชีวิตนี้สามารถพัฒนาได้, พวกข้าพเจ้าทั้งหลาย, จึงพยายามเป็นอย่างยิ่ง, ในการขวนขวาย, เพื่อพัฒนาตนเอง, ยกกระตือรือร้นชีวิตของตนเองให้สูงขึ้น, เหมือนดอกบัวที่เกิดขึ้นในโคลนตม, แต่ขึ้นมาบานอยู่เหนือน้ำ, โดยไม่เป็นโคลนและเปือกหน้า, มีแต่ความบริสุทธิ์ จึงควรเป็นดอกไม้บูชาพระพุทธเจ้า, แม้พวกข้าพเจ้าทั้งหลาย, ก็พยายามพัฒนาตนเองให้เป็นคนเช่นนั้น

คณะพระคุณเจ้าที่เคารพ, แต่การพัฒนาตนเอง, และยกกระตือรือร้นชีวิตของตนเอง, ให้สูงขึ้นไปนั้น, นับเป็นภาระที่หนักมากของชีวิต, ลำพังสติปัญญาของพวกข้าพเจ้าเอง, ซึ่งมีอยู่ขณะนี้, ย่อมยากเหลือเกิน, ที่จะพัฒนาตนเอง, ให้ประสบความสำเร็จ, ในระดับสูงสุดได้, จึงต้องอาศัยความเมตตากรุณา, จากคณะพระคุณเจ้า, ช่วยแนะนำพร่ำสอนอีกส่วนหนึ่ง, และนับว่าเป็นส่วนสำคัญมากทีเดียว

คณะพระคุณเจ้าที่เคารพ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, เข้าใจถึงความรักความห่วงใย, และความปรารถนาดี, ของครูอาจารย์ด้วยดีเสมอมา, และเมื่อทราบว่าคณะครูอาจารย์, มีความประสงค์จะให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย, เข้าร่วมปฏิบัติธรรม, สู่ความเป็น “พุทธบุตร”, เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยแล้ว, ข้าพเจ้าทั้งหลายยังมีความซาบซึ้ง, ในพระคุณของท่านมากขึ้น, ท่านมิใช่พ่อก็เหมือนพ่อ, ท่านมิใช่แม่ก็เหมือนแม่, ที่มีความหวังดีต่อพวกเราอยู่เสมอ

ด้วยความสำนึกในพระคุณอันยิ่งใหญ่, ข้าพเจ้าทั้งหลายจึงขออน้อมกายและใจ, มอบให้แก่พระคุณเจ้าและครูอาจารย์, เพื่อเป็นศิษย์ที่ดีของท่านทั้งหลาย, อันจะนำมาซึ่งความสุขความเจริญ, ต่อข้าพเจ้าทั้งหลายสืบไป.

คำกล่าวปฏิญาณตน

คำปฏิญาณตน หมายถึง ความตั้งใจหนักแน่น ในการที่จะดำรงตนมิให้ผิดพลาดในการดำเนินชีวิตและในหน้าที่การงาน ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจความคิดฝ่ายต่ำ จึงกล่าวคำปฏิญาณตน ต่อวัตถุประสงค์หรือบุคคลที่ตนเคารพนับถือ เพื่อผู้ที่อยู่ร่วมกันในที่นั้นได้รับทราบถึงความตั้งใจของพวกเราชาวพุทธบุตร พระอาจารย์เป็นผู้นำกล่าวให้นักเรียนว่าตาม ๓ ครั้ง ดังนี้

- นะ อะนะริยัง กะริสสามิ
- พุทธบุตร จักไม่กระทำการที่ต่ำทราม
- พุทธบุตร จักทำแต่สิ่งที่ดีงาม
- พุทธบุตร จักช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ นี่คือความสุขของพวกเราชาวพุทธบุตร

อิมาทัง กัณฑ์ อาจะริยะ อัดตะภาวัง, ตุมหากัง ประจจะขามิ กัมมัฏฐานัง
เทหิ.๕

“ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ, ข้าพเจ้าขอบมอภกายถวายอติตภาพนี้, แต่พระอาจารย์
ผู้ให้พระกรรมฐาน, เพื่อความเป็นพุทธบุตร” ข้าพเจ้าจะตั้งใจศึกษา, เชื้อฟังคำสั่งสอน, และ
ปฏิบัติตามด้วยความเคารพทุกประการ,

ด้วยสัจจะวาจา, ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย, มีแต่ความสุขความเจริญในชีวิตทั้งทาง
โลกและทางธรรม, โดยทั่วหน้ากันทุกท่าน.....เทอญฯ.”

พอกล่าวคำปฏิญาณเสร็จแล้ว พระอาจารย์กล่าวจงใจให้พุทธบุตรเห็นชัดในการ
กระทำของตนเองว่า ใครทำดีย่อมได้รับผลดี ใครทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว และให้พุทธบุตร
หลับตาทำจิตใจให้สงบ ทบทวนความเป็นไปของชีวิต แล้วเปิดเพลงทำดีได้ดีแน่นอน พอเพลง
จบลงก็เป็นอันเสร็จพิธี

กล่าวคำมั่นสัญญา

คำมั่นสัญญา หรือสัญญาใจ หมายถึง คติเตือนใจ ที่ผู้อยู่กายพุทธบุตรได้ให้คำมั่น
สัญญาไว้กับตัวเองเป็นสัญญาของสัตบุรุษ ที่มีความตั้งใจมั่นในการป้องกันตนเองไม่ให้ตกลงไป
ในหล่มแห่งความชั่วร้ายต่ำทราม

พระอาจารย์เป็นผู้นำกล่าว ให้นักเรียนว่าตาม ๓ ครั้ง ดังนี้

นะ อะนะริยัง กะริสสามิ เราจักไม่กระทำการที่ต่ำทราม แล้วตัวแทนกล่าวเป็น
คำกลอน ดังนี้

ขอตั้งจิตปณิธานอย่างหาญกล้า	ดวงจิตข้าจะคงมั่นไม่หวั่นไหว
จะนับถือสักการะพระรัตนตรัย	ทั้งกายใจจักแน่วแน่ไม่แปรปรวน
จะปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนสั่ง	เพื่อเห็นยวรั้งดวงใจไม่ผันผวน
แม้จะมีผู้ใดมุ่งไฝ่ชวน	จะไม่ต่วนเปลี่ยนใจไปศรัทธา
จะแน่วแน่ชื่อตรงองค์พุทธะ	ด้วยสัจจะยึดมั่นพระศาสนา
จะทำทานรักษาศีล ภาวนา	ขอสัญญาถือไตรรัตน์เป็นฉัตรชัย
มาเข้าค่ายคุณธรรมน้อมนำจิต	สิ่งใดผิดพร้อมปรับปรุงและแก้ไข
เพื่อเลื่อนขั้นตัวเองสูงขึ้นไป	ยกตนให้สูงกว่าคำว่า “คน”
ต่อไปนี้มีชื่อว่า “พุทธบุตร”	ไม่ยังหยุดตั้งใจใฝ่ฝึกฝน
จะรักเกียรติและศักดิ์ศรีความดีตน	เพื่อทุกคนเอาอย่าง ในทางดี
จักเดินตามรอยบาทองค์พระพุทธ	“พุทธบุตร” ย่อมตระหนักซึ่งศักดิ์ศรี
ไม่กระทำการต่ำทรามความอัปรีดิ์	จักทำดีด้วย กาย วาจา ใจ

จักช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์
 ทำความดีโดยไม่หวังผลจากใคร
 สุตทำยนี้ ลูกขออย่าในคำมั่น
 แม้มีทุกข์ปางตายไม่ทิ้งกรรม

เป็นความสุขของชีวิตจิตแจ่มใส
 แต่ทำเพื่อกจิตใจ ให้ถึงธรรม
 ตามปณิธานอย่างมั่นใจไม่ถล่า
 รักษาความเป็น “พุทธบุตร สุตชีพเอย”

ปณิธานพุทธบุตร

ปณิธาน	พุทธบุตร	เพื่อเยาวชน
จะอดทน	ขยัน-ประหยัด	ซื่อสัตย์มั่น
กตัญญู	รู้วินัย	สิ่งสำคัญ
อธิบาย मुख	ทุกวัน	ต้องหนีไกล
ท่านอาจารย์	สอนสั่ง	จงจำไว้
แล้วนำไป	ปฏิบัติ	ไม่ขาดสาย
ถ้าทำดี	ได้ทุกวัน	ไม่คลอนคลาย
คนทั้งหลาย	จะรักเรา	เพราะเราดี ๆ

กตติกาในการเข้าค่ายพุทธบุตร

กตติกาในการอยู่ค่ายพุทธบุตรนั้นจะไม่เน้นระเบียบเป็นข้อ ๆ เหมือนทั่วไป แต่อาศัยการแนะนำสั่งสอนให้เด็กมีความสำนึกว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และสามารถบังคับตัวเองได้ โดยสอนเน้นการประพฤติทางกาย วาจา ใจ (กายอ่อนนุ่ม วาจาอ่อนหวาน จิตใจอ่อนโยน) ดังต่อไปนี้

ก. การประพฤติทางกาย (กายอ่อนนุ่ม)

- ยืนเรียบร้อย
- เดินเรียบร้อย
- นั่งเรียบร้อย
- นอนเรียบร้อย
- รับประทานอาหารเรียบร้อย
- ไม่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่น ด้วยเจตนาลักขโมย
- ไม่ทำลายของรักของผู้อื่น
- ไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
- ไม่เสพของมีนเมาทุกชนิด
- เดินผ่านพระอาจารย์หรือครูอาจารย์ให้ยกมือไหว้ทุกครั้ง
- ไม่ออกไปนอกบริเวณค่าย และไม่ซื้ออาหารมารับประทานนอกเวลา

ข. การประพฤติทางวาจา (วาจาอ่อนหวาน)

- ไม่พูดเท็จ พูดแต่ความจริง
- ไม่พูดคำหยาบ พูดแต่คำไพเราะ อ่อนหวาน มีหางเสียง
- ไม่พูดยุยงให้แตกแยก พูดแต่ถ้อยคำที่ทำให้เกิดแต่ความสามัคคี
- ไม่พูดเพื่อเจ้าไร้สาระ พูดแต่สิ่งที่มีประโยชน์ เป็นสุภาสิต
- พูดด้วยเมตตาจิต प्रารรณาให้ผู้อื่นได้ปัญญามีความสุข
- พูดกับพระอาจารย์ต้องประนมมือทุกครั้ง

ค. การประพฤติทางใจ (จิตใจอ่อนโยน)

- มีน้ำใจเอื้อเฟื้อปรารรณาให้ผู้อื่นมีความสุข
- เมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุขก็พลอยยินดีด้วย ไม่ริษยาหรือคิดทำลาย
- มีน้ำใจเสียสละไม่เห็นแก่ตัว โดยถือคติว่า “เมื่อถึงคราวเสียสละ เราออกหน้า เมื่อมีผลประโยชน์เข้ามาเรามาอยู่หลัง”
- รู้จักให้อภัยไม่ถือโทษโกรธแค้นไม่พยายามจองเวรกับผู้ใดปล่อยวางได้
- ไม่ถือมั่นด้วยกิเลส ไม่ต่อความยาวสาวความยืดให้มากเรื่อง

สรุปความว่า “พุทธบุตรต้องมีกายอ่อนนุ่ม วาจาอ่อนหวาน จิตใจอ่อนโยน”

กิจกรรมเขียนบทความ

การให้นักเรียนเขียนบทความ ก็เพื่อจะได้นำไปใช้ในกิจกรรม เช่น กิจกรรมพุทธบุตรสร้างสรรค์ กิจกรรมอธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่ และเปิดโอกาสให้นักเรียนเปลี่ยนอารมณ์ และบทความของนักเรียนยังเป็นเครื่องวัดความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและความสามารถของนักเรียน เสนอให้เขียน ๓ เรื่อง ให้นักเรียนเขียนบทความเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่ตนถนัด ดังต่อไปนี้

๑. เรื่องความประทับใจในพระคุณของพ่อแม่
๒. เรื่องความประทับใจในพระคุณของครู อาจารย์
๓. เรื่องความประทับใจในการอยู่ค่ายพุทธบุตร

ลักษณะของการเขียนบทความให้นักเรียนเลือกเขียนวิธีใดวิธีหนึ่งใน ๓ วิธี ดังต่อไปนี้

๑. เขียนแบบเรียงความ
๒. เขียนแบบจดหมาย
๓. เขียนแบบแต่งกลอน

เขียนเสร็จแล้วส่งให้ครูที่ปรึกษา เพื่อคัดเลือกบทความที่ดีที่สุดในกลุ่ม ไปมอบให้กรรมการกลาง เพื่อจะได้คัดเลือกนำเข้าสู่กิจกรรมต่อไป

กิจกรรมพุทธบุตรสร้างสรรค์

- ให้นักเรียนเขียนบทความเรื่องอะไรก็ได้ ใน ๓ เรื่องที่กำหนดให้
- คัดเอาบทความที่ดีที่สุดเข้าสู่กิจกรรม ไม่เกิน ๕ ฉบับ
- ถึงเวลานักเรียนพร้อมกันที่ห้องประชุมกราบพระรัตนตรัย
- พระอาจารย์เป็นพิธีกรดำเนินรายการ
- เชิญตัวแทนแม่แสดงความรู้สึก
- ให้นักเรียนนั่งหลับตาระลึกถึงพระคุณของพ่อแม่ (เปิดเพลงไครหนอ)
- เชิญนักเรียนอ่านบทความต่อ หรืออาจให้นักเรียนพูดถึงพระคุณพ่อแม่
- พระอาจารย์สรุปและให้นักเรียนนั่งสมาธิระลึกถึงพระคุณพ่อแม่ (เปิดเพลงพระคุณแม่) ถ้าพ่อแม่มาร่วมกิจกรรมด้วย จัดให้ลูกได้กราบพ่อแม่ (เปิดเพลงพระคุณแม่)
- พระอาจารย์อำนวยการ ทุกคนกราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง

การเตรียม

๑. เตรียมสถานที่และอุปกรณ์

- ๑.๑ จัดเก้าอี้ตามจำนวนครู อาจารย์ตั้งด้านหลังหรือด้านข้างห้องประชุม
- ๑.๒ จัดเก้าอี้ตามจำนวนพระอาจารย์ ตั้งด้านหน้านักเรียน
- ๑.๓ จัดห้องประชุมโดยเว้นตรงกลางว่างไว้สำหรับครูอาจารย์นั่ง
- ๑.๔ จัดโต๊ะหมู่บูชาตั้งไว้ตรงจุดศูนย์กลางเวทีด้านหน้า
- ๑.๕ เตรียมเพลงที่จำเป็นต่อกิจกรรม

๒. ตัวแทนครูอาจารย์และฝ่ายโภชนาการแสดงความรู้สึก

- ๒.๑ ตัวแทนนักเรียนแสดงความประทับใจ ในการอยู่ค่าย
- ๒.๒ ตัวแทนครู อาจารย์กล่าวถึงศิษย์ที่ครูอาจารย์ปรารถนา
- ๒.๓ ตัวแทนครูอาจารย์อ่านกลอนเสียงกระซิบสั่งจากครู
- ๒.๔ ประธานกล่าวปิดการอบรม

ขั้นตอนพิธี

- จัดนักเรียนเข้าที่นั่งเรียบร้อย
- ครู อาจารย์นั่งเก้าอี้ที่จัดไว้
- พระอาจารย์นั่งเก้าอี้ที่จัดไว้
- พระพิธีกรนำบูชาพระรัตนตรัย
- พระอาจารย์ดำเนินการบรรยายสรุปการอยู่ค่าย

- เชิญตัวแทนครูอาจารย์และฝ่ายโภชนาการแสดงความรู้สึก
- เชิญตัวแทนนักเรียนแสดงความรู้สึก ๒-๓ คน
- เชิญครูอาจารย์เข้ามานั่งระหว่างกลางนักเรียน
- เชิญครูอาจารย์ให้โอวาทเรื่องศิษย์ที่ครูปรารถนา
- เชิญตัวแทนครูอาจารย์อ่านกลอนเสียงกระซิบส่งจากครู
- เชิญประธานจุดธูปเทียน กล่าวคำปราศรัยปิดการอบรม
- พระอาจารย์กล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย
- ทุกคนยืนตรงร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี

(สิ้นสุดกิจกรรมต่างๆ ของการฝึกอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร)

ภาคผนวก

จ.ประวัติบ้านฝื่อและศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมตาโดยสังเขป

ภาคผนวก

จ. ประวัติบ้านฝื่อและศูนย์ปฏิบัติการธรรมธรรมาคาร^๕ โดยสังเขป

๑) ประวัติบ้านฝื่อ

บ้านฝื่อในปัจจุบันนี้ ในอดีตนั้นเดิมชื่อบ้านหนองฝื่อ เนื่องจากว่ามีหนองน้ำและมีต้นฝื่อ^๕ เป็นพืชล้มลุกที่อาศัยน้ำเป็นหลัก เกิดขึ้นเต็มหนองเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านนิยมนำต้นฝื่อนี้ไปทอเป็นเสื่อสำหรับนั่ง ด้วยสัญลักษณ์นี้เองในอดีตจึงมีชื่อเรียกว่า “บ้านหนองฝื่อ” หลังจากนั้นมาหลายปีก็มีการเรียกเพียงสั้น ๆ ว่า “บ้านฝื่อ” คำว่า “หนอง” นั้นได้หายไป จึงได้เปลี่ยนจาก “บ้านหนองฝื่อ” มาเป็น “บ้านฝื่อ” ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ชุมชนบ้านฝื่อ มีเพียง ๒ หมู่เท่านั้น คือ หมู่ที่ ๑ และ ๒ ประชากรของหมู่บ้าน ประมาณ ๓๐๐ กว่าคน ปัจจุบันบ้านฝื่อเป็นชุมชนขนาดกลาง มีการปกครองถึง ๓ หมู่ด้วยกัน คือ หมู่ที่ ๑ , ๒ และ ๑๙ (จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙)

การพัฒนาชุมชนบ้านฝื่อ เริ่มจากการปรับปรุงสระหนองฝื่อ ซึ่งแต่ก่อนเล็กและตื้นเขิน ไม่เพียงพอต่อการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งได้ พอถึงฤดูแล้งมาชาวบ้านต้องลำบากไปตักน้ำจากที่ไกลๆ เช่น ที่ “กุดห้วยเปล่ง” เป็นต้น พระครูสิริปริยัตยากร เจ้าอาวาสวัดตาลเรียง บ้านฝื่อ เมื่อเล็งเห็นปัญหาเรื่องน้ำอุปโภคบริโภคขาดแคลน อันเกิดจากสระหนองฝื่อเล็กและตื้นเขินจึงมีแนวนโยบายที่จะพัฒนาแหล่งน้ำตามธรรมชาตินี้ให้เป็นการผลิตน้ำประปาผิวดิน เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนในฤดูแล้ง จึงเรียกประชุมคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน และ อาจารย์ทางโรงเรียนบ้านฝื่อ (ส่วสตร์ราษฎร์วิทยา) เพื่อปรึกษาถึงเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำตามธรรมชาติดังกล่าว โดยการขุดให้ให้ลึกและกว้างกว่าเดิม ในตอนแรกนั้นมีคณะกรรมการบางส่วนไม่เห็นด้วยกับแนวนโยบายนี้ จนถึงกับมีการลงชื่อเพื่อขอประชาติความเห็นจากชาวบ้าน และชาวบ้านส่วนมากก็เห็นด้วยกับแนวนโยบายนี้ เมื่อเห็นว่าชาวบ้านได้ลงชื่อเห็นด้วยจำนวนมากแล้ว พระครูสิริปริยัตยากรจึงติดต่อประสานงานกับทางราชการและบริษัทที่จะมาทำการขุดสระเพื่อใช้ผลิตน้ำประปาประจำหมู่บ้าน ประเภทน้ำประปาผิวดิน และใช้สำหรับทำเกษตรกรรมได้ ซึ่งสะดวกสบายกว่าเดิมมาก ที่ไม่ต้องลำบากไปตักน้ำจากกุดห้วยเปล่งที่ติดกับลำน้ำชีซึ่งเป็นระยะทางที่ไกลอีกต่อไป

งบประมาณในการพัฒนาแหล่งน้ำสระหนองฝื่อ เพื่อใช้ปรับปรุงในการขุดสระนั้นได้งบประมาณจากการประปาส่วนภูมิภาค เป็นจำนวนเงิน ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สี่ล้านบาทถ้วน) และประเทศญี่ปุ่น โดยมีมูลนิธิแสงประทีปเป็นผู้ประสานงาน ได้งบประมาณเพิ่มอีก

^๕ สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยากร (ศุภชัย โฆสิต), รองเจ้าคณะอำเภอเมืองขอนแก่น ผู้จัดการโรงเรียนวัดตาลเรียงวิทยา และเจ้าอาวาสวัดตาลเรียง, ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๕ ภาษาอีสานนิยมเรียกว่า “ต้นฝื่อ” ภาษาไทยภาคกลางนิยมเรียกว่า “ต้นปรือ”.

๑,๔๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านสี่แสนบาทถ้วน) ตามโครงการดังกล่าวทางราชการต้องการให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมกับการพัฒนาแหล่งน้ำในครั้งนี้ จึงขอให้ชาวบ้านช่วยกันบริจาคเพิ่มเติมอีก ๕ แสนบาท แต่พระครูสิริปริยัติยากรเห็นว่าไม่ควรเรียกเก็บจากชาวบ้าน จึงแจ้งให้ที่ประชุมทราบในคราวประชุมคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านว่า เรามีรายได้จากบริษัทที่มาขุดสระซึ่งบริษัทได้ดินเป็นจำนวนมาก เราควรจะขอค่าดินจากบริษัท ๕ แสนบาทก็พอ ไม่จำเป็นต้องรบกวนชาวบ้าน และในที่สุดก็คือไม่ได้รบกวนชาวบ้าน ด้วยสาเหตุการพัฒนาหมู่บ้านนี้เอง จึงเป็นปัจจัยต่อเนื่องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ที่จะพัฒนาป่าช้าให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ดังจะได้กล่าวถึงประวัติโดยย่อต่อไปนี้

๒) ประวัติศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา

ในอดีตนั้นศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตายังไม่เกิดขึ้น มีเพียงแต่วัดตาลเรียง ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้าน ที่ได้จัดตั้งให้เป็นสำนักเรียนขึ้นในปี พุทธศักราช ๒๕๒๒ ทำหน้าที่ส่งเสริมฝ่ายปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี เพียงด้านเดียว โดยเน้นการเรียนการสอนเป็นหลัก มีพระครูสิริปริยัติยากร^๖ เป็นเจ้าสำนักเรียนในสมัยนั้น

สภาพเดิมของพื้นที่ป่าแห่งนี้เป็นที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน เรียกว่า “ป่าช้าประจำหมู่บ้าน” ชาวบ้านผิอจะได้ใช้ประโยชน์จากป่าแห่งนี้จริงๆ ก็ต่อเมื่อมีคนตายในหมู่บ้านขึ้น เพราะที่แห่งนี้เป็นฌาปนสถานสำหรับประกอบพิธีฌาปนกิจศพ ทั้งตายเผาหรือตายฝังก็ต้องมาที่นี่

พื้นที่ของป่าช้าแห่งนี้มีเนื้อที่รวมทั้งหมด ๘๖ ไร่ จุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนของป่าช้าแห่งนี้ เกิดจากแนวความคิดของพระครูสิริปริยัติยากร ที่เล็งเห็นถึงประโยชน์สูงสุดที่ควรจะได้รับจากป่าช้าแห่งนี้ ควรจะได้ประโยชน์มากกว่าการนำศพมาเผาและฝังเท่านั้น จึงมีแนวคิดริเริ่มที่จะปรับปรุงพื้นที่แห่งนี้ให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

หลังจากมีการขุดคลองล้อมรอบบริเวณเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เนื่องจากการได้มีประสานงานกับที่ดินอำเภอเมืองขอนแก่น จึงมีการพัฒนามาเรื่อยๆ ตามลำดับ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๒๗^๗ จังหวัดขอนแก่นได้คัดเลือกให้บ้านผิอ ให้เป็นตัวแทนจังหวัดของจังหวัดขอนแก่น เข้าประกวดหมู่บ้านพัฒนาระดับเขต (๑๐ จังหวัดของภาคอีสาน) ผลปรากฏว่าบ้านผิอได้รับรางวัลชนะเลิศของเขตมา และได้รับมอบโล่เกียรตินิยมจาก ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น

^๖ ปัจจุบัน ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดตาลเรียง, ผู้จัดการโรงเรียนวัดตาลเรียงวิทยา, และรองเจ้าคณะอำเภอเมืองขอนแก่น.

^๗ การปกครองของจังหวัดขอนแก่นในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ นั้น มี ๒๐ อำเภอ.

เมื่อเป็นหมู่บ้านพัฒนารางวัลชนะเลิศของเขตแล้ว จึงเป็นที่มาของการระดมกำลัง ในการพัฒนาครั้งยิ่งใหญ่ ทั้งพระสงฆ์สามเณร จำนวน ๑๐๗ รูป และชาวบ้านเข้าพัฒนาพื้นที่ป่า เข้าเป็นการเร่งด่วน และพัฒนาอย่างจริงจังเต็มรูปแบบ ซึ่งเป็นการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ของ พระสงฆ์สามเณรนอกจากศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแล้วเท่านั้น นับว่าเป็นผลพลอยได้จากการ ได้รับรางวัลชนะเลิศประกวดหมู่บ้านพัฒนา จึงเป็นเหตุให้มีการรวมพลังครั้งยิ่งใหญ่ขึ้น เพราะป่าแห่งนี้เป็นป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เนื่องจากว่าเป็นป่าที่อยู่ใกล้เคียงกับลำน้ำชี จึงมีทั้งเครือเถาวัลย์ ป่าหนาม และป่าไผ่เป็นจำนวนมาก

และในเวลาเดียวกันนั้นทางพระครูสิริปริยัตยากร ได้เป็นสมาชิกของโครงการปลูก ป่าสมุนไพรมตามพระราชดำริของในหลวงอยู่แล้ว จึงได้ทำหนังสือเพื่อขออนุญาตใช้ป่าแห่งนี้ให้ เกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อเป็นการช่วยรักษาป่าไปในตัวด้วย จึงมีการปลูกป่าทดแทนป่าใน สภาพเดิมที่ทรุดโทรมลงไป เช่น ปลูกยางนา ต้นตะเคียน ต้นหว้า และต้นพะยอม เป็นต้น

เมื่อพัฒนามาตามลำดับดังกล่าวนี้แล้ว พระสงฆ์สามเณรจำนวน ๑๐๗ รูป และ ชาวบ้านก็ได้กำจัดต้นไม้ที่ไม่เป็นประโยชน์ออก แล้วปลูกไม้อื่นที่เป็นประโยชน์ทดแทน พร้อม ขุดสระน้ำล้อมบริเวณแทนกำแพงทั้งหมด ๘๖ ไร่ เพื่อใช้แทนกำแพงวัด ซึ่งเดิมนั้นเป็นแผ่นดิน ผืนเดียวกันกับของชาวบ้าน เมื่อปลูกป่าเสร็จแล้ว และสอดคล้องกับแนวความคิดเดิมของพระครู สิริปริยัตยากรที่ต้องการให้สถานที่แห่งนี้เป็นสถานปฏิบัติธรรม จึงได้สร้างกุฏิสงฆ์ และศาลา บำเพ็ญกุศลขึ้นในพื้นที่ป่าแห่งนี้ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ และตั้งชื่อเบื้องต้นให้ว่า “ศูนย์ พัฒนาจิต”

เมื่อต้นไม้เจริญเติบโตเรื่อย ๆ พออาศัยได้ รวมทั้งแนวความคิดของพระครูสิริปริยัติ ยากรที่ต้องการให้ป่าแห่งนี้เป็นที่ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขอนแก่น แต่ที่ที่มีอยู่เดิมนั้น ห่างไกลจากตัวจังหวัดขอนแก่นมาก คือ อยู่ที่ภูระงำ (ภูนางงำ) อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ประกอบทั้งสถานที่แห่งนี้สงบร่มรื่น เป็นรมณีสถานที่ดี จึงต้องการให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดขอนแก่นอีกแห่งหนึ่งด้วย

สาเหตุที่ขุดคลองรอบเพราะเห็นว่าน้ำนั้นเป็นปัจจัยหลักของชีวิตมนุษย์และสัตว์ ความกว้าง ๑๐ เมตร ลึก ๓-๑๐ เมตร เมื่อมีน้ำสมบูรณ์แล้ว จึงเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามาใช้ ประโยชน์จากพื้นที่ได้ ด้วยการปลูกพืชผักสวนครัว ที่ใช้ระยะเวลาสั้นๆ ไม่เกิน ๓ เดือน เช่น ผักกาด หัวหอม ผักหอม กระเทียม เป็นต้น ในระหว่างที่ชาวบ้านปลูก พืชผักสวนครัวนั้น ก็ได้ นำต้นไม้ยืนต้นมาปลูกแซมแปลงผักของชาวบ้านไปด้วย อาศัยให้ชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของแปลง ผักนั้นช่วยดูแลรักษา รดน้ำ พรวนดินไปด้วยในตัวพร้อมกับแปลงผักของตน เพราะแต่ก่อนนั้น ชาวบ้านมือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีทำนา และปลูกพืชผักต่าง ๆ นอกบริเวณพื้นที่ป่าช้า คือ ตามไร่ นา และสวนของตน หลังจากนั้นจึงมาใช้สถานที่แห่งนี้ มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๙ และเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา” แปลว่า สถานที่ ยินดีในธรรม เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

สาเหตุที่พระมหากษัตริย์บรมราชชนนีได้เข้ามาอยู่ที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมราแห่งนี้ เพราะได้รับการแนะนำจากพระมหากษัตริย์สุภานุวงศ์ ซึ่งเป็นศิษย์ร่วมสำนักเดียวกันมาก่อน ที่วัดป่าไร่ไร่ บ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี กับพระครูพิศาลธรรมภาณี เนื่องจากว่า พระมหากษัตริย์สุภานุวงศ์ นั้นมาศึกษาอยู่ที่วัดตาลเรียงก่อนแล้ว เมื่อเห็นว่าพระมหากษัตริย์สุภานุวงศ์, ดร. เรียบจบปริญญาเอกจากประเทศอินเดียแล้ว และมาเป็นอาจารย์ประจำอยู่ที่ศูนย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยระยะแรกนั้นพักอยู่ที่วัดโพธิ์บ้านโนนทัน เมื่อได้รับทราบจากคำแนะนำและนิมนต์จากพระมหากษัตริย์สุภานุวงศ์ จึงได้มาประจำอยู่ที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมราแห่งนี้ ตั้งแต่ปี พุทธศักราช ๒๕๔๕ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๓)

จุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบและจริงจัง มีนักเรียน นิสิต นักศึกษา เข้ามาอบรมอย่างเป็นทางการจริงๆ ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นปีเดียวกันที่ พระมหากษัตริย์สุภานุวงศ์, ดร., ย้ายเข้ามาอยู่ที่นี้ ในฐานะที่ท่านเป็นอาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ท่านจึงได้นำพระนิสิตให้เข้ามาปฏิบัติธรรมกรรมฐานประจำปี ณ สถานที่แห่งนี้ รวมทั้งญาติโยมผู้ที่ได้เข้ามาสัมผัสแล้วเห็นว่า เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมได้ดี เพราะมีระบบนิเวศตามธรรมชาติอย่างสมบูรณ์

หลังจากมาอยู่แล้ว ก็ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาในส่วนต่างๆ จนลงตัว จนเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ตลอดทั้งเยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปมาโดยตลอดตั้งแต่บัดนั้น เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๓) นับเป็นระยะเวลา ๘ ปีแล้วที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมราได้ให้บริการแก่หน่วยงานราชการ โรงเรียน สถาบัน ในการเข้าอบรมค่ายพุทธบุตร ซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางด้านพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม นับวันยังมีเยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา เข้ารับการอบรมในจำนวนที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับดังกล่าว

ภาคผนวก

ช. ภาพประกอบกิจกรรม

การอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา

ภาคผนวก ข. ภาพประกอบกิจกรรม
การอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา

ปฐมนิเทศ

มอบตัวเป็นศิษย์

กล่าวคำปฏิญาณตน

กล่าวรายงานต่อประธาน

ประธานกล่าวเปิดงาน

พระอาจารย์จัดระเบียบแถว

ฝึกเดินจงกรม

ฝึกเดินจงกรม

กิจกรรมแสงเทียนแด่แม่

กิจกรรมแสงเทียนแด่แม่

กราบขอขมาพ่อแม่

กราบขอขมาคุณครู

กิจกรรมรู้จักสามัคคี

กิจกรรมรู้รับผิดชอบ

กิจกรรมเพื่อน

มิตรภาพของกิจกรรมเพื่อน

อธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่ (ตักบาตรกิเลส)

พระอาจารย์รับบิณฑบาตกิเลส

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	:	พระมหาทิพย์ภวิษณ์ กิตติธโร (ใสชาติ)
เกิด	:	วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๑
สถานที่เกิด	:	บ้านเลขที่ ๔๓/๔ หมู่ที่ ๑๕ บ้านศรีภูทอง ตำบลโนนสะอาด อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ๓๙๑๘๐
ภูมิลำเนาปัจจุบัน	:	บ้านเลขที่ ๘๘ หมู่ ๑ บ้านห้วยหญ้าเครือ ตำบลน้ำหนาว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์
อุปสมบท	:	วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๑
การศึกษา	:	นักธรรมชั้นเอก, เปรียญธรรม ๓ ประโยค, ประกาศนียบัตร วิชาชีพครู (ป.วค.), พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.๕๐ / ๒๕๔๖) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
เข้าศึกษา	:	๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๘
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา บ้านผือ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
ประสบการณ์	:	<ul style="list-style-type: none"> - ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดไพโรสถณ์ ศักดิ์คาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ - ครูพระช่วยสอนศีลธรรม สังกัดกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๔๕ - อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดไพโรสถณ์ศักดิ์คาราม (พระอารามหลวง) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ - พระวิทยากรประจำศูนย์พัฒนาคุณธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑๑ จังหวัด - พระวิทยากรประจำศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมรตา - รองผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาศีลธรรม “ค่ายสังฆบุตรพุทธธรรมจารี” วัดป่ากุดจิก-ยางหลวง ต.กุดจิก อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู - พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๑๕/๒๕๕๒ วัดพระศรี รัตนาราม เมืองเซนหลุยส์ รัฐมิชิซซูรี ประเทศสหรัฐอเมริกา